

הסוּטְרָה עַל

השִׁיעוּרִים שֶׁל יַמְלֵקֵי רְטֵי

הסוּטְרָה עַל
הַשִּׁיעוּרִים שֶׁל וַיִּמְלֶקֶת רִטְיָ

יְדוּעַן נוֹפֵל לַמֶּשֶׁכֶּב

מֵאֵת

דְּזוֹנְגְסֵר קֵהֵינְצָה רִינְפוֹצְ'הַ

מֵאֲנַגְלִית: אִיקִי בֵר יוֹסֵף

עֵרִיכָה: גִּילָה פִנְפִּיל

הַשִּׁיעוּרִים שֶׁל וַיִּמְלֶקֶת רִטְיָ

תְּרַגוּם הַסוּטְרָה לְאַנְגְלִית ע"י

רוֹבֵרְט א.פ. תוֹרְמַן

עֵרִיכָה

84000: תְּרַגוּם מִלּוּתִיו שֶׁל הַבּוּדָהָה

ספר זה הינו מתנת דהרמה והוא מופץ חינם.

ספר זה מוגן תחת זכויות היוצרים של קריאייטיב קומונס.
מותר להעתיק או להדפיס אותו למען שימוש הוגן, ובלבד שיינתן קרדיט מלא. לא יעשה שימוש
בספר או בחלק ממנו למען רווח מסחרי או אישי.
התנאים במלואם מופיעים ברישיון של קריאייטיב קומונס.

This work is provided under the protection of a Creative Commons CC BYNC-ND (Attribution - Non-commercial - No-derivatives) 3.0 copyright. It may be copied or printed for fair use, but only with full attribution, and not for commercial advantage or personal compensation. For full details, see the Creative Commons license.

84000: Translating the Words of the Buddha is a global non-profit initiative that aims to translate all of the Buddha's words into modern languages, and to make them available to everyone.

תוכן העניינים

יְדוּעַן נוֹפֵל לַמֶּשֶׁבֶב

מאת דזונגסר קהיינצה רינפוצ'ה

1	יְדוּעַן נוֹפֵל לַמֶּשֶׁבֶב
2	תיאור זירת ההתרחשות
6	היכן הוא שדה הבודהה
8	וימלקירטי
12	שארפוטרה
17	מודגליאיאנה
21	קאשיאפה
23	סובהוטי
26	ראהולה
29	אנדה
32	מייטריה
36	ג'גטינדהרה
42	סודטה
44	מנג'ושרי
53	חירות ושעבוד
56	שארפוטרה
61	חשבו על הבלתי מתקבל על הדעת
63	מנג'ושרי
67	האלה
70	מנג'ושרי
71	ממה עשוי בודהה?
73	מהי אי-דואליות?
75	שארפוטרה
79	אנדה
82	אפילוג

The Sūtra of the Teaching of Vimalakīrti

English translation by Robert A.F. Thurman

1	Purification of the Buddhafield	99
2	Inconceivable Skill in Liberative Art	112
3	The Disciples' and the Bodhisattvas' Reluctance to Visit Vimalakīrti	116
4	The Consolation of the Invalid	137
5	The Inconceivable Liberation	146
6	The Goddess	153
7	The Family of the Tathāgatas	162
8	The Dharma-Door of Nonduality	172
9	The Feast Brought by the Emanated Incarnation	178
10	Lesson of the Destructible and the Indestructible	185
11	Vision of the Universe Abhirati and the Tathāgata Akṣobhya	194
12	Antecedents and Transmission of the Holy Dharma	200

!דוּעַן נופֵל לְמִשְׁכָּב

ידוען נופל למשקב

מאת

דזונגסאר קהיינצה רינפוצ'ה

לפני כאלפיים וחמש מאות שנה, אדם בצפון הודו שינה את מהלך ההיסטוריה הרוחנית. מאז, חותמו והשפעתו היו כה עמוקים ומרחיקי לכת, עד שגם כיום אנשים מתברכים באהדה טבעית ובמשיכה לא רק אליו, אלא גם לרעיונותיו פורצי הדרך ולמורשת חוכמתו הייחודית. אנחנו עדיין נפעמים עמוקות מסיפור חייו ומוקסמים ממה שבני זמנו החשיבו כחשוב. שיחותיהם מסקרנות אותנו וההאזנה למה שהם רצו להשיג מעוררת השראה ומניעה אותנו. בה בעת, לתודעה בת-זמננו, סיפורים רבים נשמעים פנטסטיים לחלוטין. כיצד אנשים כמונו יכולים אפילו לנסות להיכנס לרוח התקופה ההיא? או להאמין למילה אחת מהסוטרה העמוקה להפליא הכלולה בספר הזה, שלא לומר להעריך אותה?

תקוותנו היחידה היא להשתמש בדמיוננו, בתודעתנו. אחרי ככלות הכול, מה עוד יש? כפי שאמר האיש ההודי הדגול הזה בעצמו, אין דבר מלבד תודעה. ואם, באמצעות היכרות עם הסיפורים המופלאים שתועדו בסוטרה זו, נוכל תוך כדי כך להרעיף מעט ברכות על עצמנו וגם על אחרים – ואולי אפילו לשאוב מהם מעט נחמה – אזי מדוע לא? מדוע לא נשחרר את דמיוננו ונשקיע את עצמנו בסיפורים הקדומים והמוזרים מאוד הידועים בשם 'הסוטרה על השיעורים של וימלקירטי'¹ או 'סוטרות וימלקירטי'.

¹ *Vimalakīrtinirdeśa-sūtra*

תיאור זירת ההתרחשות

רבות מהשיחות שתועדו בסוטרות וימלקירטי מתרחשות במטע מנגו. מנגו היה, והוא עדיין, פרי פופולרי מאוד בהודו ומטעים של עצי מנגו עובדו ברחבי המדינה במשך מאות שנים. אך לא פרי המנגו הוא זה שחשוב לסיפור הזה, אלא מה שקרה מתחת לענפי מטע מנגו מסוים אחד בצפון הודו. בכל פעם שאני חושב על כך, אני מתמלא בתחושה חיה של המספר העצום של שיעורי החוכמה שניתנו, נְדוֹנוּ וּלְזָבְנוּ מתחת לענפיו. אני גם זוכר שהאיש ההודי הדגול הזה השתמש לעתים קרובות במנגו כבדוגמה. הוא אמר שבני אדם מתפתחים באותה הדרך בה מנגואים מתפתחים. חלקנו מבשילים מבחוץ אך לא מבפנים; אחרים מבשילים מבפנים אך לא מבחוץ; עם זאת, אחרים מבשילים הן מבפנים והן מבחוץ, או לא מבשילים כלל.

אני תוהה, איך היה במטע המנגו הזה? האם אתם יכולים לדמיין את זה? הריח הכבד והמתוק של מנגואים בשלים, כל אחד מהם מוקף בנחיל של דבורי דבש; כל הזבובים המעצבנים האלה; גללי צואת פרות המהבילים בכל מקום; התאו השחור עם הכסות המבהיקה והקרניים המשומנות היטב; דשא קוצני ארוך מתנדנד ברוח החמה והיבשה; וכמובן, האוויר הסמיך עם ענני אבק אדום וצהוב. בתוך כל זה ישב אדם – למען הבהירות, הבה נתייג אותו כ'טטהאגטה'² – ומסביבו ישבו תלמידיו הרבים, בודְהִיסְטוֹות, אַרְהָטִים, נדירים, מלכים של ישויות שמימיות, של אַסוֹרות,³ של בני אדם, ופמליותיהם הרבות.

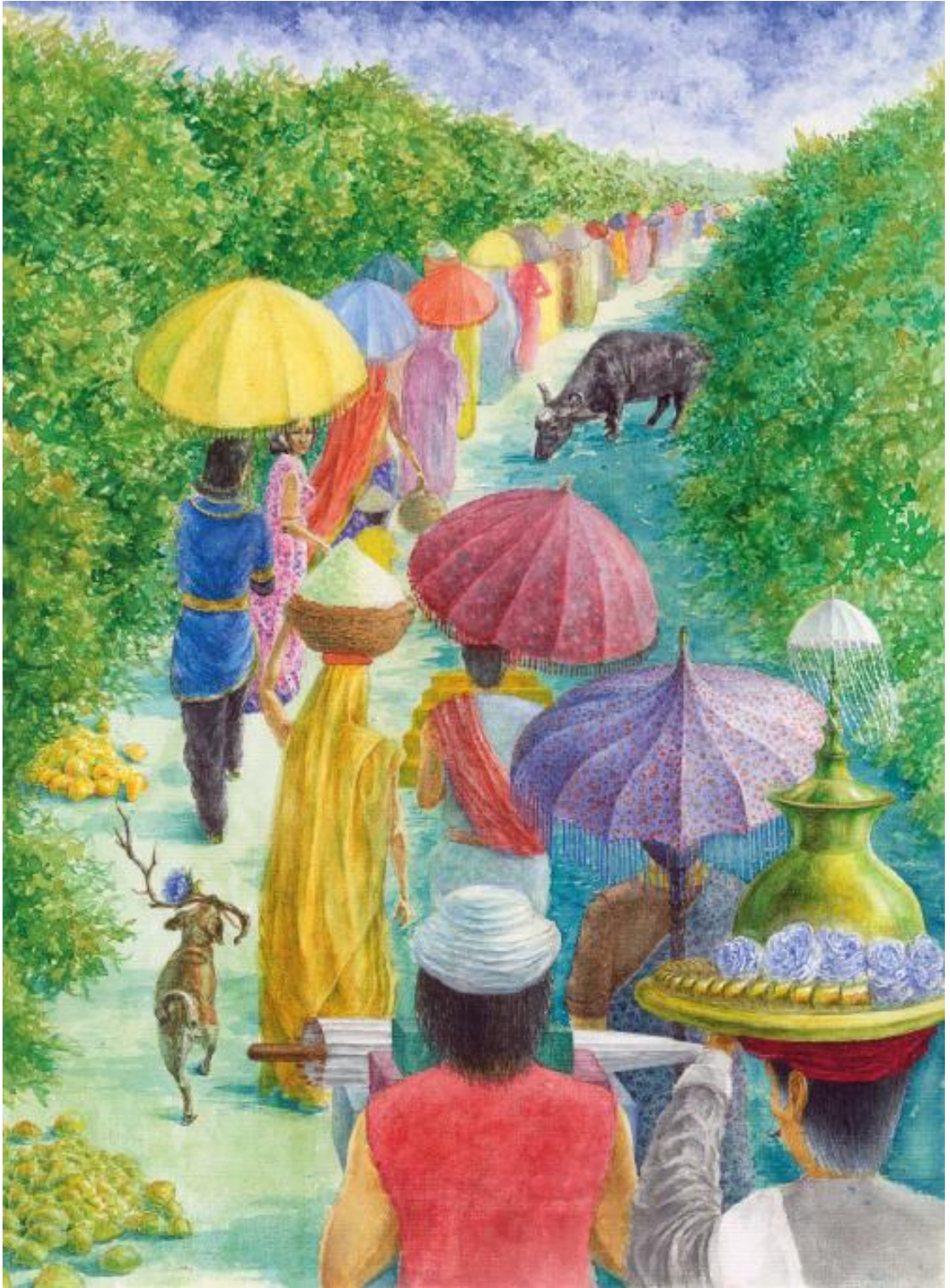
חורשת המנגו של הטטהאגטה לא הייתה רחוקה מהעיר העתיקה וַאיִשְׂאָלי, שכיום שוכנת בְּבִיהָאר, מרחק של עשרים שעות נסיעה בלבד ברכבת מדלהי. ביהאר של היום היא אחת המדינות העניות ביותר בהודו. הפוליטיקאים המושחתים שלה ידועים לשמצה בשל בגידתם ברצונות העם הביהארי באמצעות הנצחת מערכת הקְסְטוֹות אך ורק כדי לשמר את אחיזתם בשלטון. לעומת זאת, לפני אלפיים וחמש מאות שנה, ואישאלי – שלמרבה האירוניה הייתה הרפובליקה הגדולה הראשונה בעולם – הייתה מפורסמת בהיותה עיר הבירה של שבט לִיצ'אבִי רב ההשפעה, מקום הולדתו של מייסד הג'ייניזם, והמקום בו הטטהאגטה העניק את שיעורו האחרון לפני הפְּרִיִנְיָוָאנָה.⁴

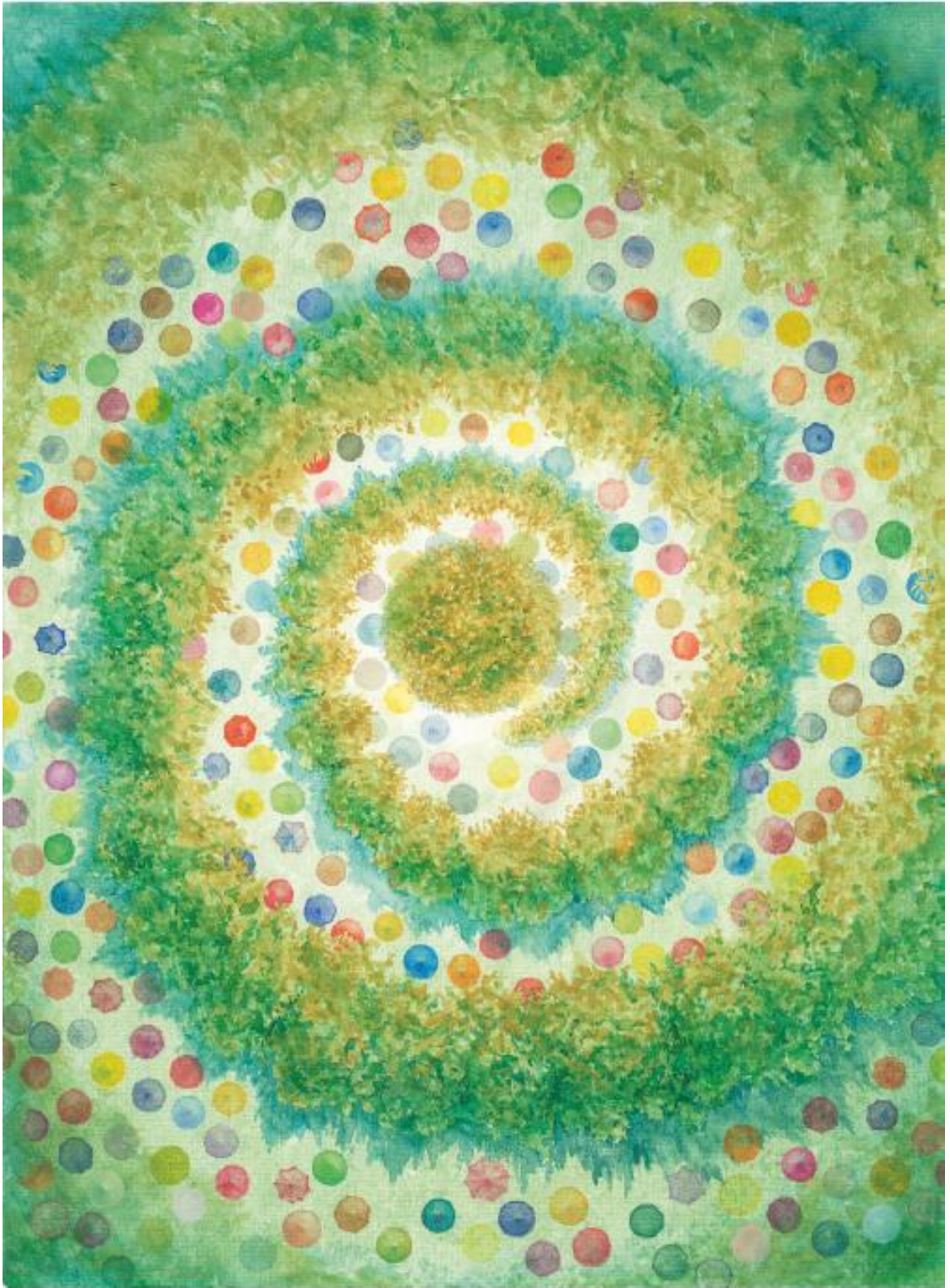
סוטרות וימלקירטי נפתחת בתהלוכה גדולה המורכבת מחמש מאות ליצ'אבים צעירים. הם הלכו כל הדרך מוואישאלי אל מטע המנגו אך ורק מתוך כוונה לבקר ולהגיש מנחות לטטהאגטה. המונים תמיד התאספו סביב הטטהאגטה בכל מקום אליו הלך, אך התהלוכה הזוהרת הזו של חמש מאות צעירים וצעירות יפהפיים, מקושטים במלוא הדרם, כל אחד

² אחד מכינויו של בודהה שפירושו: "זה שחלף כך".

³ אַסוֹרָה (Asura) הינה "ישות שמימית למחצה".

⁴ פרינירוואנה - הנירוואנה הסופית, החלוף הסופי מעבר לסבל שמתגלה בסוף חייהם של בודהות ושל מאסטרים שהשיגו מימושים.

מהם נושא שמשייה משובחת משובצת באבני חן כמתנה לטטהאגטה, הייתה ייחודית. איזה מראה מפואר! הלוואי שלמישהו הייתה מצלמה; אולי מישהו כמו יוצר הקולנוע היפני המהולל אקירה קורוסאוהו. אולם, אפילו עינו המדויקת של קורוסאוהו האדיר – כמו חרק זעיר הנועץ מבטו בשמים האינסופיים – לא הייתה מסוגלת לקלוט את כל מה שאירע באותו היום.

מה שקרה לאחר מכן מעט קשה לעיכול לאנשים מודרניים, סקפטיים וצרי אופקים כמונו. תודעתנו קטנה כמו כינת העץ המכרסמת חור בפיסת עץ, ואז חושבת, 'אלה חייבים להיות השמיים!' למעשה, תודעתנו אפילו קטנה יותר, ולכן כמעט ואינה מסוגלת להבין לאשורו מה שהגיע אחר כך. האם זה רק סיפור מוגזם? חלקנו עשויים לחשוב כך; או במקרה הטוב, לחשוב שזה נס. אך סביר להניח שרוב האנשים יתעלמו מהעניין כולו. וזו הסיבה שאני חייב עכשיו לערוך כוונן עדין בתודעותינו, כך שנוכל לפחות לנסות ולהבין מה קרה באותו היום.

נסו לשמור את ליבכם ותודעתכם פתוחים בזמן שאתם מדמיינים את הסצנה בעיני רוחכם. הליצ'אבים מגיעים למטע המנגו ומגישים את חמש מאות השמשיות שלהם כמנחה לטטהאגטה. הוא מקבל את כולם באדיבות ומברך אותם. בן רגע, כל חמש מאות השמשיות הופכות לאחת, ומתחתיה הטטהאגטה מציב את היקום כולו – לא רק את כוכבי הלכת המעטים שאנו, בני האדם, הצלחנו לקרוא להם בשם, כמו צדק ומאדים, אלא את היקום כולו. והכול נכלל תחתיה! וזה בדיוק המקום שבו מתחילות בעיותינו.

תודעותינו המקובעות והדואליסטיות מורגלות לרעיון שאפילו שלושה אנשים הם רבים מדי מכדי להיכנס תחת מטריה אחת ביום גשום. אם כך כיצד הצליח הטטהאגטה להכניס את היקום כולו מתחת לשמשיית נוי אחת? האם הוא הפעיל את כוחותיו הפלאיים? היכולת לחולל ניסים הינה אחת מהאיכויות הייחודיות הרבות של ישות נשגבת, לפיכך האם זה לא ההסבר הסביר ביותר? או שמא לא היה זה יותר מפעלול קסמים?

אלו מכם שהם בעלי תודעה ביקורתית וספקנית במיוחד עלולים להתפתות ולפטור את האירוע כולו כמיתוס בודהיסטי דמיוני. אולם לא משנה מה אתם חושבים כרגע, אנא שימרו את הסיפור הראשון הזה בזיכרונכם. אם תעשו זאת, ככול שהסוּטרה תתגלה לכם, אתם עשויים להתחיל להבין למה הוא חשוב כל כך, וגם אם עדיין אתם לא יכולים לקבל אותו פשוטו כמשמעו, לפחות אל תמחקו אותו לחלוטין.

לפני שנמשיך הלאה, אני חייב לומר לכם שהטטהאגטה ידוע גם בתור הבודהה. למעשה לבודהה, לטטהאגטה, היו שמות שונים רבים – שור האדם, אריה השאקְהָ ומלך ההולכים על שתיים. הוא גם היה ידוע בתור מלך משמיד-האויבים ('ארהט'). אך במקרה שלו, האויבים לא היו אנשים, הם היו רגשותיו והרגלו להיאחז באגו שלו. לאורך אלף תקופות חייו הקודמות כבודהיסטווה, הדברים היחידים שהטטהאגטה השמיד אי פעם היו רגשותיו והאגו שלו; הוא מעולם לא הזיק ולו ליצור אחד.

היכן הוא שדה הבודהה?

לאחר שהטטהאגטה בירך את השמשייה והציב תחתיה את היקום כולו, הליצ'אבים היללו אותו באריכות רבה, ואז שאלו שאלה חשובה מאוד.

"היכן הוא שדה הבודהה?"

בתקופתו של הבודהה, השאלה הזו הייתה כאילו נוצרי בן זמננו שואל, "היכן גן העדן?" התשובה הארוכה מאוד של בודהה התחילה בו: "כאן! בדיוק במקום בו אתם יושבים. המקום הסמֶסָאָרִי⁵ הארצי הזה הוא שדה הבודהה."

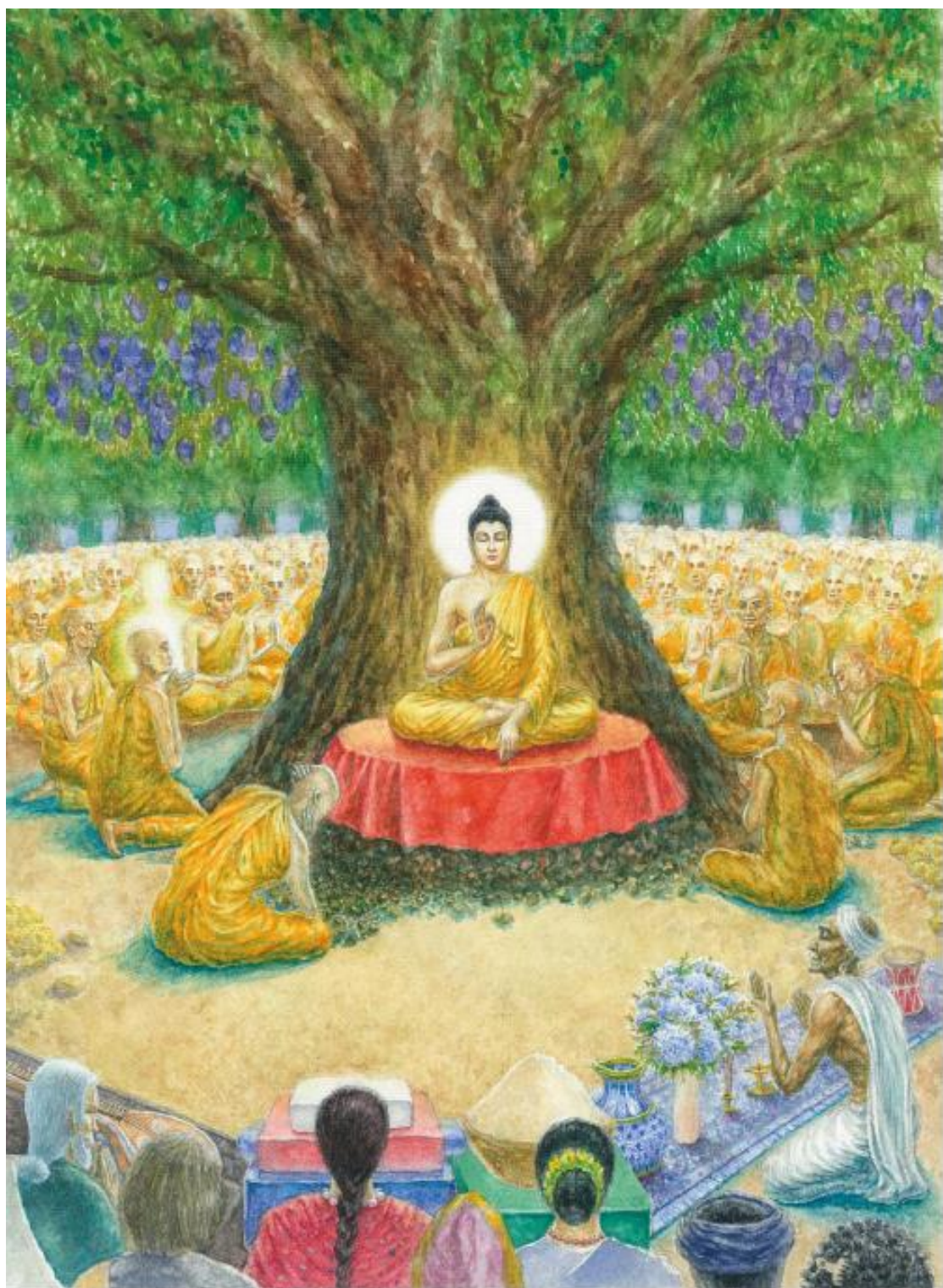
בעודו מדבר, אחד מתלמידיו הקרובים ביותר, שאַרִיפּוּטְרָה, סקר את האבק, הקוצים וכמובן את גללי הפרות שהיו סביבו וחשב, "כיצד יכול המקום הזה להיות שדה בודהה?" זה נשמע כמו ספק, הלוא כן? אולם בהקשר הזה, ספקנותו של שאריפוטרה הייתה התגלות של ברכתיו של הבודהה והיא בעצמה שיעור חיוני – במיוחד כיום, כאשר רבים כל כך מפקפקים במורים ובגוראים הרוחניים שלהם, בנתיב הרוחני, בשיעורים ובחבריהם מחפשי הרוחניות. עם זאת, הודות לסיפור הזה, אנו יודעים כעת כי אפשרי שספק יתעורר כתוצאה מברכות הבודהה. אך אנא זכרו, לא כל הספקות הינם ברכות.

הגם שאף אחד מהבודהיסטוות האחרים לא התקשה להסכים שביהאר המלוכלכת והעֶקְרָה היא שדה בודהה, שאריפוטרה פשוט לא יכול היה לראות זאת. ביהאר של המאה העשרים ואחת היא המקום הרועש ביותר עלי אדמות. היא גם צפופה באופן נואש. מוזיקה בוליוודית בוקעת מכל חלון וצופרי מכוניות צופרים ללא הרף ביום ובלילה. מכיוון שנוכלים וגנגסטרים שולטים במדינה זה גם מסוכן מאוד; נאמר לי שביהארים רגילים מפחדים יותר מהמשטרה מאשר מחבורות שודדים ומכנפיות רחוב.

"כיצד המקום הזה, עם הסלעים החשופים, האבק, הקוצים, הצוקים הבוגדניים והחום הצורב, יכול להיות שדה בודהה?" חשב שאריפוטרה.

הבודהה, מודע מיד למה שעבר בתודעתו של שאריפוטרה, הסביר במהירות 'איך', ואזי בירך את שאריפוטרה כדי שגם הוא יוכל לראות את שדה הבודהה הטהור והמבורך בו הם ניצבים, נעדר 'מצוק', 'תהום' או 'סכנה'. הבה נקרא לזה לעת עתה שדה בודהה 'אמיתי'.

⁵ סמסארה היא מעגל הלידות והמוות שכל בעלי התודעה נתונים בו. היא מכונה גם "מעגל הקיום" הכרוך בסבל.

בודהה פקח את עיני שאריפוטרה באותו האופן בו מורה טוב לאומנות יכול להדגים את הגדולה והמשמעות של יצירת אומנות מודרנית שאחרת אי אפשר להבינה. באמצעות הסבר כיצד האומן פירש מחדש את כללי הקומפוזיציה והצבע, את הכוונה מאחורי היצירה, את האומץ הנדרש לגישה רדיקלית כל כך ואת הגישות החברתיות הרווחות כלפי אומנות, מורה יכול לחשוף מדוע אומן כמו פיקאסו, למשל, מוערך ביותר בעולם האומנות. מרגע שעיני התלמידים נפקחות לזוהר ולשערורייתיות של גישת פיקאסו, הם יתחילו לראות שמה שנראה היה בתחילה כלא יותר מכיסא אופניים וזוג שבור של מוטות היגוי הינו למעשה יצירת אומנות מובהקת. אך כמובן, מובן מאליו שבזדהה השיג הרבה יותר מזה כאשר ברכותיו אפשרו לשאריפוטרה לראות בביהאר המטונפת שדה בודהה. זה גם מסמן את תחילת הדיון הממצה של סוטרת וימלקירטי על כמה באמת שונה תפיסתו של כל פרט את העולם.

וימלקירטי

אתם וודאי תוהים מדוע טקסט זה נקרא סוטרת 'וימלקירטי'.⁶ רבים מאיתנו יודעים שסוטרות משויכות למסורת הספרותית העשירה של הזודו. סוטרות יכולה להיות תיעוד של שיעורים, מדריך הנחיות, או פשוט אוסף של פתגמים, כמו סוטרות היוגות של פֶּטְנָגְ'אלי, או אפילו הקאמה סוטרות. אם כך, מהיכן בא שמה של הסוטרות?

אחד מתושבי ואישאלי המוצלחים והפופולריים ביותר באותו הזמן היה ליצ'אבי בשם וימלקירטי. הוא היה הדייט⁷ – אנא זכרו זאת. זה חשוב משום שבאותה התקופה החברים הנערצים והמוערכים ביותר בחברה ההודית היו הסְנֵיאִסִינִים – נזירים ומתרגלי רוח – לא הדייטות; ובמיוחד לא הדייטות שהתרועעו עם בריות לא שגרתיות וצבעוניות במיוחד שעליהן התענג ליצ'אבי וימלקירטי.

בימינו אלה, סביר להניח שהיינו מתארים אותו כאדם חצוף, אקסטרווגנטי, מתעשר חדש כמו "נובו-ריש". הנובורישים, וולגריים וראוותניים, עושים דברים כמו לצפות כל שן שבראשם בזהב, או ממהרים לקנות את שעון היד החדש של הובלוט "מיליון דולר" מבלי שראו אותו, או מבזבזים 60,000 דולר על תיק יד מעור תנין של הרמס. הם מגזימים בכל, וכך עשה גם וימלקירטי. למעשה, הוא היה מאסטר בעל הישגים אמיתיים של הגזמה בזבזנית.

כשאני חושב על וימלקירטי, אני רואה אותו מוקף בשפע של מותרות-חטא ומלווה בגדוד של בחורות מדהימות – שתיים כדי להחזיק עבורו את הכף שלו, שתיים כדי להחזיק את צלחתו,

⁶ Vimalakīrti

⁷ Layperson, מי שאינו נזיר.

שתיים כדי לשים פירות על הצלחת, שתיים כדי לקלף את הענבים שלו, וכנראה אפילו שתיים כדי להקפיץ אותם אל פיו. אני מדמיין אותו מתבטל במשך שעות על ערסל משי תוך שהוא מביט מחלון חדר השינה שלו בנופים האקזוטיים של הג'ונגל הביהארי. כשהוא אכל, זה היה ליד שולחן אוכל מעץ מהגוני על במה צפה באמצע בריכת לוטוס. האוכל שלו הוגש על צלחות טורקיז, והוא שתה רק את היינות המשובחים ביותר מגביעי לאפיס לזולי שלא יסולאו בפז. כמובן, אני נותן כאן דרור לדמיוני, אך יש לי הרגשה שבהקשר הזה לא רק שמותר לדמיין, אלא יש אף לעודד זאת באופן פעיל. פשוט קראו את הטקסט, הכול נמצא שם! כולל תיאורים מפורטים להפליא, לא רק של ארמונו אלא גם של אורח חייו.

אני בטוח שהוא ביקר לעתים קרובות במה שהיינו מכנים 'בָּרִים', שם שתה חומרים משכרים מכוסות ירקן גבוהות. לגבי בתי העינוגים של שבעה כוכבים של אותה התקופה, אין לי ספק שהוא היה לקוח קבוע אהוב מאוד. ליצורים מולכי שולל וקטנוניים כמוכם וכמוני אין שום תקווה לדמיין כיצד נראו אותם בתי העינוגים מהרמה הגבוהה, וגם אין לנו את המילים לתאר אותם – אולי 'בית זונות יוקרתי'? אילו היינו מבקרים במקום כזה, אפילו המבטים החטופים הצנועים ביותר של אחת הבחורות הלוהטות והחושניות שעבדה שם היו מסחררים אותנו אל תוך מערבולת של פנטזיה.

וימלקירטי התחכך בקביעות עם מלכים, מלומדים, שרים, מפקדי מלחמה, גנרלים וכמובן, עם אנשי עסקים עשירים וחכמים להחריד. אך הוא היה גם נדבן נדיב וטוב לב, שביקר בבתי ספר ודאג רבות לילדים. בכל מקום שאליו הלך, הוא בירך את כל מי שפגש בלי להתחשב בקסטה אליה השתייכו או בעיסוקם, אפילו את החקלאים ומנקי הרחובות. כתוצאה מכך, למרות כל מגרעותיו המוסריות ושחיתותו, הוא היה אהוב, מכובד ונערץ על כולם. הוא היה דמות מדהימה.

אם כך, וימלקירטי הוא הגיבור של סיפור זה. אנחנו פוגשים אותו מיד אחרי שנפל למשכב, ומחלתו זו הופכת לכוח המניע של הסוּטרה. ואישאלי רחשה כמרקחה מהחדשות שווימלקירטי שרוי בבריאות לקויה עד כדי כך שפרש למיטתו. להקות של דורשי טובתו הופיעו בארמונו, ואתם יכולים רק לדמיין את סוג השאלות ששאלו אותו.

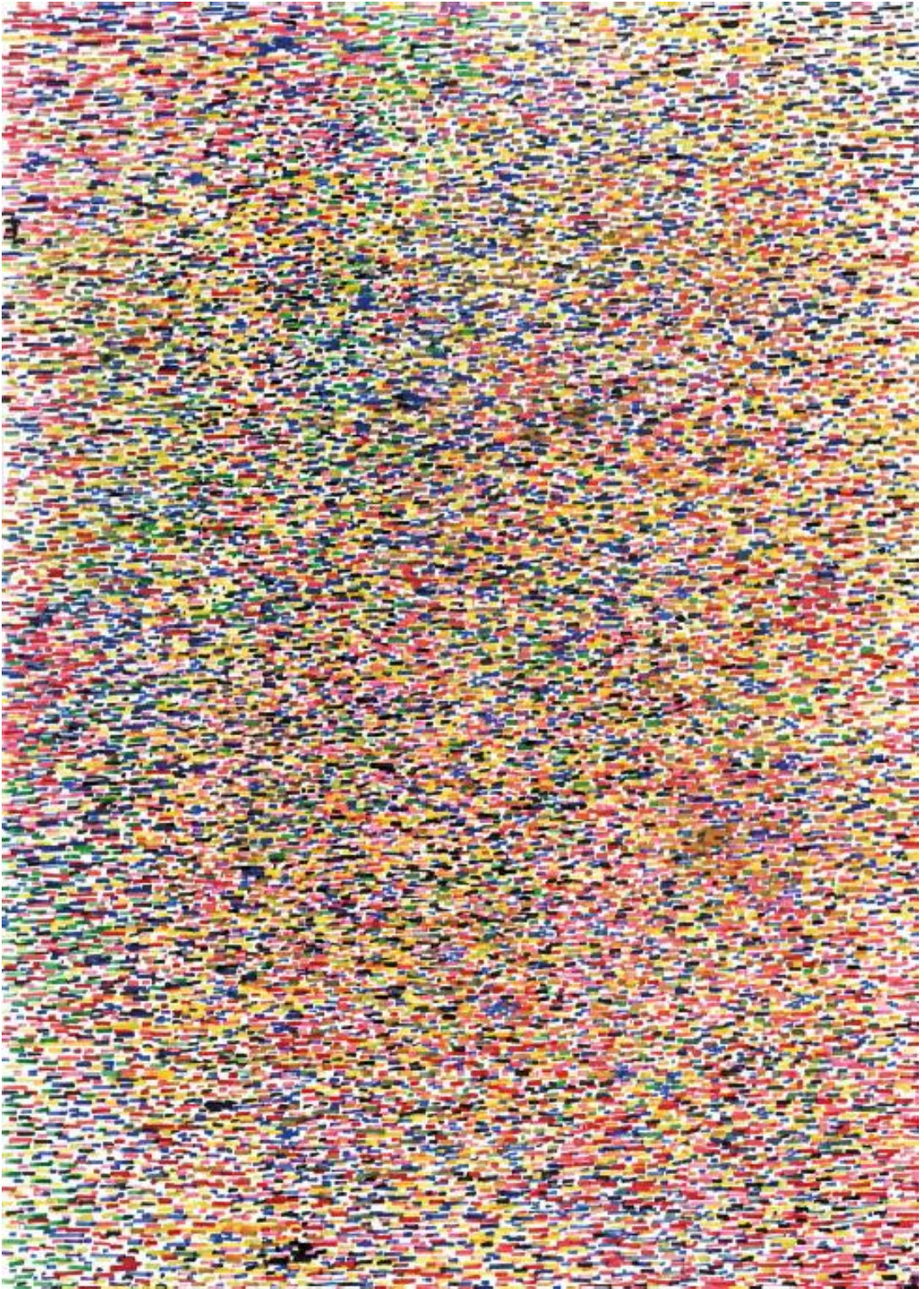
"אתה שותה מספיק מים?"

"אתה נח מספיק?"

"ניסית את תרופת המיץ האורגני?" או אחת מתרופות הפלא האחרות שנמכרו בזמנו. וכן הלאה.

כל חבריו, מכריו וכל מי שהכירו היו מודאגים באמת והעיר הוצפה במבקרים שרצו לדעת מה שלומו. כל כולם, חוץ מחבר אחד מאוד מיוחד.

"עדיין אף מילה מהטטהאגטה?" חשב וימלקירטי. "אני תוהה מדוע?" וקילומטרים משם במטע המנגו, הבודהה ידע בדיוק מה חשב וימלקירטי.

מה שקרה לאחר מכן העניק השראה לכמה מחילופי הדברים הפילוסופיים העמוקים ביותר שאי פעם התרחשו על פני כדור הארץ. וכל אלה הופעלו על ידי רגשותיו הפגועים של אדם עשיר וחולה, שהרגיש נטוש כי חברו האהוב ביותר לא בא לראותו. איזו דרך נפלאה להתחיל סיפור.

שארִיפוטְרָה

שארִיפוטְרָה,⁸ כפי שכבר ציינתי, היה אחד מחניכיו הקרובים ביותר של הבודהה ובעל חשיבות רבה בסנגהה. ציורי הקיר במקדשים מראים אותו בדרך כלל עומד מימינו של הבודהה – יד ימינו של בודהה. לא רק ששארִיפוטְרָה נודע בתור הנבון ומהיר התפיסה מבין כל תלמידי הבודהה, שני רק לבודהה עצמו מבחינת חוכמה, אלא גם שהיה נזיר טהור ללא רבב. זכרו זאת, כי בעוד כמה עמודים זה יראה כאילו וימלקירטי לועג לו, וכשהוא עושה זאת, חשוב שתזכרו ששארִיפוטְרָה לא היה טיפש וגם לא אידיוט.

"שארִיפוטְרָה", אמר בודהה. "עליך ללכת אל ואישאלי לברר על ליצ'אבי וימלקירטי. הוא אינו חש בטוב, האיש המסכן. מכיוון שהוא תמיד היה חבר טוב של הסנגהה, אני רוצה שתבקר אותו בשמי כדי לשאול בשלומו."

שארִיפוטְרָה הקשיב בתשומת לב ובכבוד לבקשת מורהו, אך לא השיב מיד. שאר התלמידים הופתעו. בדרך כלל, אם בודהה ביקש משארִיפוטְרָה לעשות משהו, הוא היה כמעט משלים את המשימה עוד לפני שבודהה בכלל סיים את המשפט. אז מדוע, הם תהו, היסס שארִיפוטְרָה?

לאחר הפוגה ארוכה ולא נוחה, שארִיפוטְרָה עשה מחווה של כבוד עמוק למורהו, ואז החל לדבר.

"אוי לא! בבקשה, אדוני, בבקשה אל תשלח אותי!" ואז סיפר לבודהה על מפגשו האחרון עם וימלקירטי.

שארִיפוטְרָה מדט בשלווה בצילו של עץ גדול, כשלפתע צץ לפניו ליצ'אבי וימלקירטי, כאילו משום מקום.

"לא, לא, לא! שארִיפוטְרָה", אמר וימלקירטי, מקמט את מצחו. "מה שאתה עושה כולו מוטעה! לא כך מודטים!"

⁸ Sāriputra.

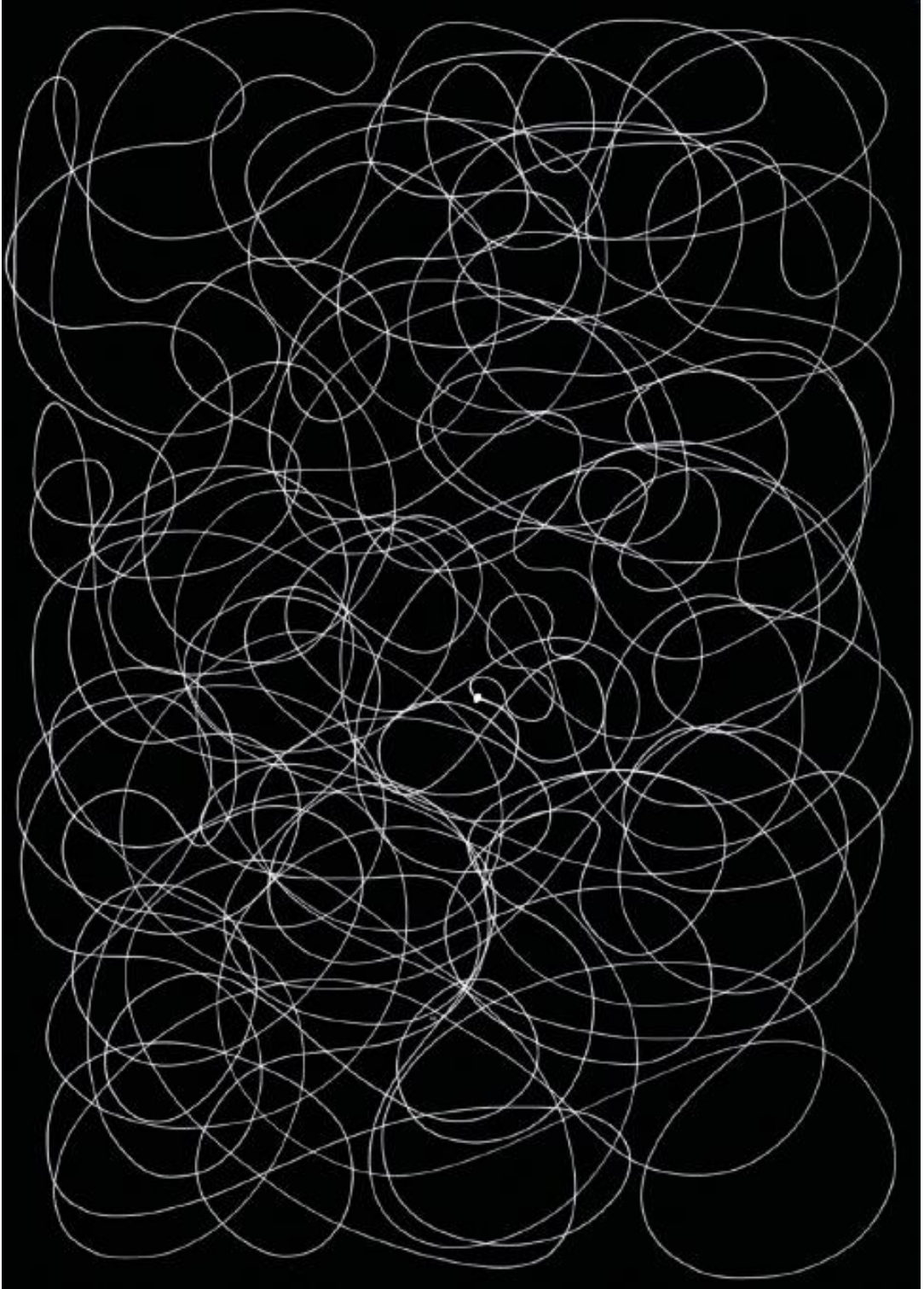
מה שמתרחש בהמשך הוא שיעור מעמיק במיוחד שבמהלכו, במומחיות מדהימה, וימלקירטי בוחן, מפרק ומנתח את מיתוס המדיטציה. זכרו, שאריפוטר לא היה שרלטן. הוא היה מאסטר מדיטציה אותנטי בעל הבנות נכוחות גבוהות, ובעל הישגים רוחניים יוצאי דופן. המדיטציה שלו הייתה הרבה יותר מעודנת ממה שאנחנו יכולים אפילו להתחיל לדמיין. עבור כל אחד מאיתנו הניסיון להעריך או לשפוט את מידת תרגולו יהיה מגוחך כמו לנסות ולהחזיק את כל השמים בכף יד אחת. אך כמובן, יצורים יוצאי דופן כמו שאריפוטר לא היו רואים הבדל בין השניים, או בין חופן אבק לקילו זהב. הוא היה בודהיסט ברמה גבוהה; שום דבר בו לא יכול להיות מתואר כנחות. עם זאת, היה זה שאריפוטר שאליו הפנה ידידנו, הגיבור שלנו, וימלקירטי, את הביקורות שלו. אני חייב להתוודות שרוב מה שהוא אמר הוא הרבה מעבר להבנתי, אך לעיתים קרובות תהיתי אם חילופי הדברים שלהם בוימו במתכוון. לי זה נראה כאילו שאריפוטר ווימלקירטי שיחקו סצנה במחזה, אולי כדרך להדריך ולשחרר אותנו, כדי לעזור לסלק את הבלבול שלנו.

לדוגמה, וימלקירטי אמר, "לעולם אל לך לעזוב את ההיפסקות, אך גם לעולם אל לך לעזוב את הפעילויות שלאחר המדיטציה."

על מה לכל הרוחות הוא מדבר? האם הוא באמת מציע שאנו לעולם לא צריכים 'לא למדוט' וגם 'לא לא למדוט'? משום שכך תודעתי המוגבלת מפרשת את מה ששני היצורים יוצאי הדופן האלה אמרו זה לזה.

אחת הטעויות הגדולות ביותר שלנו היא שאנו מפרשים באופן אוטומטי את 'אל תסיחו את דעתכם' במשמעות שעלינו 'לשהות', 'להיות' ו'להתרכז'. אנחנו אף פעם לא מדמיינים שזה עשוי להיות 'תנו לזה לרחף' או 'תנו לזה להיות'. לפחות, זה מה שלדעתי וימלקירטי אומר כאן. אולם קשה למתרגלים רגילים להפסיק לדמיין שמדיטציה משמעותה שהייה, משום שבהתחלה זה מה שמלמדים אותנו לעשות.

האם אתם יכולים לדמיין את אחד ממנחי המדיטציה של ימינו אומר לכם שעליכם לא להתרכז? אלה מאיתנו המנסים לתרגל מדיטציית שְמְטָה מדי פעם – אף פעם לא לעיתים קרובות מספיק, כמובן – חושבים שהדבר הנכון לעשות הוא לשבת על הכרית ולא לגלוש באינטרנט. אך גם כשאנחנו יושבים על כרית, דעתנו מוסחת. במקום למדוט, אנו משחזרים יכוח שהיה לנו זה עתה, או דואגים לגבי מצב יתרת הבנק שלנו או המשבר הרגשי האחרון שלנו.

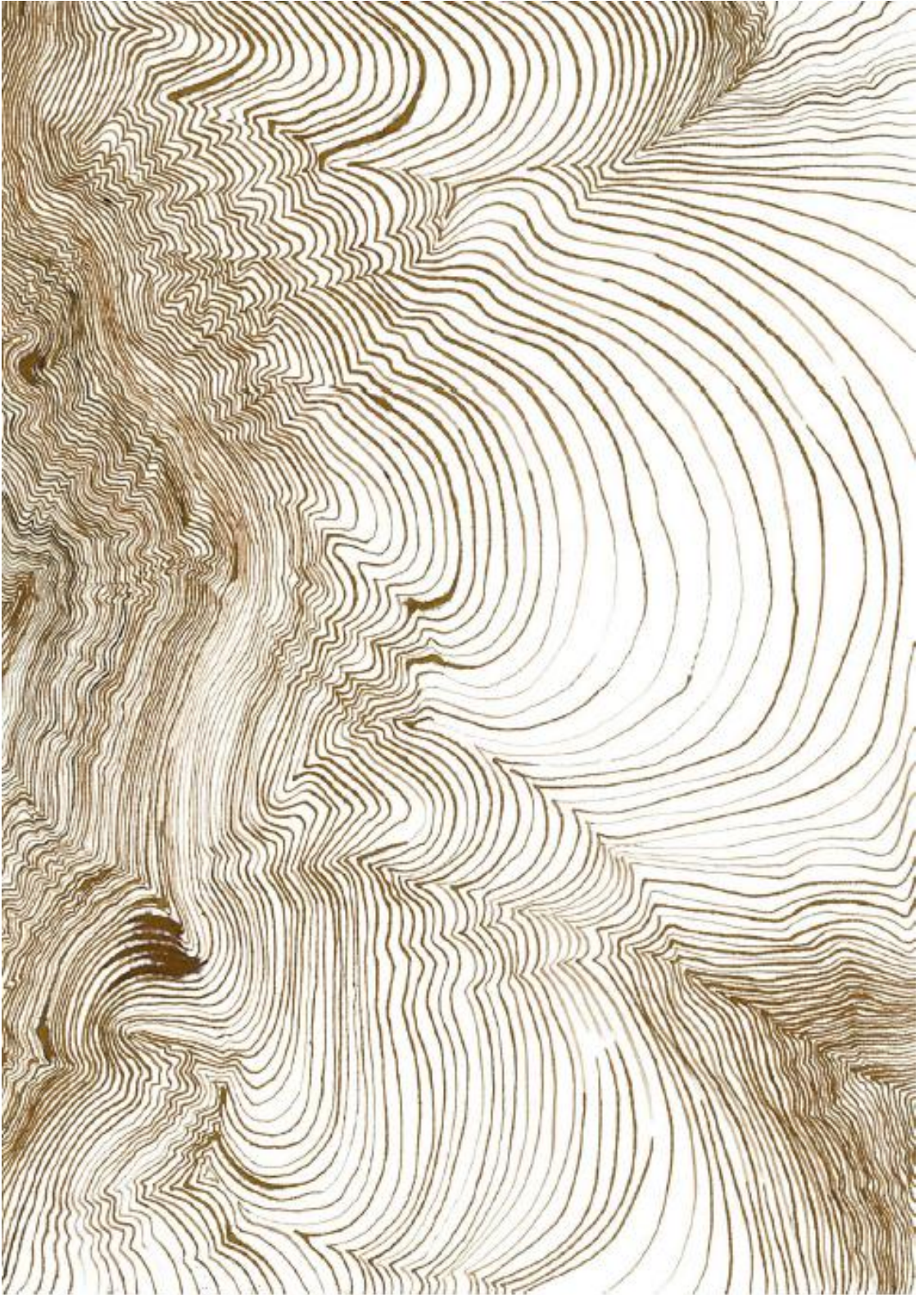
מורי המדיטציה של ימינו מעודדים אותנו להגיב למחשבותינו הפראיות, "לא, אני לא אמור לחשוב כך. עליי להחזיר את תשומת הלב לנשימתי ולהתמקד בתחושות שאני מרגיש על העור שמתחת לנחיריי." זה מה שאנחנו מנסים לעשות. אולם כמובן, לא חולף זמן רב עד שנתחיל לחשוב על בעיותינו וכך, שוב, נחזיר את תודעתנו אל נשימתנו. זו שיטה טובה, הכרחית, ובודאי צעד בכיוון הנכון. אולם מנקודת המבט של וימלקירטי סוג זה של מדיטציה רחוק מלהיות אידיאלי.

במילים פשוטות, וימלקירטי אומר לשאריופוטרה שמדיטציה אמיתית היא למדוט ולא למדוט בעת ובעונה אחת; שלא צריך להתקיים מרווח בין מדיטציה לפוסט-מדיטציה; ושהקיר בין הסחת דעת לריכוז חייב להתמוטט. אם אנחנו רק מודטים, הוא אומר, אנחנו בעצם לא עושים שום דבר – ו'שום דבר' כולל עשיית מאמץ מכוון לעשות שום דבר. במקום זאת, עלינו להישאר בהיפסקות – או בריכוז מדיטטיבי, בתשומת לב, בחד-נקודתיות, איך שלא תרצו לקרוא לזה – מבלי להימנע מפעילות. נראה שזה היה הטעון של וימלקירטי.

כך שאם במקרה אתם מאזינים למוזיקה, קדימה, הקשיבו למוזיקה. אם אתם קוצצים בצל, קדימה, קצצו את הבצל. בזמן שאתם קוצצים, אם האף שלכם מעקצץ, התכבדו וגרדו אותו. אל תנסו לברוח מפעילות. היו קשובים, אבל היו גם פעילים. מדיטציה אינה תירוץ להפסיק לעשות דברים, אך זה בדיוק מה שאנחנו בסופו של דבר עושים – או לא עושים! על מה אתם חושבים כשאתם שומעים את המילה 'מדיטציה'? על כרית המדיטציה שלכם, לא על קרש החיתוך שלכם. או על לשבת בגב זקוף ולהתמקד במבטכם על פסל הבודהה שלכם, לא על ללכת לשחות.

אגב, סוטרות וימלקירטי אינה שיעור הדרגתי, היא שייכת לקטגוריה הגבוהה ביותר של שיעורים על המשמעות המוחלטת – *nītārtha* בסנסקריט. אולם אל תבוזו עכשיו או תתנשאו על הדרך ההדרגתית רק משום שאתם קוראים שיעורים גבוהים המכילים אופנים שונים של הצהרות יוצאות דופן, ואל תשלו את עצמכם שאתם בשלים להרפות מהשיעורים הבסיסיים. זכרו, אתם אינכם שאריופוטרה – אף אחד מאיתנו אינו מתרגל ברמתו.

יחד עם זאת, באמצעות קריאת הסוטרות הזו, אנו יכולים לצותת לכמה דיונים בעלי תובנות ייחודיות, המכילים מידע רב שאנו צריכים לשמוע. אם נתעלם משיעורים אלה, או לא נטרח לקרוא או להקשיב להם, מרבית הסיכויים שהבודהיזם של העתיד יחוויר ויהפוך לחסר משמעות. בסופו של דבר מתרגלים יעשו רק מעט יותר מאשר לשבת על כרית מדיטציה, לאכול אוכל צמחוני ולרדוף אחרי אושר אישי ואי אלימות – וזה פתטי לחלוטין!

נאמר לי ש'סְמִייל' הוא כיום האשְטָג⁹ לבודהיזם. זה כל כך מביך! וימלקירטי לעולם לא היה מרשה זאת. אילו הוא היה חי היום, הוא היה קורע לגזרים ומנתץ ללא רחם את מה שמכונה שיעורים "רוחניים" המשווקים כיום כ"אמת". אני תוהה מה היה אומר על 'חיוך' כהאשטג לבודהיזם, ועל שימוש ב'מיינדפולנס' כטיפול?

אם הכרחי שלבודהיזם יהיה האשטג, עליו להיות 'מדוט ואל תמדוט בו-זמנית, אחרת אתה לא עושה זאת נכון!' שזה מה שאמר וימלקירטי לשאריפוטר. הוא גם אמר, אתה צריך לעשות מדיטציה כאילו אתה כבר יצור ללא רבב, ללא פגם, נשגב, אך מבלי לוותר על הרגילות שלך. היה נעלה אך אל תוותר על הגשמי – כך אתה אמור למדוט. כמובן, אתה חייב גם להתרכז ואסור שתוסח דעתך, אך אין זה אמור למנוע ממך מלהשתמש בחושיך.

מה אנו עושים כאשר אנו שומעים את המילה 'למדוט'? רבים מאיתנו עוצמים מיד את עינינו בניסיון לברוח מהמציאות הנוכחית שלנו. נראה שווימלקירטי מסתייג מגישה זו. מתרגלים מתחילים מגלים לעתים קרובות שעצימת עיניהם עוזרת. אולם אם צריך לעצום עיניים, האם לא כדאי לחסום גם את האוזניים ואת האף? מה עם מגע? מה עם כל התחושות העוברות דרך עורכם? והקשה מכול, כיצד תחסמו את תודעתכם? ועדיין, גם אם תצליחו לעשות את כל זה, לא ניתן להגיע למדיטציה מושלמת רק על ידי כיבוי החושים. וזה הניחוש שלי שהחסימה האבסורדית הזו היא מה שווימלקירטי לועג לו. אולם אני חייב לחזור ולומר שאני בקושי יכול להבין לעומק ולו שבריר ממה שקורה בין וימלקירטי לשאריפוטר במשפט האחד הזה, שלא לדבר על שאר הסוטר.ה.

מודגליאיאנה

מודגליאיאנה¹⁰ הוא עוד שם גדול בסגה של הבודהה. גם הוא היה במעגל הפנימי של הבודהה ואחד מחניכיו הקרובים ביותר. להיות חניך של המואר היה כנראה משהו כמו לוותר על לימודיך בבית ספר לאומנות מכובד מאוד כדי להפוך לחניכו של פסל או אומן גדול. אין ספק שרבים מהארהטים הגדולים הקדישו את כל חייהם למואר, אחריו עקבו כצל.

אילו הייתם נתקלים במודגליאיאנה, כנראה שהייתם טועים לחשוב שהוא הבודהה עצמו; כאילו נוצק מאותה התבנית. מודגליאיאנה ושאריפוטר מופיעים יחד בסותרות לעתים קרובות יותר מאשר לא, וציורי קיר במקדשים מציבים בדרך כלל את שאריפוטר מימינו של הבודהה ואת מודגליאיאנה משמאלו. מבין תכונותיו הגדולות הרבות האחרות, מודגליאיאנה היה מחולל ניסים ידוע ועוצמתי.

⁹ hashtag - תג הקבוצה, סימון סולמית (#) בתחילת מילה או ביטוי.

¹⁰ Maudgalyāyana.

לפיכך, היה זה אך טבעי למדי שבודהה יפנה למודגליאיאנה לאחר ששארפוטרה סירב לבקר את וימלקירטי מטעמו. האם מודגליאיאנה יקבל את המינוי?
"לא, אדוני," השיב מודגליאיאנה, עם אותה מחווה של מסירות וכבוד שהביע שארפוטרה. עוד תגובה מעוררת השתאות, וכזו שבוודאי התמיהה וסקרנה את שאר התלמידים. מי היה האיש הזה, ליצ'אבי וימלקירטי? ומדוע שני ארהטים מצטיינים כל כך, העוצמתיים מכל תלמידי הבודהה, עשו כמיטב יכולתם כדי להימנע ממנו?
"אני לא חושב שאעמוד בזה," אמר מודגליאיאנה. ואז המשיך לתאר את מה שקרה בפעם האחרונה שהוא ווימלקירטי נפגשו.

מודגליאיאנה לימד קהל גדול של הדיוטות, כשלפתע פתאום צץ לפניו וימלקירטי, כאילו משום מקום.

"מודגליאיאנה," אמר וימלקירטי. "לא כך עליך ללמד את הדהרמה!"

תארו לעצמכם שזה קורה היום. תארו לעצמכם גבר קטן ונוצץ עם שיער שחור ארוך, שעון יד מזהב מצופה יהלומים, וסיגר שמן מאוד, יקר מאוד, מהודק בין שיניו הלבנות-מלבן מפריע למורה בודהיסטי מפורסם בן זמננו. תארו לעצמכם את המבט על פניו של המורה כאשר האיש אמר, "לא כך עליך ללמד את הדהרמה!" כיצד יגיבו תלמידי המורה החנפים? אולי "איך הוא מעז להגיד למאסטר המושלם שלנו איך ללמד!"?

יהיו התגובות אשר יהיו, וימלקירטי התעלם מכולן והמשיך לנתח בפירוט מדוקדק מה באמת הכוונה ב'ללמד את הדהרמה'.

מכיוון שאין נשמה, אין בעל תודעה, אין עצמי, אין לידה, אין מוות, אין אדם, אין עבר, אין עתיד, אין מילים, אין משפט, אין צבע, אין צורה, אין מה לנטוש ואין מה לאמץ, מה יש ללמד? מה שנקרא 'לימוד' אינו יותר מאשר בדיה, כמו גם מה שנקרא 'הקשבה'. היכן שיש בדיה, לא ניתן לבטא הברה אחת של דהרמה. אין דבר כמו 'להקשיב לדהרמה' או 'ללמד את הדהרמה', כי יש רק בדיה. בדיה היא כל מה שיש. זה כמו קוסם שיוצר שני אנשים. הוא הופך את האחד למלמד ואת השני למאזין, אולם 'לימוד' ואף 'הקשבה והרהור' לא מתרחשים אף פעם.

ההצהרות של וימלקירטי הן בעלות הבחנה דקה להפליא. אולם למרבה הצער, לא רק שאנשים קטני נפש כמונו לא מצליחים להבין את דבריו, אלא גם שכל מה שהוא אומר מעצבן אותנו. על מה הוא מדבר? כיצד שיעורים קדושים יכולים להיות בדיה בלבד? ומה רע ללמד אנשים להימנע מלהרוג, לגנוב ולשקר? אנשים צריכים לשמוע את השיעורים האלה, כך שבוודאי שזה מה שצריך ללמד! זה סוג השיעורים שלא רק עוזרים לנו לעזור לעצמנו, אלא עוזרים לנו לעזור לאחרים. לגבי קרמה ולידה מחדש, כיצד הם יכולים להיות בדיה? האם הם לא מהווים את אחד מעמודי התווך של הבודהה-דהרמה, את מהותה של דרך רוחנית?

יש לי מסר לבודהיסטים כביכול – במיוחד לאלה מבריטניה – המתגאים בפרסום עצמם כחלוצי הרעיון שאפשר שיהיו בודהיזם ללא אמונות ובודהיזם מעבר ללידה מחדש. אתם באיחור של אלפיים וחמש מאות שנה! הקרדיט לרעיונות הללו שייך בלעדית לאיש העסקים הגס, הנהנתני והפילנתרופי הזה מוואיזשאל.

אולי אני מפריז בהשערותי כאן, אך האם טיעונו של וימלקירטי אינו אלא שכל עוד חשיבה ותעתוע נחשבים לאמיתיים, תהיה גם אשליה. ושכל עוד ישנה אשליה, תהיה דרך או שיטה להעיר אותנו מאותה אשליה. אולם כשם שתעתוע אינו אמיתי, כך גם הדרך המשחררת אותנו מהתעתוע אינה אמיתית. כיצד זה יכול להיות? אם הנחש שחלמתם עליו אמש היה תעתוע, כיצד יכול להיות שהמקל שהשתמשתם בו כדי לגרש את הנחש הוא אמיתי? אילו המקל היה אמיתי, אזי גם הנחש היה צריך להיות אמיתי. כך שנראה שווימלקירטי אומר שכשם שהכול הוא תעתוע, כך גם הדרך המשחררת אתכם מאשליה היא תעתוע. במקרה זה, הדרך היא השיעורים. לכן ללמד, לשמוע, להבין ולהבין-נכוחה הם כולם תעתועים.

אתם עשויים לשאול, "מדוע אם כן אנחנו מלמדים?"

אנחנו מלמדים מתוך חמלה כלפי אלה החושבים שתעתוע הוא אמיתי ועדיין לא הבינו שהוא לא, ואנחנו מלמדים את אלה שהם בעלי הרגלים חזקים. חמלה מכריחה אותנו ליישם כל שיטה מיומנת זמינה במאמצינו לעזור להם, מה שאומר שעלינו להעמיד פנים שאנחנו מלמדים. באמצעות שיעורים, נוכל להציע לאדם החולם על נחש את הבחירה בסוגי מקלות רבים בעזרתם יוכל להרחיק את הנחש; ובכך, אנו משרתים את הבודהה-דהרמה. הסיבה היחידה שלנו ללמד יכולה להיות רק המטרה העליונה של חמלה לא מותנית. ואם, מתוך חמלה, ניישם את שיטת הלימוד המיומנת, הרי שאורם של הבודהה, הדהרמה והסנגהה ימשיך לזרוח.

יש כיום אנשים במערב שאוהבים ליצור לעצמם דרך רוחנית מסוג בחר-וערבב. הם לא מהססים להיפטר מענפי העץ המסורתי של השיעורים הבודהיסטים שהם אינם יכולים להבין – לידה מחדש, למשל, אותה הם פוסלים כלא יותר מאשר הרגל הודי תרבותי, תעתוע. ועם זאת הם ממשיכים לקדם את הענפים המסורתיים האחרים של הבודהיזם, כמו מיינדפולנס, מדיטציה, מוסר ואתיקה, להפיק מהם תועלת ולהיאחז בהם נואשות.

נחזור אל מטע המנגו, מודגליאיאנה סיכם את סיפורו באמירה שאחרי מפגשו עם וימלקירטי הוא איבד את כל ביטחונו העצמי – אולם אנא זכרו שמתוך חמלתם העצומה לאנשים כמוני, כמעט ודאי הוא שווימלקירטי ומודגליאיאנה ביימו את המפגש הזה.

קאשיאפה

אחר כך, פנה בודהה אל אחד מתלמידיו הגדולים ביותר, קאשיאפה,¹¹ הנזיר שבודהה עצמו מינה לעמוד בראש קהילת הנזירים לאחר לכתו. היה זה קאשיאפה שכינס את האסיפה הראשונה של הסנגהה, שם החלו התלמידים בתהליך של ליקוט כל שיעורי הבודהה למען הדורות הבאים – אנשים כמונו. וגם לו הייתה סיבה טובה מאוד לסרב לבקר את וימלקירטי.

בוקר אחד, כשיצא לקבץ נדבות מזון, חשב קאשיאפה לעצמו, "היום אקבץ מהעניים משום שהעניים צריכים לצבור פוטנציאל זכות".¹²

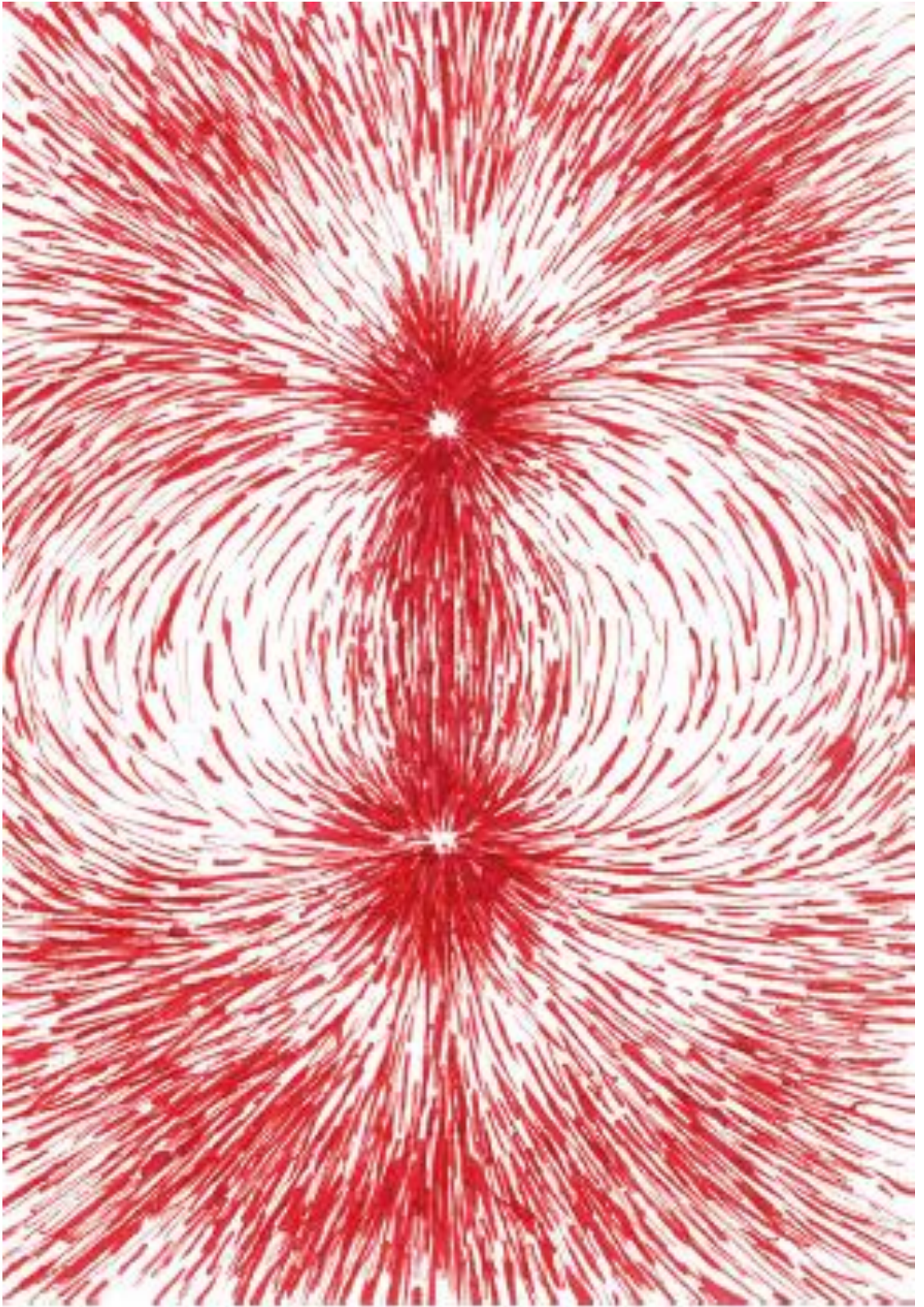
כאשר עבר מדלת לדלת בשכונה הענייה ביותר של ואישאלי, צץ לפניו לפתע וימלקירטי, כאילו משום מקום.

"מה אתה עושה, קאשיאפה?" שאל וימלקירטי. "מדוע אתה מקבץ מהעניים? זו טעות גדולה כל כך! מדוע אתה מפלה בין עשיר לעני! אל לך לעשות זאת! כשאתה מקבץ, עליך לעשות זאת באופן מאוזן ומתוך חמלה ל**ב**ל בעלי התודעה."

במילים אלה, וימלקירטי שומט את הקרקע מתחת לרגלי כולנו. אנחנו נגועים בתקינות פוליטית עד כדי כך שאנחנו מלקטים ובוחרים את מושאי חמלתנו. לא רק תודעותינו דואליות, כך גם חמלתנו. האם עלינו לחוש חמלה רק כלפי יתום חסר כול, חולה ומסכן? או כלפי כלבים משוטטים? האם אנחנו חומלים באמת כשאנחנו יוצאים מגדרנו כדי להציל את חייו של כלב מוכה כלבת, אך חשים מרוצים וזחוחים כאשר הכלב הזה בדיוק נושך את דונאלד ראמספלד? או אם נעזור ליתום מבנגלדש במקום למיליארדר, כמו דונאלד טראמפ? ליבנו יוצא אל חסרי הבית במזג אוויר מר, אך אנחנו נשארים אדישים לגמרי מציץ על כך שלביל גייטס הוגש סטייק קשה לארוחת הערב. נראה שווימלקירטי אומר לקאשיאפה שכולם, העשירים והעניים, המפורסמים וחסרי החשיבות, כולם צריכים להיות מושאים שווים לחמלתנו.

¹¹ Kāśyapa

¹² Merit - האנרגיה החיובית הנצברת (כפוטנציאל) עקב עשייה ראויה.

אחת ההערות החשובות ביותר של וימלקירטי בקטע זה היא שעל קאשיאפה לבקש נדבות מיצורים קצרי ראות ששוגים באשליות, הרואים חלק ומדמיינים שהוא השלם. זו הצהרה שתמיד מצליחה להרשים אותי. האם הוא לא מדבר על כולנו? אנו מסתכלים על עצמנו, אך איננו רואים שאנו אוספים בני-חלוף מקוטעים, ערב רב של פיסות וחלקים הכפופים לזמן, למרחב, לשם, להתכליות ולפרשנות. אנחנו לא רואים את החלקים השונים, אנחנו רואים רק את המכלול. למשל, אני טוען שאני גבר. אולם אילו הייתי מפורק ומצומצם לערמת אטומים, אפילו אני לא הייתי יכול להצביע על אחד מאותם אטומים ולקרוא לו גבר. ובכל זאת אני משוכנע שיש לי מגדר – שאני גבר. זה רעיון שאני תקוע איתו, ובוודאי שגם למי שתקוע כמוני צריכה להיות ההזדמנות לצבור פוטנציאל זכות.

אולם זכרו, וימלקירטי היה הדיוט.

"אם הדיוט יכול לדבר כך," אמר קאשיאפה לבודהה, "אם הדיוט יכול להגיע להישגים כאלה, איך נוכל שלא להאמין שההארה של כל בעלי התודעה אפשרית".

"זה היה הרגע בו הפסקתי ללמד את השיעורים המובילים רק לחירות עצמית," אמר קאשיאפה, מה שבהכרח אומר שמאז הוא לימד רק את הדרך המובילה את כל בעלי התודעה לחירות.

"עד שווימלקירטי סיים לדבר," אמר קאשיאפה, "הוא באמת ריסק היטב את גאוותי. איני יכול לשאת את המחשבה שעליי לראותו שוב!"

סוֹבְהוּטִי

דמות נוספת המופיעה בסוטר זה היא סובהוטי.¹³ רבים מאיתנו כבר מכירים אותו משום שהוא מופיע במספר לא מבוטל של סותרות אחרות. יש לי הרגשה שהוא היה אדם סקרן מאוד ונחוש במרדפו אחר ידע וחוכמה. בסופו של דבר, הייתה זו שיחתו של סובהוטי עם הבודהה שהפכה לסותרת וג'רצ'דיקא.¹⁴

למרות זאת, כאשר בודהה שאל את סובהוטי אם יבקר בוואישאלי, הוא סירב, משום שגם לו היה מפגש מטריד עם וימלקירטי.

בניגוד לדעות הקדומות של ימינו על קבצנים, בהודו העתיקה ובחלק גדול מאסיה קיבוץ נדבות כנזיר הייתה דרך חיים נעלה – דרך 'נכונה' לחיות. הטטהאגטה עצמו קיבץ נדבות מזון, וישנם סיפורים יפים רבים אודות האנשים שפגש בעת שקיבץ נדבות מזון וכיצד עזר להם, לעתים קרובות הביא לשינוי של כל מהלך חייהם.

¹³ Subhūti

¹⁴ Vajracchedikā Sūtra, סותרת היהלום.

באחד המקרים התעקש הטטהאגטה לבקר במעונה הרעוע של אישה חסרת כל, שלא היה לה ולו גרגר אורז אחד לאכול אפילו לעצמה. מכיוון שלא היה לה אוכל, כאשר בודהה ניגש אליה והושיט את קערת קיבוץ הנדבות שלו, היא הציעה להטליא חור קטן שראתה בגלימותיו. באותו הרגע, כך על פי הסוטרות, הארץ רעדה, קשת בענן מילאה את השמים, ושאריוטרה, שנכח יחד עם הבודהה באותו היום, חייך חיוך קורן באופן בלתי רגיל. מאוחר יותר, כאשר חבריו הנזירים שאלו את שאריוטרה מה כל כך שימח אותו, הוא אמר, "ברגע הזה ממש, בגן העדן של טושיטקה, הישויות השמימיות בונות ארמון עבור אותה זקנה. ברגע שהיא תעזוב את הארץ הזו היא תלך לשם."

מה שהופך את סיפור המפגש של סובהוטי עם ליצ'אבי וימלקירטי למפתיע עוד יותר. ביום בו סובהוטי ביקר בביתו של וימלקירטי כדי לקבץ נדבות מזון, כבר הוכן במיוחד עבורו אוכל טעים ורב מאוד.

כל מה שעל סובהוטי היה לעשות הוא להמתין בסבלנות ליד דלת המטבח בעוד וימלקירטי מילא באופן אישי את קערתו.

כאשר וימלקירטי ערם כפית אחרונה, הוא אמר, "כעת, סובהוטי, עליך לקבל את המנחה הזו רק אם הבנת באמת שכל התופעות – סמסארה¹⁵ ונירוואנה¹⁶, נכסים ואיכויות מוארות – הינן שוות."

וימלקירטי היה כל כך חצוף!

"עליך לקבל את המנחה הזו," הוא המשיך, "רק אם לא נטשת את התשוקה, הכעס והבורות, ובכל זאת נשארת לא מוכתם על ידם."

וזו לא היה הכול.

"עליך לקבל את המנחה הזו רק אם אינך קורבן של תופעות ארעיות; אם לא נטשת את ההשתוקקות, ובכל זאת נשארת לא מוכתם על-ידיה; אם מעולם לא שמעת על ארבע אמיתות הנעלים, ובכל זאת מעולם לא הפרת אותן; ואם מעולם לא ראית את הבודהה, מעולם לא שמעת את הדהרמה ומעולם לא הוקרת את הסנגהה..." , וכן הלאה.

בן רגע, סובהוטי הרגיש מדוכא ביותר – כל כך מדוכא שכל עשרת הכיוונים הפכו שחורים משחור וקערת קיבוץ הנדבות שלו החליקה מבין אצבעותיו אל הקרקע. הוא ניסה לברוח, אולם וימלקירטי עצר בעדו.

¹⁵ סמסארה היא מעגל הלידות והמוות שכל בעלי התודעה נתונים בו. מכונה גם "מעגל הקיום" הכרוך בסבל.

¹⁶ חירות, מצב של שחרור מסבל. מצב זה מושג באמצעות סילוק כל מצבי התודעה העוכרים וזרעיהם.

"סובהוטי, אל תפחד. קח את האוכל. אני רוצה לשאול אותך שאלה."

וימלקירטי היה חסר רחמים לחלוטין!

"אילו הטטהאגטה היה אומר את מה שאמרתי זה עתה ואם הוא היה פונה לישות אשלייתית, האם הישות האשלייתית הזו הייתה מפחדת? ברור שלא! משום שהיא אשליה. האיך רואה! לא רק שכל מה שאמרתי היה אשליה, אלא שכלל לא אמרתי זאת לאף אחד! מילותי היו אשלייתיות. לכן, סובהוטי, אין צורך לפחד מלקבל ולאכול את המזון הזה, שהוא עצמו אשליה."

לאחר מכן, כמו מודגליאיאנה, סובהוטי איבד את כל ביטחונו.

"איני יכול להתמודד שוב עם הישות הנשגבת הזו," הוא אמר לבודהה. "לא שוב. בבקשה אל תשלח אותי."

ראהולה

ראהולה¹⁷ היה בנו היחיד של בודהה. אולם כאשר התבקש לבקר את וימלקירטי בשם אביו, אפילו ראהולה סירב בכבוד.

יום אחד, ראהולה התרועע עם קהל של צעירים מליצ'אבי. הצעירים ידעו די הרבה אודות ראהולה והיו סקרנים לדעת מדוע ויתר על חייו כנסיך כדי להפוך לנזיר.

"אתה בנו של הבודהה," הם אמרו. "אך אתה גם נסיך. ספר לנו, מדוע ויתרת על חיך המלכותיים ועל כל עושרך? האם ויתור על כל העושר הזה הוא באמת דבר כל כך נהדר לעשות? מה הטעם?"

ראהולה ניצל את ההזדמנות כדי להסביר את התועלות שבחיי הנזירות, וסיפר להם כמה רוגע הוא מצא בחייו כנזיר פשוט. היותו נזיר גרם לו להרגיש בנוח, אמר, והביא איתו תחושת חופש אדירה. איזה סוג של חופש, הם שאלו? הוא כבר לא היה צריך לנעול את אוצרותיו, אמר ראהולה, או לערוך רשימת מלאי של מוצרי הבית שלו, או לתחזק תיק נכסים נרחב, ועוד.

לפתע צץ וימלקירטי בפני ראהולה, כאילו משום מקום, והשתחוה.

"ראהולה, הקשב לעצמך! הקשב למה שאמרת על התועלות שבהפיכתך לנזיר. אתה באמת לא צריך לדבר ככה!"

"מדוע לא?" שאל ראהולה.

¹⁷ Rāhula.

"משום שאין כל תועלת בויתור על ארמונות ועושר. ואין שום תועלת בהפיכה לנזיר," השיב וימלקירטי.

אני לא חושב שאנשים כמונו יכולים אי פעם להבין באופן מלא עד כמה הצהרה זו הייתה בהכרח מזעזעת. במיוחד כשהיא יצאה מפיו של נהנתן הצמרת וימלקירטי, המגלם את הניגוד הגמור של ויתור. לא זו בלבד, אלא שווימלקירטי פנה לראהולה, בנו היחיד של לורד בודהה ונסיך השאקיה – הוא לא היה נזיר רגיל. בויתורו על חיים סמסאריים כדי ללכת בדרך שלימד אביו, הפנה ראהולה עורף לזכויות ולעושר בלתי נתפסים. אין זה משנה היכן ומתי אנו חיים, הקרבה כזו ראויה לשבחים הגבוהים ביותר ויש לחקותה.

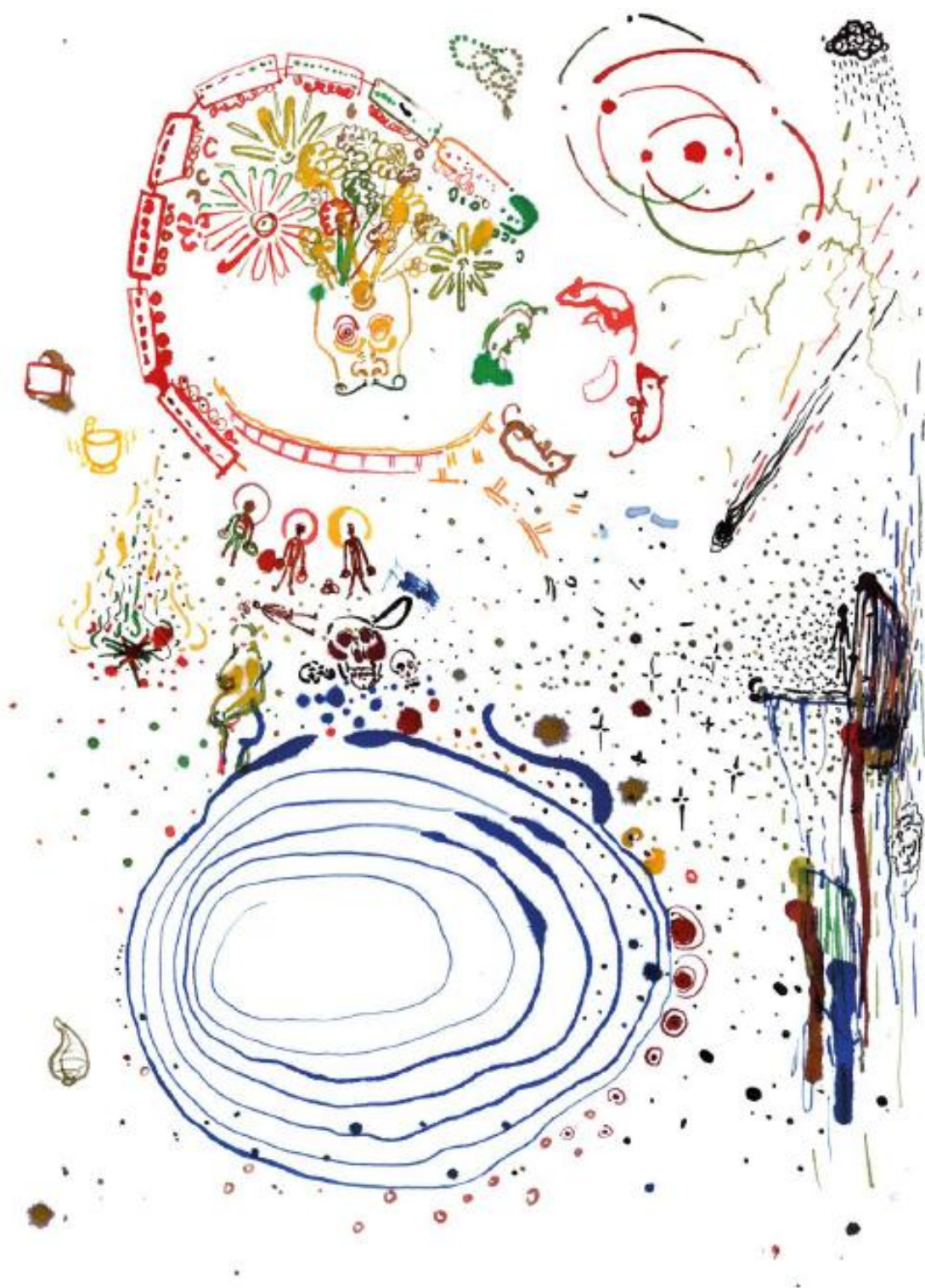
אך אם נבחן מקרוב את מה שקרה, יתברר לנו שווימלקירטי לא מתח ביקורת על ראהולה בשל היותו נזיר. מה שהוא עשה היה לבחון את מה שקרוי 'תועלת' כדי להבין במדויק מה משמעותה, כך שיוכל לפרק אותה.

הביטוי "להפיק תועלת" מרמז שאנו משיגים או רוכשים דבר מה. הצרה היא שהצורך להשיג משהו תמיד גורם לבעיות. אם משהו ניתן לקבלה, להשגה או למימוש, הוא חייב להיות תופעה מורכבת.¹⁸ לכן, כדי להיות מתרגלים אמיתיים, עלינו לוותר לא רק על כל הגורמים, אלא גם על כל התוצאות, מה שאומר שעלינו לוותר לא רק על החיים הארציים, אלא גם על התועלות של הפיכתנו לנזיר או לנזירה.

דיון על ויתור כמעט תמיד מערב דיבור על סלידה ופיתוי, וכן הלאה. לא רק בודהיסטים מעריכים עקרונות כאלה, רבות מדתות העולם מאמצות את רעיון הויתור ועיצבו שיטות לתרגולו כך שיתאים למסורותיהן. זה מצביע על כך שמרבית האנשים חושבים שפיתוי ומותרות הם רעים, שהם אפילו ביטויים שטניים שעדיף בלעדיהם. הבודהיזם כולל שיעורים דומים, אולם הם מיועדים לאלה מאתנו שיכולתם לעכל רעיונות חדשים חלשה ושקל להם יותר לעכל את התורות הרכות יותר. לדוגמה, כדי לסייע לנו למחוץ תשוקה, היקשרות, פיתוי וכן הלאה, נאמר לנו שזהב וכסף הינם שליליים. מלמדים נזירים להתמודד עם תשוקתם לנשים באמצעות מחשבה על המוגלה והדם והצואה שמרכיבים את גופה של אישה; וכמובן, תקינות פוליטית מחייבת אותי לציין שנזירות אמורות לחשוב אותו הדבר לגבי גברים.

אולם לא זה סוג הויתור עליו מדבר כאן וימלקירטי. הנושא שלו הוא ויתור מוחלט. אם אתם מחשיבים משהו כיפה ונחשק, תשוקתכם תכבול אתכם אליו; ואותו הדבר בדיוק קורה כשאתם חושבים שהוא מכווער ודוחים אותו. שתי המחשבות גם יחד יוצרות אותה מידה של היאחזות ואם אתם נאחזים, הרי שלא וויתרתם.

¹⁸ תופעה מורכבת היא תופעה שמתהווה מגורמים ומתנאים.

זו הסיבה שווימלקירטי עושה צחוק מראהולה. אם באמת אתם רוצים לוותר על סמסארה, הוא אומר, אתם בראש ובראשונה צריכים לדעת שאין על מה לוותר. זה כמו לזכות בחלומכם במיליאד דולר ומיד לתת הכול לארגון צדקה. האם תרומתכם היא מעשה של נדיבות? כן, אבל רק בחלום. האם באמת נתתם מיליאד דולר לארגון הצדקה? לא, משום שהן מיליאד הדולר והן ארגון הצדקה לא היו קיימים מעולם. זו רמת הוויתור עליה מדבר כאן וימלקירטי. בסופו של דבר, אנו משיגים מעשה אמיתי של ויתור – או סגפנות, או הסתפקות במועט – כאשר אנו מזהים שמה שאנו מוותרים עליו הוא כמו חלום או תעתוע; בידענו זאת, אנו זונחים השלכות מתעתעות. בודהיסטווה תוכל להשיג ויתור מושלם רק ברגע בו היא תדע את טבעו האמיתי של מה שהיא מוותרת עליו. רק אז תהיה לה 'תודעת ויתור' מבוססת. במהאיאנה – בסוטרת וימלקירטי ובמספר סוטרות הדומות לה – נאמר שהכול, אפילו הארה, הוא חלום או תעתוע. אולם וימלקירטי מרחיק לכת אף יותר. הוא אומר שאילו היה משהו גדול יותר או מְעַבֵּר להארה, גם זה היה חלום או תעתוע.

שוב, אני יכול רק להעלות השערות למה באמת מתכוון וימלקירטי, אך יכול להיות שאם יש לכם מטרה, אם מטרתכם היא להפיק תועלת או להשיג תוצאה או גמול, אתם חסרים ויתור אמיתי ולכן פעילותכם אינה תרגול דהרמה אמיתי. זה לא אומר שלהיות נזיר, כמו ראהולה, היה קיום חסר מטרה, עָקָר או חסר משמעות; הנקודה כאן היא ש'חסר מטרה' הוא המטרה. בעיקרון, אם אינכם מבינים שמטרת תרגולכם אינה אשליה – אם אתם חושבים שהיא אמיתית – ואם שאיפותיכם ופעולותיכם בחתירה למטרה זו מבוססות על השקפה מוטעית, כל מה שתעשו אינן תרגול דהרמה אמיתי.

בשיעורים הבודהיסטים, מילים כמו 'תוצאה', 'מטרה' או 'שלמות' מופיעות לעתים קרובות והן נבחרות בכוונה עבור אנשים כמונו, היכולים ללעוס רק אוכל רטוב ומאוהבים ברעיון של תוצאה, של שורה תחתונה, ובעיקר, של פרודוקטיביות.

אֲנַנְדָּה

אחר כך מגיע אננדה,¹⁹ דמות ענקית נוספת בהיסטוריה של הבודהיזם. הוא היה בן דודו של הבודהה ושימש כמלווה האישי שלו במשך שנים רבות. הוא גם ליקט את מרבית שיעוריו של הבודהה; כידוע אלה הן כל הסוטרות המתחילות ב"כך שמעתי" – כולל סוטרת וימלקירטי – שהוא דקלם מהזיכרון במועצה הבודהיסטית הראשונה. אולם אפילו אננדה לא היה מוכן לבקר את וימלקירטי.

¹⁹ Ānanda.

יום אחד, כשהבודהה לא הרגיש טוב, רופאיו המליצו שישתה חלב. אננדה מיהר לבית משפחה ברהמינית שידע שישמחו מאוד לתת מנחה כזו, וכאשר המתין ליד דלת המטבח עד שפָדו יתמלא, צָץ מולו פתאום וימלקירטי, כאילו משום מקום.

"אננדה", שאל וימלקירטי. "מה אתה עושה כאן?"

"בודהה חולה. זה לא רציני, אולם רופאיו אמרו שעלינו לתת לו חלב. לכן באתי לכאן לקחת מעט."

"מה אתה אומר? איך יכול לדבר כך!" קרא וימלקירטי, מזועזע.

בהתקף של בהלה תיאטרלית – ושוב, יש לי הרגשה שיייתכן והמפגש הזה היה מבוים – גרר וימלקירטי את אננדה לפינה מוצלת של החצר. עיניו התרוצצו ימינה ושמאלה, כמו חיה רדופה. האם מישהו היה קרוב מספיק כדי לראות או לשמוע אותם?

"אננדה בבקשה הנמך את קולך!" סינן וימלקירטי, בעודו תופס את גלימותיו של אננדה ורוכן באי נוחות קרוב לאוזנו. "אף פעם אל תגיד דברים כאלה!" בשלב הזה עיניו בלטו. "בודהה הוא כמו וְג'רָה, איך ייתכן שהוא ייפול למשכב אי פעם? בודהה ריסק את כל אי-החסד, איך ייתכן שהוא יחלה אי פעם? כדאי שתסתלק מכאן עכשיו! לך! מהר! היה בשקט! ואל תספר לאף אחד מה עשית."

תארו לעצמכם עד כמה מבולבל היה אננדה כאשר עמד בפה פעור וצפה בווימלקירטי המשחק את הסצנה שלו.

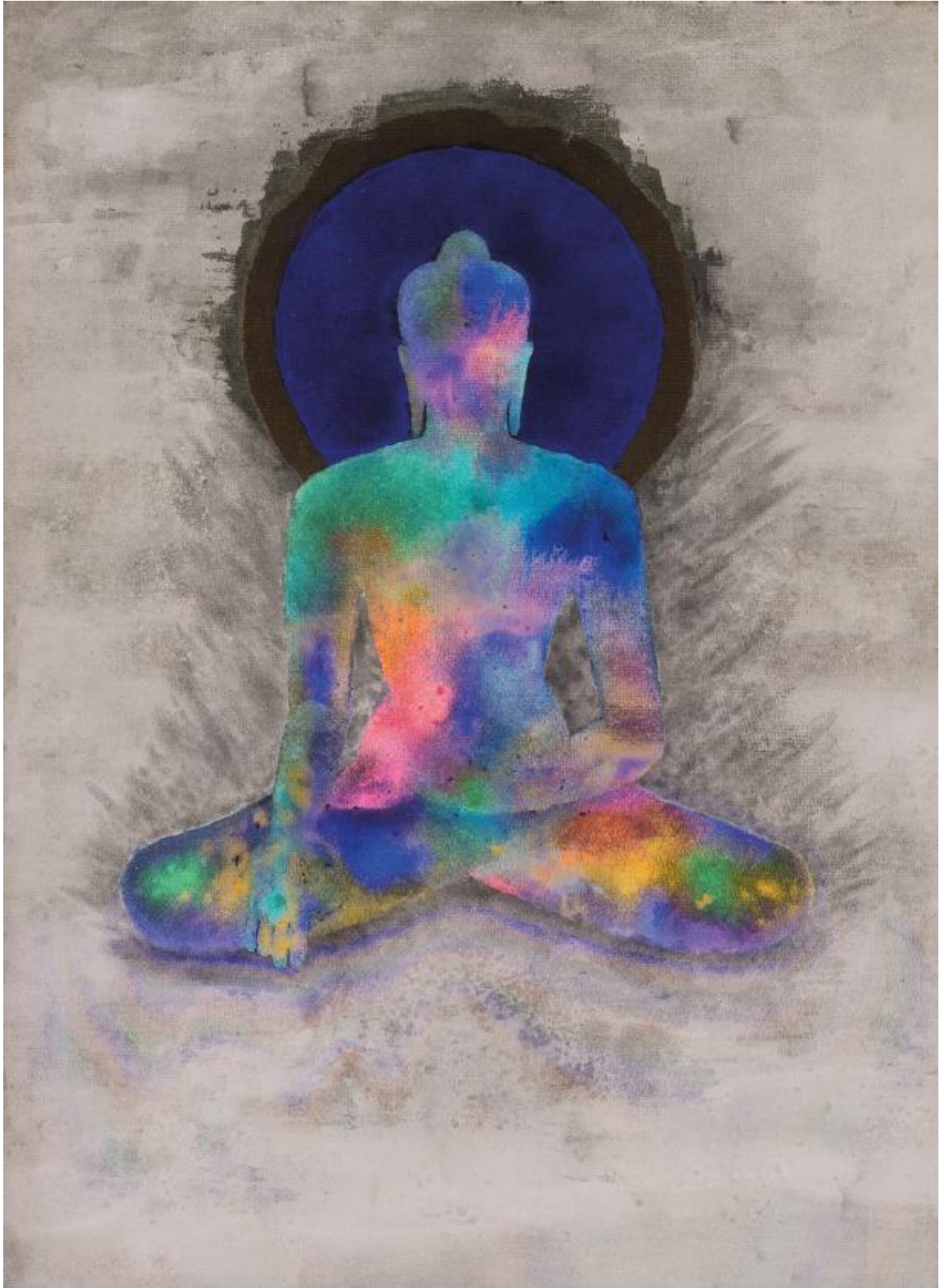
"האיך רואה, אננדה, עד כמה השערורייה הזאת יכולה להיות הרסנית? אם זה ייודע, תהיה מושפל לחלוטין."

וימלקירטי העיף מבט בחד אל השמיים ונרתע, כאילו זה עתה הבין משהו נורא.

"אחח! לישויות השמימיות יש תפיסה על-חושית. אתה יודע זאת, נכון? הן כבר יודעות מה חשבת! אם הבודהיסטוות הגדולים ישמעו על כך, לעולם לא תוכל להראות כאן את פניך שוב!"

וימלקירטי דחף את אננדה עמוק יותר אל תוך הצל, כאילו הוא צריך להסתתר.

"ומה עם מאמיני כל הדתות האחרות? אם הם ישמעו את מה שאמרת זה עתה, נחוסל כולנו! אתה לא רואה? הם יגידו שאם בודהה לא יכול לרפא אפילו את עצמו ממחלה פשוטה, איך יוכל בכלל להגשים את שאיפתו להארת כל בעלי התודעה? אננדה, אתה חייב לעזוב את המקום הזה! לך! ותודא שאף אחד לא רואה אותך."

עד כה, כמובן, וימלקירטי באמת הגזים במשחקו. אולם היה גם משהו בדבריו. הטבע של 'בודהה' נעדר מושגים של "רגש", "זמן" ו"תופעות מורכבות". או במילים אחרות, אי אפשר לבטא במילים את האמת המוחלטת שהיא בודהה, שהיא אינה מושגית, והיא מעבר למבנים שאנו מתייגים כ"רגש", "זמן" ו"תופעות מורכבות". לכן היה זה בלתי אפשרי עבור הבודהה לחלות או להבריא שוב.

ברגע שווימלקירטי ציין זאת, אננדה הבין שזה נכון. מבוכתו הכתה בו כברק והייתה כואבת באופן מייסר עד כדי כך שהוא פנה מיד לברוח מהחצר, אך נעצר לפתע בשל קול מסתורי שהרעים מהשמיים.

"כאשר הטטהאגטה הופיע על פני כדור הארץ הזה כדי לאלף יצורים מנוונים, הוא לבש את צורתו של הנסיך סידהארטה, בנם של שוֹדְהוֹדְנָה וּמְהַאֲמַאָא. כדי לתת ליצורים את ההזדמנות לעזור לו, הוא ייראה לפעמים חיוור, רעב או צמא, וכאשר בעלי התודעה עוזרים לו הם צוברים פוטנציאל זכות. לכן, אננדה, אין צורך להיות נבוך. קח את החלב והגש אותו לבודהה."

"אבל", אמר אננדה לבודהה, בעודו משלים בענווה את סיפורו, "אני לא מעז לגשת שוב אל וימלקירטי, אדוני. עדיין לא..."

מִיִּטְרִיָּה

מייטריה²⁰ היה נוכח גם הוא במטע המנגו. אולם כאשר הבודהה ביקש ממנו להיות שליחו, אפילו הבודהה העתידי הפגין חוסר רצון, משום שליצי'אבי וימלקירטי תיקן גם אותו, וגם הוא סבל מההשפלה שבכך.

זה קרה בעולם שמימי שבו מייטריה, שעדיין חי כישות שמימית, לימד קבוצת ישויות שמימיות אודות האפשרות שלא להיוולד שוב בסמסארה – 'אי-חזרה'. ושוב, כאילו משום מקום, צץ לפניו לפתע וימלקירטי.

"על פי מה שאני שומע", אמר וימלקירטי, "הטטהאגטה אמר שאתה תהיה הבודהה הבא של העולם הזה. האם זה נכון?"

בהצהרה שמייטריה ייוולד מחדש כבודהה בחייו הבאים, הטטהאגטה אישר את האמת שכל היצורים הסמסאריים נולדים מחדש. עם זאת, כאן, וימלקירטי מפרק באופן שיטתי ומוצלח במיוחד את הקונספט של לידה מחדש.

²⁰ Maitreya.

"מה נולד מחדש?" הוא שאל, "מי הוא זה שנולד מחדש?" ו"האם הישות הנולדת מחדש תהיה זהה בחייה הבאים, או שונה?"

"שאקיאמוני ניבא שאתה, מייטריה, תהיה הבודהה הבא. האם אתה יודע מה זה אומר? זה אומר שבולם, לא רק אתה, ייוולדו מחדש כבודהה."

זוהי אמירה חשובה באופן מהותי, אולם וימלקירטי לא עוצר שם.

"כאשר אתה משיג חירות מוחלטת, מייטריה, כל בעלי התודעה ישיגו גם הם מימושים מוחלטים."

אלו מאיתנו השוורים בבודהיזם מזה זמן מה מכירים לכל הפחות תפילה אחת הכוללת את השורה "לו ישיגו כל בעלי התודעה את ההארה". אך מה זה אומר? האם אנו מתפללים לשלום עולמי? האם אנחנו מייחלים למשהו שאנחנו לא מאמינים שיכול לקרות, אך מתפללים עבורו כי אנחנו חושבים שזה הדבר, אפילו התקין פוליטית, הנכון לעשות? או מה? האם מישהו בעולם הזה יעד לומר ששלום עולמי הוא בלתי אפשרי לחלוטין? ממש לא! ועדיין המטרה של עתיד בו כולם חיים יחד בשלום הינה, למרבה הצער, בלתי ניתנת להשגה במאה אחוז. אם זה המקרה, מה לגבי ההארה של כל בעלי התודעה? האם זו מטרה עקרה כמו שלום עולמי? בלל לא. הארה אוניברסלית הינה בת-השגה במאה אחוז. שאיפת המהאיאנה שכל בעלי התודעה יזכו להארה אינה רק עניין של רצון טוב, או רגשנות, סוג של משאלת לב, "כולנו אחד, כולנו בודהה". היא גם לא מסוג השאיפות שעמוק בפנים איננו יכולים להאמין בהן באמת. היא לחלוטין לא כזו.

מנקודת המבט המוחלטת, כל התופעות היו תמיד טהורות. לכן הן היו תמיד נעדרות פגמים, זיהומים ורגשות שליליים, שבולם זמניים. במילים אחרות, מכיוון שפגמים זיהומים הינם זמניים, הם אינם מתקרבים כלל להיות הטבע האמיתי של כל התופעות. וזו הסיבה שאנו יכולים להיות בטוחים באמונה שכל בעלי התודעה יכולים באמת להפוך להיות מוארים.

מה שווימלקירטי אומר אחר כך גם הוא חשוב ביותר, במיוחד עבורנו. כמה מאיתנו חושבים שעלינו לכל הפחות לשאוף לעבוד קשה ולתרגל את הדהרמה כדי להגיע להארה? כנראה שלא מעט. אך חישבו על כך, מה משמעות 'הארה'? בלב ליבכם, מהי לדעתכם הארה? האם אתם מייחלים להארה כי אתם חושבים שהיא תהיה כמו יציאה לחופשה ארוכה לאין שיעור? הפסקה אינסופית שבמהלכה, סוף סוף, אינכם צריכים לקבוע פגישות, או לסבול מהמולת הסמסארה? האם אתם סבורים שבהארה אין בכלל צורך לעשות משהו?

נראה שווימלקירטי אומר כאן שהרעיונות לפיהם הארה היא 'חצייה אל מעבר', או 'התנערות', או 'סיום', או 'לעבור את מסע הסמסארה', מוטעים. מוטעה באותה המידה לדמיין שההישג הסופי שלנו הוא מצב מואר שנקרא נירוואנה. מההתחלה ללא ראשית הכול היה ועודו זך, טהור ומעבר לדואליות. כך שאין משהו מוטעה יותר מהמחשבה שאנחנו

צריכים להאיר או לטהר מישהו או משהו. ואם מייטריה אומר משהו שונה, אומר וימלקירטי...
"...אתה מרמה את היצורים הנעלים האלה! אל תעשה זאת! אל תותיר את הישויות
השמימיות הצעירות האלה עם הרושם שהארה היא חופשה שאינה נגמרת..." בגוֹאָה או
בהוואי... "היא לא! ובכל מקרה, אף בודהיסטווה אמיתי לא ירצה להשיג סוג כזה של הארה,
משום שאף בודהיסטווה אמיתי לא ירצה לבלות לנצח בלי לעשות מאומה."

אני חושב שהוא צודק. רק דמיינו לעצמכם חופשה בת שתיים עשרה שנים בהוואי. שאלו את
עצמכם, כמה פעמים יכולתם ללכת על חוף וואיקיקי לפני שהייתם משתעממים? כמה
פעמים יכולתם להתלהב מקניית משקפי שמש? מכמה מותגים שונים של קרם שיזוף
הייתם יכולים להתרגש? כמה זמן יחלוף עד שעשיית לא-כלום בהוואי במשך שתיים עשרה
שנים ארוכות תהפוך לסיוט? כל אלה הם הסיבה שווימלקירטי המשיך ואמר, "אל לך להציג
הארה כיעד הסופי. אל תטעה את הצעירים השמימיים האלה באמירה כזו!
"חירות אינה רק שחרור גופך או תודעתך; החירות משמעה להיות חופשי מכל ייחוס, אותות
או סימנים.

"להארה אין ייחוסים כלל; היא מעבר לייחוס.

"הארה אינה ניתנת להגדרה על-ידי תודעה סובייקטיבית.

"הארה אינה יכולה להיות בדויה, מדומיינת או מומצאת.

"הארה אינה העמדת פנים.

"הארה אינה תוצר לוואי של תקוות או משאלות.

"הארה הינה מעבר לכל ההשקפות.

"לא ניתן לייחל להארה – הכיצד ניתן לייחל לחירות?

"הארה אינה נטישה ואינה אימוץ; היא מעבר לאחיזה ומעבר לקיבעון.

"הארה אינה אלא הידיעה שהכול שווה."

זכרו שהשיחה הזו התרחשה לפני אלפיים וחמש מאות שנה בצל מטע עצי מנגו. גם כיום,
עם כל הכלים, המלומדים, הספריות ומענקי המחקר שיש לנו בהישג יד, אנו עדיין נאבקים
כדי להבין את הטקסט הנועז להפליא, המהפכני, טקסט המביס את עצמו בכוונה, ששם
ללעג את התיאוריות של עצמו וצחק על הדוגמות של עצמו.

מדוע מביס את עצמו? בכל פעם שנעשה שימוש במילים, אנו נמשכים מידידת לעולם הייחוס,
התוויות והמושגים; אולם הארה – הידועה בכך שהיא מעבר לכל אלה, ועל כן אי אפשר
להבין אותה באופן אינטלקטואלי, מושגי או ייחוס – אינה ניתנת לתיאור במילים. כפי שאתם
יכולים לראות, האופן שבו וימלקירטי בחן את התורה היה ברמה גבוהה במיוחד, ואי אפשר
להיות אובייקטיבי יותר מזה.

ג'גטינדֶהֶרָה

לאחר מכן, בודהה ביקש מהנזיר הטהור המפורסם ג'גטינדֶהֶרָה²¹ לבקר בשמו את וימלקירטי. אך מכיוון שג'גטינדֶהֶרָה היה מעורב במצב בו נטלו חלק הן וימלקירטי והן כמה בחורות עוצרות נשימה ביופיין, שבנוגע אליו הוא היה נבוך עד מאוד, הוא לא רצה ללכת.

יום אחד ג'גטינדֶהֶרָה לימד בחדרו כאשר, ללא אזהרה, אדון הישויות השמימיות, אִינְדְרָה, צעד פנימה, ואחריו פמליה של בחורות חושניות.

"לפחות, הוא נראה כמו אינדרה," אמר ג'גטינדֶהֶרָה. "ומי עוד היה מביא איתו כל כך הרבה אלות יפות?"

אינדרה הוא אחד הפטרונים והמגינים הגדולים ביותר של דהרמת הבודהה. הוא תמיד עמד על המשמר להגן על תורת הבודהה, ועד עצם היום הזה הוא משגיח על תלמידי הבודהה בדאגה בלתי מעוררת.

"למעשה, משראיתי כמה אלות הלכו בעקבות לורד אינדרה אל החדר, הרגשתי חובה להזהיר אותו מפני פיתוי," המשיך ג'גטינדֶהֶרָה. "הפוך את חיך לבעלי ערך, אמרתי. השתמש בגופך היקר באופן משמעותי. אל תהיה חמדן מדי. זכור את הארעיות."

אני חושב שכאן ג'גטינדֶהֶרָה היה קצת צפוי. מי מאיתנו לא היה מצפה מנזיר טוב, מודאג וחומל להטיף לאיש חושני? אך מה שקרה אחר כך היה הכול מלבד צפוי. לתדהמתו של ג'גטינדֶהֶרָה, ברגע שסיים לדבר, אינדרה הציע לו את כל בחורותיו.

"כיצד אתה אפילו יכול לחשוב לעשות דבר כזה?" ענה ג'גטינדֶהֶרָה. "אני נזיר! אתה מכל האנשים חייב לדעת שבני השאקֶיה הינם פרושים!"

שאקֶיה היה שם משפחתו של הבודהה, ולאחר שנדרו נדרי נזירות נאמר כי נזירים ונזירות הינם בניו או בנותיו של השאקֶיה. גם אם אדם נולד במקור למשפחת רצען, גנגסטר, סנדלר או מנודה – לא משנה מה השושלת או הקסטה המקוריים שלו – ברגע שהפך לנזיר, הוא השתייך למשפחת הבודהה, השאקֶיה.

"להציע אפילו בחורה אחת לנזיר זו פגיעה מוחלטת!" המשיך ג'גטינדֶהֶרָה, נעלב עמוקות. "ואילו אתה הצעת לי להקה שלמה!"

²¹ Jagatindhara

בעוד הם מתווכחים על יתרונותיה וחסרונותיה של הצעה שכזו, פתאום, כאילו משום מקום, פרץ וימלקירטי אל החדר.

"ג'גטינדהרה, מה אתה עושה? כיצד יכולת לטעות ולראות ביצור הזה את אדון הישויות השמימיות? פקח את עיניך! האם אינך יכול לראות שזה מאָא, אדון האשליה..." – השָד, השטן, הרשע, הרמאי, איך שלא תרצו לקרוא לו – "הוא מחופש משום שכוונותיו הינן להונות אותך. ואתה נפלת בפח הזה!"

מארא נקרא 'אדון האשליה' מכיוון שהוא יכול להתחפש לכל אחד או לכל דבר. יש לו גם את היכולת להיעלם כרצונו.

"ואתה, "צעק וימלקירטי, פונה אל מארא. "כיצד אתה יכול אפילו לחשוב לתת לנזיר את כל הבחורות האלה? בשביל מה הוא צריך בחורות?" ואז לקח וימלקירטי נשימה עמוקה.

"אומר לך מה, "הוא אמר. "מדוע לא תיתן לי את כולן במקום?"

באותו הרגע, המחשבה היחידה שעלתה בראשו של מארא הייתה איך לברוח – הליצ'אבי הזה הפחיד אותו באמת והוא היה נואש להיעלם ולהתרחק כמה שיותר מווימלקירטי. אך מכיוון שווימלקירטי היה חזק יותר לאין שיעור, הוא התגבר בקלות על יכולות הכישוף של מארא, ומארא נתקע.

בעודו מתכווץ לפני וימלקירטי, הרעים קול מהשמיים, "עליך להציע את הבחורות שלך לווימלקירטי. עד שלא תעשה זאת, לא תוכל להיעלם."

מארא הציע מיד את המתנה ווימלקירטי קיבל את כל הבחורות היפות שלו – שבאמת לא היו כלל אֵלות, הן היו שָדוֹת.

"עכשיו, משכולכן שלי, "אמר וימלקירטי, "הדבר הראשון שעליכן לעשות הוא לנדוד את נדר הבודהיסטווה."

כאשר אנו נודרים את נדר הבודהיסטווה, אנו מבטיחים לא רק שלא לפגוע ביצורים אחרים, אלא לסייע להם באופן פעיל. ולסייע לא בצורה פחותה או טריוויאלית; אנו מבטיחים לסייע להן להבין את האמת. זהו הנדר שווימלקירטי גרם לכל השָדוֹת לנדוד.

בינתיים, ג'גטינדהרה חש אומלל משום שמארא רימה אותו בקלות כזו. אני גם חושד שהוא נכנע מיד להידלקות על לפחות אחת מהבחורות, והוא יישם כל שיטה שיכול היה לחשוב עליה כדי להתנגד לה. (רק מארא יכול היה לזמן מפתות כאלה שאין לעמוד בפניהן). בנוסף על כך ג'גטינדהרה היה עֵד לקלות הרבה שווימלקירטי, מכל האנשים, התמודד עם מארא. הנהנתנות העצמית האגדתית וחסרת המעצורים של וימלקירטי הייתה אמורה להפוך אותו לקורבן האידיאלי של מארא, ובכל זאת וימלקירטי שם ללעג הן את מארא והן את שיטותיו השטניות. כך שבסך הכול, ג'גטינדהרה בוודאי חש אי נוחות קיצונית.

"כעת, משנדרתן את נדר הבודהיסטווה," אמר וימלקירטי לבחורות, "הדבר היחיד שמותר לכן להשתוקק אליו הוא השמחה העילאית. משמע שאינכן יכולות עוד לייחל לאושר ארצי גשמי."

"מהו הדבר היחיד הזה שאנחנו אמורות לייחל אליו?" שאלו הבחורות. "מהי 'שמחה עילאית'?"

"שמחה עילאית היא להעריץ ולהוקיר את בודהה," ענה וימלקירטי.

"שמחה עילאית היא להעריץ ולהוקיר את הדהרמה, ולהשתוקק לשמוע את מילות הדהרמה.

"שמחה עילאית היא להעריץ, לחלוק כבוד ולשרת את הסנגהה.

"שמחה עילאית היא לרסק את האגו והגאווה שלכן.

"שמחה עילאית היא לא להיתפס או להיתקע באובייקטים של הנאה.

"שמחה עילאית היא לראות בכל חמשת המצרפים קַצְבִּים מבעיתים.

"שמחה עילאית היא לראות שכל היסודות שלכן הינם בלתי צפויים לחלוטין, כמו נחשים הפכפכים.

"שמחה עילאית היא לראות את כל תחושותיכן ותפיסותיכן החושיות כְּעָרִים ריקות.

"שמחה עילאית היא תמיד להוקיר את הבודהיצי'טה.

"שמחה עילאית היא להשתוקק לעזור לזולת, לשאוף להיות נדיב, היא השמחה בתרגול משמעת, סבלנות, חריצות, ריכוז חד-נקודתי וחוכמה ללא רבב.

"שמחה עילאית היא להתלהב מלהתרועע עם אלה החולקים את אותן השקפות כשלכן – השקפות כמו, 'כל הדברים המורכבים הינם ארעיים', 'כל הרגשות הינם כאב' וכו'.

"שמחה עילאית היא לא לזלזל באלו שאינם שותפים להשקפתכן, אלא להיות סבלניות, סובלניות ורחבות אופקים.

"שמחה עילאית היא לחלוק כבוד לגורו ולהוקיר אותו.

"שמחה עילאית היא לנתק את עצמכן מחברים שיש להם השפעה רעה עליכן.

"שמחה עילאית היא המשאלה לתרגל את הדהרמה."

ועוד הרבה בנוסף לכל אלה – בטוח שלקח לווימלקירטי לא מעט זמן לעבור על הרשימה כולה. ברגע שסיים, מארא, הבוס לשעבר של הבחורות, אמר, "בואו נלך הביתה."

"אבל הרגע מסרת אותנו. נתת לך אותנו!" מחו הבחורות. "והוא אומר שאסור לנו לאהוב את הדברים שפעם אהבנו. אנחנו אמורות לאהוב דברים אחרים עכשיו!"

"היי אתה!" אמר מארא, כשהסתובב אל וימלקירטי. "אתה לא אמור להיות בודהיסטווה? אתה לא אמור להיות נטול היקשרויות? אתה לא אמור להיות מסוגל לוותר על הכול? הבה נראה אותך עושה את זה. וותר על הבחורות האלה. וותר עליהן מיד! או שמא אינך יכול לשחרר אותן עכשיו, משיש לך אותן?"

"בסדר..." אמר וימלקירטי, מחייך קלות. "אשחרר אותן. ואגב, הגיע הזמן שאתה והפמליה שלך תחזרו למקום ממנו באתם."

הבחורות כלל לא אהבו את הרעיון הזה ומיד התעמתו עם וימלקירטי.

"אתה הוא זה שגרם לנו לקחת את נדר הבודהיסטווה! אתה הוא זה שאמרת לנו שעלינו לאהוב את זה ולא את ההוא. ובכל זאת אתה הוא זה ששולח אותנו עכשיו בחזרה לעולמו של מארא, האפל והחוטא והמנוון. כיצד נתמודד?"

ועכשיו, המהפך הבלתי צפוי...

"בנות", אמר וימלקירטי, בשלווה. "עליכן להשקיע את כל זמנכן ומרצכן ב'מנורת הדהרמה הבלתי מתכלה'. מה היא? בדיוק כפי שאפשר להדליק מאה אלף מנורות מנר אחד מבלי שאורו יתעמעם, בודהיסטווה אחד יכול להצית בודהיצי'טה במאות אלפי בעלי תודעה מבלי להפחית כלל את הבודהיצי'טה של עצמו."

זו הייתה דרכו של וימלקירטי לומר לבחורות שאין להן צורך לדאוג שתכונותיהן הטובות שהתגלו לאחרונה יוכתמו. אם יחזרו עם מארא תועלתן לבעלי התודעה תהיה עצומה יותר מאשר אם יישארו עם וימלקירטי.

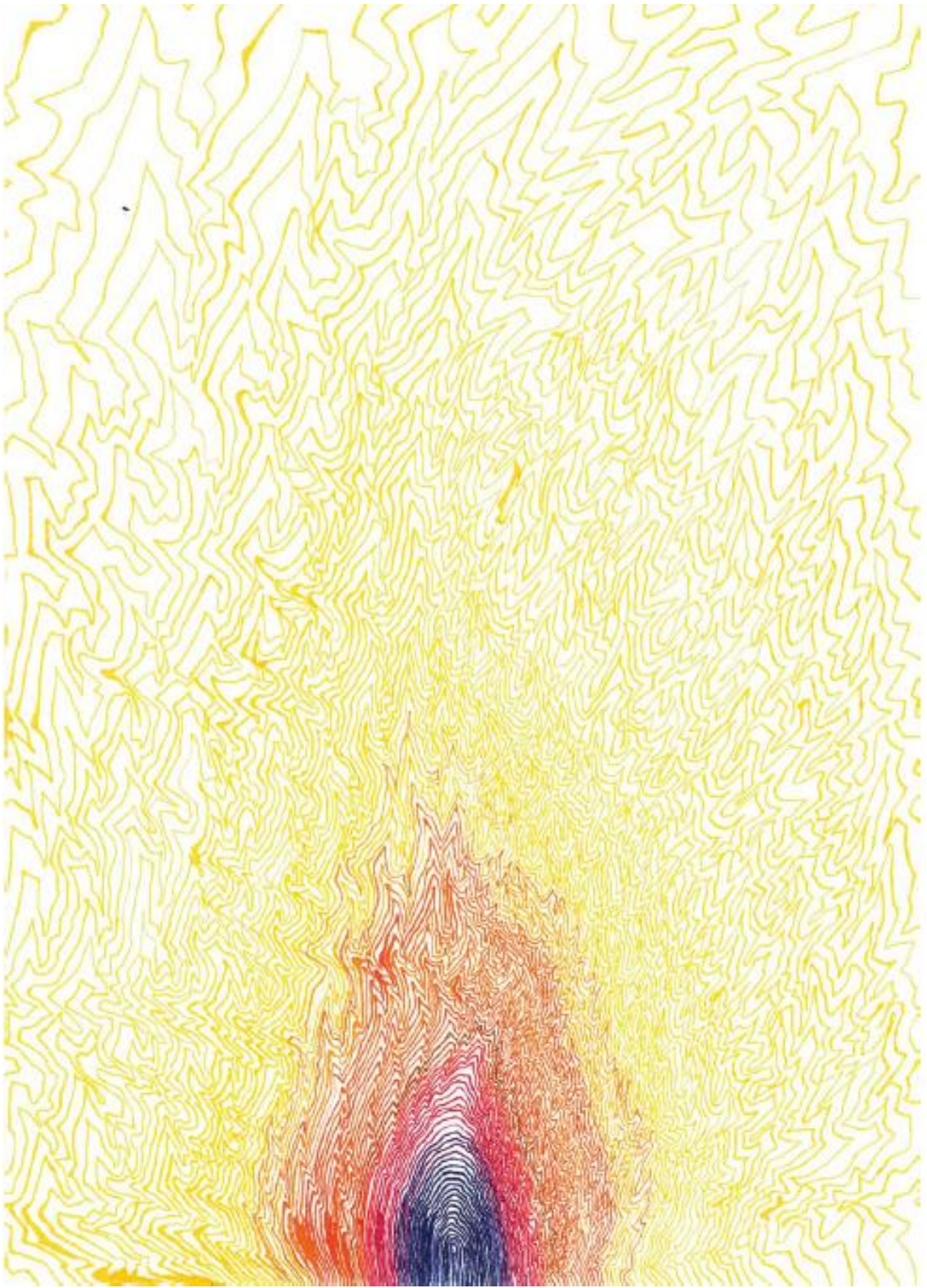
ואז הוא עשה את צעדו הגדול.

"חיזרו אל ארצו של מארא. הדליקו את מנורת הדהרמה, וכך הדהרמה תהפוך לבלתי מתכלה בכל המקומות הבלתי צפויים ביותר."

נראה שווימלקירטי אומר כאן שבמקום להימנע ממקומות מפוקפקים, חוטאים, חומרניים ובלתי מוסריים, חובת הבודהיסטווה היא לבקר במקומות כאלה בעדיפות ראשונה.

ג'גטינדהרה היה עֵד לכל זה ועליונותו של וימלקירטי ביישה אותו.

"... זו הסיבה מדוע איני רוצה ללכת אל ואישאלי", הוא אמר ללורד בודהה, "אני רועד מהמחשבה לראות שוב את וימלקירטי. בבקשה אל תשלח אותי."

סוּדְטָה

הסותרות מספרות לנו שהודים עשירים אהבו להגיש מנחות נדיבות למאסטרים הרוחניים, כמו כיסוי כרי דשא שלמים בזהב. גם כיום, משפחות הודיות אמידות ממשיכות לשמר את מסורת הגשת מנחות קבועות ונדיבות לנזירים, לנזירות ולאלה הנמנעים מחיים חומרניים כדי ללכת בדרך רוחנית.

סודטה²² היה נזיר, בודהיסטוה, בנו של סוחר עשיר באופן ראוותני, ובחירתו הבאה של בודהה כשליח. האם סודטה יבקר בוואישאלי בשמו? אולם זיכרון המפגש של סודטה עצמו עם וימלקירטי עדיין היה טרי מדי בתודעתו, וגם הוא התחנן שייסלח לו. "אָנָא, לורד בודהה, אל תכפה עליי ללכת."

סודטה הגיש מנחות רבות מאוד למספר עצום של אנשים, כשלפתע, כאילו משום מקום, צץ לפניו וימלקירטי.

"מה אתה עושה, סודטה!" קרא וימלקירטי. "האם אתה באמת מחשיב את המנחות הדלות האלה כנדיבות? האם זו מלוא מידת הכביכול-נדיבות שלך? היא כן? ובכן, זו לא נדיבות אמיתית, ולפיכך מה הטעם? מה שאתה צריך להגיש כמנחה לאנשים האלה הוא 'האמת' – זה הסוג העליון של נדיבות. אתה צריך גם להגיש כמנחה אהבה, חמלה, שמחה, מידת ההשתוות, וכיוצא באלה..."

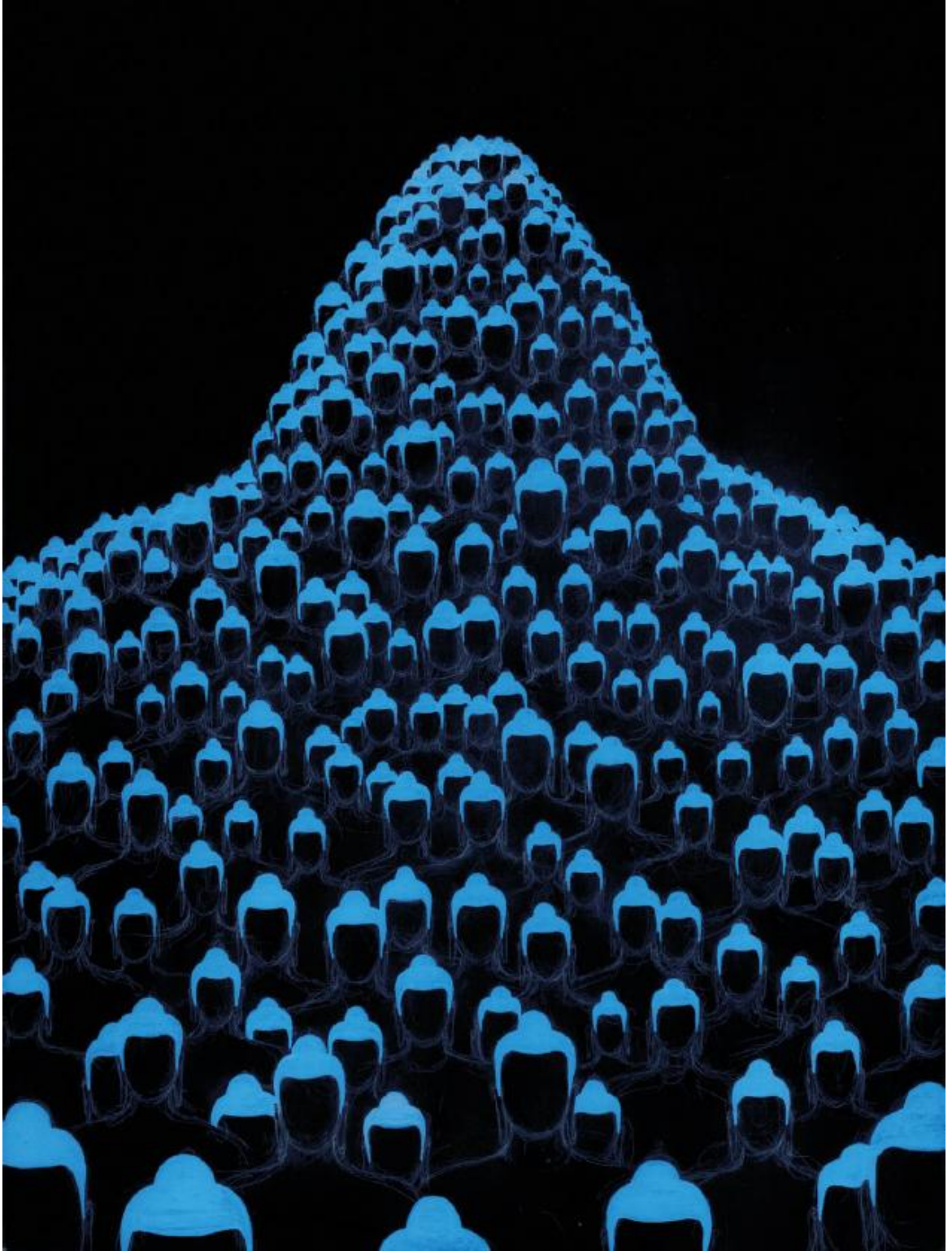
סודטה התרשם מאוד. יש לי הרגשה שהוא היה פתוח במיוחד לרעיונות, כי נאמר לנו שהוא כל כך התרגש מדבריו של וימלקירטי שהוא אסף כל תכשיט שהיה בבעלותו – פנינים, יהלומים, זהב, הכול – והגיש את הכול כמנחה לווימלקירטי. בתחילה, וימלקירטי לא קיבל שום דבר מזה.

"בבקשה קבל את מנחתי," אמר סודטה, "ועשה איתה מה שתרצה."

בסופו של דבר, וימלקירטי קיבל את הכול, ואז בחר מחרוזת שלא תסולא בפז של פנינים ענקיות, חתך אותה לשניים, הגיש מחצית אחת כמנחה לבודהה ואת המחצית השנייה לקבצנים הבזויים ביותר של העיר. לאחר שהגיש בדיוק את אותו מספר הפנינים הן לבודהה והן לקבצנים, הוא נשא הרצאה ארוכה על שדות פוטנציאל הזכות.

זהו עוד שיעור חשוב מאוד. אנו נוטים לדמיין ש'צבירת פוטנציאל זכות' פירושה מתן מנחות לבודהה ולישויות נעלות. אולם כאן, וימלקירטי קובע מפורשות ששדה פוטנציאל הזכות של בעלי תודעה חשוב בדיוק כמו שדה פוטנציאל הזכות של הבודהה.

²² .Suddata

מנג'וֹשְׁרִי

בודהה פנה כעת למנג'וֹשְׁרִי.²³ האם הוא יהיה שליחו של בודהה? האם הוא יבקר בוואישאלי כדי לגלות מה שלומו של וימלקירטי? ולהפתעת כולם, מנג'וֹשְׁרִי הסכים מיד.

"וימלקירטי? כן, אֶלֶךְ. האיש הזה הוא בעל הישגים רוחניים גבוהים כל כך!" ואז המשיך והפליג בשבחי וימלקירטי באריכות מסוימת.

וימלקירטי הוא יצור יוצא דופן, אמר מנג'וֹשְׁרִי. הוא יודע בדיוק כיצד אנשים אחרים חווים בחושיהם. הוא רואה את מה שהם רואים, שומע מה שהם שומעים, טועם את מה שהם טועמים, וכן הלאה – שזה, אם חושבים על כך, בהחלט עניין גדול. כל השאר יכולים רק לדמיין מה טעמם של מקרוני או עוף בקארי בפיו של מישהו אחר, אפילו כשהאדם הזה יושב ממש מולנו, והטעם שאנו מדמיינים מבוסס כולו על המקרוני או העוף בקארי שטעמנו בעצמנו בעבר. וימלקירטי, לעומת זאת, יכול היה לחוות את מה שאנשים אחרים טעמו דרך חושיהם שלהם, ללא כל ייחוס לחושיו שלו.

העובדה שמנג'וֹשְׁרִי העריץ את וימלקירטי על איכויותיו האלה, הייתה אכן מחמאה גדולה באמת, והוכיחה כי מעבר להיותו איש עסקים רגיל, וימלקירטי היה לא רק ישות נעלה, אלא גם בעל הישגים יוצאי דופן. אנשים כמונו הטוענים שאנו מבינים כיצד אנשים אחרים מרגישים יכולים לבסס את ההבנה המושלכת שלנו רק על מה שאנחנו בעצמנו חווים. במילים אחרות, אנחנו אף פעם לא באמת יודעים כיצד זה לשים את עצמנו בנעליו של מישהו אחר; אנחנו פשוט נכנסים לנעלינו שלנו ואז מעמידים פנים שהן של האדם האחר. רק ישות בעלת הישגים רוחניים גבוהים – כמו וימלקירטי, או מנג'וֹשְׁרִי, לצורך העניין – יכולה לטעום כפי שאחרים טועמים, לראות מבעד לעיניו של האחר, ולהריח כפי שאחרים מריחים, בלי צורך להסתמך על תחומי הייחוס המוגבלים, החלקיים שלה.

לא קשה לדמיין כמה נפעמים ונרגשים הרגישו כולם במטע המנגו כאשר מנג'וֹשְׁרִי הסכים לבקר את וימלקירטי. או עד כמה הם היו נחושים ללכת אחריו לוואישאלי כדי לחזות במה שהבטיח להיות מפגש היסטורי משמעותי מאין כמוהו – סוג ההתרגשות שפילוסופים עשויים לחוש לנוכח המראה של לאו דדו: הפוגש את אריסטו, או של קארל מרקס המופיע בתוכנית אירוח עם צ'יאנג דדו.

²³ .Mañjuśrī

ברגע שמנג'ושרי הסכים לבקר אותו, וימלקירטי, שהיה עדיין כביכול חולה במיטה, ידע מיד שהוא בדרכו. הוא גם ידע שמנג'ושרי ילווה בקהל גדול וסקרן.

"מנג'ושרי מגיע," חשב וימלקירטי, "כך שאני חייב לרוקן את ביתי." בן רגע, האנשים, הרהיטים, השטיחים, הספות והכיסאות נעלמו – עוד פרט חשוב – והותירו את הארמון ריק, מלבד המיטה עליה שכב וימלקירטי. זה היה כמו לרוקן את כל שבע מאות שבעים וחמישה החדרים בארמון בקינגהאם, ולהשאיר מיטת יחיד באמצע אחד החדרים כשהמלכה שוכבת עליה. מכיוון שגם משרתיו, מלווייו ושומרי ראשו של וימלקירטי נעלמו עם הרהיטים, לא נותר מי שיברך את מנג'ושרי ופמלייתו כאשר הגיעו אל שערי הארמון. כל מה שהם מצאו היה ארמון גדול וריק, ואת וימלקירטי.

מנג'ושרי בירך את וימלקירטי בנימוס, לאחר מכן חקר מה מצב בריאותו, ושאל את כל השאלות הרגילות. "מה שלומך? מתי חלית? מה בעצם לא בסדר איתך?" וכן הלאה. בתחילה, השיחה הזו על מחלה נשמעה די רגילה, ובכל זאת התגובות המבריקות להפליא של וימלקירטי הפכו אותה לפורצת דרך מבחינה פילוסופית.

"האם הרופאים שלך אומרים מתי תתחיל להרגיש טוב יותר?" שאל מנג'ושרי.

"אני לא חושב שאי פעם ארגיש טוב יותר," אמר וימלקירטי. "משום שכל עוד יש תשוקה והשתוקקות, יהיה קיום."

כמובן, אנשים כמוכם וכמוני אינם מסוגלים להבין ולו מילה אחת ששני הבודהיסטוות המפוארים הללו אמרו באותו יום. תודעותינו רדודות, עמומות ומשוחדות מדי מכדי לתפוס את העומק והחדות המעמיקים של תודעות דגולות כל כך. אולם כאשר וימלקירטי אמר 'קיום', ייתכן שהוא התכוון לסמסאָה – שהיא כל מה שקשור לזמן ולמרחב, כיוון וכמות. אם יש לנו השתוקקות, השתוקקות זו גורמת לנו להשליך, וההשלכה הזו היא מה שאנחנו מכנים 'קיום'. מה שנקרא 'סמסאָה' הוא אפוא לא אחר מאשר הקיום עצמו. המימרה המפורסמת של דקארט, "אני חושב, משמע אני קיים", מרמזת על משהו דומה, אולם ההצהרה של וימלקירטי כוללת כל כך הרבה יותר. נראה שהוא אומר שכל עוד יש תשוקה, יהיה קיום סמסארי; וכל עוד יש יצורים סמסאריים, אני, וימלקירטי, אשאר חולה. או, ככל שיש קיום, כך תהיה גם סמסאָה; וככל שיש סמסאָה, נמשיך לדמיין שיש חמלה לישויות סמסאריות. וימלקירטי המשיך ואמר, "כאשר כל היצורים החיים יהיו משוחררים מכל מחלות..." – או כאשר בעלי התודעה יהיו משוחררים מלעשות הבחנות, שהיא דרך נוספת לתאר חירות מחלטת – "...רק אז אני, וימלקירטי, אהיה משוחרר ממחלת הסובייקט והאובייקט."

איזה דבר לומר! איזה נושא לדון בו! זכרו, הוא הגיב לשאלה שנשאלה אך ורק מתוך נימוס. עם זאת, היא התניעה את אחד השיעורים המרתקים ביותר בסוטרות וימלקירטי.

"איך נדבקת במחלה הזו?"

"חמלה עשתה אותי חולה", ענה וימלקירטי. "בודהיסטוות חולים בגלל חמלה."

עוד תשובה מסעירה!

זה היה הזמן שמנג'ושרי הבחין שהארמון ריק לחלוטין.

"מה קרה? מדוע ביתך ריק? היכן כולם? מדוע אין מי שמטפל בך?"

"שדות הבודהה ריקים תמיד", ענה וימלקירטי.

"ריקים ממה?" שאל מנג'ושרי.

"ריקים מריקות."²⁴

"כיצד 'ריקות' יכולה להיות 'ריקה'?"

"להיות 'ריק מריקות' זה לחשוב 'ריקות היא ריקות' ולהיות ריק מזה."

לא לקח לווימלקירטי הרבה זמן כדי לרדת לדקויות הקטנות! האם הוא אמר שלהיות 'ריק מריקות' פירושו להיות מעבר להבחנה בין 'ריק' ל'מלא'? להיות ריק ממושגים? כך זה נשמע לי.

"היכן הריקות?" שאל מנג'ושרי.

"תמצא אותה בשישים ושתיים ההשקפות המוטעות,"²⁵ השיב וימלקירטי.

איזו תשובה פנטסטית! ונקודה מצוינת. תלמידים רבים של דהרמת הבודהה, במיוחד של המהאיאנה, היו מצפים שהתשובה ל"היכן הריקות?" או 'מהי ריקות?' תהיה 'ריקות היא השיעור המוחלט של הבודהה. ריקות נמצאת בסוטרות הגבוהות ביותר, כמו סוטרות פְּרַגְ'נִיאַפְּאַרְמִיטָא...'²⁶ וכן הלאה. אולם במקום זאת, וימלקירטי אמר שריקות אינה נמצאת בהשקפות נכונות, אלא בהשקפות מוטעות. כולנו צריכים לרשום את זה לפנינו.

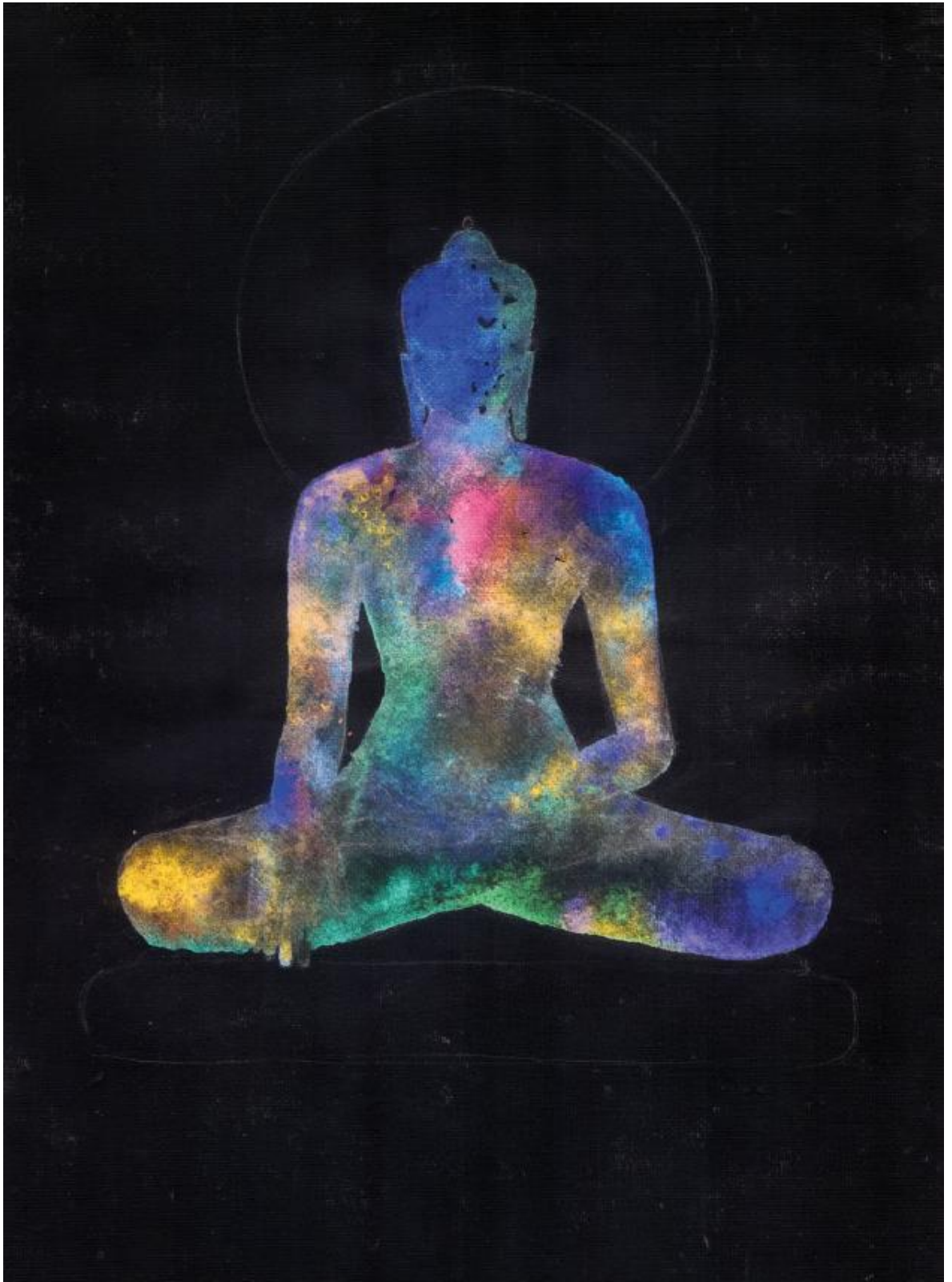
"מהיכן באות שישים ושתיים ההשקפות המוטעות האלה?" שאל מנג'ושרי.

מובן מאליו שקשה ביותר להבין לעומק כל חלק בחילופי הדברים האלה, שלא לדבר על הניסיון לתאר את מה שאמר וימלקירטי לאחר מכן. לו הבנתי, אפילו ברמה האינטלקטואלית, על מה מנג'ושרי ווימלקירטי דנים בסוטרה זו, או בשיחות הרבות האחרות שתועדו בנושא זה, תפיסתי את העולם הסמסארי הייתה לא יותר מאשר צללים. או בועה. או משחק של

²⁴ ריקות: האופן המוחלט של קיום התופעות, התפיסה שלפיה לאף תופעה אין מהות קבועה ובלתי משתנה של "אני" או "עצמי", היעדר עצמיות.

²⁵ בסנסקריט *dr̥ṣṭīgata*. ניתן למצוא את שישים ושתיים ההשקפות המוטעות ב- *Brahmajāla Sutta*.

²⁶ *Prajñāpāramitā Sūtra*.

העמדת פנים. או צעצוע. אולם לא הבנתי מהן מאומה, בשום רמה. כשאנשים כמוכם וכמוני מביטים, רואים, שומעים וטועמים, חווייתנו אינה של בועה, או חלום, או צעצוע; החוויה שלנו מוחשית, ממשית, מוצקה ועבה מאוד.

"שישים ושתיים ההשקפות המוטעות מתהוות כתצוגה, כרטט, כגוון או כמצב רוח המשקפים את איכות הַטְּהָאֶגְטְגְּבָה, ²⁷ טבע הבודהה, " השיב וימלקירטי.

הצהרה מזעזעת בזמנים הטובים ביותר. אך שערוייתית במיוחד לאלה מאיתנו הנוטים לשמרנות, מוסריות ודואליסטיות, ולאלה שהרגלם החזק הוא לשפוט בין טוב לרע. אנשים כמונו מצפים תמיד מהשקפות מוטעות לזחול החוצה מבורות מטונפים או מרתפים מצחינים. אולם נראה כאילו וימלקירטי אומר למנג'ושרי שמקורן של כל ההשקפות המוטעות נמצא במה שאנו חושבים עליו כעל הַנְּעֵלָה. הצהרתו זו צוטטה פעמים רבות בשיעורי הווג'ריאנה. למרות זאת, היא רעיון שלמעשה אינו מובן ליצורים דואליסטיים כמונו. זה דומה לכך שייאמר לנו שמקור החושך הוא אור. אולם אם חושבים על כך, האם חושך ואור אינם בסמיכות טבעית, זה כנגד זה? האם החושך אינו קיים רק בהשוואה לאור, ולהיפך? הרי לא יכול להיות רק חושך, הלוא כן? כך גם לא יכול להיות רק אור. אם חושך וצללים לא היו נולדים מאור, או אור נולד מצל, כיצד הַצְּלָמִים היו מסוגלים להפעיל את קסמיהם?

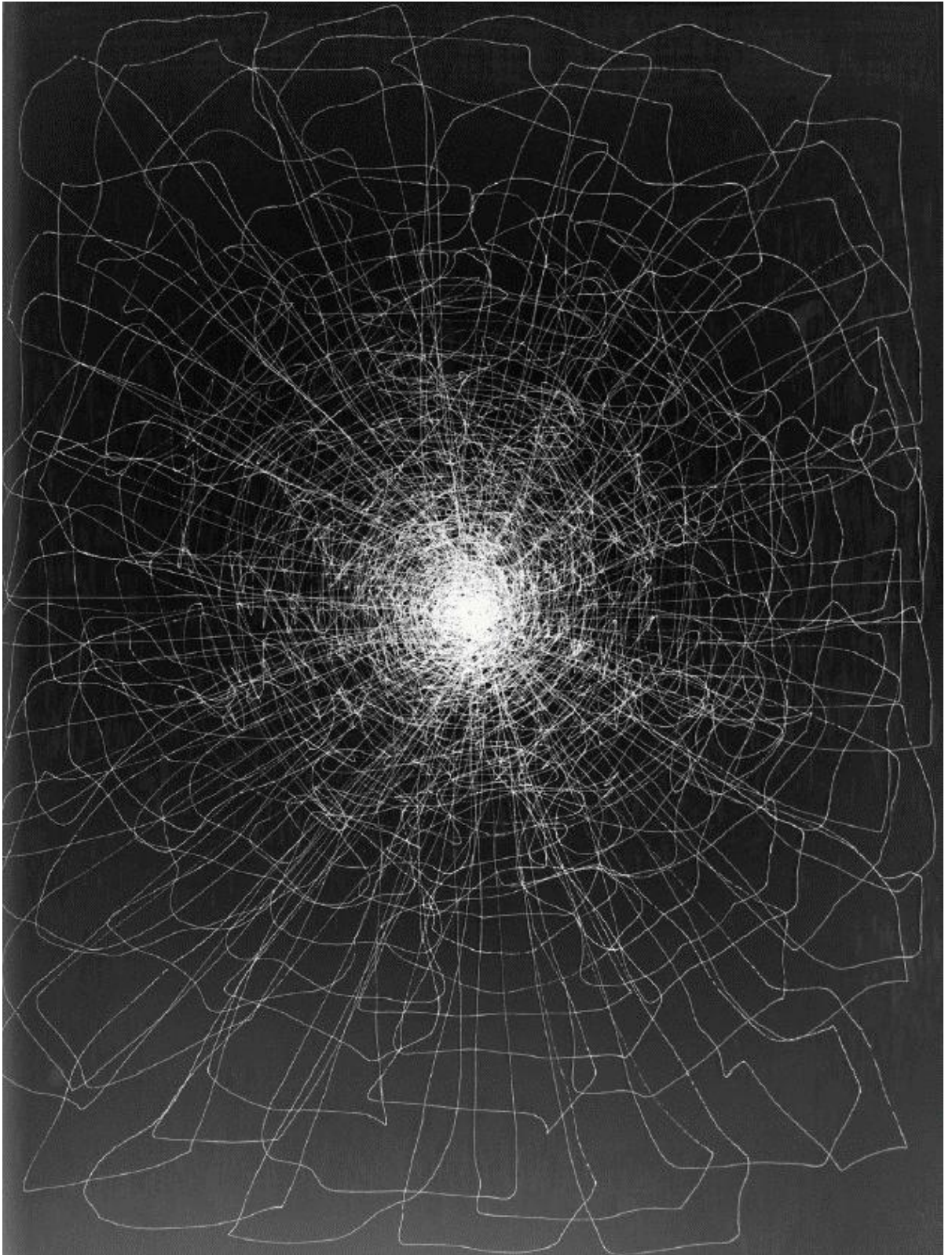
יחד עם זאת, יש לי הרגשה שהשיחה הזו אינה רק על ההתהוות התלויה של אור וצל – שהיא כשלעצמה מסתורית, במיוחד כששומעים עליה לראשונה. לא, השיחה הזו עוסקת בהרבה יותר מזה. זה כמו לחפור ולחשוף משהו, להאמין שהוא סלע ואז לגלות שלמעשה הוא יהלום. נאמר לי שהיהלום קו-אי-נור לא נחתך ולוטש עד שלב מאוחר בהיסטוריה שלו, ובכל זאת הוא תמיד היה יהלום. לו הייתם רואים אותו לפני שנחתך וחושבים שהוא רק עוד סלע מכוער נוסף, הייתה זו השקפה מוטעית. בעת, משנחתך, קל לזהותו – זהו אחד היהלומים המפורסמים ביותר בעולם – עד היום, הודו ופקיסטן מייבבות על האופן שבו הבריטים גנבו אותו מהסיקהים במאה ה-19. אולם הנקודה כאן היא שלא משנה כיצד הוא נראה לפני שהוא נחתך ולוטש, עדיין הוא היה היהלום המפורסם קו-אי-נור, ושהיה יהלום הרבה לפני שנקרא אי פעם קו-אי-נור. כך, להניח שהוא היה רק גוש סלע זו השקפה מוטעית.

"היכן הם בני הלוויה שלך?" שאל מנג'ושרי. "מדוע אין כאן אף אחד כדי לעזור לך?"

"יִשְׁדִים וְאַלֶּה המפריעים לי הם בני הלוויה שלי," ענה וימלקירטי.

זכרו, מחלתו של וימלקירטי והסימפטומים שלה הינם פרטים חשובים משום שהשיחה הזו כולה הונעה בשל ההמולה במטע המנגו אודות מי הוא זה שיבקר אדם שאמור היה להיות חולה.

²⁷ .Tathāgatagarbha

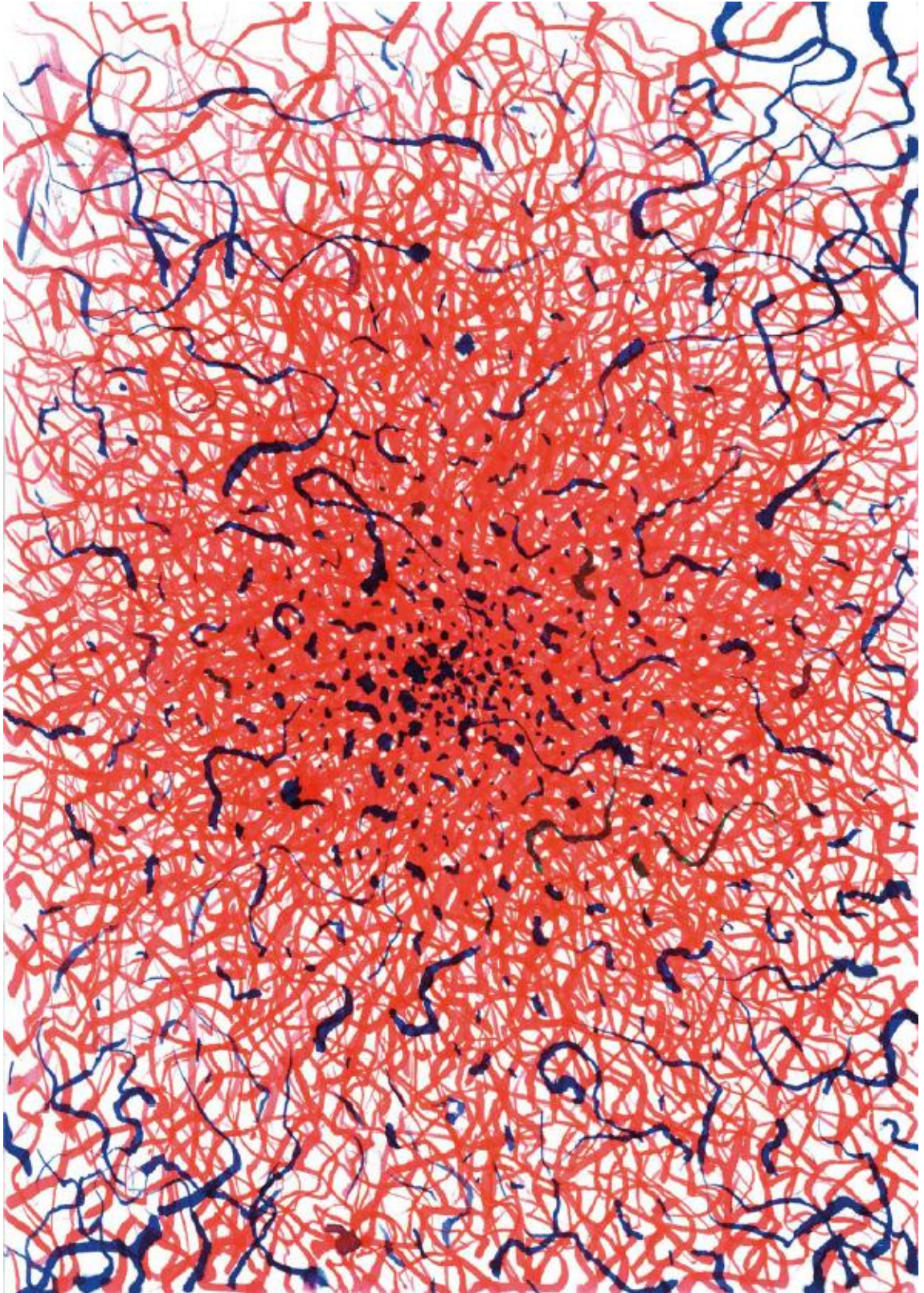
שוב, זהו מאבק להבנת ההיגיון של התובנות המעמיקות ששני הבודהיסטוות העילאיים האלה ממשיכים להעלות, אולם נראה לי שהם מגיעים למסקנה שלהיות חולה זה להאמין ב'עצמי'. אתם חולים אם אתם נאחזים ברעיון של 'עצמי', ואתם חולים אם אתם מדמיינים שהעצמי הוא אמיתי, נוכח וחי. 'עצמי' הוא, כמובן, ייחוס; אולם עד כמה שייחוס זה עשוי להופיע בתחילה כחזק ועקשן, ככל שנבחן אותו מקרוב יותר, כך הוא הופך לפחות מובחן. אף על פי כן, הייחוס המתמיד שלנו ל'עצמי' הוא המקור לכל שאר הייחוסים שלנו. לאחר שביססנו את העצמי, זולגים כינויים אחרים רבים – אחרים, שלי, שלהם, טוב, רע, מכוער, נכון, לא נכון, נותן, מקבל, קורבן, טורף, שמיים, ארץ, גיהנום, סמסארה, נירוואנה, מוסרי, לא מוסרי, גברים, נשים – ואנחנו מנסים נואשות להיאחז בכל אחד ואחת מהם. בחלקם אנחנו נאחזים משום שאנחנו חושבים שהם טובים, אחרים אנחנו מנסים לדחוק הצידה או לסלק לחלוטין משום שהם נראים רעים או מסוכנים או לא מהימנים. באמצעות בחינת כל דבר במטרה לשפוט האם הוא ראוי או לא ראוי לנו, בסופו של דבר אנו נאחזים בטוב וברע ביתר שאת.

מנקודת המבט של שני הבודהיסטוות הללו, הנטייה שלנו להיאחז היא למעשה המחלה. אנחנו בריאים, חשים בטוב וחזקים רק כשאין לנו נקודות ייחוס. למרות שאנו רוצים לרפא את מחלותינו באמצעות יישום התרופה של דרך רוחנית – כלומר תרגולים של נדיבות, סבלנות, ריכוז חד נקודתי, וכן הלאה – מכיוון שלדרך זו יש מטרה של הארה, זו רק עוד צורה נוספת של מחלה. כך שבכל הנוגע למנג'ושרי ווימלקירטי, כל מה שאנו מתרגלים בדרך הזו – אפילו מדיטציה – גם הוא מחלה.

הם מעמיקים יותר באמירתם שאם אנו חושבים שיש לנו משהו שצריך לעקור, למחוק או לטהר – כמו תשוקה, כעס או קנאה – עצם העובדה שאנחנו חושבים שאנחנו צריכים להיפטר ממנו, היא עצמה מחלה. כשם שאנו מדמיינים שיש משהו שעלינו לאמץ, להשיג, לרכוש או לצבור, כמו נירוואנה או הארה. או החמלה הסובייקטיבית והאובייקטיבית של האמונה שיש עצמי שמרגיש חמלה ובעלי תודעה שיש לחוש כלפיהם חמלה.

ביסודו של דבר הכול הוא מחלה או סבל. ייחוס, תנועה וזרם מחשבה הם כולם מחלות משום שהם מרחיקים אותנו מהאמת. לדמיין שיש דבר כמו חולי גם הוא מחלה; וכך גם הרעיון שיש תרופה או מרפא. זה הופך את הכמיהה לחירות למחלה, משום שהיא התוצאה של אמונה שאתם כבולים לסמסארה וכי כל מה שכובל אתכם מונע מכם את החירות.

כל הייחוסים שלנו הם מחלות; הם כמו וירוסים, 'וירוס חולי'. אולם מכל התחלואים הקיימים בסמסארה, שניים דורשים את תשומת הלב המיוחדת שלנו: ייחוס ל"חירות" וייחוס ל"שֶׁבֶד".

חירות ושעבוד

למה אנחנו מתכוונים ב"חירות" ו"שעבוד"? אחד משיעורי היסוד במהאיאנה הוא שהבסיס הוא ריקות, לדרך אין מאפיינים, והתוצאה היא מעבר לשאיפה. בהתבסס על שיעור זה, אם בודהיסטווה מאמינה בחירות וחושבת שהיא יכולה לשאוף לחירות זו, אמונתה בתוצאה היא סוג של שעבוד. אולם אם הבודהיסטווה הזו נכנסת אז לסמסארה כמושה בשיטות מיומנות כמו חמלה המונעת מהמשאלה לשחרר את בעלי התודעה, התוצאה תהיה חירות. לזה התכוון וימלקירטי כשאמר שאם מדיטציית הבודהיסטווה אינה מוסחת אך היא נעדרת חוכמה, היא 'שעבוד'.

ובכן, בודהיסטווה חולֵה אם היא מודטת; ואם המדיטציה שלה משוחררת מהסחת דעת אך נעדרת חוכמה, מצבה מחמיר – למעשה, זה הזמן שבו הבודהיסטווה ממש חולה. באופן דומה, הסוג של אי הסחת דעת, חד-נקודתיות, שהייה בשלווה,²⁸ שמתרגלי ויפאסנה מודרניים כה מוקירים, גם הוא מחלה בסיסית.

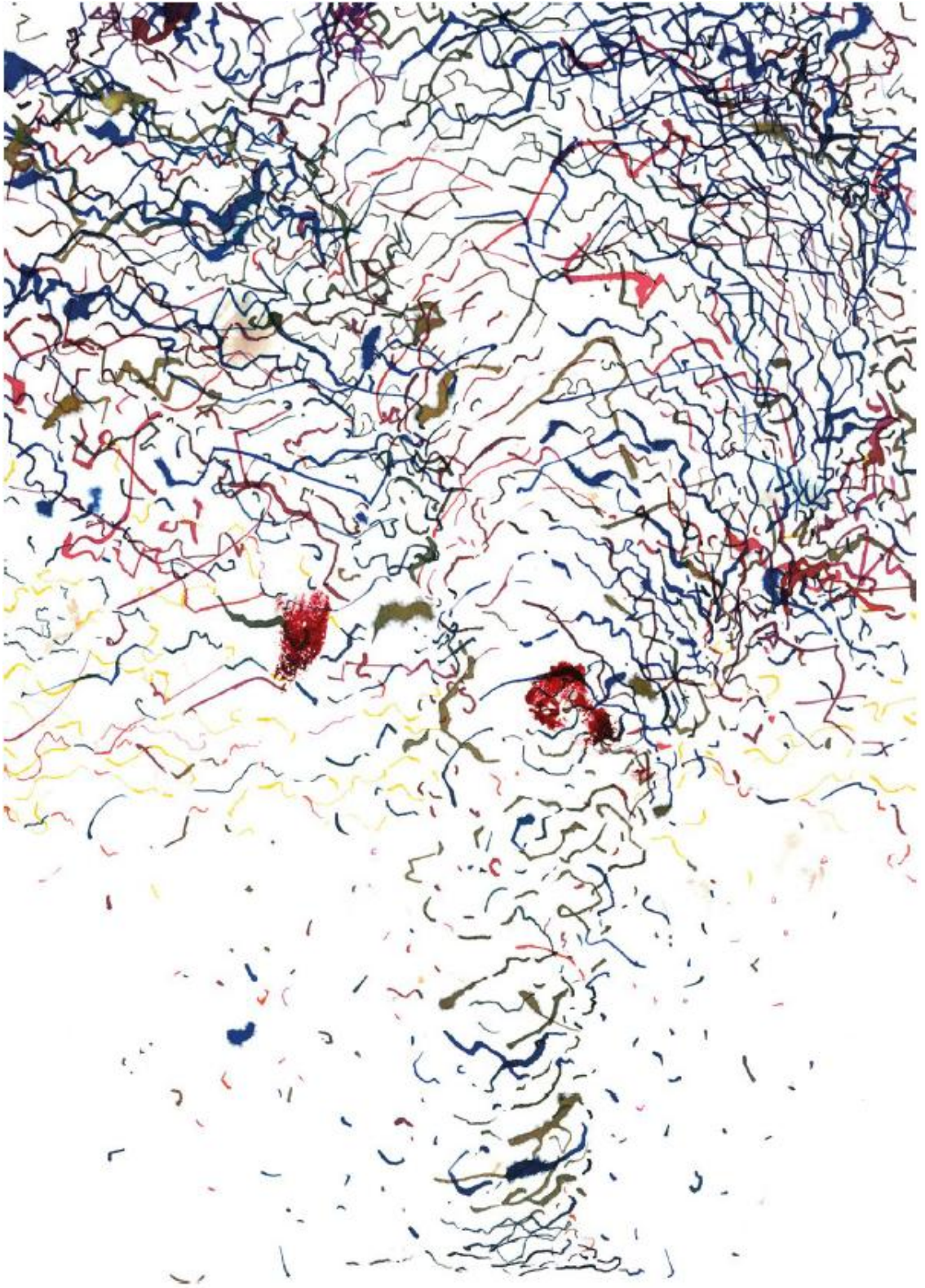
בודהיסטווה תהיה חופשיה ממחלה רק אם תוכל לטעום את טעמה של המדיטציה שלה – למשל באמצעות תרגול של שהייה בשלווה. אך במקום להסתפק במצב של שהייה בשלווה, אם היא מכירה את השיטות המיומנות הנחוצות כדי להתעלות מעבר לשהייה בשלווה ולבטלה – לחלוף מעבר לנטל של היכולת להתרכז – אזי הבודהיסטווה תגיע לחירות.

אם לבודהיסטווה יש חוכמה, אולם החוכמה הזו נטולת כל שיטות מיומנות – במילים אחרות, אם חוכמתה חסרת חמלה – זו מחלה. אולם היא תשתחרר אם חוכמתה תלווה בשיטות מיומנות.

כיצד בודהיסטווה הופכת קשורה, מוגבלת או משועבדת על ידי שיטות מיומנות החסרות חוכמה? מה גורם לסוג זה של שעבוד?

וימלקירטי אומר שכל ההשקפות, הרגשות, הנטיות ומעשי החסד, שלא הוקדשו להארה של כל בעלי התודעה, יכבלו את הבודהיסטווה. כיצד ישיג בודהיסטווה חירות תוך שימוש בשיטות מיומנות המלוות בחוכמה? באמצעות הקדשת הכול למען ההארה של כל בעלי התודעה.

²⁸ שמטהה, calm abiding.

איזו דרך כבירה לתרגל אי-היקשרות! מובן מאליו שעלינו לכוון לכך שלא תהיה לנו היקשרות לרכוש, לתהילה, למשפחה ואפילו לעצמי שלנו. עם זאת, נראה שווימלקירטי מצביע על כך שיש משהו מעבר לכל זה. אי-היקשרות לדרך, הוא אומר, תשחרר אתכם מכל שאר צורות השעבוד. וואו! אולם האם פיתוח סוג זה של יכולת אפשרי אך ורק בזמן שאתם כבר מתרגלים רוחניים בשלים ועוצמתיים למדי? ובכן, לא. וימלקירטי ומנג'ושרי מציעים בדיוק את ההיפך. אפילו מישהו רגיל כמוני יכול וצריך להתחיל להתאמן באי-היקשרות לא לדרך ואף לא לתוצאה. וכולנו צריכים לרכוש את ההרגל בו תמיד נקדיש את תרגולנו להארתם של כל בעלי התודעה.

תארו לעצמכם שניתנה לכם ההזדמנות לחזות בשיחה בין אפלטון ללאו־דָזוּ; תארו לעצמכם שכפילוסופים הייתה לכם היכולת להעריך את תובנותיהם והייתם להוטים מאוד ללמוד מהן. ברגע שהכול נגמר, האם לא הייתם רוצים להתפאר בחווייתכם ולהתרברב במה שלמדתם? האם לא הייתם מתחייבים לזכור ככל יכולתכם מה אמרו שני ההוגים אלה על זכויות אדם, גורל, גִזְרָה משמיים, רצון חופשי וכן הלאה? כך אני מרגיש לגבי השיחה הזו בין וימלקירטי למנג'ושרי. אך ההבדל הוא שמה שהם דיברו עליו היה עמוק הרבה יותר מאשר רק אוֹטוֹלוֹגְיָה.

למעשה, מה שעליי לעשות הוא פשוט לקרוא ולהרהר בשיחות המוצגות בסוּטְרָה זו. זה לבדו יועיל לי מאוד. יהיה אפילו טוב יותר אם לא אהרהר בהן כלל, אלא פשוט אקרא את מילותיהן בתודעה פתוחה לחלוטין, מבלי להניח הנחות או לפתח ציפיות כלשהן. אילו רק יכולתי לזנק אל תוך הטקסט, ללא רגע של היסוס ובמסירות מעמקי הלב, הייתי משתחרר במהירות מנטל הביטחון והספק. הייתי יכול להפיק תועלת גדולה אף יותר אילו הייתי מניח את הטקסט של סוּטְרָת וימלקירטי על מדף גבוה בחדרי, מגיש כמנחה נרות, פרחים, קטורת ואוכל, ואז מעריך אותו כשיחה העמוקה ביותר שהתרחשה אי פעם על פני כדור הארץ. עשייה כזו תגביה את הבנתי בטקסט הזה לרמה אחרת לחלוטין. אך ראו אותי! מצד אחד אני מתלבט בין הרצון להגדיל את הידע שלי ולרשום הערות מקיפות, ומנגד, הרצון להתפאר בשני ענקי הרוח הללו ולהרשים אתכם בציטוטים משיחותיהם – ולכן אני כותב את ההקדמה הזו. יחד עם זאת, חוסר יכולתי להבין אפילו חלק קטן מהדיון שלהם מעורר ענווה עמוקה.

שארִיפוּטְרָה

בעוד וימלקירטי ומנג'ושרי משוחחים, בחן שאריפוטר²⁹ את החדר הריק. "אין כאן כלל כסאות. אפילו לא מחצלות," הוא חשב. "כל הבודהיסטוות הגדולים, הארהאטים והמכובדים הלכו כל הדרך אל ואישאלי לבקר את הסוחר הזה, אך אין להם מקום לשבת. היכן כל כיסאותיו?"

בן רגע וימלקירטי קרא את מחשבותיו ואמר: "היי שאריפוטר, האם באת לכאן עבור הדהרמה, או כדי לשבת על כיסא?"

בכל הכנות, לשארִיפוּטְרָה לא ממש היה אכפת היכן הוא יושב. אולם מכיוון שהדיון שיתפתח אודות 'מושבים' והתשוקה לשבת הוא חשוב כל כך, קרוב לוודאי ששוב ברכות הבודהה החדירו את המחשבה לתודעת שאריפוטר – הישויות האלה, שאין כדוגמתן, לא בזבזו את זמןן על דברים בטלים. כיסאות או מושבים מכל סוג הם כמיהה להרגיש בבית היכן שהוא, לגור או לקבץ; לשבת ולהתרווח; לכבוש טריטוריה; להתבטל ולא לזוז. כל זה משמעותי משום שהדיון נוגע כעת בנושא 'אָלְאִיָה'.

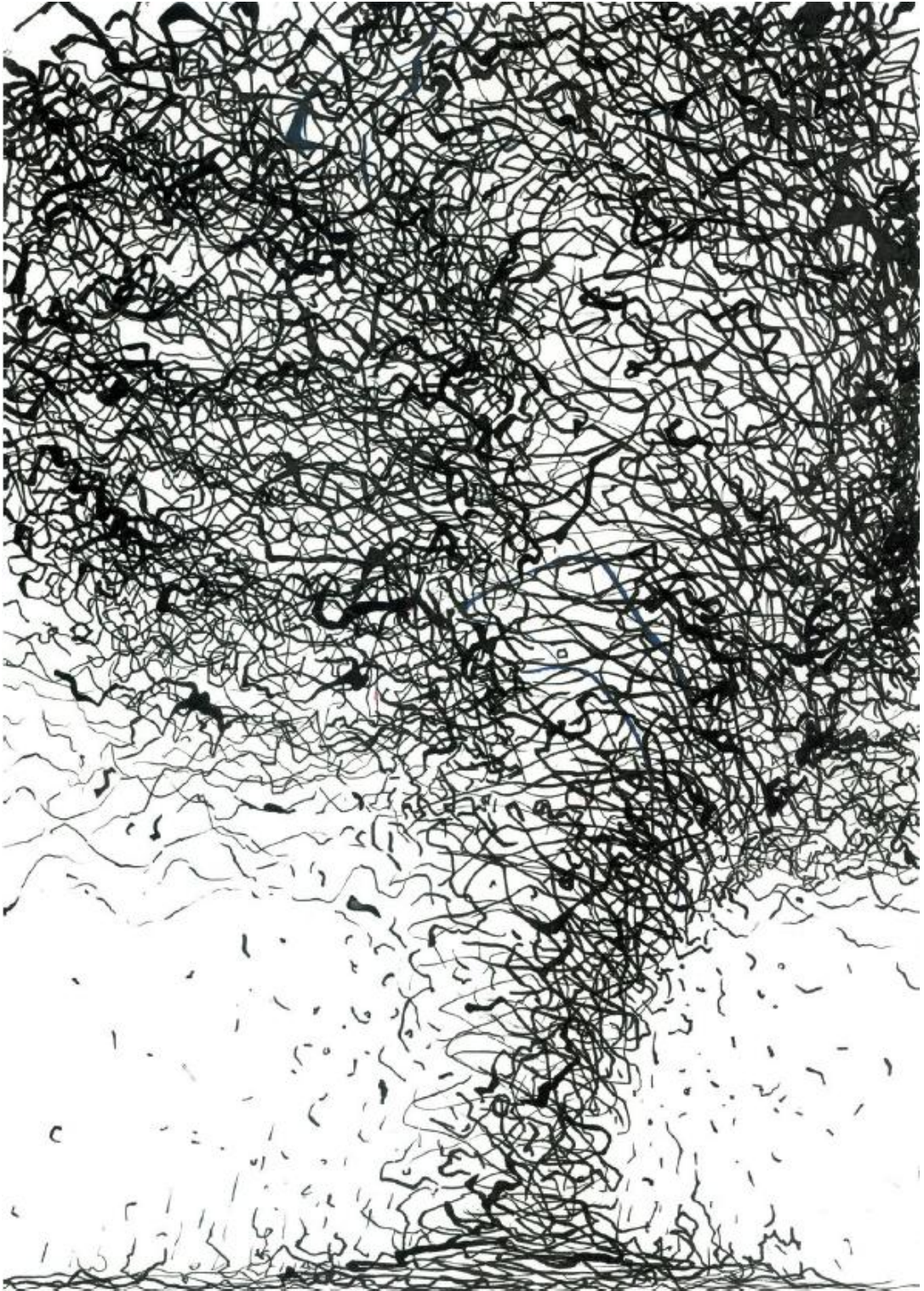
כשאנחנו מתנהגים רע, אם אנחנו לא מכפרים על מעשינו, נישא בתוצאות; כשאנחנו מתנהגים טוב, אנחנו קוצרים את הפירות. אך עד שתתגלה אחת מהתוצאות, לאן הולך כוחם של הסיבות והתנאים האלה? היכן הם מאוחסנים? היכן הם שוכנים? היכן הוא ה'מושב' שלהם? הוא חייב להיות היכן שהוא.

בשיחה זו, 'מושב' מייצג ייחוסים, בסיסים או יסודות, ואת מה שעובר ממחזור חיים אחד לבא אחריו. בעיקרון, מדובר בהמשכיות של קרמה.

בימינו, אפילו המדע שם לב שברמת התא, גֶבֶב שנידון למאסר בשנה שעברה הוא ישות אחרת לחלוטין שנה לאחר מכן. ועדיין בעולם המוסכם אנו ממשיכים להאמין בהמשכיות, ושגורם, תנאי ותוצאה עוברים הלאה. הרבה מאוד פרשנויות נכתבו בנושא זה. בשיחה זו בין וימלקירטי ומנג'ושרי אנו מגלים שהבודהיזם מלמד שאין דבר כזה כמו נשמה קבועה ואמיתית, שקיימת באופן בלתי תלוי, ושלוקחת אותך לחיים הבאים, או לגן עדן, או להארה; ואין גם משהו כמו בסיס קיים באמת.

וימלקירטי מגיב באופן סרקסטי לשאלת שאריפוטר היכן ישבו, "אלה המייחלים לכיסא כדי לשבת אינם מחפשים את הדהרמה." לייחל למושב, אמר, פירושו שאתם מחפשים בסיס, ייחוס, דִּוְגְמָה, שיטה. פירושו שאתם רוצים לקבץ.

²⁹ Śāriputra.

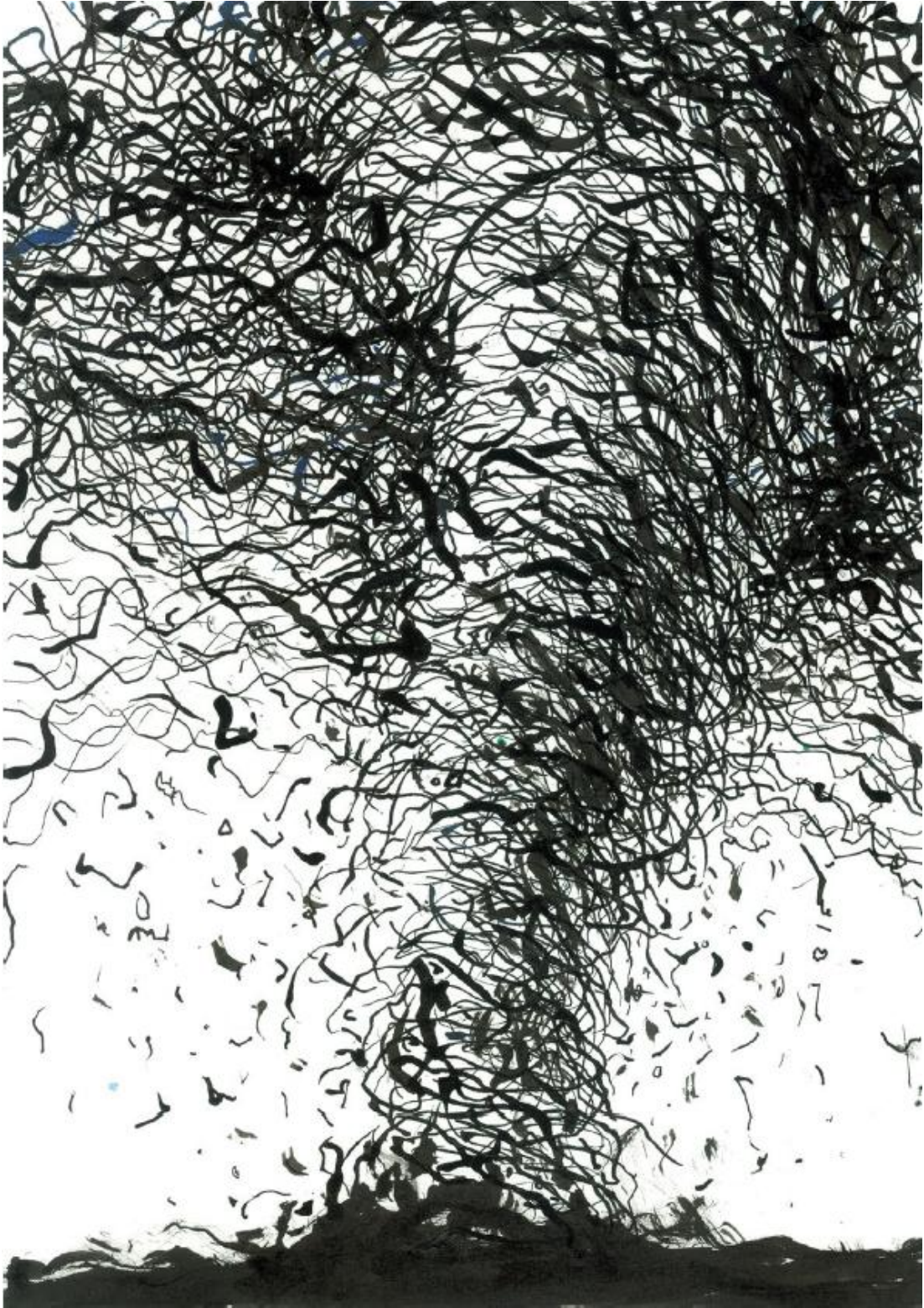
יש לי הרגשה שווימלקירטי השווה את הדרך בה אנו כיצורים מולְכֵי שולל פועלים בעולם – כיצד אנו שופטים, מדברים, חושבים ומעריכים דברים – לאופן שבו צואת פרות צונחת לקרקע. ברגע שהיא פוגעת בקרקע, הצואה אינה זזה; באופן דומה, ברגע שאנו נתקעים עם רעיון, הוא הופך להיות כה מושרש עד שהוא נחרט למעשה בתודעתנו. כאשר שאריפוטרה ביקש מקום לשבת היכן שהוא, וימלקירטי ניצל את ההזדמנות להסביר שהרצון למושב מעיד על הכמיהה למקום כלשהו להתיישב בו. אם אתם רוצים להתיישב, הוא אומר, אינכם מחפשים את האמת – את הדהרמה. הדרך היחידה בה תוכלו למצוא את האמת היא לשמוט את השטיח באופן מתמיד מתחת לרגליכם, וזה אומר שאין זמן להתיישב. למעשה, זה אומר שאין כזה דבר כמו כמיהה להתיישב, אין ישיבה ואין מושב – ושם הדברים מתחילים להסתבך.

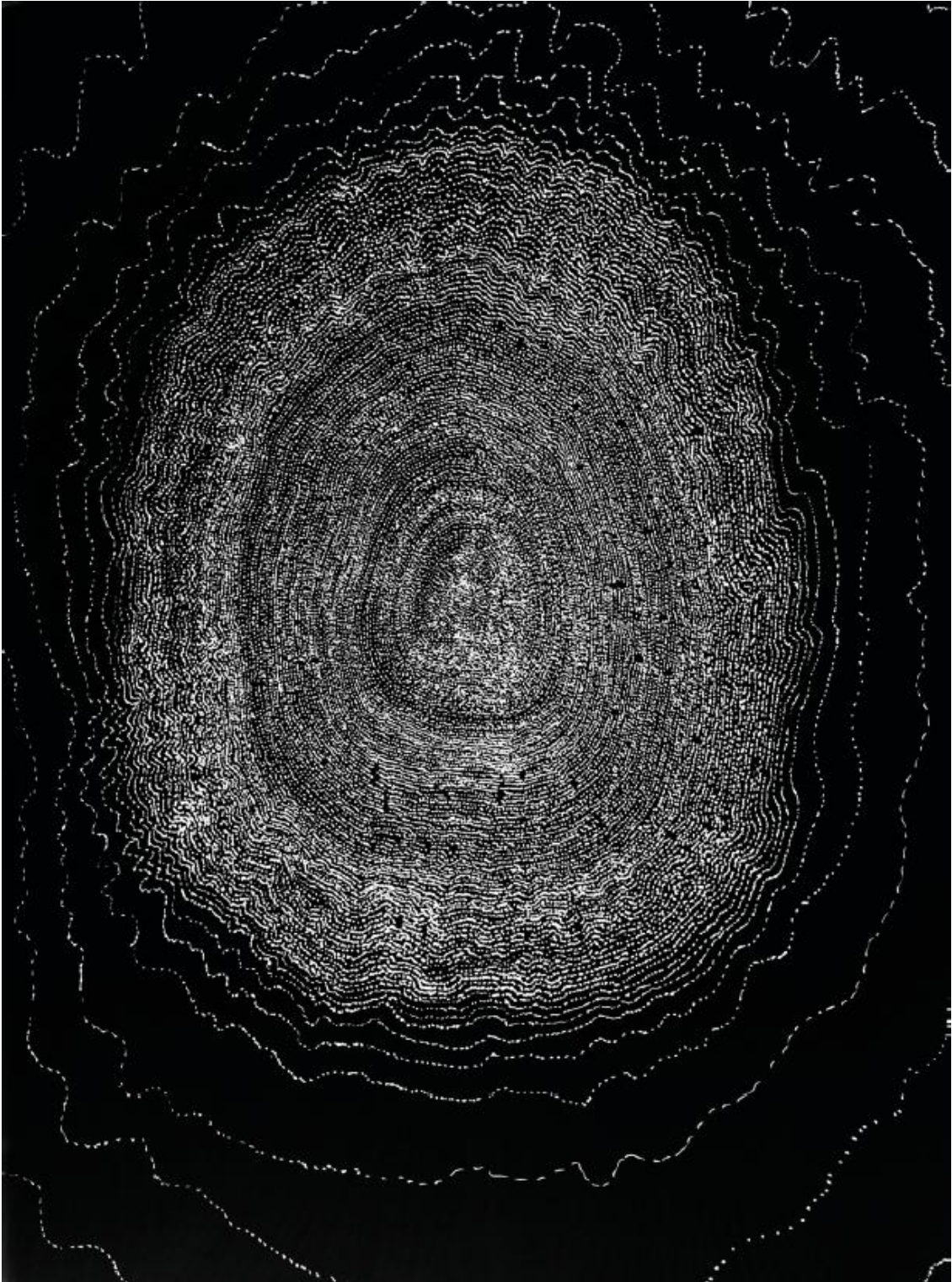
"אבל אני בן רוצה דהרמה," התעקש שאריפוטרה. "אני לא רק מחפש היכן לשבת – כמובן שאני לא! אני מזכיר את זה רק בגלל שאני אורח בביתך, ומכיוון שאתה המארח שלי, זה אך טבעי עבורי להעלות את העובדה שאין לנו כיסאות או מחצלות לשבת עליהם. אין זה אומר שאני לא כאן בשביל הדהרמה."

"אבל שאריפוטרה, אם אתה חושק בבודהה, או בדהרמה, או בסגנהה," השיב וימלקירטי בחריפות, "אתה לא חושק בָאמת. מה שאתה מחפש הוא מקום להתיישב בו. ובמקרה שלך, אתה רוצה להתיישב בשלושת המושבים הכבירים של בודהה, דהרמה וסגנהה. לו היית מחפש אחר האמת, לא היית מוכן להסתפק רק בהבנת אמת הסבל, או ביכולת לנטוש את הגורמים לסבל."

אלו הצהרות די גדולות! אם באמת ובתמים אתם רוצים את האמת המוחלטת, אתם לא תסתפקו בהיפסקות הסבל. ואם אתם באמת ובתמים רוצים להבין את האמת, אתם לא תסתפקו בתרגול הדרך. וואו! וימלקירטי ממש קשוח! אולם עד כמה שהצהרותיו עשויות להיראות סותרות במבט ראשון, למעשה הן לא.

"לא משנה היכן אתה רוצה להתיישב, או איזה סוג של 'התיישבות' אתה מחפש, זו אינה האמת – גם אם אתה מסתפק בהארה. אתה כמו זבוב. זבובים אוהבים להתיישב על צואה, או על כל דבר מסריח. להארה יש ריח חזק מאוד ולכן אתה נמשך אליה. אך כל מה שאתה באמת רוצה לעשות הוא לנחות על ההארה ולהתיישב בה. אתה רוצה להדביק את ארבעת הגפיים שלך להארה כך שתוכל להישאר שם לנצח. זה סוג ה'התיישבות' שאתה מחפש! אינך מחפש את האמת. על כן שאריפוטרה, אם אתה באמת רוצה את הדהרמה, תחילה עליך ללמוד איך לא לרצות אותה."

באמצעות חשיפת המשמעות האמיתית של 'רוצה את הדהרמה' הפריך וימלקירטי את התקשות שאריפוטרה שהוא אכן רוצה את הדהרמה. זו הפרכה ארוכה ושוב, לעתים קרובות עוקצנית. אולם משאמר את כל מה שרצה לומר, וימלקירטי זימן באורח פלא מספיק מהֶכְסִים³⁰ היפים ביותר שקיימים כדי שלכל אחד מתלמידיו הגדולים של הבודהה יהיה היכן לשבת. אולם היה מלכוד: הֶכְסִים היו ענקיים וגבוהים בצורה בלתי אפשרית.

חֶשְׁבוּ עַל הַבְּלִיתִי מִתְקַבֵּל עַל הַדְּעָת

כפילוסופים עלינו ללמוד לפרש בצורה מדויקת ולהתכוון למה שאנחנו אומרים. למשל, למה אתם מתכוונים כשאתם אומרים "לא ייאמן" או "בלתי מתקבל על הדעת"? מה שזה לא יהיה, זה מעורפל מידי. הדרך היחידה להבין משהו במלואו היא להיות מסוגלים לחשוב על הבלתי מתקבל על הדעת, ובו בזמן לתת לבלתי מתקבל על הדעת להישאר בלתי מתקבל על הדעת. אם אתם יכולים לעשות זאת, אתם משתפרים. כרגע רובנו לא יכולים לחשוב על הבלתי מתקבל על הדעת. המעטים שיכולים מגלים מהר מאוד שהיכולת לחשוב על הבלתי מתקבל על הדעת פירושה שהבלתי מתקבל על הדעת כבר אינו בלתי מתקבל על הדעת יותר, אלא 'בלתי מתקבל על הדעת המתקבל על הדעת'. לפיכך, בודהיסטוות חייבים להיות מסוגלים לחשוב על הבלתי מתקבל על הדעת, בעודם מתירים לאיכות ולטעם של ה'בלתי מתקבל על הדעת' להישאר.

כמו הצפרדע שחיה בבאר ואין לה שום תשוקה לראות את העולם שבחוץ, כך אנחנו צריכים את האומץ לצאת החוצה מעולמותינו הזעירים כדי להבין את הרעיונות האלה. אני לא מציע לייצר לעצמכם סוג של תמימות; לחשוב על הבלתי מתקבל על הדעת אינו תמימות, הוא 'תודעה לאין שיעור'. מה שעלינו ללמוד הוא איך לא להתנער מהבלתי מתקבל על הדעת באופן אוטומטי, ולקבל שהבלתי אפשרי אינו אפשרי. כיצד? על ידי למידה שבלתי אפשרי ואפשרי שווים; ושהאפשרי הוא אבסורד כמו הבלתי אפשרי.

הקטע הזה בסוטרט וימלקירטי מלא בהסברים דומים המהווים מחקר מעמיק של הבלתי ייאמן, הבלתי מתקבל על הדעת והבלתי נתפס. אילו הייתי צריך לתת לקטע הזה כותרת, היא הייתה משהו כמו "להסביר את העשייה", או "פרטי הפרטים של הלא ייאמן". אם יש לכם זמן, עליכם לקרוא אותו.

באופן מעשי, נגלה שקשה לחשוב על הבלתי מתקבל על הדעת משום שאיננו יודעים כיצד, ושנחנו יכולים רק לדבר על הבלתי מתקבל על הדעת אם אנו מדמיינים לעצמנו שהוא איכשהו אמין. אם כך, האם אנחנו מבזבזים את זמננו? וימלקירטי אומר שלא, אנחנו לא. כלל

³⁰ thrones.

לא. אם אתם נוגסים פיסה מהשמיים, זו לא טעות לומר שנגסתם בשמיים; אם אתם שוחים בחוף קופקבאנה, זו לא טעות לומר ששחיתם באוקיינוס. וכך אנחנו מתחילים.

אף אחד מאלה שהלכו בעקבות מנג'ושרי לוואישאלי באותו היום לא היה ישות רגילה. חלקם היו בודהיסטוות כבירים שהרסו כליל הררי מחשבות דזאליות, הרגלים ואחיזה, ולכן השתחררו מהצורך להבחין בגודל, בצורה, בגובה, בצבע, בנכון ובלא נכון.

בנקודה הזו, לאחר שזימן נסים עבורם כדי שישבו, אמר וימלקירטי לארהטים ולבודהיסטוות שעל כל אחד מהם לגלות כיצד לטפס אל הכס שלו, וכאשר יהיו למעלה, עליהם יהיה גם לגלות לעצמם כיצד לחוש שם נוח באמת.

הבודהיסטוות קפצו לכיסאותיהם ללא שום בעיה. אולם מסיבה מסוימת הארהטים פשוט לא יכלו. אפילו שאריפוטרה הגדול לא יכול היה להעלות בדעתו את הרעיון שהכס העצום להפליא היה בדיוק בגודל הנכון לגוף הקטן יחסית שלו. זה יהיה כאילו אתם או אני שוכבים במיטה בגודל של אצטדיון כדורגל. האם יהיה לנו נוח? לא, משום שהתודעה שלנו פשוט לא יכולה להתגבר על הסתירה הבולטת או להתמודד איתה. וגם הארהטים לא יכלו.

"השתחווה אל הבודהה מְרוּפְּרַדִּיפְּרַאגְ'ה³¹ מלך המוארות," אמר וימלקירטי אל שאריפוטרה. "אם תעשה זאת, תצבור מספיק פוטנציאל זכות כדי להתגבר על המוזרות הזו."

על פניו, הפירוש הברור של דברי וימלקירטי הוא שיש פרט שנקרא מְרוּפְּרַדִּיפְּרַאגְ'ה, שהוא בודהה דמוי-אל עוצמתי שקיים באמת, שיכול למלא את כל משאלותינו, כולל היכולת לשבת ולהרגיש נוח בכס שגובהו כגובה הר ורחבו כאצטדיון כדורגל. אך איני חושב שלזאת התכוון כאן וימלקירטי. האם יש פירוש אחר? כן, אך הוא מחייב אותנו לחרוג מהתודעה הקטנונית, התאיסטית שלנו.

אני חושב שווימלקירטי אולי רמז שהשתחווה לבודהה מְרוּפְּרַדִּיפְּרַאגְ'ה אינה רק דרך לחלוק כבוד לבודהה חיצוני, אלא שהיא מצב של הבנה נכוחה. באמצעות כניסה למצב הזה של הבנה נכוחה, הארהטים יוכלו להתנער משארית ההרגל הדזאליסטי שלהם לעשות הבחנות. ברגע שזה ייעלם, יהיה להם קל בהרבה להתמודד עם המוזרות של גוף אדם בגודל רגיל היושב על כס ענק.

אך מדוע כל הדרמה? מדוע לעבור את כל גיבובי הדברים האלה רק כדי שהארהטים יוכלו לשבת בנוחות על כסים? ומדוע שהארהטים יקבלו את נטל התפילה לבודהה רק כדי לשבת על כס – שזה בעצם מה שווימלקירטי אמר לארהטים לעשות. מה שהסיפור הזה עושה הוא להוביל אותנו להבנה שבאמצעות מסירות וההישג הרוחני הגבוה של בודהה מְרוּפְּרַדִּיפְּרַאגְ'ה, אפשרי שמתרגל יתעלה מעל הסרבול שבצורך לעשות הבחנות בין גדול

³¹ Merupradīparāja

לקטן; והמסירות לבודהה מְרוּפְּרֵיפְרָאגְ'ה היא לא אחרת מאשר מסירות לאי-דואליות מוחלטת.

מנג'ושרי

מנג'ושרי פתח את השיחה הבאה בשאלה.

"וימלקירטי, כיצד צריך הבודההיסטווה להביט על בעל תודעה?"

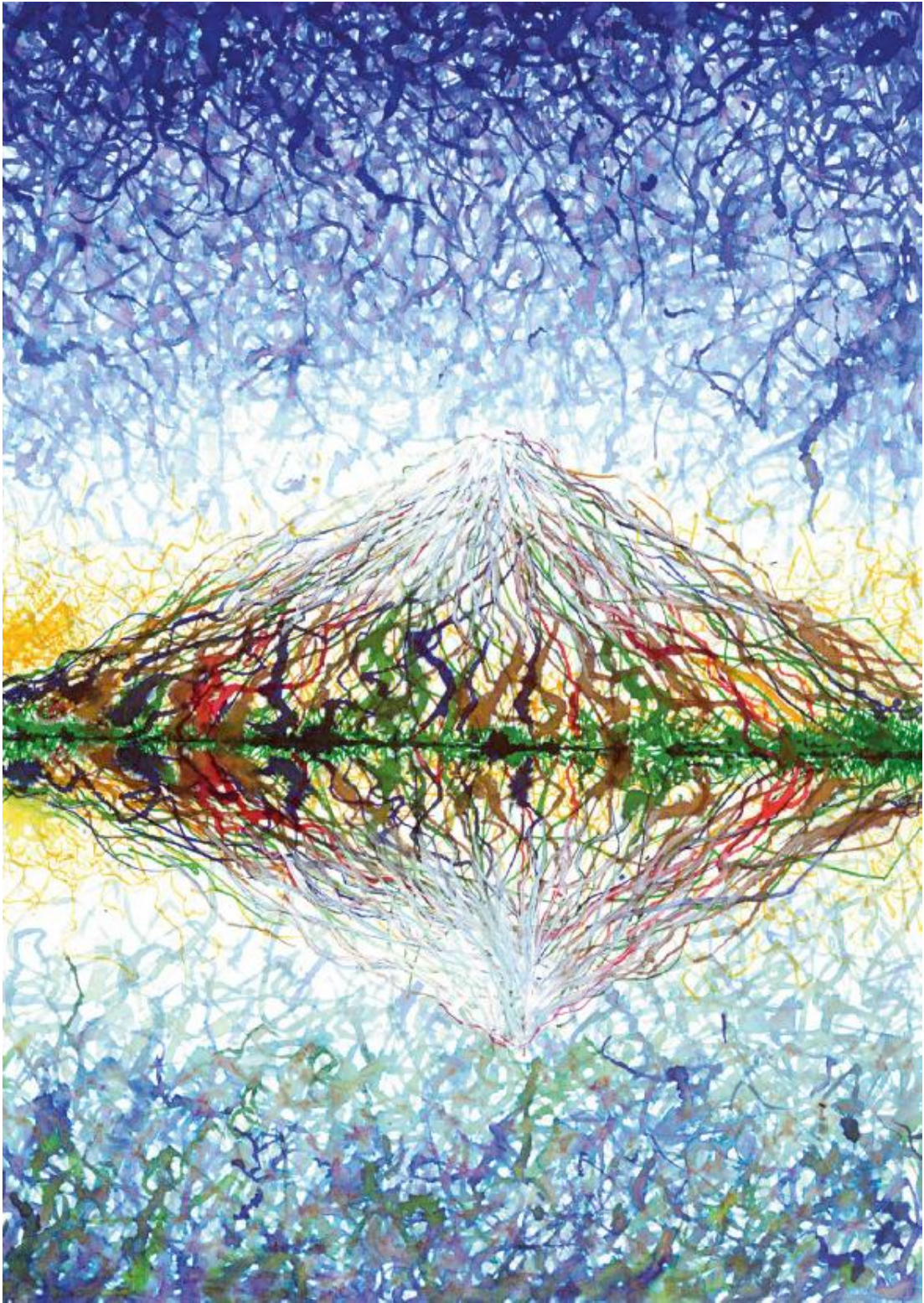
"על הבודההיסטווה להביט על בעל תודעה באותה הדרך בה אדם חכם מביט על השתקפות הירח במים."

מדוע על הבודההיסטווה לראות בעל תודעה כהשתקפות? בדרך כלל אנו מניחים שהשתקפות היא רק השתקפות, שהיא אינה קיימת באמת. ועדיין, למרות שהשתקפות אינה קיימת באמת, הרי אי אפשר להכחיש שאנו יכולים לראות את הירח משתקף על פני המים הרוגעים. וכאשר הירח אינו מוסתר על ידי עננים או על ידי מים עכורים, משום שצלילות וריקות מתהוות באותו הזמן, השתקפות הירח הינה שלמה, מושלמת, צלולה ו"היא שם", כמו הירח בשמיים. כך, נראה שמה שווימלקירטי אומר הוא, שאם אתם מאמינים שבעל תודעה קיים באמת איפשהו בחוץ, ושבודההיסטווה יכולים לתרגל פיתוח חמלה כלפיו, אתם למעשה טוענים: שהפרט קיים באמת; שבעיותיו וסבלו קיימים באופן עצמאי; שהאבחון של בעיותיו אינו סובייקטיבי או בדוי; ושהפתרון אינו בדוי אלא קיים באמת.

תארו לעצמכם רופא המתמחה באופן הפעולה של התודעה. התפיסה שלו לגבי נורמליות מבוססת על ספרים שקרא כאשר למד לדוקטורט שלו, וכתוצאה מכך, סוג זה של נורמליות הפך להיות מטרתו. כשהוא בודק אתכם, אם אינכם תואמים לרעיון הנורמליות שלו, האבחנה שלו תהיה שאתם צריכים עזרה. העזרה שאז ייתן לכם תהיה במטרה לעצב מחדש את תודעתכם כך שהיא תיראה כמו הסוג שהוא מחשיב כנורמלי. אך למעשה, אתם עכשיו, ותמיד הייתם, הרבה יותר נורמליים מאשר הוא היה אי פעם.

וזה לא הכול. כאשר אתם מנסים לעזור למישהו, פשוט משום שאתם מאמינים שיש שם בעיה, אובייקט של הבעיה הזו, אבחון של הבעיה ופתרון, בסופו של דבר תהפכו להיות הקורבן של חמלתכם, צערכם ודאגתכם. לאנשי קליפורניה יש מילה לזה: תלות שיתופית.³² למשל, אישה מנסה לעזור לבעלה האלכוהוליסט, אך תוך כדי כך נקלעת לבעיה של איך

³² תלות שיתופית, codependency, משמעה הסתמכות רגשית או פסיכולוגית מוגזמת על בן/בת זוג, בדרך כלל אדם שזקוק לתמיכה בגלל מחלה או התמכרות.

לעזור, מהי באמת עזרה, אי יכולת לעזור, וכן הלאה. מה שווימלקירטי מציע כאן הוא שעל בודהיסטווה להביט על הפרט שהוא מנסה לעזור לו באותה הדרך בה אנחנו מביטים על השתקפות הירח במים.

יש לו גם הצעות נוספות.

"על הבודהיסטווה להביט על בעל תודעה באותה הדרך בה קוסם מביט על מיצג קסמים שזה עתה העלה.

"על הבודהיסטווה להביט על בעל תודעה באותה הדרך בה אתה מביט על פניך שלך במראה." כמו מיראז'.

כיצד צריך הבודהיסטווה להביט על בעל תודעה שמתרגל, משלים את התרגול במלואו ומטהר זיהומים? במילים אחרות, כיצד צריך הבודהיסטווה להביט על מתרגל שמתקדם?

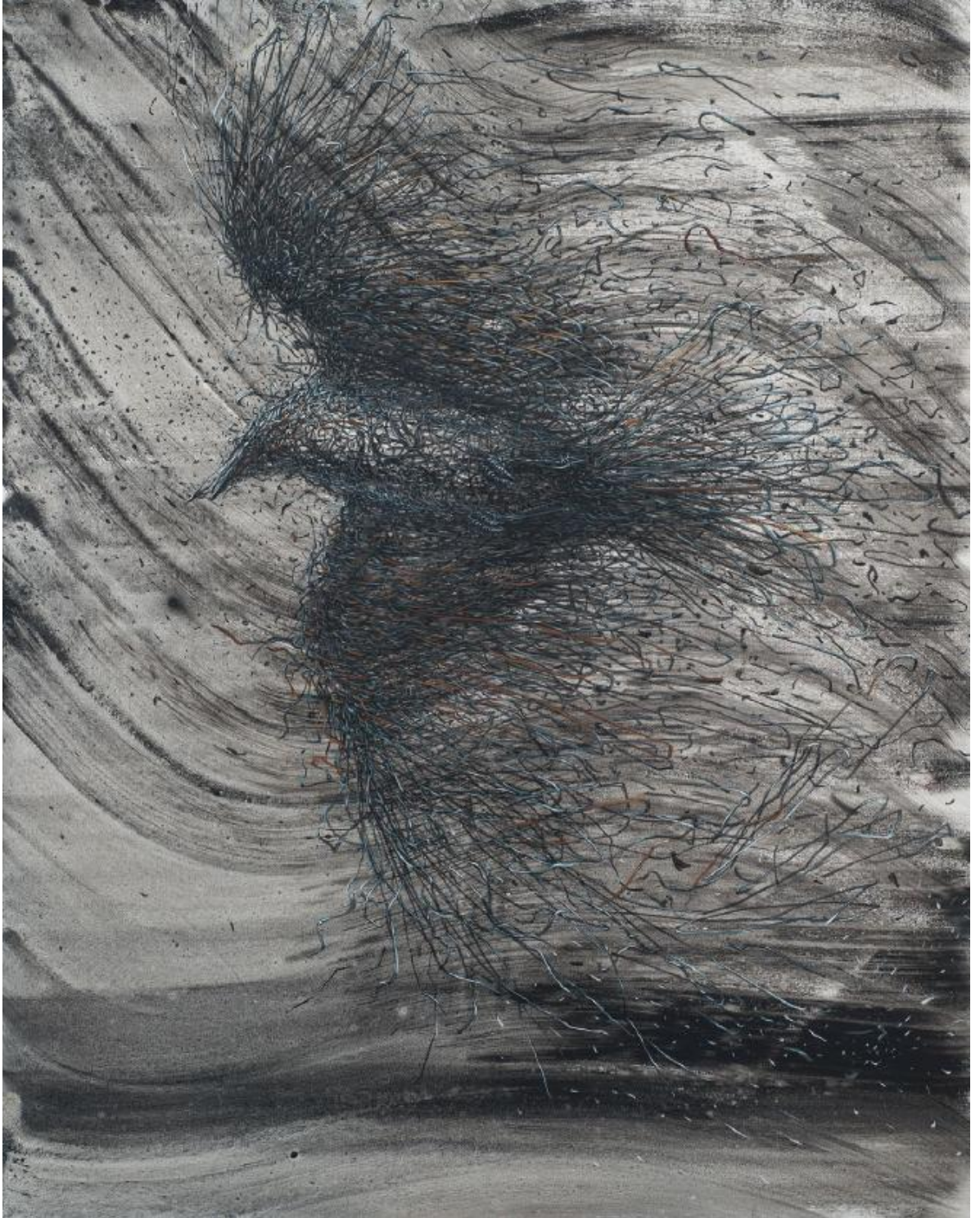
"הבט על המתרגל באותה הדרך בה אתה מתבונן בנתיב מעופה של הציפור בשמיים." כמובן שציפור שמעופפת אינה משאירה שום נתיב. לכן, על-פי וימלקירטי, אין שום התקדמות; דבר לא ננטש ודבר לא הושג. כל מה שניתן לעשות הוא לחשוב שציפור עפה מכאן לשם. כך על הבודהיסטווה לצפות בהתקדמות המתרגל.

רובנו בקושי עשינו איזושהי התקדמות ראויה בדרכנו הרוחנית. למעשה, מעטים מאוד מאתנו השיגו משהו בכלל. אולם כיצד תרגישו אם המורה שלכם יאמר לכם ישירות שהמעט שאתם מתארים לעצמכם שהשגתם הוא לא יותר מאשר נתיב מעופה של הציפור בשמיים? האם תתעודדו? או תתיאשו? אני חושד שזה יהיה האחרון.

"אם כך," אמר מנג'ושרי לווימלקירטי, "אם בודהיסטווה רואה בעלי תודעה כמיראז' וכהשתקפויות, וכן הלאה, כיצד יכול הבודהיסטווה הזה לפתח אהבה לאותם בעלי תודעה אלה?"

"כאשר הבודהיסטווה רואה את בעלי התודעה כמיראז', כהשתקפות, או כנתיב מעופה של ציפור," ענה וימלקירטי, "אין בהשקפתו זכר להנחה, לציפייה או לשיפוט. הדרך בה הוא רואה את בעלי התודעה אינה מתעתעת. מכיוון שהוא אינו מולך שולל בידי תפיסתו את בעלי התודעה, אין תעתוע כלל. האין זו אהבה?"

וימלקירטי ממשיך לתאר סוגים שונים של אהבה: אהבה מגוננת, אהבה מרגיעה, אהבה חסרת כאב, אהבה מולדת, אהבה שאינה סותרת, אהבה בלתי-דואלית, אהבה ללא נייע או בלתי ניתנת להפרעה, אהבה יציבה, אהבה טהורה, אהבה שמביסה אויבים, אהבה טבעית, אהבת בודהה, אהבת ההארה, אהבה נדיבה, אהבה ממושמעת, אהבה סבלנית, אהבה חרוצה, אהבה כנה, אהבה חכמה, אהבה מיומנת, אהבה שאינה צבועה, אהבה שאינה מטעה, אהבה שאין לה תג מחיר, אהבה מלאת אושר וכו'. אחר כך הוא מתאר חמלה, שמחה

ומידת ההשתוות, כולן מושגות כאשר הבודהיסטווה יודע שבעלי תודעה הם כמו השתקפויות הירח במים.

האלה

ובינתיים, אֵלָה צותתה לשיחתם זו. היא כל כך התרשמה משטף הדהרמה יוצא הדופן הזה, שבעודה שמחה מכל ליבה על כל מה ששמעה היא פיזרה ניצני פרחים ועלי כותרת על כל הארהטים והבודהיסטוות כביטוי למסירותה. הפרחים שנחתו על הבודהיסטוות גלשו בהן אל הרצפה, אולם אלה שנחתו על הארהטים נדבקו בחוזקה. מכיוון שזה נחשב לא יאה שפרחים צבעוניים יקשטו את גלימותיו הצנועות של מתרגל רוח פְּרוֹשֵׁשׁ, הארהטים ניסו לנער אותם. אך הם לא נעו. כמה ארהטים אפילו השתמשו בקסמים כדי לנסות להסיר אותם, אך פרחי האֵלָה נשארו בדיוק היכן שהיו.

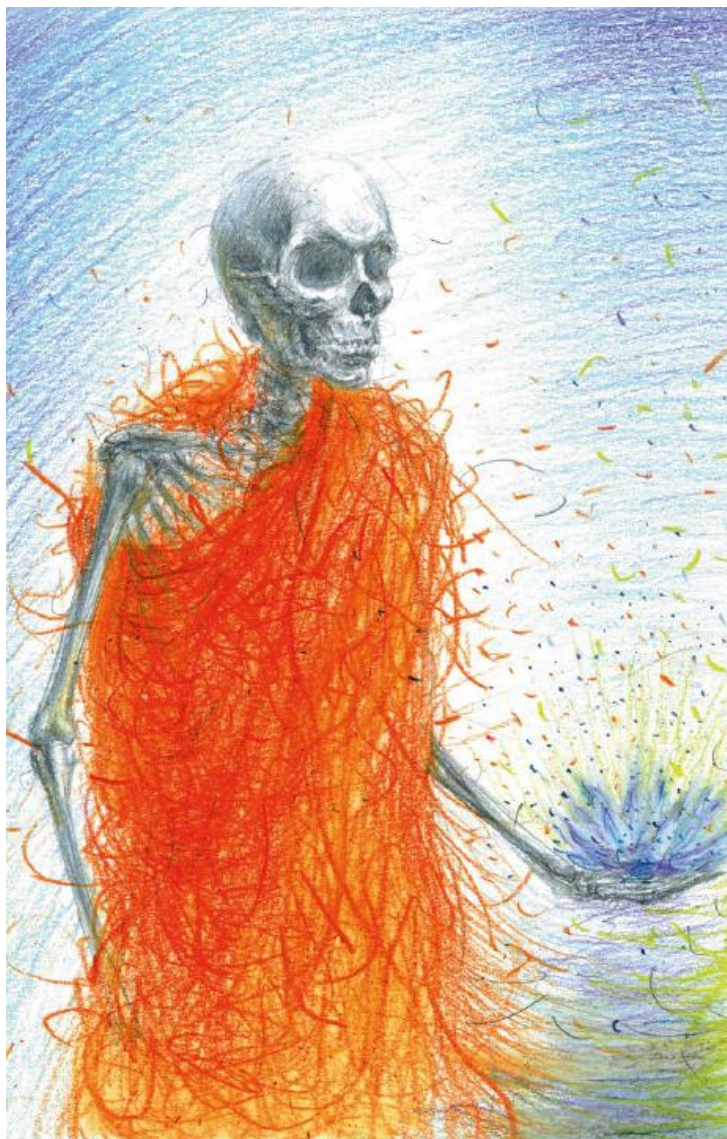
סיפורים דומים קיימים גם במסורת הַיֵּן. כמו הסיפור אודות שני נזירים שעמדו לחצות נהר כאשר בחורה, שרצתה גם היא לחצותו, ביקשה את עזרתם. הנזיר המבוגר יותר הרים אותה מיד, נשא אותה מעבר למים והוריד אותה בגדה הנגדית. מאוחר יותר, שאל הנזיר הצעיר יותר, "אתה נזיר, ועדיין הסכמת לשאת אישה מעבר לנהר. כיצד יכולת לעשות זאת?" הנזיר המבוגר יותר השיב, "אני עזבתי את האישה מאחורינו על גדת הנהר, אולם אתה עדיין נושא אותה."

אותו העיקרון והחוכמה נכונים גם לפרחים הדביקים. עבור הארהטים, הפרחים היו סוג של כתם, בעוד שעבור הבודהיסטוות הם לא היו כאלה.

פעם נוספת, הוצב בפני שאריפוטרה אתגר, הפעם לא על ידי וימלקירטי אלא על ידי האלה. זה המקום בו סוּטֶרֶת וימלקירטי הופכת אפילו נועזת יותר.

"האם 'חירות' אינה שחרור מכעס, תשוקה ובורות?" שאל שאריפוטרה. "האין זו חירות?" "שיעורים כאלה ניתנים רק לאלה הנפוחים מגאווה," ענתה האלה. "אלה שאינם גאים כבר יודעים שאין דבר כמו כעס, תשוקה ובורות ולכן אין עבורם דבר להתנער ממנו."

חילופי הדברים האלה היו מביכים עבור תלמידי הבודהה שהם שראווקות-נזירים, שהיו כבולים במשמעת הוויֵנְאִיָה ולכן נטו להימנע מנשים. אולי הם גם גרמו לכמה מתלמידי המהאיאנה למעט אי-נוחות, אך עבור הנזירים הם היו הרבה יותר גרועים. זה היה כמעט בלתי נסבל שלאישה יש את ההעזה אפילו לדון בשיעורים כאלה עם נזיר מושלם, טהור ובעל הישגים גבוהים. אף על פי כן, השיחה של שאריפוטרה עם האלה נמשכה.

"מה השתבש?" שאל שאריפוטרה. "מה קרה לך?"
"למה כוונתך?" השיבה האלה.
"ובכן, את אישה!" אמר שאריפוטרה. "מה עשית בחייך הקודמים שגרם לך להיוולד מחדש
כאישה בחיים האלה?"
"על מה אתה מדבר?" ענתה האלה ברוגז. "אני גרה בבית הזה כבר שנים עשרה שנה
ומעולם לא ראיתי אפילו אישה!"

אלה המכונים 'גבר', 'אישה', 'מגדר', היא אמרה, אינם קיימים, כמו מעשה קסמים של קוסם. או כהשתקפות הירח במים, העשויה להיראות צלולה ושלמה, אך אין לה טבע שקיים באופן אינהרנטי. ואז המשיכה עוד ועוד אודות עד כמה זו טעות לחשוב במושגים של מגדר, ושאינה מבינה מדוע שאריפוטרה מוטרד כל כך מזה. כדי להבהיר את הנקודה, כבמטה קסם היא מחליפה מקום עם שאריפוטרה. בן רגע, הוא מוצא את עצמו בגופה, והיא בגופו.

"האם משהו לא בסדר?" היא שאלה.

"ובכן, אני בהחלט נראה מוזר מאוד!" ענה שאריפוטרה. "אולם חוץ מזה, להיות אישה אינו שונה בהרבה מלהיות גבר!"

עכשיו הם מדברים על איך ההופעות מטעות.

"מה גורם לך לחשוב שאני גבר? משום שראית אותי בגוף של גבר במשך כמה עשורים? האם זו הסיבה היחידה שלך? אם כן, זו סיבה פתטית." ואותו טיעון מיושם על מדוע אנו חושבים שאישה היא אישה.

בסופו של דבר לשניהם יש קסם נוסף של חילופי מגדר והם חוזרים לצורתם הקודמת.

"ובכן, היכן הצורה הנשית שלך עכשיו?" שאלה האלה.

"היא איננה עוד," השיב שאריפוטרה, והם דנים במה הכוונה ב"איננה עוד". מכיוון שאין דבר כזה כמו מגדר הקיים באמת, הם אמרו, כיצד הוא יכול להשתנות פעם אחת, שלא לדבר על פעמיים.

השיחה הזו על שוויון מגדרי התקיימה ליד העיר היפה והנידחת ואישאלי שבצפון הודו, בנוכחות המתרגלים הרחנניים כנראה החשובים והמשמעותיים ביותר שחיו באותה תקופה. וזה קרה לפני יותר מאלפיים וחמש מאות שנה, מאות שנים לפני ייסודן של הדתות הנוצרית והאסלאמית, ויותר מאלפיים שנה לפני שהסופרת הצרפתייה אולימפה דה גוז' פרסמה את "ההצהרה על זכויות האישה והאזרחית"³³ ב-1791 ולפני שהפילוסופית האנגלייה מרי וולסטונקראפט הוסיפה את קולה הפמיניסטי עם "הצדקה של זכויות האישה"³⁴ ב-1792.

מנג'ושרי

בימים אלה אנשים משקיעים הרבה מאוד מאמץ וכסף כדי להגשים את חלומותיהם. חלקם חוסכים חודשים רק כדי לטוס לשיקגו ולהשתתף באחת מתוכניות האירוח של אופרה ווינפרי, או לבקר באנגליה כדי לצפות במועדון הכדורגל ליברפול משחק באַנפִילד. לאנשים שחיו בתקופת חייו של הבודהה היו חלומות שונים לגמרי. הם חלמו שתהיה להם ההזדמנות להיות נוכחים בשיחות כמו אלה שהתקיימו בין מנג'ושרי לווימלקירטי, כמו אלה שאנחנו יכולים לקרוא עכשיו בסוטרט וימלקירטי.

אל תשכחו, לא רק השיחות הללו היו בהשראתו של הבודהה עצמו, אלא שהקהל כלל את שאריפוטרה, מודגליאיאנה, קאשיאפה, כמה מלכים ומלכות, סוחרים עשירים להפליא, מצביאים, כל בעלי החשיבות, והמוני תושבים רגילים מוואישאלי. כולם נתלו בכל מילה, לא העזו אפילו לכחכח בגרונם, כה להוטים היו לתפוס כל הברה שהשמיעו שני הבודהיסטות הכבירים האלה.

³³ Olympe de Gouges, *Declaration of the Rights of Woman and the Female Citizen*

³⁴ Mary Wollstonecraft, *A Vindication of the Rights of Woman*

ממה עשוי בודהה?

לאחר שבחן נושאים מעמיקים רבים, וימלקירטי שאל שתי שאלות משמעותיות. הראשונה הייתה "ממה עשוי בודהה?" כלומר, אילו מרכיבים או רכיבים מעורבים בהיווצרות בודהה? זה קצת כמו לשאול "מה המתכון ל'קימצי' קוריאני?" והשאלה השנייה הייתה "לאיזו משפחה או קסטה שייך בודהה?"

כיום לא קל לנו להבין את השאלות האלה, אך בזמנו הן נחשבו לרלוונטיות ביותר. מבחינה היסטורית, מקצועות מסוימים תמיד ניתנו לאלה שנולדו למשפחות ולרקע חברתי ספציפיים. עד לאחרונה, למשל, המשרות הפוליטיות והחברתיות הגבוהות ביותר באנגליה ניתנו כמעט תמיד באופן בלעדי לאלה שחונכו בבתי ספר ציבוריים כמו הארוו או איטון; ותמיד מצפים שהנסיך מוולס יהפוך למלך אנגליה הבא. את זה כמובן אפשר להגיד גם על הקצה השני של הסולם החברתי – איש לא מופתע כאשר בנו של סנדלר מייצר נעליים מצוינות. באופן דומה, האנשים בתקופת הבודהה ציפו שבודהות ייולדו אך ורק למשפחות או קסטות ספציפיות.

מהם המרכיבים או הרכיבים שהופכים את בודהה שאקיאמוני ל"בודהה?"

האם דם חייב לזרום בעורקי הבודהה? האם נחוץ פֶּה? ואוזניים? האם יש דנ"א-בודהה מיוחד או קוד שעובר מדור אחד לשני, כמו דנ"א שגורם לכולסטרול תורשתי גבוה? "מהו זה שיש בו פוטנציאל להפוך לבודהה? 'פוטנציאל' במובן שלחלב יש את הפוטנציאל להפוך ליוגורט.

"האם 'בודהה' הוא רק דמות היסטורית?" כלומר, האם 'בודהה' הוא תמיד רק הבודהה שאנו רואים כמתואר בפסלים ועל קירות המקדש עם גוש על ראשו ועם שיער מתולתל, שהיה בנם של שוֹדְהוֹדָאָה וּמְהַאִמְאָא?

"למה אנחנו מתייחסים כשאנחנו אומרים 'בודהה!'?"

בעת, וימלקירטי לא עונה עוד לשאלות מנג'ושרי, אלא מנג'ושרי עונה לווימלקירטי. וכמה נוגע ללב ויפה שמנג'ושרי פתח בהתייחסו לווימלקירטי לא כפטרון אלא כ"בן המשפחה הנעלה".³⁵

³⁵ מתורגמן הסוּטְרָה לאנגלית השתמש כאן בתרגום הפחות ספציפי "אדון נאצל" עבור המונח הסנסקריטי kulaputra (בטיבטית *rigs kyi bu*), שפירושו מילולית (בשתי השפות) "בן (ה)משפחה". בסוטרות נעשה שימוש בצורת פנייה מכובדת זו – וגם ב"בת (ה)משפחה" המקבילה – בדיאלוגים רבים כאשר הבודהה או בודהיסטות בכירים מדברים על או אֶל תלמידים, ולעתים היא מתפרשת במשמעות של בני או בנות "משפחת" הבודהה, כלומר בודהיסטות.

אני תוהה אם אי פעם נהיה מסוגלים להעריך את השיחה הזו במלואה?
זה בלתי נסבל עבור רבים מאיתנו אפילו להרהר ברעיון שניתן למצוא ניקיון בתוך זוהמה. עם זאת, ניקיון ניתן למצוא אך ורק בזוהמה. ולא לה מאתנו שתקועים עם הרעיון שניקיון הוא מצב פוריטני שהוא עצמאי לחלוטין ונפרד מזוהמה, מרגשות ומזיהומים, אמירה כזו מבלבלת עד כדי כך שהיא בעצם בלתי נתפסת.

"בן המשפחה הנעלה," אמר מנג'ושרי, "רגשות הם המרכיבים שהופכים פרט לבודהה. בורות, השתקקות, תשוקה וכעס הם משפחת הבודהה."

כאן, מנג'ושרי הציע תקווה ועידוד תוך שהוא לועג לרעיונותינו על ניקיון ולכלוך. הוא אמר שטוב יכול להימצא רק ברע ובמכוער. האם הוא רק נתן שיחת תקינות פוליטית נמרצת, או אמר דברים שלא התכוון אליהם, רק כדי לעודד אותנו? לא, הוא הביע אמת קשה ונוקבת. עבור חלק, זו אמת בלתי נסבלת, אך עבור אחרים, זה הדבר המעודד ביותר ששמענו אי פעם.

"אם תשתלו זרע בשמיים," אמר מנג'ושרי, "הוא לעולם לא יצמח להיות פרח. כך גם בודהה אינו יכול להתהוות מהמצב הלא מורכב; בודהה – הארה – יתהווה רק היכן שיש תופעות מורכבות."

ובכן, מנג'ושרי אינו משמיץ תופעות מורכבות; הוא אינו אומר שתופעות מורכבות הן טמאות, או שהן סוג של כתם. מה שהוא אומר זה שתופעות מורכבות הן ארעיות, אך למרות זאת, אנחנו מכבדים אותן. עבור בעלי חשיבה פילוסופית, זו נקודה חשובה.

מהי אי-דואליות?

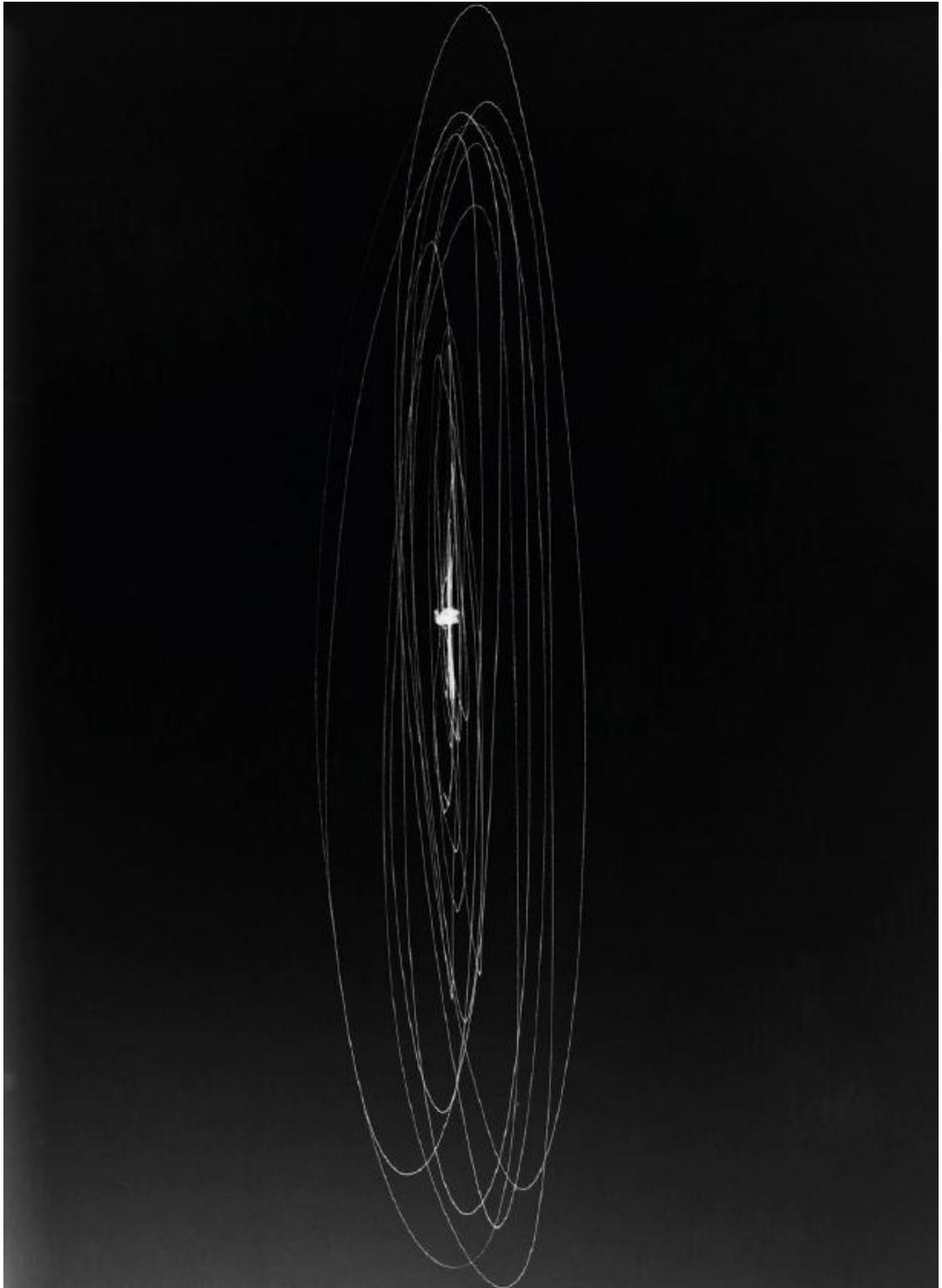
מעט אחר כך, שאל וימלקירטי את הבודהיסטוות "מהי אי-דואליות?" כל אחד מהם נתן תשובה מרשימה ביותר – אחרי הכול, הבודהיסטוות האלה לא היו כל כך טיפשים.

"כאשר אני חושב 'אני' ו'שלי', זו דואליות. כאשר 'אני' ו'שלי' מתמוטטים, זו אי-דואליות."

"כאשר יש זיהום וטיהור, זו דואליות. כאשר חולפים מעבר לזיהום וטיהור, זו אי-דואליות."

"כאשר יש מעשי חסד ואי-חסד, זו דואליות. כאשר חולפים מעבר לחסד ולאי-חסד, זו אי-דואליות."

הלואי שאלה הטוענים שהם בודהיסטים, אך הם כל כך מסובכים בגרסאותיהם על חסד, מוסריות ואתיקה, עד כדי כך שהם מזלזלים באי-החסד וסולדים ממנו, יקראו את זה; והלואי יוכלתי לראות את המבטים על פניהם כשהם מבינים מה זה אומר.

"אם אתה חושב שהעולם הזה הוא ארצי ושקיים גם עולם אחר נשגב יותר, זו הדואליות. כשאתה חולף מעבר לארצי ולנשגב, זו אי-דואליות."

הדוגמאות הופכות יותר ויותר מפורטות וכוללות הסברים המתייחסים לכל שש הפרמיות. "אם הפרמיטה של נדיבות מובנת כאי-דואליות, סוג זה של נדיבות יוביל אותך לחירות. הבודהיסטווה שמבין זאת יראה גם שהחירות עצמה היא נדיבות."

"אם אתה משתוקק לשחרור כי אינך חובב את הסמסארה, זו דואליות. הדרך היחידה שבה אתה יכול לממש את אי-הדואליות היא לחלוף מעבר לחיבה לחירות ולאי-חיבה לסמסארה."

שארפוטרה

נזירי השראוןקאנה חייבים לסיים לאכול את ארוחת הצהריים שלהם לפני חצות היום. אם הם לא, או אם הם מחמיצים לגמרי את ארוחת הצהריים, עליהם לחכות עד לארוחת הבוקר ביום שלמחרת עד שיוכלו להשביע את רעבונם. בשעה זו קיבתו של שארפוטרה קרקרה. הוא בדק במהירות את מיקום השמש, ראה שכמעט אמצע היום, אך לא היה שום סימן לארוחת צהריים. הוא החל לנוע בעצבנות.

וימלקירטי, שידע היטב ששארפוטרה היה רעב מאוד, שיגר לעברו עוד אחת מנזיפותיו הבלתי פוסקות.

"שארפוטרה, דעתך מוסחת! אתה לא יכול להקשיב כראוי לשיעורים עם תודעה מוסחת. מדוע אינך מקשיב! זו ההזדמנות שלך 'לאכול' משהו שמעולם אפילו לא חשבת עליו!"

בשלב זה, וימלקירטי מציג לכולם את שדה הבודהה הריחני, שם הניחוח של כל דבר הוא עונג שמימי. ומכיוון שגם שם הייתה שעת ארוחת הצהריים, הארומה הייתה כנראה מעוררת תיאבון במיוחד.

"למי ביניכם יש אומץ ללכת לשדה הבודהה הריחני כדי לאסוף טייק-אווי?" שאל וימלקירטי, מביט בתשומת לב בבודהיסטוות.

דבר אחד שאתם צריכים לדעת לפני שנמשיך הוא שמנג'ושרי ביקש מווימלקירטי להדגים משהו לבודהיסטוות, וכמו תמיד, וימלקירטי היה יותר ממוכן להיעתר. אך כדי ליצור את הנסיבות הנכונות, מנג'ושרי נאלץ להתעמק ברפרטואר הנרחב של הטריקים המיומנים שלו כדי להבטיח שאף אחד מהבודהיסטוות לא יתנדב.

"אתה לא נבוך?" לעג וימלקירטי כשהסתובב אל מנג'ושרי. "ראה את הפמליה שלך. אף אחד מהם לא מוכן להביא ארוחת צהריים!"

"אך אתה שוכח", השיב מנג'ושרי. "בודהה אמר שלעולם איננו צריכים לבוז לחסרי הידע." בן רגע, וימלקירטי יצר אווטר של עצמו בדמות בודהיסטווה מוזהב ויפה. "לך אל שדה הבודהה הריחני והקף את טטהאגטה גְּנְדְּהוּטְמְקוּטָה", הוא אמר. "השתחוה אל הבודהה, חלוק לו כבוד והתחנן בפניו שייתן לך את השאריות מארוחת הצהריים שלו. ואז הבא אותן לכאן."

האוטר של וימלקירטי מילא את הנחיותיו אחת לאחת.

שדה הבודהה הריחני שונה לגמרי מעולמנו, ותושביו הוקסמו מאוטר הבודהיסטווה של וימלקירטי, שנראה להם כמו חוצן, באותו אופן בו אי.טי. נראה לנו. האוטר השתטח וחלק כבוד לטטהאגטה גְּנְדְּהוּטְמְקוּטָה, ואז ביקש מהבודהה את השאריות, שלדבריו יהיו מועילות ביותר בעולמנו.

"אני בא מהעולם המבורך על ידי בודהה שאקיאמוני", אמר האוטר. "האנשים בעולמנו אוהבים בינוניות וכל דבר ברמה נמוכה, נחות או קיטשי. אפשר לומר שאני בא מעולם שאין בו כל טעם טוב."

תלמידיו של טטהאגטה גְּנְדְּהוּטְמְקוּטָה הכירו רק את השיעורים הגבוהים ביותר, ומכיוון שלא היה להם מושג מהם בכלל ייחוסים או השוואות, הם בוודאי לא יכלו להבין את מושג הבינוניות.

"למה אתה מתכוון?" הם שאלו.

כאן, בעולמו של וימלקירטי, מלמדים אותנו לבוז לבינוניות ולטעם רע, אך גישתם של טטהאגטה גְּנְדְּהוּטְמְקוּטָה ותלמידיו בשדה הבודהה הריחני הייתה שונה לגמרי. למעשה, הטטהאגטה התחיל לשיר את שבחי עולם האוטר הזר ואת אנשיו שכל כך אוהבים את הרגיל ואת השיגרתי. הוא גם הרעיף שבחים על בודהה שאקיאמוני אשר, לדבריו, היה יוצא דופן, אפילו בקרב בודהות, בשל היותו בעל אומץ, חוכמה ומיומנות להופיע בעולם קיום המאוכלס ביצורים כה חסרי ברק וחסרי דמיון. מי עוד היה בוחר ללכת לשם? זה כמו לגור בשדרות סן ז'רמן או ברחוב סן-הונורה ולעשות את כל הקניות שלך בשאנז אליזה.

טטהאגטה גְּנְדְּהוּטְמְקוּטָה הסביר לתלמידיו שהאוטר הוא התגלות של אחד מתלמידי שאקיאמוני.

"כך נראה תלמיד של שאקיאמוני, האין זה נפלא? ועדיין, הוא בא מעולם בו אנשים מסתפקים מרצונם במה שהולם בלבד."

בזמן שדיבר, אסף הטטהאגטה את שאריות ארוחתו, ארז אותן יפה ונתן אותן לאוטר של וימלקירטי.

רבים מתלמידי הטטהאגטה הסתקרנו מהרעיון של עולם בינוני שכזה, וכאשר הגיע זמנו של האוטר לחזור לביתו, הם התנדבו לחזור עימו. הם רצו לראות בינוניות בעצמם, כמו היפנים שמבקרים בהודו בגלל הריגוש של חווית האבק, הכאוס, הלכלוך והסירחון המבעית.

"היזהרו מאוד," אמר הטטהאגטה. "אני בספק אם אנשי עולמו של האוטר הזה יוכלו לסבול את היופי והניחוח שלכם. אתם יכולים בהחלט לשגע אותם! אז הפחיתו זאת מעט."

לפני שכולם עזבו, היה דיון על ההבדל כיצד לימדו טטהאגטה גְּנְדֵהוּטְמִקוּטָה ושאקיאמוני בודהה. אחד מהם לימד ישויות עם טעם טוב, והשני לימד ישויות עם טעם רע מאוד. אולם מה הכוונה ב'טעם רע', ומהי 'בינוניות'? ספציפית, מה הופך את העולם שלנו לכל כך פרוזאי יחסית? כשהם דיברו, התברר עד כמה קשה ללמד את חסרי ההבחנה, דבר שטטהאגטה גְּנְדֵהוּטְמִקוּטָה הדגים כאשר דיבר באריכות על הערצתו העצומה ליכולתו יוצאת הדופן של שאקיאמוני בודהה ללמד ברמה בינונית. הוא אפילו שיבח את עצם הבינוניות של תורת שאקיאמוני.

בנקודה זו, נראה שסוטרט וימלקירטי בוחנת טעם ומעמד. ללמד את אלה שאוהבים בינוניות זה כמו לנסות להציג לגבר מסין המתלבש מכף רגל ועד ראש בוורסאצ'ה – תחתוני ורסאצ'ה, חולצת ורסאצ'ה, כובע ורסאצ'ה, בושם ורסאצ'ה – את מושג הטעם הטוב. איך אתם יכולים לשכנע אותו שהוא יראה הרבה יותר אלגנטי בחולצת טי לבנה פשוטה, ג'ינס כחול וצעף אפור מאשר בקונפקציה מרובת הצבעים של ורסאצ'ה? אתם לא יכולים! משום שמעריך ורסאצ'ה מעוניין רק לקנות קולקציות שלמות של מותגים הניתנים לזיהוי מיידי ויקרים במיוחד. לשכנע אדם כזה לפתח חוש לאלגנטיות זה רחוק מלהיות קל.

שיעורים כמו קְרָמָה, גלגול נשמות, נדיבות, משמעת וקשיבות, כולם נופלים לקטגוריה של שיעורים בינוניים. כעת, אתם בוודאי תוהים למה הכוונה כאן ב'בינוני'. ממה שאני יכול להבין, עבור וימלקירטי, שיעורים בינוניים אומרים דברים כמו: אם אתם רעים ומתנהגים רע אתם תסבלו ותלכו לגיהנום; אם אתם טובים ופעולותיכם טובות, תחוו אושר ותלכו לגן עדן; אם אתם מרגישים תשוקה, עליכם לאלף אותה; ואם אתם כועסים, עליכם לשלוט בכעסכם ואז להיפטר ממנו. שיעורים בינוניים הם אלה העושים שיפוט נוקשה והבחנות ברורות, והם ניתנים לאנשים שיכולים רק ללעוס ולעכל מידע בינוני. מנקודת מבט זו, כל השיעורים והשיטות של צעד-אחר-צעד שלימד הבודהה נכנסות לקטגוריה של שיעורים בינוניים.

לדוגמה, שיטה בינונית לגמול את האיש הסיני מהאובססיה שלו לוורסאצ'ה היא לקחת אותו לפריז או לרומא ולהכיר לו חוג של אנשים מסבירי פנים ומלאי ביטחון עצמי, שהם באמת אלגנטיים. ככל שהסיני יבלה יותר ויותר זמן עם חבריו החדשים, הם יניאו אותו בעדינות מלהתרועע עם הנובו-רישים, ויראו לו בדוגמה אישית שהתלבשות צייתנית במותגים ראוותניים ויקרים לעולם לא תביא לו את הביטחון העצמי שאליו הוא מייחל. אט אט, צעד-אחר-צעד, החביבות וההידור מלא החן הטבעיים שלהם יפתו אותו לנטוש את אובססיות

הוורסאצ'ה שלו ויקרבו אותו לסגנון מעודן יותר. וזה בדיוק מה ששיעורים בינוניים עושים. הם מפתים אותנו לפנות לעבר האמיתות הגבוהות באמצעות שיעורים עקיפים. עבור רבים מאתנו שיטה זו היא תקוותנו היחידה שנתקרב אי פעם אל האמיתות הגבוהות. ועדיין, אנחנו כל כך אוהבים את השיעורים הבינוניים! אנחנו נאחזים בהם ולא יכולים בלעדיהם, וזו הסיבה מדוע הבודהה, מתוך חמלתו העצומה, לימד כל כך הרבה מהם.

אנדה

בחזרה למטע המנגו, שם המשיך בודהה שאקיאמוני ללמד, בנוכחותו של אנדה בלבד – כל שאר התלמידים הלכו בעקבות מנג'ושרי אל ואישאלי. לפתע, המטע נמלא באור זהוב. "מה קורה?" שאל אנדה.

"זה סימן שווימלקירטי ומנג'ושרי סיימו לדבר. הם בדרכם חזרה," השיב הבודהה.

לא רק וימלקירטי ומנג'ושרי חזרו אל מטע המנגו. אחריהם הגיעו כל אלה שהיו עדים לשיחתם – כל המלכים, המלכות, השרים, הנזירים ואנשים מכל שדרות הציבור – בתהלוכה כאוטית, מאולתרת, שבוודאי כללה גם את כל האביזרים ההודיים הרגילים, כמו שמשיות, כלי נשיפה, פילים, סוסים, מניפות נוצות טווס, נערות רוקדות, צבעים צעקניים, בדים מנצנצים, אורות וקטורת.

מיד כשנכנס אל מטע המנגו, זרק וימלקירטי את עצמו לרגלי הבודהה, כמו עץ שנכרת – עוד שיעור שצריך לשים לב אליו. עד עכשיו, החושני משומן-השיער הזה נראה שחצן, מפונק ולמען האמת לא אחד שקל להסתדר איתו. אך כאן, נאמר לנו שהוא השתטח בענווה לפני גאוטמה בודהה ואז הקיף אותו, ובעקבותיו עשו זאת כל הארהטים והבודהיסטות.

בזמן שווימלקירטי חלק כבוד, שאריפוטרה עדכן את הבודהה אודות מה שקרה.

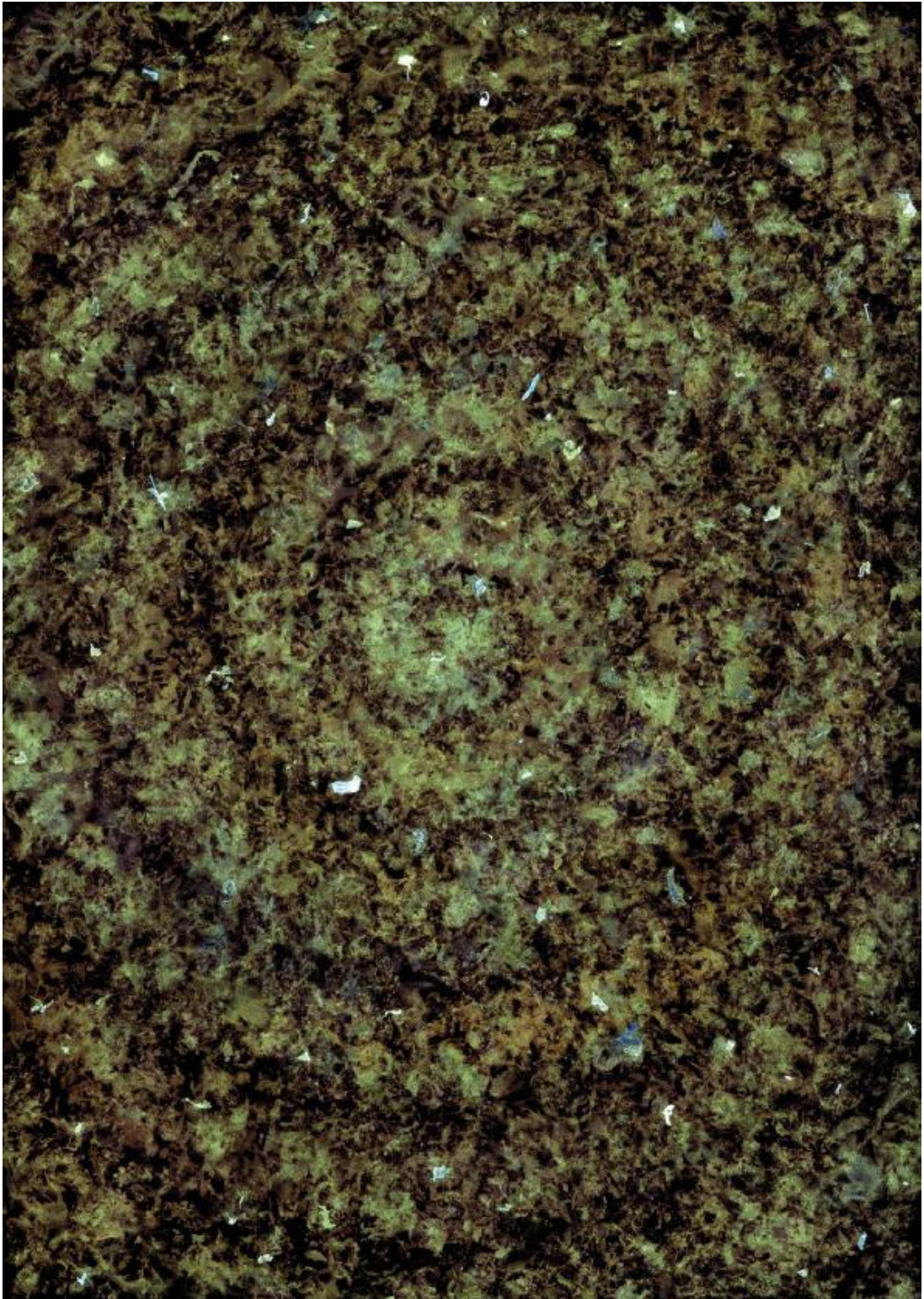
"מה הריח הזה?" שאל אנדה. "אני לא מזהה אותו?"

"זה הריח שמפיצים הבודהיסטות משדה הבודהה הריחני," הסביר הבודהה.

"אבל נדמה שאפילו חברי הסנגהה שלנו קיבלו אותו," אמר אנדה. "כיצד זה קרה?"

"הם מריחים כמו הבודהיסטות משדה הבודהה הריחני משום שאכלו את שאריות המזון של טטהאגטה גַנְדְהוּטְמִקוּטָה," אמר הבודהה.

מדוע מזון – ולצורך העניין הזה שאריות מזון – הוא כזה עניין בסיפור הזה? מזון מרמז בדרך כלל על הזנה, ואכילת מזון היא אחת הדרכים בהן אנחנו מתחזקים את גופנו. אולם מנקודת המבט הבודהיסטית, גוף, דיבור ותודעה דורשים כולם שיטות הזנה כדי לקיים את הרצף.

יצורים מולכי שולל כמונו עושים מהומה נוראה לגבי קיום גופנו הפיזי, אך בבזדה-דהרמה הדגש הוא כיצד לתמוך בתודעה. וכאן, בסוטרות וימלקירטי, שאריות המזון של טטהאגטה גְּנְדְהוּטְמְקוּטָה מובילות לדיון מעמיק וארוך כיצד לעשות בדיוק את זה.

מדיטציית ריכוז³⁶, נאמר לנו, היא השיטה היחידה לתמוך בתודעה. בעוד שאפשר להבין את ההצהרה הזו באופן מטפורי, יש להבינה גם באופן מילולי. מדיטציה, ריכוז ושהייה בשלווה בהחלט מתחזקים את בריאות התודעה. יחד עם זאת, מאחר שהתודעה היא האחראית והמובילה של הגוף, תאבוננו של המודט המנוסה למזון יהיה שונה באופן ניכר מזה שאינו מודט. התאוה הנחוות ע"י אלה שאינם מודטים עלולה להיות כזו שאינה יודעת שובע – ישנם אנשים שאוכלים כמו חזירים. נאמר לי שזמן לא רב לפני נפילת האימפריה הרומית, רומאים עשירים היו מפטמים את עצמם, ואז מקיאים, כדי שיוכלו להתחיל מחדש את הארוחה. גם כיום רובנו פחות או יותר בולימיים. כשם שאיננו צריכים יותר מזוג אחד או שניים של נעליים – ואנחנו בהחלט לא זקוקים לכל כך הרבה בגדים עד כדי כך שהמלתחה שלנו מתפוצצת – אנחנו אוכלים הרבה יותר ממה שאנחנו באמת צריכים. לעיתים קרובות יותר מאשר לא, אנחנו לא אוכלים כדי להזין ולקיים את עצמנו, אלא רק משום שאנחנו רוצים. זה מגוחך! צריכת המזון שלנו מונעת על ידי "רוצה" ולא על-ידי "צריך".

אך ברגע שתתחילו לתרגל מדיטציה, אפילו אם תרגול השמטה שלכם הוא בינוני, לא תצטרכו לאכול כל כך הרבה כפי שאכלתם, משום שמעט מאוד יספיק לכם את כל האנרגיה שאתם צריכים. וזכרו, תאבון פחות לאוכל אפילו אינו נס, הוא רק תופעת לוואי של תרגול שמטה.

כאשר אנו מתרגלים, ככל שאנו מתרגלים יותר ויותר להשקפה הנכונה ומתמצאים יותר כיצד להתגבר על הסחת הדעת, ההגדרה שלנו ל'הזנה', 'תחזוקה' ו'אוכל' תשתנה. נהיה בעלי הבחנה רבה יותר לגבי הרגלי האכילה שלנו ונבין שהרבה יותר בריא לאכול אוכל אמיתי מאשר ארוחות מעובדות מוכנות. כמו כן, נהיה בעלי הבחנה רבה יותר לגבי רבות מה'דיאטות' האחרות שאנו עושים, כמו דיאטות של צליל, בגדים, מכוניות, יתרות בנק, תוכניות פנסיה, מערכות יחסים, חברויות וכו'.

כיצד לשחרר את עצמנו מרצייה ומצורך הוא נושא גדול מאוד, אך למעשה, ניתן להשיג זאת באמצעות תרגול, ותוך כדי כך שאנחנו משתחררים בהדרגה, ההגדרה שלנו ל'הזנה' תשתנה. צעד עיקרי לעשיית דיאטה בריאה הוא ללמוד כיצד להתמודד עם הצורך לאכול. כמו כן, יצורים מולכי שולל אינם יכולים להבין אי-דואליות, אך אנחנו כן מרגישים צורך ב'איחוד', וזו הסיבה שאנו כמהים למערכות יחסים וחברויות, חיבוקים, מגע, יחסי מין, נשיקות, צביטות...

³⁶ Samādhi.

נחזור אל מטע המנגו, כל אלה שהלכו בעקבות מנג'ושרי אל ואישאלי חזרו כעת.

"ובכן, וימלקירטי, " אמר הבודהה, " כיצד אתה רואה את הבודהה?"

בודהה הוא מעבר לפיזיות, אמר וימלקירטי, מעבר לתחושה, מעבר לתבניות קרמטיות, מעבר לסמל, מעבר לזמן. טטהאגטה אינו חשיכה, אינו מוארות, אינו שם, אינו סימן, אינו ייחוס, אינו חזק, אינו חלש.

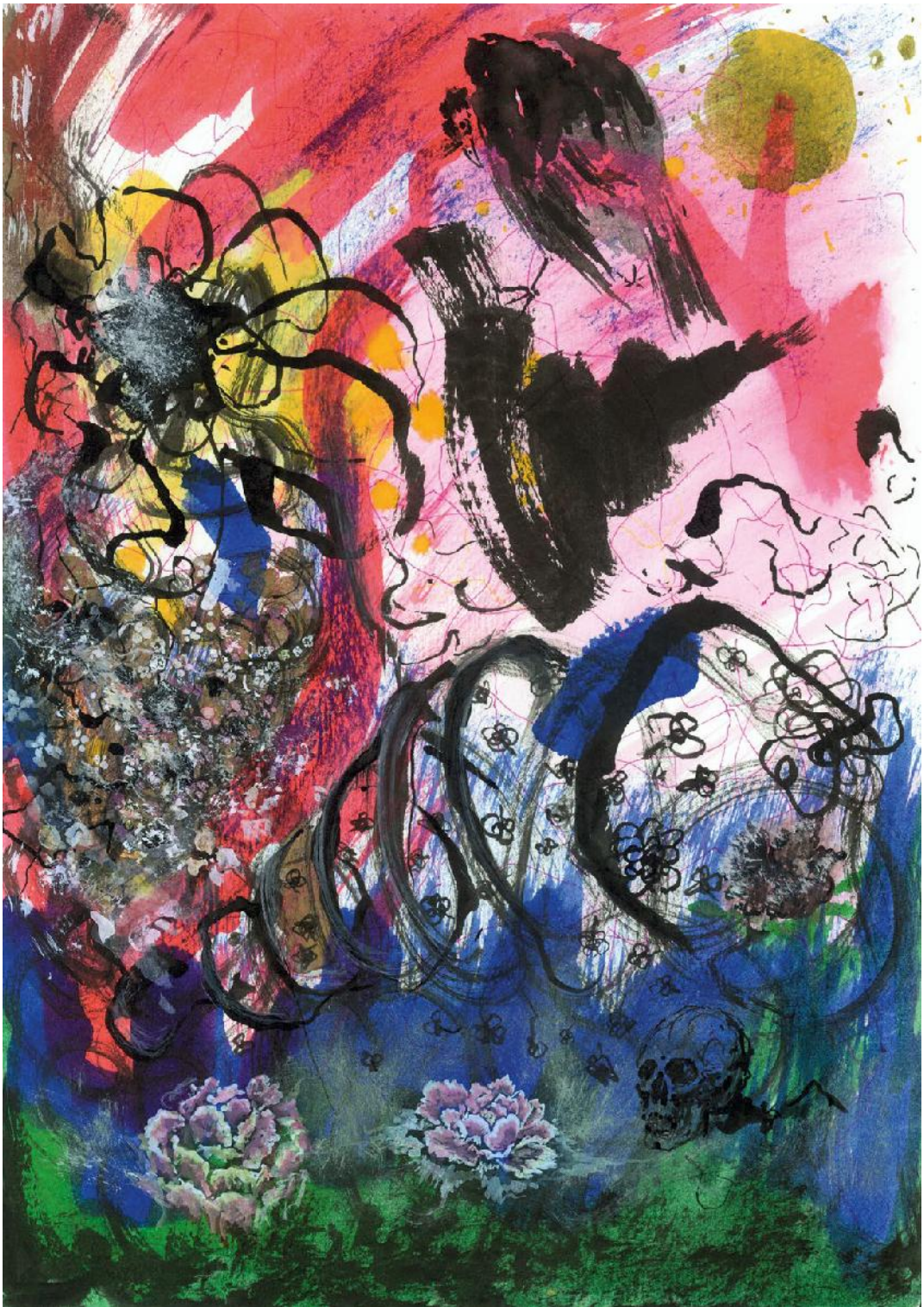
לטטהאגטה אין פיזיות, אין עיניים, אין אוזניים, אין מגדר... וכן הלאה.

עבור רובנו, המונח 'בודהה' פירושו בודהה שאקיאמוני ההיסטורי, שהתגלותו דבקה בקטגוריות של מגדר, זמן ומרחב. אך כאן וימלקירטי מסביר כיצד לראות בודהה ברמה המוחלטת: איך לראות את 'הבודהה המוחלט'. ואז מעט מאוחר יותר בפרק זה, הקרקע שוב נשמטת מתחת לרגלינו כאשר בודהה ביקש מווימלקירטי להראות לכולם את בודהה אַקְשׁוּבִיָּה ואת שדה הבודהה שלו. בן רגע, וימלקירטי ביצע נס מדהים ושדה הבודהה המפואר של אַבְּהִיֶרְטִי הוצג לעיני כל.

כמו תמיד, זירת ההתרחשות של הסצנה הזו חשובה. זה עתה נאמר לקהל עצום של תלמידים ש'בודהה' הוא מעבר לפיזיות, לתחושה וכן הלאה. ייחד עם זאת, בודהה שאקיאמוני ביקש אז מווימלקירטי לחשוף את ההתגלות הפיזית של שדה הבודהה של אקשוביה. וימלקירטי עשה כפי שבודהה ביקש, והטקסט מעיד שזה היה כאילו הוא רק הסיט וילון. שם, מוצגים בפניהם, ראו כולם את ההרים הגבוהים, הנהרות הרחבים, העמקים השופעים, הארמונות הבהקים המוקפים בבריכות לוטוס ובברבורים, יערות של עצים מגשימי-משאלות ושמיים בהירים מלאי ציפורים המרכיבים את ממלכתו של אקשוביה. אך לא משנה כיצד שדות הבודהה נראים לנו, הם מוגדרים במונחים של אי-דואליות. לדוגמה, לאחו בשדה הבודהה לא יהיה מזרח. ואם אין מזרח, לא יכול להיות דרום, לא אמצע, לא גבול, לא עליון ולא תחתון. כל אלה מחזירים אותנו ישר לאי-דואליות ואיך להסביר את הבלתי ניתן להסבר.

אפילוג

החלק האחרון של סוטרת וימלקירטי הוא דיון בין מנג'ושרי, וימלקירטי והבודההיסטוות האחרים אודות העתיד; באופן ספציפי, על מה שיקרה בזמנים המנוונים, הרבה אחרי הפרינירוואנה של הבודהה.

חלקנו אולי עדיין רוצים לתייג את כל מה שקראנו בסוטרות וימלקירטי כמיתוס ואגדה, או במקרה הטוב, כתיאור היסטורי של אירועים שהתרחשו לפני אלפי שנים. אנו עשויים גם לחשוב ששארפוטרה, אננדה וכל שאר האנשים שחיו באותה תקופה היו בני מזל מאוד שהכירו את בודהה באופן אישי, ופגשו בודההיסטוות כה יוצאי דופן כמו וימלקירטי בכבודו ובעצמו. מכיוון שלאף אחד מאיתנו לא הייתה הזדמנות כזו, האם נולדנו לכן במקום הלא נכון בזמן הלא נכון? לא בהכרח.

באפילוג זה, הבודהה מציין בבירור שאם הסוטרות הזו נכתבת, מוערכת, נשמרת בביתכם או אפילו נלבשת; אם אתם מעתיקים קטעים למחברת ומוקירים כל מילה, או מברכים את עצמכם בסוטרות הזו, או אם אתם אוהבים לדון בסוטרות הזו ואוהבים לשמוע אחרים מדברים עליה, תצברו פוטנציאל זכות. ולא רק פוטנציאל זכות מועט. תארו לעצמכם שאתם נותנים לכל הבודהות של עשרת הכיוונים ולכל הבודההיסטוות של שלושת הזמנים ארוחות צהריים וערב במשך עידנים, בעודכם מעניקים ללא הרף מנחות של מאות קילוגרמים של זהב, יהלומים, כסף ועוד מוצרים חומריים יקרי ערך ונחשקים. האם נדיבות כזו לא תצבור כמות עצומה של פוטנציאל זכות? ברור שכן! הר פוטנציאל זכות עצום לאין שיעור. אולם זה כלום בהשוואה לפוטנציאל הזכות שאתם יכולים לצבור, במיוחד בזמנים מנוונים אלה, רק מדיון בן כמה רגעים בנושאים המוזכרים בסוטרות זו.

כאשר בודהה השתתק, לורד אינדרה, מלך הישויות השמימיות, קם על רגליו והתנדב להיות המגן של הדהרמה הזו. לא משנה היכן הסוטרות הזו נשמעת, נלמדת, נדונה, מודפסת, נכתבת, מאוחסנת או נמצאת – בערים, בכפרים, ברחובות, בגנים, בבריכות שחיה, במיבדדים או בפסגות הרים – לורד אינדרה התחייב להעריך ולחלוק כבוד לכל מי שהיא נגעה לליבו, שאוהב אותה ושמשתוקק לשמר אותה.

בודהה שמח על ההתחייבות של לורד אינדרה.

"דיונים כאלה הם המנקה העילאית של הדהרמה, של האמת," אמר. "הגנה על כל האסטרטגיות, החוכמה או הספרים שמתעמתים עם סמסארה היא פעילות ראויה לאין ערוך. אם אתה רוצה להתנגד או ליצור חיכוך עם דואליות, תמצא את כל התחמושת שאתה צריך בסוטרות הזו. היא הכי טובה! לכן, מלך הישויות השמימיות, אתה עושה את הדבר הנכון. הגן עליה היטב והוקר אותה, שכן סוטרות וימלקירטי היא נשק יעיל במיוחד להמטת חורבן, אפילו השמדה המונית, על העולם הדואליסטי."

לבסוף, פנה בודהה אל אננדה וביקש ממנו להוקיר את השיעור הזה, ואז כל הנוכחים במטע המגו – הבודההיסטוות, הארהטים, השראווקות, הישויות השמימיות, הישויות השמימיות-למחצה, הרקשאסות והיאקשות – שמחו עד מאוד.

עד כה ודאי כבר נוכחתם לדעת שסוטרט וימלקירטי אינה סוטרט רגילה. לאלה מאיתנו החיים בעולמנו הארצי בן ימינו קשה לבלוע את האמת כשאנו שומעים אותה, וסוטרט וימלקירטי מכילה הרבה מאוד אודות האמיתות הגבוהות ביותר. עם זאת, אל תדמינו שטבע האמת הגבוהה ביותר הוא מיסטי או מיתולוגי, משום שהוא אינו כזה. למרות שלא ניתן לבטא, להגות או להמשיג את האמת המוחלטת, כל השיטות והכלים הדרושים לביסוסה הוצגו בפנינו על ידי הבודהה עצמו. סוטרט וימלקירטי, למשל, מתארת שיטות יעילות להדהים לפירוק כל דבר וכל מה שאינו האמת.

אני יודע שאני חוזר על עצמי, אך אל תטעו, הסוטרט הזו היא עמוקה ביותר. משום שסוטרט מעין אלה הינן כה עמוקות אנו לומדים את הפרשנויות, ה"שִׁסְטְרוֹת", המסייעות להסביר אותן. תלמידי הבודהה ובודהיסטוות מהוללים כתבו כמה מהפרשנויות העומדות לרשותנו, אך הרבה יותר מהן נכתבו על ידי מלומדים הודים, סינים, יפנים וטיבטים גדולים. מלומדים אלה לא היו רק לוגיקנים או תיאורטיקנים, הם היו מתרגלים בעלי הישגים רוחניים גבוהים שיישמו הלכה למעשה את ההנחיות שמצאו בסוטרות כמו סוטרט וימלקירטי, וכתוצאה מכך, לא נפלו עוד קורבן לשבחים, ביקורת, רווח או הפסד – הישג שהם הפגינו שוב ושוב.

הדיונים שאנו מוצאים בסוטרט זו אינם תרגילים אינטלקטואליים בלבד. הם אינם דומים לספקולציות הפילוסופיות שבהן עסקו אקזיסטנציאליסטים צרפתים חובשי ברט בתחילת המאה ה-20 בבתי קפה על הגדה השמאלית של הסיין, כשהם מציצים מבעד למשקפיים בעלי זכוכית עבה דמוית תחתית בקבוק, ולועסים סיגרים עבים. אני יכול לציין בביטחון מלא שכל שיטה ושיטה שהציע בודהה כדי לעזור לבעלי תודעה נטועה בשיחות המתועדות בסוטרט וימלקירטי ובטקסטים דומים אחרים. למשל, הדלקת נרות, הבערת קטורת, גילוח ראש ונטישת העולם הארצי, הימנעות מאכילת בשר ומקיום יחסי מין הם רק חלק מהשיטות שהוזכרו. שיטות אחרות תוכננו עבור בודהיסטוות, אשר אותם מעודדים באופן פעיל לעשות הכול וכל דבר שחֶבְרוֹת ארציות מזעיפות פנים כלפיו או מחשיבות אותו כבלתי מוסרי, כמו גניבה ושקר.

כולנו שמענו סיפורים על בודהיסטוות שמסרו את רכושם היקר ביותר, את ילדיהם, אחוזותיהם, בתיהם ואפילו את בני או בנות זוגם האהובים כדי לעזור לאחרים. וכמובן, ישנו הסיפור המפורסם על הבודהיסטווה שהגיש את גופו כמנחה למשפחת נמרים רעבים. אך עבור רובנו, פעילות מסוג זה נשמעת לא רק מופרכת, אלא גם לא תיאמן כמו האגדה על נסיכה שנישקה צפרדע. אולם מבחינה היסטורית היו, ועדיין יש, בודהיסטוות שיכולים ללעוס ולבלוע סיפורים כאלה שלכאורה הם לא ייאמנו. הבודהיסטוות האלה יכולים לשתות את הנְקָטֶר של כל הנושאים הנדונים בסוטרט הזו, משום שהם ריסקו את הרגל ההיצמדות לאגו שלהם וגם הרסו את חומת הדואליות. בודהיסטוות כאלה אינם כבולים להבחנות של טוב

ורע, או כמות ואיכות; הם רואים הכול כאשליה, או כחלום, או כקסם. יש להם מעט התלבטויות אם להגיש כמנחה את בשרם לנמרים רעבים כמו שלכולנו יש לגבי שיטוח טירת חול, שמפוסלת בצורה מאוד יפה. ואם, על ידי מסירת רכושם היקר ביותר, הם יכולים לעזור למישהו, הם לא יחשבו פעמיים. בעיקרו של דבר, הבודהיסטויות עושים כל מה שצריך כדי לעזור.

סוטרות וימלקירטי אינה סוטרה תכליתית, כי בניגוד לסוטרה על החכם והטיפש,³⁷ או לסיפורי ג'אטקה, או אפילו לטקסטים של הוֹיִנְאָה, ברמה מסוימת אי אפשר לקבל את הנאמר בה באופן מילולי. סוטרות תכליתיות היו שיעורים מותנים שניתנו לאלה החושבים במונחים של אתיקה, מוסר, משמעת, לידה מחדש, קרמה ותוצאות; לאנשים שרוצים לעשות את הדבר הנכון ולא רוצים לעשות את הדבר הלא נכון. סוטרות וימלקירטי היא בהחלט לא סוג כזה של סוטרה.

סוטרות תכליתיות מיועדות למי שלא יכול ללעוס רעיונות גדולים באמת. באותו האופן שתינוקות אינם יכולים ללעוס או לבלוע מזון מוצק, סוטרות תכליתיות מיועדות לאלה המתקשים לעכל רעיונות גדולים. סוטרות תכליתיות הינן מעניינות וקל לקבלן; הן משתמשות בהיגיון ובדפוסים חשיבה רגילים, כמו לא להרוג, לא לגנוב, ללכת לאט, לשטוף ידיים כמו שצריך, לא להשתמש במילים קשות, לשבת ישר, להתמקד בנשימה שלך. 'כל הדברים המורכבים הם ארעיים', 'כל הרגשות הם כאב' ושיעורים דומים הדורשים הסבר מועט הם גם בין אלה שעוצבו על ידי הבודהה כלעיסים וכניתנים לעיכול.

שיעורים כמו אלה שנמצאים בסוטרות היהלום,³⁸ סוטרות וימלקירטי וסוטרות מנג'ושרי,³⁹ דומים יותר למזון מוצק – או לכוסית טקילה שאתם מרוקנים באחת, ללא מלח או לימון. אין ספק שהם אינם שיעורים מוסרניים, מהוגנים וצדקניים. הם ישירים ונכנסים היישר ללב העניין.

למרות שרבים מאיתנו שואבים השראה מתורתו של הבודהה ואולי אפילו די מכירים אותה, אנחנו לא באמת מבינים אותה. להבין באמת את דהרמת הבודהה זה קשה, קשה מאוד. לדוגמה, אל תשטו בעצמכם שאתם מבינים שוֹנְיָאָטָא,⁴⁰ משום שאתם לא – התודעה הסובייקטיבית הרגילה אינה מרשה לעצמה להבין שוֹנְיָאָטָא. למרות שאנחנו אוהבים לחשוב שתודעותינו הינן אובייקטיביות, הן לא. למעשה, אין דבר כזה תודעה אובייקטיבית. בדיוק ההיפך, שכן מינון התודעה הסובייקטיבית הנמצא בבני אדם כמונו הוא גבוה באופן מסוכן –

³⁷ *The Sūtra of the wise and the foolish - Damamūka Sūtra*

³⁸ *Vajracchedikā Sūtra*

³⁹ *Mañjuśrīnirdeśasūtra*

⁴⁰ ריקות (emptiness) – הביטוי המלא: ריקות התופעות מקיום מעצם טבען.

במיוחד בקרב מבוגרים ומשכילים. למרבה הצער, אנשים נבונים שמלאים מדי ברעיונותיהם שלהם, הם בדרך כלל הסובייקטיביים והדעתניים מכולם. אך אל תטרחו לנסות להצביע על חוסר האובייקטיביות המוחלט שלהם, משום שהם לא יקשיבו.

בשאסטרות שלהם, פרשנים גדולים כמו נאגארג'ונה, אסנגה, ואסובנדהו, בהאוואיווקה, שאנטידווה, מייטריה וכל השאר, מיפו דרך שיטתית של חשיבה, פענוח ופירוק של מחשבות ורעיונות מכל זווית אפשרית. הטקסטים האלה הינם יקרי ערך, משום שבלעדיהם כמעט בלתי אפשרי לרדת בבת אחת לעומקם של מושגים בודהיסטיים כמו שוניאטא. זו הסיבה שתחילתה של סוטרת היהלום, המתארת את הזירה בה מתרחשת שאר הסוטרה, הינה חשובה כל כך ומהווה דוגמה טובה מאוד לכמה חשוב יכול להיות תיאור זירת ההתרחשות. ממנה אנו למדים, יחד עם פרטים רבים נוספים, כיצד נשטפה קערת קיבוץ הנדבות של הבודהה, כיצד נערך שולחנו, כיצד קופלה גלימת הדהרמה בצורה נכונה, כיצד מושב נזיר כוסה בבד מיוחד, וכי כאשר הבודהה ישב ברגליים משוכלות גבו היה ישר מאוד. כמו כן, אנו זוכים לתיאורים יפים של עצים ושלוות הסביבה הטבעית בה התקיים השיעור. תיאור זירת ההתרחשות נלקח ברצינות רבה מאוד! ורק לאחר שהושלם תיאור זירת ההתרחשות, מוצגים לנו השיעורים על שוניאטא.

בסוטרת היהלום ישנו תיאור של שיחה בין בודהה לסובהוטי שכללה שאלה משמעותית מאוד.

"האם לימדתי?" שאל בודהה.

"לא, אתה לא," ענה סובהוטי. ובודהה הסכים.

"בדיוק!" הוא אמר. "בודהה מעולם לא לימד!"

יחד עם זאת, עלינו לזכור שלעולם אין להבין את שוניאטא כשלילה מוחלטת, או כצורה של ניהיליזם. סוטרת וימלקירטי מדגימה להפליא נקודה זו. בדומה לסוטרת היהלום, זירת ההתרחשות מתוארת בזהירות קפדנית ובפירוט רב. זוכרים את תחילתו של הספר, שבו בודהה הופך באורח פלא חמש מאות שמשיות לאחת, ואז כל היקום נכלל תחתיה? זה חומר מטריף, כמו צפייה בסרט פנטזיה. תוך פחות מחמש דקות הקורא מכור, ואז מוֹרָד בחבטה בחזרה לקרקע המציאות.

דבר אחד שאני אוהב בסוטרה הזו הוא שהיא מערבת כל כך הרבה דמויות גדולות מהחיים, כמו שאריפוטרה, מוֹדֶגְלֵאֶיֶנְה, אננדה וסובהוטי. האנשים האלה היו התגלמותם של הפילוסופים, ההוגים והמתרגלים הרחנניים הגדולים ביותר של אותה תקופה, וכפי שהאינטלקטואלים והאקדמאים בני ימינו בזים לאנשי עסקים נבובים, גסים ונובורישים, הם נחרדו מווימלקירטי. איך יכול חסר תרבות כזה לדעת משהו בעל ערך? מבחינתם, כל מה שווימלקירטי היה טוב בו היה להרוויח כסף, ללול אוכל עשיר, לערוך מסיבות מושחתות ואז להרוויח יותר כסף. האם בכלל הייתה לו גישה לעולמו הפנימי? ודאי שלא!

אנו, יצורים בורים, נוהגים כרגיל לשפוט לפי מראה חיצוני. בהתחשב במראהו ובאורח חייו של וימלקירטי, האם מישהו מאיתנו היה מנחש שהוא בכלל יודע משהו על הדהרמה? שלא לדבר על כך שהיו לו הבנות נכוחות גבוהות כל כך? הוא היה מסוג האנשים שהיינו שואלים אותו לגבי מחיר הכסף או הזהב, אבל אף אחד מאיתנו לא יעלה בדעתו אפילו להתייעץ איתו לגבי המשמעות של שוניאטא. ולגבי יכולתו לפרק את השיעורים כפי שעשה – זה בלתי נתפס!

כיצד הם ודאי בהו בתכשיטים הוולגריים, היקרים באופן בוטה שהשתלשלו מגופו, שלא לדבר על עורו הבהוק – תוצאת שעות של טבילה באמבטיות מבושמות בזמן שהבחורות שלו קילפו כל סנטימטר מעורו בסבון אבקת פולים ושמינים יקרים. פרטים כאלה על איך העשירים חיו מופיעים בכמה סוטרות, לא רק בזו. הם חשובים מכיוון שתיאור מראהו של וימלקירטי ואורח חייו סייעו לתאר את זירת ההתרחשות עבור שאר הסוטר.

סוטר וימלקירטי מוכיחה שוב ושוב שלא חייבים לגשת להבנת החוכמה שהיא האמת המוחלטת באמצעות שימוש בשיטות קונבנציונליות. ההרגל שלנו הוא ללמוד נושא על ידי קריאה, כתיבה, חקירה, התדיינות, הכנת הערות שוליים, דילוג בין ספריות, ולהרבות בהרהור. אך למעשה, ניתן להשיג הארה בשימוש בכל שיטה שהיא. שינוי המגדר של שאריפוטר, שאריות מזון של בודהה מסוים והשימוש בניחוחות ערבים הם רק חלק מהשיטות המעוררות את התרגול הטנטרי של ויזואליזציה. כאשר אנו מתרגלים ויזואליזציה, אנו מדמיינים יצורים משני המגדרים, שגופם יכול להיות בכל צבע ושעשויים להיות להם כל מספר של ידיים, רגליים וראשים. יש להם גם את היכולת לשבת על עלי כותרת עדינים של לוטוס מבלי למחוץ אותם.

מה קורה אם מוסיפים מעט מיץ לימון למעט חלב? החלב מחמיץ ומי הגבינה והגֶבֶן נפרדים. על פניו, ללימונים אין שום קשר לחלב. אך ברגע שאתם מכירים את הטריק הפשוט הזה, אתם יכולים להכין גבינה. המילה הטיבטית לשיטות מיומנות היא *Thabs* (בסנסקריט: *Thabs*). *Thabs* מביאה איתה את המשמעות של 'טריק', או אפילו 'זָרָד', כי שיטות מיומנות מאיצות דברים מבלי להשפיע על היסודות המעורבים. במקרה זה, אנו משתמשים בשיטות מיומנות כדי לאלף את התודעה – וכפי שאמרו הבודהה, מנג'ושרי, מייטריה, שאנטידווה וכל המאסטרים הגדולים, התודעה באמת זקוקה לאילוף. כך, אנו יושבים זקופים ומתבוננים בתודעתנו. אולם מה הקשר בין ישיבה עם גב ישר לתודעה? זה לא הגיוני. אם ישיבה עם גב ישר עוזרת באמת לאלף את התודעה, האם שינה עם גב ישר לא תעבוד גם היא? או ללכת עם גב ישר? לא, כלל לא. כי רק ישיבה עם גב ישר היא זו שמביאה במהירות וללא כאבים לתוצאה הנכונה.

באופן אידיאלי, מאסטר רוחני מנוסה ישנה את השיטה או הטריק המיומנים בהם הוא משתמש כדי להתאימם ליכולתו של האדם שמולו. האם ללימון יש את אותה השפעה שיש לו על חלב פרה גם על יין? לא. גם אם יוסיפו ליטרים על ליטרים של מיץ לימון אל יין, הוא לא ייפרד לגבינה ומי גבינה. באופן דומה, שיטה מיומנת שעובדת טוב מאוד עבור אדם אחד עשויה להיות חסרת תועלת עבור מישהו אחר. זו הסיבה שהדרך כל כך מוקפדת ומורכבת, וזו גם הסיבה שהיא כל כך מרתקת. כאשר הטריק הנכון מיושם על האדם הנכון, מושגת התוצאה הנכונה. המהאיאנה באמת מצטיינת כשמדובר בשיטה מהסוג הזה, ובמיוחד דרך המהאיאנה של הטנטרה, המכירה את כל הטריקים.

סוטרות וימלקירטי אינה טקסט טנטרה, היא סוטרות מהאיאנה, אך רבות מההצהרות המופיעות בטקסט הזה זהות לאלו שנאמרו בטנטריאנה. למעשה, בסוטרות זו ניתן למצוא כמה מהעקרונות הטנטריים החשובים ביותר. או במילים אחרות, האומץ, הפתיחות והשערורייתיות של הווג'ריאנה, כמו גם שיטותיה, שלעיתים קרובות הן מטלטלות ואפילו מזעזעות, הם תוצאה ישירה של השיעורים ושל החוכמה הנדונים בגלוי בסוטרות וימלקירטי, אשר בתורה מספקת בסיס מוצק לחוכמתה ולשיטותיה הבלתי נתפסות של הווג'ריאנה.

הווג'ריאנה יכולה להשתמש ללא היסוס בשיטתה הייחודית לקחת רגשות כדרך, מכיוון שבסיסה נעוץ בהצהרות כמו, "רגשות הם קרינה של הבודהה" ו"לוטוסים יכולים להימצא רק בבוץ רטוב, לא במקום יבש". גם אם המכונה כיסא שימש תמיד רק כשולחן, ברגע שמישהו יושב עליו, הוא הופך מיד לרב תכליתי. באותו רגע, כל האחיזה ברעיון שהכיסא מתפקד רק כשולחן מתמוטטת, ומכאן ואילך הוא יכול לשמש כשולחן וככיסא גם יחד.

מנקודת מבט אינטלקטואלית ומעשית יותר, רגשות הופכים למה שמכונה רגשות – "מה שמכונה" חשוב כאן – רק כשהם אינם מלווים במודעות. כיצד זה עובד? תארו לעצמכם שאתם משתינים באוויר הפתוח. לפתע, אתם מבחינים במישהו ההולך ישירות לעברכם. מהי תגובתכם האוטומטית? להפסיק להשתין – זה חלק מההתניה שלנו. באופן דומה, כאשר אתם מרגישים כעס קיצוני, קנאה וגאווה, אם תזריקו ולו טיפה מווירוס המודעות אל הרגש הזה, הוא יחלה. ורגש חולה הוא מה שאתם צריכים, משום שרגש חולה הוא רגש חלש. הבעיה היא שרובנו מניחים לזה עד שמאוחר מדי להזריק לעצמנו, והעיכוב הזה עוזר לרגשות שלנו להיות שמנים עד מאוד וזריזים באופן מפתיע. זו הסיבה שבודהה הציע לנו את הדרך הזו, וזוהי דרך שניתן להבדילה מכל האחרות משום שרק להיות מודע כלל לא כואב.

רוב האנשים מצפים שזריקת המודעות הראשונה תעבוד מיד, אך מכיוון שזו הפעם הראשונה מזה מאות תקופות חיים שאנו מחילים מודעות על רגשותינו, ההשפעה תימשך רק לשבריר שנייה. אנחנו גם מצפים שכל פיסת קנאה, או כעס, או גאווה תיעלם באופן מידי ולתמיד – וכמובן, זה לא קורה. זה משום שאנו ממשיכים לחוות רגשות שחלק מהמתרגלים מתאכזבים מתרגולם. לאחר שבלינו שנים רבות כל כך במדיטציה ושיטחנו מאות כריות מדיטציה, כיצד אפשר עדיין לחוש קנאה? זה מייאש מאוד.

לימדו להיות מרוצים מעקביות. בכל פעם שרגש מתעורר, פשוט היו מרוצים שזכרתם להזריק לו את הווירוס המעצבן הזה של מודעות. ייקח כמה שנים לראות השפעות הניכרות לעין, אך עם הזמן תתחילו להבחין ברגשותיכם כאשר הם עולים, ובסופו של דבר, אולי אפילו תוכלו לצחוק על עצמכם על שהרגשתם קנאה מלכתחילה. קנאה אינה הרגש היחיד שיכול להציף אותך, כל הרגשות יכולים – להרגיש מגוחך, למשל.

למתחילים בדרך הרוחנית אין מושג איך נראים מכשולים. תגובתיכם להתעוררויות הרגשיות שלכם הינן כמו עשבים שוטים בערוגת פרחים, ואלא אם כן אתם גננים לא תדעו את ההבדל. ללמוד לזהות עשב שוטה ככזה לוקח זמן, אך מהרגע שאתם יכולים לעשות זאת, תסתדרו לא רע.

החוכמה של־בְּנֵה בסוטרת וימלקירטי והחוכמה שמאחורי ה'עליך לעשות ולחשוב על הבלתי מתקבל על הדעת' של הווג'ריאנה הינן זהות. הודות לחוכמה זו, הבודדיזם מעולם לא הוגבל לאזור גיאוגרפי אחד או לגזע אחד. הוא גם לא הפך לערכת הישרדות עבור לאום אחד בלבד, או לתוצר לוואי של מאבק פוליטי, ויכוח פסיכולוגי או חקירה מדעית.

השיעורים הבודהיסטים והדרך להארה קיבלו השראה מחוויה טהורה של סבל. החוויה הזו הפעילה את הרצון לרדת לעומקו של מהו סבל באמת, עוררה את הנחישות לפטור כליל את בני האדם מסבל, והגיעה לשיאה בהבנה הנכוחה שאי ידיעת האמת הינה הגורם לכל סבל. בסופו של דבר, בודהה-דהרמה מובילה לאמת סופית, האמת המוחלטת. האמת המוחלטת הזו רחוקה מלהיות קלה להבנה, אך היא נמצאת בלב כל השיחות המרתקות, החושפניות, מאירות העיניים, ולעתים קרובות המצחיקות, שאנו מוצאים בסוטרת וימלקירטי.

כפי שאמרתי פעמים רבות, בלתי אפשרי עבור מישהו כמוני להבין את השיעורים בסוטרה זו, או, לצורך העניין, את כל אחד משיעוריו הנרחבים והעמוקים של הבודהה.

יותר מאלפיים וחמש מאות שנים חלפו מאז הטטהאגטה, מלך ההולכים על שתיים, שור האדם, נסיך השאקיה, כובש שלוש העולמות, מורה הישויות השמימיות ובני האדם ומושיעם של כל היצורים, העמיד פנים שהוא אינו קיים על הפלנטה הזו. בתקופה ההיא, שיעוריו של הבודהה התפשטו למקומות רחוקים ואקזוטיים כמו הארמונות שופעי העיטורים של הקיסרים היפנים והסינים, הבוהקים והמצועצים כל כך שאפילו וימלקירטי היה אולי מקנא בהם. כמה מהאנשים האלטרואיסטיים, המהוללים והמרשימים ביותר בעולם, מנאגארג'ונה ועד הקיסרית משושלת טאנג, ווֹ זְטִיאַן, כיבדו והעריצו את דברי הבודהה. כיום, דבריו מתורגמים כך שגם יצורים כחולי עיניים, אפים מנומשים, בגווני מהגוני וקפה עם שיער זהוב ובגוון-אלמוג יוכלו לקרוא, להעריך ולהרהר בחוכמתם. אלו מכם שבאמת מאמצים לליבם את עצתו של הבודהה יקצרו פירות רבים. אחד מהם, ולא הפחות בערכו, הוא ללמוד

כיצד להשתחרר מהלחץ, המתח, ההיאחזות והאובססיה חסרי המשמעות המאפיינים כל כך את החיים המודרניים.

מרגע ששיעורים כלשהם קיימים כבר זמן מה, חשוב לבדוק ולבחון את טקסטי המקור שלהם. עבור מוסלמים, המקור הוא הקוראן; עבור נוצרים, הוא הברית החדשה; ועבור יהודים, הוא התנ"ך. מקורם של כל שיעורי הבודה הוא הסוטרות, משום שהסוטרות הן אלה המתעדות נאמנה את דברי הבודה עצמו. מכיוון שהסוטרות הן השורה התחתונה של בודהה-דהרמה, חיוני לפיכך לכל הבודהיסטים לקרוא, ללמוד ולחקור אותן בלב פתוח.

יש כאלה המעמידים פנים של פתיחות ואובייקטיביות – שבמציאות דומות יותר לאשמה ולצביעות – המנסים נאשות לזהות משהו טוב ובעל ערך בפילוסופיות שהן במהותן אלימות ורוויות שנאה. לאחר שעשו זאת, הם משקיעים את כל מרצם כדי לשכנע את כולנו שלמרות שהוא קבור בעוונות אכזרית, בדל ה"טוב" הזה הופך פילוסופיה יוצרת-שנאה לבעלת ערך, אפילו ראויה להערכה. יחד עם זאת, מתוך קנאה או זעם או מה שלא יהיה, אחרים נראים נחושים באותה המידה למצוא פגם בדרך שהיא מועילה, חומלת ושימושית באופן מדהים. הם עושים מאמצים רבים כדי לשכנע את כל מי שיקשיב להם שלמרות חזותה, שום פילוסופיה לא יכולה להיות כל כך טובה וחייב שיהיה בה משהו מפוקפק. באקלים כזה, חשוב אפילו עוד יותר לבודהיסטים לבחון את חומרי המקור שלנו. זו הסיבה שחיוני שנתרגם את הסוטרות ונהפוך אותן לזמינות ככל האפשר, לא רק עבור התלמידים של היום, אלא כדי להבטיח את עתיד הבודהה-דהרמה.

אתם ודאי תוהים היכן מצאתי את האומץ לנסות לכתוב את הטקסט הזה, או כיצד מישהו כמוני יכול בכלל לחשוב על הצגת מילותיו של המושלם? לפני זמן מה, שני אנשי עסקים אנשי העולם, טיאנקיאן ופריסי צ'ון, ביקשו שאכתוב הקדמה למהדורה חדשה של סוטרות וימלקירטי. שאיפתם העזה להיטיב נגעה מאוד לליבי ורציתי להפוך את הסוטרות הזו לזמינה לכמה שיותר אנשים, כך שהסכמתי. כמובן, הסכנה היא שבסופו של דבר אכתים איכשהו את שיעוריו של המושלם – היצור הלא מושלם שאני. אך כשחשבתי על זה, הבנתי שאם הספר הזה יכול לעודד אתכם, קוראיו, לחפור בתודעתכם ולחלץ משם רק עוד כמה מחשבות טובות; אם הוא יכול להעניק לכם השראה לעשות מאמץ לצבור פוטנציאל זכות; אם הוא יכול לעורר את סקרנותכם מספיק כדי שתתחילו לחקור את החוכמה הנרחבת והעמוקה של הבודהה, אזי הדבר שווה את הסיכון. זו הסיבה שהסכמתי לכתוב את ההקדמה הזו. חברתי ג'יין שולץ עזרה לעשות אותה קריאה. אנדראס שולץ, די יי, הלנה וואנג, הוואנג ג'ינג רוי, ג'יין פנג, ג'ניפר צ'י, ג'ון קאנטטי, קריס יאו, נאיה פאנג, שרה ק. סי ווילקינסון, אושנישה נג ורבים אחרים השקיעו מאמץ רב באיור, תרגום, עריכה, הגהה, מחקר, תיקון והפצה. יהי רצון שהם, וכל אלה הקוראים, אוחזים ומחזיקים בסוטרות זו, ישיגו הארה. בינתיים, לו נפגוש כולנו מישהו כמו וימלקירטי, שיש לו את האומץ לחזור את תפיסותינו, להצביע על המכשולים בדרכנו ולהתגרות בעכבות שלנו.

דְּזוֹנְגֶסֶר ג'מֵיאַנְג קֵהֵינְצָה רִינְפוּצ'ה, הידוע גם כקֵהֵינְצָה נֹרְבֹּ, הינו מורה בודהיסטי, מלומד, סופר ובימאי קולנוע. רינפוצ'ה נולד בבהוטן בשנת 1961, תרגל מגיל צעיר מאוד והפך למלומד של תנועת הריִמָּה⁴¹ הטיבטית, בעקבות מורשתו של ג'מֵיאַנְג קֵהֵינְצָה וואנגפו. בנוסף לפיקוח על מספר מנזרים ומרכזים בודהיסטיים ברחבי העולם, הוא חיבר ספרים רבים, כולל: "מה עושה אותך (לא) בודהיסט" (2006, תורגם לעברית), "Not for Happiness" (2012), "The Guru Drinks Bourbon?" (2016) ו-"לחיות זה למות" (2020, תורגם לעברית).

כמו כן, רינפוצ'ה גם ביים כמה סרטים עלילתיים עטורי פרסים, כולל "The Cup" (1999), "Travellers and Magicians" (2004), "Vara: A Blessing" (2012), "Hema Hema" (2016) ו-"Looking for a Lady with Fangs and a Moustache" (2019), ו-"Pig at the Crossing" (2024).

ארגוני הצדקה שלו כוללים את: *Siddhartha's Intent, Khyentse Foundation, 84000: Translating the Words of the Buddha, and Lotus Outreach*.

84000: תרגום דברי הבודהה

נאמר שהבודהה לימד יותר מאשר 84,000 שיטות כדי להשיג שלוה אמיתית וחירות מסבל. מלימודים אלה, רק 5% תורגמו לשפות מודרניות. בשל ההתדרדרות המהירה בידע השפות הקלאסיות ובמספרם של המלומדים המוסמכים, אנו נמצאים בסכנת איבוד המורשת התרבותית והרוחנית. 84000 שואפת לתרגם את כל דברי הבודהה לשפות מודרניות, ולהפוך אותם זמינים לכולם.

אנא בקרו כבר היום באתר www.84000.co כדי לקרוא את דברי הבודהה.

⁴¹ תנועה המקדמת אי-כיתתיות ואוניברסליות.

The Sūtra of
The Teaching of Vimalakīrti

English translation of the Sūtra by
Robert A.F. Thurman

Edited by
84000: Translating the Words of the Buddha

From the translator's preface to the original edition

I sincerely thank my friend and benefactor, Dr. C. T. Shen, both for his sponsorship of the work and for his most helpful collaboration in the work of comparing the Tibetan and Chinese versions. We were sometimes joined in our round-table discussions by Drs. C. S. George, Tao-Tien Yi, F. S. K. Koo, and T. C. Tsao, whose helpful suggestions I gratefully acknowledge. My thanks also go to Ms. Yeshe Tsomo and Ms. Leah Zahler for their invaluable editorial assistance, and to Ms. Carole Schwager and the staff of The Pennsylvania State University Press.

Translator's preface to the online electronic edition

I earnestly thank Dzongsar Khyentse Rinpoche for his great efforts in creating the project *84000: Translating the Words of the Buddha*, to present in English the many great works of the Buddha's teachings freely to the world.

I also thank John Canti of 84000 for his careful, creative, and very learned translating and editorial work on this electronic edition, without which this improved translation would not have materialized. I thank Mr. Patrick Alexander, of the Penn State University Press, who was the one who informed me that the copyright to my original translation done for the Institute for Advanced Studies of World Religions had reverted to me upon the termination of that Institute, to which I had previously conveyed my rights. I intend to publish in print form a further update of that original version at a future time. Since there have been a number of free-floating electronic forms of this text on the internet for some years now, I am happy that the sūtra in its current revision is now available in the 84000 Reading Room, among the many other translations on that site. Sarva maṅgalam!

Note to bilingual readers

Bilingual readers who compare the English and Chinese versions of this book will notice that the two versions of the sūtra, even allowing for language differences, are not completely identical in all passages. The Chinese version

reproduces Kumārajīva's fifth century translation into Chinese, while the English is a translation by Robert Thurman from the Tibetan, preserved in the Kangyur and translated from a Sanskrit original in the early ninth century by Chönyi Tsültrim. For details of the different versions of the sutra that exist today, please refer to Professor Thurman's Introduction in the full version of the text in the Reading Room.

The Noble Mahāyāna Sūtra

The Teaching of Vimalakīrti

Āryavimalakīrtinirdeśanāmamahāyānasūtra
Toh 176, Degé Kangyur vol. 60 (mdo sde, ma), folios 175b–239a

1

Purification of the Buddhafield

Reverence to all the buddhas, bodhisattvas, noble disciples, and pratyekabuddhas, in the past, the present, and the future.

Thus did I hear on a single occasion. The Lord Buddha was in residence in the garden of Āmrāpālī, in the city of Vaiśālī, attended by a great gathering. Of bhikṣus there were eight thousand, all arhats. They were free from impurities and afflictions, and all had attained self-mastery. Their minds were entirely liberated by perfect knowledge. They were calm and dignified, like royal elephants. They had accomplished their work, done what they had to do, cast off their burdens, attained their goals, and totally destroyed the bonds of existence. Their true knowledge had made their minds entirely free. They all had attained the utmost perfection of every form of control over their minds.

Of bodhisattvas there were thirty-two thousand, great spiritual heroes who were universally acclaimed. They were dedicated through the penetrating activity of their great superknowledges and were sustained by the grace of the Buddha. Guardians of the city of Dharma, they upheld the true doctrine, and their great teachings resounded like the lion's roar throughout the ten directions. Without having to be asked, they were the natural spiritual

benefactors of all living beings. They maintained unbroken the succession of the Three Jewels, conquering devils and foes and overwhelming all critics.

Their mindfulness, intelligence, realization, meditation, incantation, and eloquence all were perfected. They were free of all obscurations and emotional involvements, living in liberation without impediment. They were totally dedicated through the transcendences of generosity, subdued, unwavering, and sincere morality, tolerance, effort, meditation, wisdom, skill in liberative art, commitment, power, and gnosis. They had attained the intuitive tolerance of the ultimate incomprehensibility and unborn nature of all things. They turned the irreversible wheel of the Dharma. They were stamped with the insignia of signlessness.

They were expert in knowing the spiritual faculties of all living beings. They were brave with the confidence that overawes all assemblies. They had gathered the great stores of merit and of wisdom, and their bodies, beautiful without ornaments, were adorned with all the auspicious signs and marks. They were exalted in fame and glory, like the lofty summit of Mount Sumeru. Their high resolve as hard as diamond, unbreakable in their faith in Buddha, Dharma and Saṅgha, they showered forth the rain of ambrosia that is released by the light rays of the jewel of the Dharma, which shines everywhere.

Their voices were perfect in diction and resonance, and versatile in speaking all languages. They had penetrated the profound principle of relativity and had destroyed the persistence of the instinctual mental habits underlying all convictions concerning finitude and infinitude. They spoke fearlessly, like lions, sounding the thunder of the magnificent teaching. Unequaled, they surpassed all measure. They were the best captains for the voyage of discovery of the treasures of the Dharma, the stores of merit and wisdom.

They were expert in the way of the Dharma, which is straight, peaceful, subtle, gentle, hard to see, and difficult to realize. They were endowed with the wisdom that is able to understand the thoughts of living beings, as well as their comings and goings. They had been consecrated with the anointment of the peerless gnosis of the Buddha. With their high resolve, they approached the ten powers, the four fearlessnesses, and the eighteen special qualities of the Buddha.

They had crossed the terrifying abyss of the bad migrations, and yet they assumed reincarnation voluntarily in all migrations for the sake of disciplining beings. Great Kings of medicine, understanding all the sicknesses of passions, they could apply the medicine of the Dharma appropriately.

They were inexhaustible, mines of limitless virtues, and they glorified innumerable buddhafiends with the splendor of these virtues. They conferred great benefit when seen, heard, or even approached. Were one to extol them for innumerable hundreds of thousands of myriads of eons, one still could not exhaust their mighty flood of virtues.

These bodhisattvas were named: Samadarśin, Samaviṣamadarśin, Samādhivikurvaṇarāja, Dharmeśvara, Dharmaketu, Prabhāketu, Prabhāvyūha, Ratnavyūha, Mahāvyūha, Pratibhāṅakūṭa, Ratnakūṭa, Ratnapāṇi, Ratnamudrāhastā, Nityokṣiptahastā, Nityotpalakṛtahastā, Nityotkaṅṭhita, Nityaprahasitapramuditendriya, Prāmodyarāja, Devarāja, Praṇidhiprayātaprāpta, Pratiṣaṃvitpraṇādaprāpta, Gaganagañja, Ratnolkādhārin, Ratnavīra, Ratnananda, Ratnaśrī, Indrajāla, Jālinīprabha, Anārambaṇadhyāyin, Prajñākūṭa, Ratnajaha, Mārapramardin, Vidyuddeva, Vikurvaṇarāja, Lakṣaṅakūṭasamatikrānta, Siṃhaghoṣābhigarjitaśvara, Śailaśikharasamghaṭṭanarāja, Gandhahastin, Gajagandhahastin, Satatodyukta, Anikṣiptadhura, Sumati, Sujāta, Padmaṣṛigarbha, Padmavyūha, Avalokiteśvara, Mahāsthāmaprāpta, Brahmajāla, Ratnayaṣṭin, Mārajit, Kṣetralaṅkṛta, Maṇiratnacchattra, Suvarnacūḍa, Maṇicūḍa, Maitreya, Mañjuśrīkumārabhūta, and so forth, with the remainder of the thirty-two thousand.

There were also gathered there ten thousand Brahmās, at their head Brahmā Śikhin, who had come from the Aśoka universe with its four sectors to see, venerate, and serve the Buddha and to hear the Dharma from his own mouth. There were twelve thousand Śakras from various four-sector universes. And there were other powerful gods: Brahmās, Śakras, Lokapālas, devas, nāgas, yakṣas, gandharvas, asuras, garuḍas, kiṃnaras, and mahoragas. Finally, there was the fourfold community, consisting of bhikṣus, bhikṣuṅīs, laymen, and laywomen.

The Lord Buddha, thus surrounded and venerated by these multitudes of many hundreds of thousands of living beings, sat upon a majestic lionthrone

and began to teach the Dharma. Dominating all the multitudes, just as Sumeru, the king of mountains, looms high over the oceans, the Lord Buddha shone, radiated, and glittered as he sat upon his magnificent lion-throne.

Thereupon, the Licchavi bodhisattva Ratnākara, with five hundred Licchavi youths, each holding a precious parasol made of seven different kinds of jewels, came forth from the city of Vaiśālī and presented himself at the grove of Āmrāpālī. Each approached the Buddha, bowed at his feet, circumambulated him clockwise seven times, laid down his precious parasol in offering, and withdrew to one side.

As soon as all these precious parasols had been laid down, suddenly, by the miraculous power of the Lord, they were transformed into a single precious canopy so great that it formed a covering for this entire billion-world galaxy. The surface of the entire billion-world galaxy was reflected in the interior of the great precious canopy, where the total content of this galaxy could be seen: limitless mansions of suns, moons, and stellar bodies; the realms of the devas, nāgas, yakṣas, gandharvas, asuras, garuḍas, kiṃnaras, and mahoragas, as well as the realms of the four Mahārājas; the king of mountains, Mount Sumeru; Mount Hīmava, Mount Mucilinda, Mount Mahāmucilinda, Mount Gandhamādana, Mount Ratnaparvata, Mount Kālaparvata, Mount Cakravāḍa, Mount Mahācakravaḍa; all the great oceans, rivers, bays, torrents, streams, brooks, and springs; finally, all the villages, suburbs, cities, capitals, provinces, and wildernesses. All this could be clearly seen by everyone. And the voices of all the buddhas of the ten directions could be heard proclaiming their teachings of the Dharma in all the worlds, the sounds reverberating in the space beneath the great precious canopy.

At this vision of the magnificent miracle effected by the supernatural power of the Lord Buddha, the entire host was ecstatic, enraptured, astonished, delighted, satisfied, and filled with awe and pleasure. They all bowed down to the Tathāgata, withdrew to one side with palms pressed together, and gazed upon him with fixed attention. The young Licchavi Ratnākara knelt with his right knee on the ground, raised his hands, palms pressed together in salute of the Buddha, and praised him with the following hymn:

Pure are your eyes, broad and beautiful,
like the petals of a blue lotus.

Pure is your thought, having discovered
the supreme transcendence of all trances.
Immeasurable is the ocean of your virtues,
the accumulation of your good deeds.

You affirm the path of peace.

O Great Ascetic, obeisance to you!

Leader, bull of men, we behold
the revelation of your miracle.

The superb and radiant fields
of the sugatas appear before us,
And your extensive spiritual teachings,
that lead to immortality

Make themselves heard throughout
the whole reach of space.

Dharma-King, you rule with the Dharma
your supreme Dharma-kingdom,

And thereby bestow the treasures of the
Dharma upon all living beings.

Expert in the deep analysis of things,
you teach their ultimate meaning.

Sovereign Lord of Dharma, obeisance to you!

All these things arise dependently,
from causes,

Yet they are neither existent nor nonexistent.

Therein is neither ego, nor experiencer,
nor doer,

Yet no action, good or evil, loses its effects.

Such is your teaching.

O Śākyamuni, conquering the powerful host
of Māra,

You found peace, immortality, and the
happiness of that supreme enlightenment,
Which is not realized by any among
the outsiders,
Though they arrest their feeling, thought,
and mental processes.

O Wonderful King of Dharma,
You turned the wheel of Dharma before
men and gods,
With its threefold revolution, its
manifold aspects,
Its extreme peace, and its purity
of nature;
And thereby the Three Jewels
were revealed.

Those who are well disciplined by
your precious Dharma
Are free of vain imaginings and always
deeply peaceful.
Supreme doctor, you put an end to birth,
decay, sickness, and death.
Immeasurable ocean of virtue, we bow
to you!

Like Mount Sumeru, you are unmoved by
honor or scorn.
You love moral beings and immoral beings
equally.
Poised in equanimity, your mind is like the sky.
Who would not honor such a precious jewel
of a being?

Great Sage, in all these multitudes gathered here,
Who look upon your countenance with hearts

sincere in faith,
Each being beholds the Victor, as if just
before him.

This is a special quality of the Buddha.

Although the Lord speaks with but one voice,
Those present perceive that same voice
differently,
And each understands in his own language
according to his own needs.

This is a special quality of the Buddha.

From the leader's act of speaking in a single voice,
Some merely develop an instinct for the teaching,
some gain realization,
Some find pacification of all their doubts.
This is a special quality of the Buddha.

We bow to you who command the force of
leadership and the ten powers!

We bow to you who are dauntless, knowing
no fear!

We bow to you, leader of all living beings,
Who fully manifests the special qualities!

We bow to you who have cut the bondage of
all fetters!

We bow to you who, having gone beyond,
stand on firm ground!

We bow to you who save the suffering beings!

We bow to you who do not remain in the
migrations!

You associate with living beings by frequenting
their migrations.

Yet your mind is liberated from all migrations.

Just as the lotus, born of mud, is not tainted

thereby,
So the lotus of the Buddha preserves the
realization of voidness.

You nullify all signs in all things everywhere.
You are not subject to any wish for anything
at all.

The miraculous power of the buddhas is
inconceivable.

We bow to you, who stand nowhere, like
infinite space.

Then, the young Licchavi Ratnākara, having celebrated the Buddha with these verses, further addressed him: “Lord, these five hundred young Licchavis are truly on their way to unexcelled, perfect enlightenment, and they have asked what is the bodhisattvas’ purification of the buddhafiield. Please, Lord, explain to them the bodhisattvas’ purification of the buddhafiield!”

Upon this request, the Buddha gave his approval to the young Licchavi Ratnākara: “Good, good, young man! Your question to the Tathāgata about the purification of the buddhafiield is indeed good. Therefore, young man, listen well and remember! I will explain to you the purification of the buddhafiield of the bodhisattvas.”

“Very good, Lord,” replied Ratnākara and the five hundred young Licchavis, and they set themselves to listen.

The Buddha said, “Noble sons, a buddhafiield of bodhisattvas is a field of living beings. Why so? A bodhisattva embraces a buddhafiield to the same extent that he causes the development of living beings. He embraces a buddhafiield to the same extent that living beings become disciplined. He embraces a buddhafiield to the same extent that, through entrance into a buddhafiield, living beings are introduced to the buddha-gnosis. He embraces a buddhafiield to the same extent that, through entrance into that buddhafiield, living beings increase their noble spiritual faculties. Why so? Noble son, a buddhafiield of bodhisattvas springs from the aims of living beings.

“For example, Ratnākara, should one wish to build in empty space, one might go ahead in spite of the fact that it is not possible to build or to adorn

anything in empty space. In just the same way, should a bodhisattva, who knows full well that all things are like empty space, wish to build a buddhafiield in order to develop living beings, he might go ahead, in spite of the fact that it is not possible to build or to adorn a buddhafiield in empty space.

“Yet, Ratnākara, a bodhisattva’s buddhafiield is a field of positive thought. When he attains enlightenment, living beings free of hypocrisy and deceit will be born in his buddhafiield.

“Noble son, a bodhisattva’s buddhafiield is a field of high resolve. When he attains enlightenment, living beings who have harvested the two stores and have planted the roots of virtue will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield is a field of virtuous application. When he attains enlightenment, living beings who live by all virtuous principles will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield is the magnificence of the conception of the spirit of enlightenment. When he attains enlightenment, living beings who are actually participating in the Mahāyāna will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield is a field of generosity. When he attains enlightenment, living beings who give away all their possessions will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield is a field of morality. When he attains enlightenment, living beings who follow the path of the ten virtues with positive thoughts will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield is a field of tolerance. When he attains enlightenment, living beings with the transcendences of tolerance, discipline, and the superior trance—hence beautiful with the thirty-two auspicious signs—will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield is a field of effort. When he attains enlightenment, living beings who devote their efforts to virtue will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield is a field of meditation. When he attains enlightenment, living beings who are evenly balanced through mindfulness and awareness will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield is a field of wisdom. When he attains enlightenment, living beings who are destined for the ultimate will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield consists of the four immeasurables. When he attains enlightenment, living beings who live by love, compassion, joy, and impartiality will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield consists of the four means of unification. When he attains enlightenment, living beings who are held together by all the liberations will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield is skill in liberative art. When he attains enlightenment, living beings skilled in all liberative arts and activities will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield consists of the thirty-seven aids to enlightenment. When he attains enlightenment, living beings who devote their efforts to the four foci of mindfulness, the four right efforts, the four bases of magical power, the five spiritual faculties, the five strengths, the seven factors of enlightenment, and the eight branches of the holy path will be born in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield is his mind of total dedication. When he attains enlightenment, the ornaments of all virtues will appear in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield is the doctrine that eradicates the eight adversities. When he attains enlightenment, the three bad migrations will cease, and there will be no such thing as the eight adversities in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield consists of his personal observance of the basic precepts and his restraint in blaming others for their transgressions. When he attains enlightenment, even the word ‘crime’ will never be mentioned in his buddhafiield.

“A bodhisattva’s buddhafiield is the purity of the path of the ten virtues. When he attains enlightenment, living beings who are secure in long life, great in wealth, chaste in conduct, enhanced by true speech, soft-spoken, free of divisive intrigues and adroit in reconciling factions, enlightening in their

conversations, free of envy, free of malice, and endowed with perfect views will be born in his buddhafiield.

“Thus, noble son, just as is the bodhisattva’s production of the spirit of enlightenment, so is his positive thought. And just as is his positive thought, so is his virtuous application.

“His virtuous application is tantamount to his high resolve, his high resolve is tantamount to his determination, his determination is tantamount to his practice, his practice is tantamount to his total dedication, his total dedication is tantamount to his liberative art, his liberative art is tantamount to his development of living beings, and his development of living beings is tantamount to the purity of his buddhafiield.

“The purity of his buddhafiield reflects the purity of living beings; the purity of the living beings reflects the purity of his gnosis; the purity of his gnosis reflects the purity of his doctrine; the purity of his doctrine reflects the purity of his transcendental practice; and the purity of his transcendental practice reflects the purity of his own mind.”

Thereupon, magically influenced by the Buddha, the venerable Śāriputra had this thought: “If the buddhafiield is pure only to the extent that the mind of the bodhisattva is pure, then, when Śākyamuni Buddha was engaged in the career of the bodhisattva, his mind must have been impure. Otherwise, how could this buddhafiield appear to be so impure?”

The Buddha, aware of venerable Śāriputra’s thoughts, said to him, “What do you think, Śāriputra? Is it because the sun and moon are impure that those blind from birth do not see them?”

Śāriputra replied, “No, Lord. It is not so. The fault lies with those blind from birth, and not with the sun and moon.”

The Buddha declared, “In the same way, Śāriputra, the fact that some living beings do not behold the splendid display of virtues of the buddhafiield of the Tathāgata is due to their own ignorance. It is not the fault of the Tathāgata. Śāriputra, the buddhafiield of the Tathāgata is pure, but you do not see it.”

Then, the Brahmā Śikhin said to the venerable Śāriputra, “Reverend Śāriputra, do not say that the buddhafiield of the Tathāgata is impure. Reverend Śāriputra, the buddhafiield of the Tathāgata is pure. I see the

splendid expanse of the buddhafiield of the Lord Śākyamuni as equal to the splendor of, for example, the abodes of the highest deities.”

Then the venerable Śāriputra said to the Brahmā Śikhin, “As for me, O Brahmā, I see this great earth, with its highs and lows, its thorns, its precipices, its peaks, and its abysses, as if it were entirely filled with ordure.”

Brahmā Śikhin replied, “The fact that you see such a buddhafiield as this as if it were so impure, reverend Śāriputra, is a sure sign that there are highs and lows in your mind and that your positive thought in regard to the buddhagnosis is not pure either. Reverend Śāriputra, those whose minds are impartial toward all living beings and whose positive thoughts toward the buddhagnosis are pure see this buddhafiield as perfectly pure.”

Thereupon the Lord touched the ground of this billion-world-galactic universe with his big toe, and suddenly it was transformed into a huge mass of precious jewels, a magnificent array of many hundreds of thousands of clusters of precious gems, until it resembled the universe of the Tathāgata Ratnavyūha, called Anantagaṇaratnavyūha. Everyone in the entire assembly was filled with wonder, each perceiving himself seated on a throne of jeweled lotuses.

Then, the Buddha said to the venerable Śāriputra, “Śāriputra, do you see this splendor of the virtues of the buddhafiield?”

Śāriputra replied, “I see it, Lord! Here before me is a display of splendor such as I never before heard of or beheld!”

The Buddha said, “Śāriputra, this buddhafiield is always thus pure, but the Tathāgata makes it appear to be spoiled by many faults, in order to bring about the maturity of inferior living beings. For example, Śāriputra, the gods of the Trayastriṃśa heaven all take their food from a single precious vessel, yet the nectar which nourishes each one differs according to the differences of the merits each has accumulated. Just so, Śāriputra, living beings born in the same buddhafiield see the splendor of the virtues of the buddhafiields of the Buddhas according to their own degrees of purity.”

When this splendor of the beauty of the virtues of the buddhafiield shone forth, eighty-four thousand beings conceived the spirit of unexcelled perfect enlightenment, and the five hundred Licchavi youths who had accompanied

the young Licchavi Ratnākara all attained the conformance tolerance of ultimate birthlessness.

Then, the Lord withdrew his miraculous power and at once the buddhafiield was restored to its usual appearance. Then, both men and gods who subscribed to the disciple vehicle thought, "Alas! All constructed things are impermanent."

Thereby, thirty-two thousand living beings purified their immaculate, undistorted Dharma-eye in regard to all things. The eight thousand bhikṣus were liberated from their mental defilements, attaining the state of nongrasping. And the eighty-four thousand living beings who were devoted to the grandeur of the buddhafiield, having understood that all things are by nature but magical creations, all conceived in their own minds the spirit of unexcelled, totally perfect enlightenment.

Inconceivable Skill in Liberative Art

At that time, there lived in the great city of Vaiśālī a certain Licchavi, Vimalakīrti by name. Having served the ancient buddhas, he had generated the roots of virtue by honoring them and making offerings to them. He had attained tolerance as well as eloquence. He played with the great superknowledges. He had attained the power of incantations and the fearlessnesses. He had conquered all demons and opponents. He had penetrated the profound way of the Dharma. He was liberated through the transcendence of wisdom. Having integrated his realization with skill in liberative art, he was expert in knowing the thoughts and actions of living beings. Knowing the strength or weakness of their faculties, and being gifted with unrivaled eloquence, he taught the Dharma appropriately to each. Having applied himself energetically to the Mahāyāna, he understood it and accomplished his tasks with great finesse. He lived with the department of a buddha, and his superior intelligence was as wide as an ocean. He was praised, honored, and commended by all the buddhas and was respected by Indra, Brahmā, and all the Lokapālas. In order to develop living beings with his skill in liberative art, he lived in the great city of Vaiśālī.

His wealth was inexhaustible for the purpose of sustaining the poor and the helpless. He observed a pure morality in order to protect the immoral. He maintained tolerance and self-control in order to reconcile beings who were angry, cruel, violent, and brutal. He blazed with energy in order to inspire people who were lazy. He maintained concentration, mindfulness, and meditation in order to sustain the mentally troubled. He attained decisive wisdom in order to sustain the foolish.

He wore the white clothes of the layman, yet lived impeccably like a religious devotee. He lived at home, but remained aloof from the realm of desire, the realm of pure matter, and the immaterial realm. He had a son, a wife, and female attendants, yet always maintained continence. He appeared to be surrounded by servants, yet lived in solitude. He appeared to be adorned with ornaments, yet always was endowed with the auspicious signs and marks.

He seemed to eat and drink, yet always took nourishment from the taste of meditation. He made his appearance at the fields of sports and in the casinos, but his aim was always to mature those people who were attached to games and gambling. He visited the fashionable outsider teachers, yet always kept unswerving loyalty to the Buddha. He understood the mundane and transcendental sciences and esoteric practices, yet always took pleasure in the delights of the Dharma. He mixed in all crowds, yet was respected as foremost of all.

In order to be in harmony with people, he associated with elders, with those of middle age, and with the young, yet always spoke in harmony with the Dharma. He engaged in all sorts of businesses, yet had no interest in profit or possessions. To educate living beings, he would appear at crossroads and on street corners, and to protect them he participated in government. To turn people away from the individual vehicle and to engage them in the Mahāyāna, he appeared among listeners and teachers of the Dharma. To develop children, he visited all the schools. To demonstrate the evils of desire, he even entered the brothels. To establish drunkards in correct mindfulness, he entered all the drinking-houses.

He was honored as the merchant among merchants because he demonstrated the priority of the Dharma. He was honored as the landlord among landlords because he renounced the aggressiveness of ownership. He was honored as the warrior among warriors because he cultivated endurance, determination, and fortitude. He was honored as the Brahmin among brahmins because he suppressed pride, vanity, and arrogance. He was honored as the official among officials because he regulated the functions of government according to the Dharma. He was honored as the prince of princes because he reversed their attachment to royal pleasures and sovereign power. He was honored as a chamberlain in the royal harem because he brought the young ladies to spiritual maturity.

He was compatible with ordinary people because he appreciated the excellence of ordinary merits. He was honored as the Indra among Indras because he showed them the temporality of their lordship. He was honored as the Brahmā among Brahmās because he showed them the special

excellence of gnosis. He was honored as the Lokapāla among Lokapālas because he fostered the development of all living beings.

Thus lived the Licchavi Vimalakīrti in the great city of Vaiśālī, endowed with an infinite knowledge of skill in liberative arts.

At that time, out of this very skill in liberative art, Vimalakīrti manifested himself as if sick. To inquire after his health, the king, the officials, the lords, the youths, the brahmins, the householders, the businessmen, the townfolk, the countryfolk, and thousands of other living beings came forth from the great city of Vaiśālī and called on the invalid. When they arrived, Vimalakīrti taught them the Dharma, beginning his discourse from the actuality of the four main elements:

“Friends, this body is so impermanent, fragile, unworthy of confidence, and feeble. It is so insubstantial, perishable, short-lived, painful, filled with diseases, and subject to changes. Thus, my friends, as this body is only a vessel of many sicknesses, wise men do not rely on it. This body is like a ball of foam, unable to bear any pressure. It is like a water bubble, not remaining very long. It is like a mirage, born from the appetites of the passions. It is like the trunk of the plantain tree, having no core. Alas! This body is like a machine, a nexus of bones and tendons. It is like a magical illusion, consisting of falsifications. It is like a dream, being an unreal vision. It is like a reflection, being the image of former actions. It is like an echo, being dependent on conditioning. It is like a cloud, being characterized by turbulence and dissolution. It is like a flash of lightning, being unstable, and decaying every moment. The body is ownerless, being the product of a variety of conditions.

“This body is inert, like the earth; selfless, like water; lifeless, like fire; impersonal, like the wind; and nonsubstantial, like space. This body is unreal, being a collocation of the four main elements. It is void, not existing as self or as self-possession. It is inanimate, being like grass, trees, walls, clods of earth, and illusions. It is insensate, being driven like a windmill. It is filthy, being an agglomeration of pus and excrement. It is false, being fated to be broken and destroyed, in spite of being anointed and massaged. It is afflicted by the four hundred and four diseases. It is like an ancient well, constantly overwhelmed by old age. Its duration is never certain—certain only is its end in death. This body is a combination of aggregates, elements, and sensemedia, which are

comparable to murderers, poisonous snakes, and an empty town, respectively. Therefore, you should be repelled by such a body. You should despair of it and should arouse your admiration for the body of the Tathāgata.

“Friends, the body of a tathāgata is the body of Dharma, born of gnosis. The body of a tathāgata is born of the stores of merit and wisdom. It is born of morality, of concentration, of wisdom, of the liberations, and of the knowledge and vision of liberation. It is born of love, compassion, joy, and impartiality. It is born of charity, discipline, and self-control. It is born of the path of ten virtues. It is born of patience and gentleness. It is born of the roots of virtue planted by solid efforts. It is born of the concentrations, the liberations, the meditations, and the absorptions. It is born of learning, wisdom, and liberative art. It is born of the thirty-seven aids to enlightenment. It is born of mental quiescence and transcendental analysis. It is born of the ten powers, the four fearlessnesses, and the eighteen special qualities. It is born of all the transcendences. It is born from sciences and superknowledges. It is born of the abandonment of all evil qualities, and of the gathering of all good qualities. It is born of truth. It is born of reality. It is born of conscious awareness.

“Friends, the body of a tathāgata is born of innumerable good works. Toward such a body you should turn your aspirations, and, in order to eliminate the sicknesses of the passions of all living beings, you should conceive the spirit of unexcelled, perfect enlightenment.”

While the Licchavi Vimalakīrti thus taught the Dharma to those who had come to inquire about his sickness, many hundreds of thousands of living beings conceived the spirit of unexcelled, perfect enlightenment.

3

The Disciples' and the Bodhisattvas' Reluctance to Visit Vimalakīrti

Then, the Licchavi Vimalakīrti thought to himself, "I am sick, lying on my bed in pain, yet the Tathāgata, the arhat, the perfectly accomplished Buddha, does not consider me or take pity upon me, and sends no one to inquire after my illness."

The Lord knew this thought in the mind of Vimalakīrti and said to the venerable Śāriputra, "Śāriputra, go to inquire after the illness of the Licchavi Vimalakīrti."

Thus addressed, the venerable Śāriputra answered the Buddha, "Lord, I am indeed reluctant to go to ask the Licchavi Vimalakīrti about his illness. Why? I remember one day, when I was sitting at the foot of a tree in the forest, absorbed in contemplation, the Licchavi Vimalakīrti came to the foot of that tree and said to me, 'Reverend Śāriputra, this is not the way to absorb yourself in contemplation. You should absorb yourself in contemplation so that neither body nor mind appear anywhere in the three realms. You should absorb yourself in contemplation in such a way that you can manifest all ordinary behavior without forsaking cessation. You should absorb yourself in contemplation in such a way that you can manifest the nature of an ordinary person without abandoning your cultivated spiritual nature. You should absorb yourself in contemplation so that the mind neither settles within nor moves without toward external forms. You should absorb yourself in contemplation in such a way that the thirty-seven aids to enlightenment are manifest without deviation toward any convictions. You should absorb yourself in contemplation in such a way that you are released in liberation without abandoning the passions that are the province of the world.

"Reverend Śāriputra, those who absorb themselves in contemplation in such a way are declared by the Lord to be truly absorbed in contemplation.'

"Lord, when I heard this teaching, I was unable to reply and remained silent. Therefore, I am reluctant to go to ask that good man about his sickness."

Then, the Buddha said to the venerable Mahāmaudgalyāyana, “Maudgalyāyana, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

Maudgalyāyana replied, “Lord, I am indeed reluctant to go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness. Why? I remember one day when I was teaching the Dharma to the householders in a square in the great city of Vaiśālī, and the Licchavi Vimalakīrti came along and said to me, ‘Reverend Maudgalyāyana, that is not the way to teach the Dharma to the householders in their white clothes. The Dharma must be taught according to reality.

“Reverend Maudgalyāyana, the Dharma is without a living being, because it is free of the dust of living beings. It is selfless, because it is free of the dust of desire. It is lifeless, because it is free of birth and death. It is without a person, because it dispenses with past origins and future destinies.

“The Dharma is peace and pacification, because it is free from desire. It does not become an object, because it is free of words and letters; it is inexpressible, and it transcends all movement of mind.

“The Dharma is omnipresent, because it is like infinite space. It is without color, mark, or shape, because it is free of all process. It is without the concept of “mine,” because it is free of the habitual notion of possession. It is without ideation, because it is free of mind, thought, or consciousness. It is incomparable, because it has no antithesis. It is without presumption of conditionality, because it does not conform to causes.

“It permeates evenly all things, because all are included in the ultimate realm. It conforms to reality by means of the process of nonconformity. It abides at the reality-limit, for it is utterly without fluctuation. It is immovable, because it is independent of the six objects of sense. It is without coming and going, for it never stands still. It is comprised by voidness; is remarkable through signlessness; and because of wishlessness is free of presumption and repudiation. It is without establishment and rejection, without birth or destruction. It is without any fundamental consciousness, transcending the range of eye, ear, nose, tongue, body, and thought. It is without highness and lowness. It abides without movement or activity.

“Reverend Mahāmaudgalyāyana, how could there be a teaching in regard to such a Dharma? Reverend Mahāmaudgalyāyana, even the expression “to teach the Dharma” is presumptuous, and those who listen to it listen to

presumption. Reverend Maudgalyāyana, where there are no presumptuous words, there is no teacher of the Dharma, no one to listen, and no one to understand. It is as if an illusory person were to teach the Dharma to illusory people.

“Therefore, you should teach the Dharma by keeping your mind on this. You should be adept in regard to the spiritual faculties of living beings. By means of the correct vision of the wisdom-eye, manifesting the great compassion, acknowledging the benevolent activity of the Buddha, purifying your intentions, understanding the definitive expressions of the Dharma, you should teach the Dharma in order that the continuity of the Three Jewels may never be interrupted.’

“Lord, when Vimalakīrti had discoursed thus, eight hundred householders in the crowd conceived the spirit of unexcelled, perfect enlightenment, and I myself was speechless. Therefore, Lord, I am indeed reluctant to go to this good man to inquire about his illness.”

Then, the Buddha said to the venerable Mahākāśyapa, “Mahākāśyapa, you go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

“Lord, I am indeed reluctant to go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness. Why? I remember one day, when I was in the street of the poor begging for my food, the Licchavi Vimalakīrti came along and said to me, ‘Reverend Mahākāśyapa, to avoid the houses of the wealthy, and to favor the houses of the poor—this is partiality in benevolence. Reverend Mahākāśyapa, you should dwell on the fact of the equality of things, and you should seek alms with consideration for all living beings at all times. You should beg your food in awareness of the ultimate nonexistence of food. You should seek alms for the sake of eliminating the materialism of others. When you enter a town, you should keep in mind its actual voidness, yet you should proceed through it in order to develop men and women. You should enter homes as if entering the family of the Buddha. You should accept alms by not taking anything. You should see form like a man blind from birth, hear sounds as if they were echoes, smell scents as if they were winds, experience tastes without any discrimination, touch tangibles in awareness of the ultimate lack of contact in gnosis, and know things with the consciousness of an illusory creature. That

which is without intrinsic substance and without imparted substance does not burn. And what does not burn will not be extinguished.

“Elder Mahākāśyapa, if, equipoised in the eight liberations without transcending the eight perverse paths, you can enter the sameness of reality by means of the sameness of perversity, and if you can make a gift to all living beings and an offering to all the noble ones and buddhas out of even a single measure of alms, then you yourself may eat. Thus, when you eat, after offering, you should be neither affected by afflictions nor free of afflictions, neither involved in concentration nor free from concentration, neither living in the world nor abiding in liberation. Furthermore, those who give such alms, reverend, have neither great merit nor small merit, neither gain nor loss. They should follow the way of the buddhas, not the way of the disciples. Only in this way, Elder Mahākāśyapa, is the practice of eating by alms meaningful.’

“Lord, when I heard this teaching, I was astonished and thought: ‘Reverence to all bodhisattvas! If a lay bodhisattva may be endowed with such eloquence, who is there who would not conceive the spirit of unexcelled, perfect enlightenment?’ From that time forth, I no longer recommend the vehicles of the disciples and of the solitary sages but recommend the Mahāyāna. And thus, Lord, I am reluctant to go to this good man to inquire about his illness.”

Then, the Buddha said to the venerable Subhūti, “Subhūti, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

Subhūti replied, “Lord, I am indeed reluctant to go to this good man to inquire about his illness. Why? My Lord, I remember one day, when I went to beg my food at the house of the Licchavi Vimalakīrti in the great city of Vaiśālī, he took my bowl and filled it with some excellent food and said to me, ‘Reverend Subhūti, take this food if you understand the sameness of all things through the sameness of material objects, and if you understand the sameness of the qualities of the Buddha through the sameness of all things. Take this food if, without abandoning desire, hatred, and folly, you can avoid association with them; if you can follow the path of the single way without ever disturbing the egoistic views; if, neither conquering ignorance and the craving for existence, nor producing knowledge and liberation, your liberation being the same as the equality of the uninterrupted sins, you are neither liberated nor

bound; if you do not see the four noble truths, yet are not one who “has not seen the truth;” if you are also neither “one who has attained fruition,” nor “an ordinary person,” while not having eliminated the qualities of “an ordinary person;” if you are not a noble one, and not a nonnoble one; if, though you are in the presence of all things, you are free of any notion of “all things.”

“Take this food, reverend Subhūti, if, without seeing the Buddha, hearing the Dharma, or serving the Saṅgha, you undertake the religious life under the six outsider masters; namely, Purāṇa Kāśyapa, Māskārin Gośāliputra, Saṃjāyin Vairāṭiputra, Kakuda Kātyāyana, Ajita Keśakambala, and Nirgrantha Jñātiputra, and follow the ways they prescribe.

“Take this food, reverend Subhūti, if, entertaining all false views, you find neither extremes nor middle; if, bound up in the eight adversities, you do not obtain favorable conditions; if, assimilating the passions, you do not attain purification; if the dispassion of all living beings is your dispassion, reverend; if those who make offerings to you are not thereby purified; if those who offer you food, reverend, still fall into the three bad migrations; if you associate with all Māras; if you entertain all passions; if the nature of passions is the nature of a reverend; if you have hostile feelings toward all living beings; if you despise all the buddhas; if you criticize all the teachings of the Buddha; if you do not rely on the Saṅgha; and finally, if you never enter ultimate liberation.’

“Lord, when I heard these words of the Licchavi Vimalakīrti, I wondered what I should say and what I should do, but I was totally in the dark. Leaving the bowl, I was about to leave the house when the Licchavi Vimalakīrti said to me, ‘Reverend Subhūti, do not fear these words, and pick up your bowl. What do you think, reverend Subhūti? If it were an incarnation created by the Tathāgata who spoke thus to you, would you be afraid?’

“I answered, ‘No indeed, noble sir!’ He then said, ‘Reverend Subhūti, the nature of all things is like illusion, like a magical incarnation. So you should not fear them. Why? All words also have that nature, and thus the wise are not attached to words, nor do they fear them. Why? All language does not ultimately exist, except as liberation. The nature of all things is liberation.’

“When Vimalakīrti had discoursed in this way, two hundred gods obtained the pure doctrinal vision in regard to all things, without obscurity or defilement, and five hundred gods obtained the conformatory tolerance. As

for me, I was speechless and unable to respond to him. Therefore, Lord, I am reluctant to go to this good man to inquire about his illness.”

Then, the Buddha said to the venerable Pūrṇamaitrāyaṇīputra, “Pūrṇa, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

Pūrṇa replied, “Lord, I am indeed reluctant to go to this good man to inquire about his illness. Why? Lord, I remember one day, when I was teaching the Dharma to some young monks in the great forest, the Licchavi Vimalakīrti came there and said to me, ‘Reverend Pūrṇa, first concentrate yourself, regard the minds of these young bhikṣus, and then teach them the Dharma! Do not put rotten food into a jeweled bowl! First understand the inclinations of these monks, and do not confuse priceless sapphires with glass beads!

“Reverend Pūrṇa, without examining the spiritual faculties of living beings, do not presume upon the one-sidedness of their faculties; do not wound those who are without wounds; do not impose a narrow path upon those who aspire to a great path; do not try to pour the great ocean into the hoof-print of an ox; do not try to put Mount Sumeru into a grain of mustard; do not confuse the brilliance of the sun with the light of a glowworm; and do not expose those who admire the roar of a lion to the howl of a jackal!

“Reverend Pūrṇa, all these monks were formerly engaged in the Mahāyāna but have forgotten the spirit of enlightenment. So do not instruct them in the disciple vehicle. The disciple vehicle is not ultimately valid, and you disciples are like men blind from birth, in regard to recognition of the degrees of the spiritual faculties of living beings.’

“At that moment, the Licchavi Vimalakīrti entered into such a concentration that those monks were caused to remember their various former lives, in which they had produced the roots of virtue by serving five hundred buddhas for the sake of perfect enlightenment. As soon as their own spirits of enlightenment had become clear to them, they bowed at the feet of that good man and pressed their palms together in reverence. He taught them the Dharma, and they all attained the stage of irreversibility from unexcelled, perfect enlightenment. It occurred to me then, ‘The disciples, who do not know the thoughts or the inclinations of others, are not able to teach the Dharma to anyone. Why? These disciples are not expert in discerning the

superiority and inferiority of the spiritual faculties of living beings, and they are not always in a state of concentration like the Tathāgata, the arhat, the perfectly accomplished Buddha.’ Therefore, Lord, I am reluctant to go to that good man to inquire about his health.”

The Buddha then said to the venerable Mahākātyāyana, “Kātyāyana, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

Kātyāyana replied, “Lord, I am indeed reluctant to go to that good man to inquire about his illness. Why? Lord, I remember one day when, after the Lord had given some brief instruction to the monks, I was defining the expressions of that discourse by teaching the meaning of impermanence, suffering, selflessness, and peace; the Licchavi Vimalakīrti came there and said to me, ‘Reverend Mahākātyāyana, do not teach an ultimate reality endowed with activity, production, and destruction! Reverend Mahākātyāyana, nothing was ever destroyed, is destroyed, or will ever be destroyed. Such is the meaning of “impermanence.” The meaning of the realization of birthlessness, through the realization of the voidness of the five aggregates, is the meaning of “suffering.” The fact of the nonduality of self and selflessness is the meaning of “selflessness.” That which has no intrinsic substance and no other sort of substance does not burn, and what does not burn is not extinguished; such lack of extinction is the meaning of “peace.””

“When he had discoursed thus, the minds of the monks were liberated from their defilements and entered a state of nongrasping. Therefore, Lord, I am reluctant to go to that good man to inquire about his illness.”

The Buddha then said to the venerable Aniruddha, “Aniruddha, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

“My Lord, I am indeed reluctant to go to that good man to inquire about his illness. Why? I remember, Lord, one day when I was taking a walk, the great Brahmā named Śubhavyūha and the ten thousand other Brahmās who accompanied him illuminated the place with their radiance and, having bowed their heads at my feet, withdrew to one side and asked me, ‘Reverend Aniruddha, you have been proclaimed by the Buddha to be the foremost among those who possess the divine eye. To what distance does the divine

vision of the venerable Aniruddha extend?’ I answered, ‘Friends, I see the entire billion-world-galactic universe of the Lord Śākyamuni just as plainly as a man of ordinary vision sees a myrobalan nut on the palm of his hand.’ When I had said these words, the Licchavi Vimalakīrti came there and, having bowed his head at my feet, said to me, ‘Reverend Aniruddha, is your divine eye compounded in nature? Or is it uncompounded in nature? If it is compounded in nature, it is the same as the superknowledges of the outsiders. If it is uncompounded in nature, then it is not constructed and, as such, is incapable of seeing. Then, how do you see, O elder?’

“At these words, I became speechless, and Brahmā also was amazed to hear this teaching from that good man. Having bowed to him, he said, ‘Who then, in the world, possesses the divine eye?’

“Vimalakīrti answered, ‘In the world, it is the buddhas who have the divine eye. They see all the buddhafi elds without even leaving their state of concentration and without being affected by duality.’

“Having heard these words, the ten thousand Brahmās were inspired with high resolve and conceived the spirit of unexcelled, perfect enlightenment. Having paid homage and respect both to me and to that good man, they disappeared. As for me, I remained speechless, and therefore I am reluctant to go to that good man to inquire about his illness.”

The Buddha then said to the venerable Upāli, “Upāli, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

Upāli replied, “Lord, I am indeed reluctant to go to that good man to inquire about his illness. Why? Lord, I remember that one day there were two monks who had committed some infraction and were too ashamed to appear before the Lord, so they came to me and said, ‘Reverend Upāli, we have both committed an infraction but are too ashamed to appear before the Buddha. Venerable Upāli, kindly remove our anxieties by absolving us of these infractions.’

“Lord, while I was giving those two monks some religious discourse, the Licchavi Vimalakīrti came there and said to me, ‘Reverend Upāli, do not aggravate further the sins of these two monks. Without perplexing them, relieve their remorse. Reverend Upāli, sin is not to be apprehended within, or

without, or between the two. Why? The Buddha has said, “Living beings are afflicted by the passions of thought, and they are purified by the purification of thought.”

“Reverend Upāli, the mind is neither within nor without, nor is it to be apprehended between the two. Sin is just the same as the mind, and all things are just the same as sin. They do not escape this same reality.

“Reverend Upāli, this nature of the mind, by virtue of which your mind, reverend, is liberated—does it ever become afflicted?’

“Never,’ I replied.

“Reverend Upāli, the minds of all living beings have that very nature. Reverend Upāli, conceptualization is total affliction, and not conceptualizing and not discriminating is their true nature. Misapprehension is total affliction, and non-misapprehension is their true nature. The presumption of self is total affliction, and selflessness is their true nature. Reverend Upāli, all things are without production, destruction, and duration, like magical illusions, clouds, and lightning; all things are evanescent, not remaining even for an instant; all things are like dreams, hallucinations, and unreal visions; all things are like the reflection of the moon in water and like a mirror-image; they are born of mental construction. Those who know this are called the true upholders of the discipline, and those disciplined in that way are indeed well disciplined.”

“Then the two monks said, ‘This householder is extremely well endowed with wisdom. The reverend Upāli, who was proclaimed by the Lord as the foremost of the upholders of the discipline, is not his equal.’

“I then said to the two monks, ‘Do not entertain the notion that he is a mere householder! Why? With the exception of the Tathāgata himself, there is no disciple or bodhisattva capable of competing with his eloquence or rivaling the brilliance of his wisdom.’

“Thereupon, the two monks, delivered from their anxieties and inspired with a high resolve, conceived the spirit of unexcelled, perfect enlightenment. Bowing down to that good man, they made the wish: ‘May all living beings attain eloquence such as this!’ Therefore, I am reluctant to go to that good man to inquire about his illness.”

The Buddha then said to the venerable Rāhula, “Rāhula, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

Rāhula replied, “Lord, I am indeed reluctant to go to that good man to inquire about his illness. Why? Lord, I remember that one day many young Licchavi gentlemen came to the place where I was and said to me, ‘Reverend Rāhula, you are the son of the Lord, and, having renounced a kingdom of a universal monarch, you have left the world. What are the virtues and benefits you saw in leaving the world?’

“As I was teaching them properly the benefits and virtues of renouncing the world, the Licchavi Vimalakīrti came there and, having greeted me, said, ‘Reverend Rāhula, you should not teach the benefits and virtues of renunciation in the way that you do. Why? Renunciation is itself the very absence of virtues and benefits. Reverend Rāhula, one may speak of benefits and virtues in regard to compounded things, but renunciation is uncompounded, and there can be no question of benefits and virtues in regard to the uncompounded. Reverend Rāhula, renunciation is not material but is free of matter. It is free of the extreme views of beginning and end. It is the path of liberation. It is praised by the wise, embraced by the noble ones, and causes the defeat of all Māras. It liberates from the five states of existence, purifies the five eyes, cultivates the five powers, and supports the five spiritual faculties. Renunciation is totally harmless to others and is not adulterated with evil things. It disciplines the outsiders, transcending all denominations. It is the bridge over the swamp of desire, without grasping, and free of the habits of “I” and “mine.” It is without attachment and without disturbance, eliminating all commotion. It disciplines one’s own mind and protects the minds of others. It favors mental quiescence and stimulates transcendental analysis. It is irreproachable in all respects and so is called renunciation. Those who leave the mundane in this way are called “truly renunciants.” Young men, renounce the world in the light of this clear teaching! The appearance of the Buddha is extremely rare. Human life endowed with leisure and opportunity is very hard to obtain. To be a human being is very precious.’

“The young men complained: ‘But, householder, we have heard the Tathāgata declare that one should not renounce the world without the permission of one’s parents.’

“Vimalakīrti answered: ‘Young men, you should cultivate yourselves intensively to conceive the spirit of unexcelled, perfect enlightenment. That in itself will be your renunciation and high ordination!’

“Thereupon, thirty-two of the Licchavi youths conceived the spirit of unexcelled, perfect enlightenment. Therefore, Lord, I am reluctant to go to that good man to inquire about his illness.”

The Buddha then said to the venerable Ānanda, “Ānanda, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

Ānanda replied, “Lord, I am indeed reluctant to go to that good man to inquire about his illness. Why? Lord, I remember one day when the body of the Lord manifested some indisposition and he required some milk; I took the bowl and went to the door of the mansion of a great Brahmān family. The Licchavi Vimalakīrti came there, and, having saluted me, said, ‘Reverend Ānanda, what are you doing on the threshold of this house with your bowl in your hand so early in the morning?’

“I replied: ‘The body of the Lord manifests some indisposition, and he needs some milk. Therefore, I have come to fetch some.’

“Vimalakīrti then said to me, ‘Reverend Ānanda, do not say such a thing! Reverend Ānanda, the body of the Tathāgata is tough as a diamond, having eliminated all the instinctual traces of evil and being endowed with all goodness. How could disease or discomfort affect such a body?’

“Reverend Ānanda, go in silence, and do not belittle the Lord. Do not say such things to others. It would not be good for the powerful gods or for the bodhisattvas coming from the various buddhafiels to hear such words.

“Reverend Ānanda, a universal monarch, who is endowed only with a small root of virtue, is free of diseases. How then could the Lord, who has an infinite root of virtue, have any disease? It is impossible.

“Reverend Ānanda, do not bring shame upon us, but go in silence, lest the outsider sectarians should hear your words. They would say, ‘For shame! The teacher of these people cannot even cure his own sicknesses. How then can he cure the sicknesses of others?’ Reverend Ānanda, go then discreetly so that no one observes you.

“Reverend Ānanda, the Tathāgatas have the body of the Dharma—not a body that is sustained by material food. The Tathāgatas have a transcendental body that has transcended all mundane qualities. There is no injury to the body of a Tathāgata, as it is rid of all defilements. The body of a Tathāgata is uncompounded and free of all formative activity. Reverend Ānanda, to believe there can be illness in such a body is irrational and unseemly!”

“When I had heard these words, I wondered if I had previously misheard and misunderstood the Buddha, and I was very much ashamed. Then I heard a voice from the sky: ‘Ānanda! The householder speaks to you truly. Nevertheless, since the Buddha has appeared during the time of the five corruptions, he disciplines living beings by acting lowly and humble. Therefore, Ānanda, do not be ashamed, and go and get the milk!’

“Lord, such was my conversation with the Licchavi Vimalakīrti, and therefore I am reluctant to go to that good man to inquire about his illness.”

In the same way, the rest of the five hundred disciples were reluctant to go to the Licchavi Vimalakīrti, and each told the Buddha his own adventure, recounting all his conversations with the Licchavi Vimalakīrti.

Then, the Buddha said to the bodhisattva Maitreya, “Maitreya, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

Maitreya replied, “Lord, I am indeed reluctant to go to that good man to inquire about his illness. Why? Lord, I remember that one day I was engaged in a conversation with the gods of the Tuṣita heaven, the god Saṃtuṣita and his retinue, about the stage of nonregression of the great bodhisattvas. At that time, the Licchavi Vimalakīrti came there and addressed me as follows:

“Maitreya, the Buddha has prophesied that only one more birth stands between you and unexcelled, perfect enlightenment. What kind of birth does this prophecy concern, Maitreya? Is it past? Is it future? Or is it present? If it is a past birth, it is already finished. If it is a future birth, it will never arrive. If it is a present birth, it does not abide. For the Buddha has declared, “Bhikṣus, in a single moment, you are born, you age, you die, you transmigrate, and you are reborn.”

“Then might the prophecy concern birthlessness? But birthlessness applies to the stage of destiny for the ultimate, in which there is neither prophecy nor attainment of perfect enlightenment.

“Therefore, Maitreya, is your reality from birth? Or is it from cessation? Your reality as prophesied is not born and does not cease, nor will it be born nor will it cease. Furthermore, your reality is just the same as the reality of all living beings, the reality of all things, and the reality of all the holy ones. If your enlightenment can be prophesied in such a way, so can that of all living beings. Why? Because reality does not consist of duality or of diversity. Maitreya, whenever you attain buddhahood, which is the perfection of enlightenment, at the same time all living beings will also attain buddhahood. Why? Enlightenment consists of the realizations of all living beings. Maitreya, at the moment when you attain ultimate liberation, all living beings will also attain ultimate liberation. Why? The Tathāgatas do not enter ultimate liberation until all living beings have entered ultimate liberation. For, since all living beings are utterly liberated, the Tathāgatas see them as having the nature of ultimate liberation.

“Therefore, Maitreya, do not fool and delude these deities! No-one abides in, or regresses from, enlightenment. Maitreya, you should introduce these deities to the repudiation of all discriminative constructions concerning enlightenment.

“Enlightenment is perfectly realized neither by the body nor by the mind. Enlightenment is the eradication of all marks. Enlightenment is free of presumptions concerning all objects. Enlightenment is free of the functioning of all intentional thoughts. Enlightenment is the annihilation of all convictions. Enlightenment is free from all discriminative constructions. Enlightenment is free from all vacillation, mentation, and agitation. Enlightenment is not involved in any commitments. Enlightenment is the arrival at detachment, through freedom from all habitual attitudes. The ground of enlightenment is the ultimate realm. Enlightenment is realization of reality. Enlightenment abides at the reality-limit. Enlightenment is without duality, since therein are no minds and no things. Enlightenment is equality, since it is equal to infinite space.

“Enlightenment is unconstructed, because it is neither born nor destroyed, neither abides nor undergoes any transformation. Enlightenment is the complete knowledge of the thoughts, deeds, and inclinations of all living beings. Enlightenment is not a door for the sense-media. Enlightenment is unadulterated, since it is free of the passions of the instinctually driven succession of lives. Enlightenment is neither somewhere nor nowhere, abiding in no location or dimension. Enlightenment, not being contained in anything, does not stand in reality. Enlightenment is merely a name and even that name is motionless. Enlightenment, free of abstention and undertaking, is energyless. There is no agitation in enlightenment, as it is utterly pure by nature. Enlightenment is radiance, pure in essence. Enlightenment is without subjectivity and completely without object. Enlightenment, which penetrates the equality of all things, is undifferentiated. Enlightenment, which is not shown by any example, is incomparable. Enlightenment is subtle, since it is extremely difficult to realize. Enlightenment is all-pervasive, as it has the nature of infinite space. Enlightenment cannot be realized, either physically or mentally. Why? The body is like grass, trees, walls, paths, and optical illusions. And the mind is immaterial, invisible, baseless, and unconscious.’

“Lord, when Vimalakīrti had discoursed thus, two hundred of the deities in that assembly attained the tolerance of the birthlessness of things. As for me, Lord, I was rendered speechless. Therefore, I am reluctant to go to that good man to inquire about his illness.”

The Buddha then said to the young Licchavi Prabhāvyūha, “Prabhāvyūha, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

Prabhāvyūha replied, “Lord, I am indeed reluctant to go to that good man to inquire about his illness. Why? Lord, I remember one day, when I was going out of the great city of Vaiśālī, I met the Licchavi Vimalakīrti coming in. He greeted me, and I then addressed him: ‘Householder, where do you come from?’ He replied, ‘I come from the seat of enlightenment.’ I then inquired, ‘What is meant by “seat of enlightenment”?’ He then spoke the following words to me, ‘Noble son, the seat of enlightenment is the seat of positive thought because it is without artificiality. It is the seat of effort, because it releases energetic activities. It is the seat of high resolve, because its insight is

superior. It is the seat of the great spirit of enlightenment, because it does not neglect anything.

“It is the seat of generosity, because it has no expectation of reward. It is the seat of morality, because it fulfills all commitments. It is the seat of tolerance, because it is free of anger toward any living being. It is the seat of effort, because it does not turn back. It is the seat of meditation, because it generates fitness of mind. It is the seat of wisdom, because it sees everything directly.

“It is the seat of love, because it is equal to all living beings. It is the seat of compassion, because it tolerates all injuries. It is the seat of joy, because it is joyfully devoted to the bliss of the Dharma. It is the seat of equanimity, because it abandons affection and aversion.

“It is the seat of paranormal perception, because it has the six superknowledges. It is the seat of liberation, because it does not intellectualize. It is the seat of liberative art, because it develops living beings. It is the seat of the means of unification, because it brings together living beings. It is the seat of learning, because it makes practice of the essence. It is the seat of decisiveness, because of its precise discrimination. It is the seat of the aids to enlightenment, because it eliminates the duality of the compounded and the un-compounded. It is the seat of truth, because it does not deceive anyone.

“It is the seat of interdependent origination, because it proceeds from the exhaustion of ignorance to the exhaustion of old age and death. It is the seat of eradication of all afflictions, because it is perfectly enlightened about the nature of reality. It is the seat of all living beings, because all living beings are without intrinsic identity. It is the seat of all things, because it is perfectly enlightened with regard to voidness.

“It is the seat of the conquest of all devils, because it never flinches. It is the seat of the triple world, because it is free of involvement. It is the seat of the heroism that sounds the lion’s roar, because it is free of fear and trembling. It is the seat of the strengths, the fearlessnesses, and all the special qualities of the Buddha, because it is irreproachable in all respects. It is the seat of the three knowledges, because in it no passions remain. It is the seat of

instantaneous, total understanding of all things, because it realizes fully the gnosis of omniscience.

“Noble son, when bodhisattvas are thus endowed with the transcendences, the roots of virtue, the ability to develop living beings, and the incorporation of the holy Dharma, whether they lift up their feet or put them down, they all come from the seat of enlightenment. They come from the qualities of the Buddha, and stand on the qualities of the Buddha.’

“Lord, when Vimalakīrti had explained this teaching, five hundred gods and men conceived the spirit of enlightenment, and I became speechless. Therefore, Lord, I am reluctant to go to that good man to inquire about his illness.”

The Buddha then said to the bodhisattva Jagatindhara, “Jagatindhara, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

“Jagatindhara replied, “Lord, I am indeed reluctant to go to that good man to inquire about his illness. Why? Lord, I remember that one day, when I was at home, the wicked Māra, disguised as Indra and surrounded with twelve thousand heavenly maidens, approached me with the sounds of music and singing. Having saluted me by touching my feet with his head, he withdrew with his retinue to one side. I then, thinking he was Śakra, the king of the gods, said to him, ‘Welcome, O Kauśikā! You should remain consciously aware in the midst of the pleasures of desire. You should often think on impermanence and strive to utilize the essential in body, life, and wealth.’

“Māra then said to me, ‘Good sir, accept from me these twelve thousand divine maidens and make them your servants.’

“I replied, ‘O Kauśikā, do not offer me, who am religious and a son of the Śākya, things which are not appropriate. It is not proper for me to have these maidens.’

“No sooner had I said these words than the Licchavi Vimalakīrti came there and said to me, ‘Noble son, do not think that this is Indra! This is not Indra but the evil Māra, who has come to ridicule you.’

“Then the Licchavi Vimalakīrti said to Māra, ‘Evil Māra, since these heavenly maidens are not suitable for this religious devotee, a son of the Śākya, give them to me.’

“Then Māra was terrified and distressed, thinking that the Licchavi Vimalakīrti had come to expose him. He tried to make himself invisible, but, try as he might with all his magical powers, he could not vanish from sight. Then a voice resounded in the sky, saying, ‘Evil One, give these heavenly maidens to the good man Vimalakīrti, and only then will you be able to return to your own abode.’

“Then Māra was even more frightened and, much against his will, gave the heavenly maidens.

“The Licchavi Vimalakīrti, having received the goddesses, said to them, ‘Now that you have been given to me by Māra, you should all conceive the spirit of unexcelled, perfect enlightenment.’

“He then exhorted them with discourse suitable for their development toward enlightenment, and soon they conceived the spirit of enlightenment. He then said to them, ‘You have just conceived the spirit of enlightenment. From now on, you should devote yourselves to find joy in pleasures of the Dharma, and should take no pleasure in desires.’

“They then asked him, ‘What is “joy in the pleasures of the Dharma”?’

“He declared, ‘It is the joy of unbreakable faith in the Buddha, of wishing to hear the Dharma, of serving the Saṅgha and honoring the spiritual benefactors without pride. It is the joy of renunciation of the whole world, of not being fixed in objects, of considering the five aggregates to be like murderers, of considering the elements to be like venomous serpents, and of considering the sense-media to be like an empty town. It is the joy of always guarding the spirit of enlightenment, of helping living beings, of sharing through generosity, of not slackening in morality, of control and tolerance in patience, of thorough cultivation of virtue by effort, of total absorption in meditation, and of absence of afflictions in wisdom. It is the joy of extending enlightenment, of conquering the Māras, of destroying the afflictions, and of purifying the buddhafield. It is the joy of accumulating all virtues, in order to cultivate the auspicious marks and signs. It is the joy of the liberation of nonintimidation when hearing the profound teaching. It is the joy of exploration of the three doors of liberation, and of the realization of liberation. It is the joy of being an ornament of the seat of enlightenment, and of not attaining liberation at the wrong time. It is the joy of serving those of equal fortune, of not hating or resenting those of

superior fortune, of serving the spiritual benefactors, and of avoiding sinful friends. It is the joy of the superior gladness of faith and devotion to the Dharma. It is the joy of acquiring liberative arts and of the conscious cultivation of the aids to enlightenment. Thus, the bodhisattva admires and finds joy in the delights of the Dharma.'

"Thereupon, Māra said to the goddesses, 'Now come along and let us return home.'

"They said, 'You gave us to this householder. Now we should enjoy the delights of the Dharma and should no longer enjoy the pleasures of desires.'

"Then Māra said to the Licchavi Vimalakīrti, 'If it is so that the bodhisattva, the spiritual hero, has no mental attachment, and gives away all his possessions, then, householder, please give me these goddesses.'

"Vimalakīrti replied, 'They are given, Māra. Go home with your retinue. May you fulfill the religious aspirations of all living beings!'

"Then the goddesses, saluting Vimalakīrti, said to him, 'Householder, how should we live in the abode of the Māras?'

"Vimalakīrti replied, 'Sisters, there is a door of the Dharma called "The Inexhaustible Lamp." Practice it! What is it? Sisters, a single lamp may light hundreds of thousands of lamps without itself being diminished. Likewise, sisters, a single bodhisattva may establish many hundreds of thousands of living beings in enlightenment without his mindfulness being diminished. In fact, not only does it not diminish, it grows stronger. Likewise, the more you teach and demonstrate virtuous qualities to others, the more you grow with respect to these virtuous qualities. This is the door of the Dharma called "The Inexhaustible Lamp." When you are living in the realm of Māra, inspire innumerable gods and goddesses with the spirit of enlightenment. In such a way, you will repay the kindness of the Tathāgata, and you will become the benefactors of all living beings.'

"Then, those goddesses bowed at the feet of the Licchavi Vimalakīrti and departed in the company of Māra. Thus, Lord, I saw the supremacy of the magical power, wisdom, and eloquence of the Licchavi Vimalakīrti, and therefore I am reluctant to go to that good man to inquire about his illness."

The Buddha then said to the merchant's son, Sudatta, "Noble son, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness."

Sudatta replied, "Lord, I am indeed reluctant to go to that good man to inquire about his illness. Why? Lord, I remember one day in my father's house when, in order to celebrate a great sacrifice, I was bestowing gifts upon religious devotees, brahmāns, the poor, the wretched, the unfortunate, beggars, and all the needy. On the seventh and final day of this great sacrifice, the Licchavi Vimalakīrti came there and said, 'Merchant's son, you should not celebrate a sacrifice in this way. You should celebrate a Dharma-sacrifice. What is the use of the sacrifice of material things?'

"I then asked him, 'How does one give a Dharma-sacrifice?'

"He replied, 'A Dharma-sacrifice is that which develops living beings without beginning or end, giving gifts to them all simultaneously. What is that? It consists of the great love which is consummated in enlightenment; of the great compassion consummated in the concentration of the holy Dharma on the liberation of all living beings; of the great joy consummated in the awareness of the supreme happiness of all living beings; and of the great equanimity consummated in concentration through knowledge.

"The Dharma-sacrifice consists of the transcendence of generosity, consummated in peacefulness and self-discipline; of the transcendence of morality, consummated in the moral development of immoral beings; of the transcendence of tolerance, consummated through the principle of selflessness; of the transcendence of effort, consummated in initiative toward enlightenment; of the transcendence of meditation, consummated in the solitude of body and mind; and of the transcendence of wisdom, consummated in the omniscient gnosis.

"The Dharma-sacrifice consists of the meditation of voidness, consummated in effectiveness in the development of all living beings; of the meditation of signlessness, consummated in the purification of all compounded things; and of the meditation of wishlessness, consummated in voluntarily assuming rebirths.

"The Dharma-sacrifice consists of heroic strength, consummated in the upholding of the holy Dharma; of the power of life, consummated in the means of unification; of the absence of pride, consummated in becoming the

slave and the disciple of all living beings; of the gain of body, health, and wealth, consummated by the extraction of essence from the essenceless; of mindfulness, consummated by the six remembrances; of positive thought, consummated through the truly enjoyable Dharma; of purity of livelihood, consummated by correct spiritual practice; of the respect of noble ones, consummated by joyful and faithful service; of soberness of mind, consummated by absence of dislike for ordinary people; of high resolve, consummated by renunciation; of skill in erudition, consummated by religious practice; of retirement in solitary retreats, consummated by understanding things free of afflictions; of introspective meditation, consummated by attainment of the buddha-gnosis; of the stage of the practice of yoga, consummated by the yoga of liberating all living beings from their afflictions.

“The Dharma-sacrifice consists of the store of merit consummated by the auspicious signs and marks, the ornaments of the buddhafi elds, and all other means of development of living beings; of the store of knowledge consummated in the ability to teach the Dharma according to the thoughts and actions of all living beings; of the store of wisdom, consummated in the uniform gnosis free of acceptance and rejection in regard to all things; of the store of all roots of virtue, consummated in the abandonment of all afflictions, obscurations, and unvirtuous things; and of the attainment of all the aids to enlightenment, consummated in the realization of the gnosis of omniscience as well as in accomplishment of all virtue.

“That, noble son, is the Dharma-sacrifice. The bodhisattva who lives by this Dharma-sacrifice is the best of sacrificers, and, through his extreme sacrifice, is himself worthy of offerings from all people, including the gods.’

“Lord, as soon as the householder had discoursed thus, two hundred brahmins among the crowd of brahmins present conceived the spirit of unexcelled, perfect enlightenment. And I, full of astonishment, having saluted this good man by touching his feet with my head, took from around my neck a necklace of pearls worth one hundred thousand pieces of gold and offered it to him. But he would not accept it. I then said to him, ‘Please accept, good man, this necklace of pearls, out of compassion for me, and give it to whomsoever you wish.’

“Then, Vimalakīrti took the pearls and divided them into two halves. He gave one half of them to the lowliest poor of the city, who had been disdained by those present at the sacrifice. The other half he offered to the Tathāgata Duṣprasaha. And he performed a miracle such that all present beheld the universe called Marīci and the Tathāgata Duṣprasaha. On the head of the Tathāgata Duṣprasaha, the pearl necklace took the form of a pavilion, decorated with strings of pearls, resting on four bases, with four columns, symmetrical, well constructed, and lovely to behold. Having shown such a miracle, Vimalakīrti said, ‘The giver who makes gifts to the lowliest poor of the city, considering them as worthy of offering as the Tathāgata himself, the giver who gives without any discrimination, impartially, with no expectation of reward, and with great love—that giver, I say, totally fulfills the Dharma-sacrifice.’

“Then the poor of the city, having seen that miracle and having heard that teaching, conceived the spirit of unexcelled, perfect enlightenment. Therefore, Lord, I am reluctant to go to that good man to inquire about his illness.”

In the same way, all the bodhisattvas, the great spiritual heroes, told the stories of their conversations with Vimalakīrti and declared their reluctance to go to him.

The Consolation of the Invalid

Then, the Buddha said to the crown prince, Mañjuśrī, “Mañjuśrī, go to the Licchavi Vimalakīrti to inquire about his illness.”

Mañjuśrī replied, “Lord, it is difficult to attend upon the Licchavi Vimalakīrti. He is gifted with marvelous eloquence concerning the law of the profound. He is extremely skilled in full expressions and in the reconciliation of dichotomies. His eloquence is inexorable, and no one can resist his imperturbable intellect. He accomplishes all the activities of the bodhisattvas. He penetrates all the secret mysteries of the bodhisattvas and the buddhas. He is skilled in civilizing all the abodes of devils. He plays with the great superknowledges. He is consummate in wisdom and liberative art. He has attained the supreme excellence of the indivisible, nondual sphere of the ultimate realm. He is skilled in teaching the Dharma with its infinite modalities within the uniform ultimate. He is skilled in granting means of attainment in accordance with the spiritual faculties of all living beings. He has thoroughly integrated his realization with skill in liberative art. He has attained decisiveness with regard to all questions. Thus, although he cannot be withstood by someone of my feeble defenses, still, sustained by the grace of the Buddha, I will go to him and will converse with him as well as I can.”

Thereupon, in that assembly, the bodhisattvas, the great disciples, the Śākras, the Brahmās, the Lokapālas, and the gods and goddesses, all had this thought: “Surely the conversations of the crown prince Mañjuśrī and that good man will result in a profound teaching of the Dharma.”

Thus, eight thousand bodhisattvas, five hundred disciples, a great number of Śākras, Brahmās, Lokapālas, and many hundreds of thousands of gods and goddesses, all followed the crown prince Mañjuśrī to listen to the Dharma. And the crown prince Mañjuśrī, surrounded and followed by these bodhisattvas, disciples, Śākras, Brahmās, Lokapālas, gods, and goddesses, entered the great city of Vaiśālī.

Meanwhile, the Licchavi Vimalakīrti thought to himself, “Mañjuśrī, the crown prince, is coming here with numerous attendants. Now, may this house be transformed into emptiness!”

Then, magically his house became empty. Even the doorkeeper disappeared. And, except for the invalid’s couch upon which Vimalakīrti himself was lying, no bed or couch or seat could be seen anywhere.

Then, the Licchavi Vimalakīrti saw the crown prince Mañjuśrī and addressed him thus: “Mañjuśrī! Welcome, Mañjuśrī! You are very welcome! Here you are, without previously having come, been seen or been heard.

Mañjuśrī declared, “Householder, it is as you say. Who comes, ultimately comes not. Who goes, ultimately goes not. Why? Coming is not really known in coming, and going is not really known in going. What is seen is not to be seen again, ultimately.

“Good sir, is your condition tolerable? Is it livable? Are your physical elements not disturbed? Is your sickness diminishing? Is it not increasing? The Buddha asks about you—if you have slight trouble, slight discomfort, slight sickness, if your distress is light, if you are cared for, strong, at ease, without self-reproach, and if you are living in touch with the supreme happiness.

“Householder, whence came this sickness of yours? How long will it continue? How does it stand? How can it be alleviated?” Vimalakīrti replied, “Mañjuśrī, my sickness comes from ignorance and the thirst for existence and it will last as long as do the sicknesses of all living beings. Were all living beings to be free from sickness, I also would not be sick. Why? Mañjuśrī, for the bodhisattva, the world consists only of living beings, and sickness is inherent in living in the world. Were all living beings free of sickness, the bodhisattva also would be free of sickness. For example, Mañjuśrī, when the only son of a merchant is sick, both his parents become sick on account of the sickness of their son. And the parents will suffer as long as that only son does not recover from his sickness. Just so, Mañjuśrī, the bodhisattva loves all living beings as if each were his only child. He becomes sick when they are sick and is cured when they are cured. You ask me, Mañjuśrī, whence comes my sickness; the sicknesses of the bodhisattvas arise from great compassion.”

Mañjuśrī: Householder, why is your house empty? Why have you no servants?

Vimalakīrti: Mañjuśrī, all buddhafiels are also empty.

Mañjuśrī: What makes them empty?

Vimalakīrti: They are empty because of emptiness.

Mañjuśrī: What is “empty” about emptiness?

Vimalakīrti: Constructions are empty, because of emptiness.

Mañjuśrī: Can emptiness be conceptually constructed?

Vimalakīrti: Even that concept is itself empty, and emptiness cannot construct emptiness.

Mañjuśrī: Householder, where should emptiness be sought?

Vimalakīrti: Mañjuśrī, emptiness should be sought among the sixty-two convictions.

Mañjuśrī: Where should the sixty-two convictions be sought?

Vimalakīrti: They should be sought in the liberation of the tathāgatas.

Mañjuśrī: Where should the liberation of the tathāgatas be sought?

Vimalakīrti: It should be sought in the prime mental activity of all living beings. Mañjuśrī, you ask me why I am without servants, but all Māras and opponents are my servants. Why? The Māras advocate this life of birth and death and the bodhisattva does not avoid life. The outsider opponents advocate convictions, and the bodhisattva is not troubled by convictions. Therefore, all Māras and opponents are my servants.

Mañjuśrī: Householder, of what sort is your sickness?

Vimalakīrti: It is immaterial and invisible.

Mañjuśrī: Is it physical or mental?

Vimalakīrti: It is not physical, since the body is insubstantial in itself. It is not mental, since the nature of the mind is like illusion.

Mañjuśrī: Householder, which of the four main elements is disturbed: earth, water, fire, or air?

Vimalakīrti: Mañjuśrī, I am sick only because the elements of living beings are disturbed by sicknesses.

Mañjuśrī: Householder, how should a bodhisattva console another bodhisattva who is sick?

Vimalakīrti: He should tell him that the body is impermanent, but should not exhort him to renunciation or disgust. He should tell him that the body is miserable, but should not encourage him to find solace in liberation; that the body is selfless, but that living beings should be developed; that the body is peaceful, but not to seek any ultimate calm. He should tell him to confess his evil deeds, but not just to escape them. He should encourage his empathy for all living beings on account of his own sickness, his remembrance of suffering experienced from beginningless time, and his consciousness of working for the welfare of living beings. He should encourage him to manifest the roots of virtue, to maintain the primal purity and the lack of craving, and thus to always strive to become the king of healers, who can cure all sicknesses. Thus should a bodhisattva console a sick bodhisattva, in such a way as to make him happy.

Mañjuśrī asked, “Noble sir, how should a sick bodhisattva control his own mind?”

Vimalakīrti replied, “Mañjuśrī, a sick bodhisattva should control his own mind with the following consideration: sickness arises from total involvement in the process of misunderstanding from beginningless time. It arises from the afflictions that result from unreal mental constructions, and hence ultimately nothing is perceived which can be said to be sick. Why? The body is the issue of the four main elements, and in these elements there is no owner and no agent. There is no self in this body, and, except for arbitrary insistence on self, ultimately no “I” which can be said to be sick can be apprehended. Therefore, thinking “I” should not adhere to any self, and “I” should rest in the knowledge of the root of illness,’ he should abandon the conception of himself as a personality and produce the conception of himself as a thing, thinking, ‘This body is an aggregate of many things; when it is born, only things are born; when it ceases, only things cease; these things have no awareness or feeling of each other; when they are born, they do not think, “I am born.” When they cease, they do not think, “I cease.”’

“Furthermore, he should understand thoroughly the conception of himself as a thing by cultivating the following consideration: ‘Just as in the case of the conception of “self,” so the conception of “thing” is also a misunderstanding,

and this misunderstanding is also a grave sickness; I should free myself from this sickness and should strive to abandon it.'

"What is the elimination of this sickness? It is the elimination of egoism and possessiveness. What is the elimination of egoism and possessiveness? It is the freedom from dualism. What is freedom from dualism? It is the absence of involvement with either the external or the internal. What is absence of involvement with either external or internal? It is non-deviation, non-fluctuation, and non-distraction from sameness. What is sameness? It is the sameness of everything from self to liberation. Why? Because both self and liberation are void. How can both be void? As verbal designations, they both are void, and neither is established in reality. Therefore, one who sees such sameness makes no difference between sickness and voidness; his sickness is itself voidness, and that sickness as voidness is itself void.

"The sick bodhisattva should recognize that sensation is ultimately nonsensation, but he should not realize the cessation of sensation. Although both pleasure and pain are abandoned when the buddha-qualities are fully accomplished, there is then no sacrifice of the great compassion for all living beings living in the bad migrations. Thus, recognizing in his own suffering the infinite sufferings of these living beings, the bodhisattva correctly contemplates these living beings and resolves to cure all sicknesses.

"As for these living beings, there is nothing to be applied, and there is nothing to be removed; one has only to teach them the Dharma for them to realize the basis from which sicknesses arise. What is this basis? It is object-perception. To the extent that a basis of object-perception is objectified, it is the basis of sickness. What is it that is objectified? The three realms of existence are objectified. What is the thorough understanding of the basis of that object-perception? It is its nonperception, as one does not objectify a thing that is not perceived. What does one not perceive? One does not perceive the two views, the view of the self and the view of the other. Therefore, it is called nonperception.

"Mañjuśrī, thus should a sick bodhisattva control his own mind in order to overcome old age, sickness, death, and birth. Such, Mañjuśrī, is the sickness of the bodhisattva. If he takes it otherwise, all his efforts will be in vain. Just as

one is called 'hero' when one overcomes all enemies, so, too, one is called 'bodhisattva' when one conquers the miseries of aging, sickness, and death.

"The sick bodhisattva should tell himself: 'Just as my sickness is unreal and nonexistent, so the sicknesses of all living beings are unreal and nonexistent.' Through such considerations, he arouses the great compassion toward all living beings without falling into any sentimental compassion, but instead, arouses great compassion toward all living beings through striving to eliminate the incidental afflictions. Why? Because great compassion that falls into sentimentally purposive views only exhausts the bodhisattva in his reincarnations. But the great compassion which is free of involvement with sentimentally purposive views does not exhaust the bodhisattva in all his reincarnations. He does not reincarnate through involvement with such views but reincarnates with his mind free of involvement. Hence, even his reincarnation is like a liberation. Being reincarnated as if being liberated, he has the power and ability to teach the Dharma which liberates living beings from their bondage. As the Lord declares: 'It is not possible for one who is himself bound to deliver others from their bondage. But one who is himself liberated is able to liberate others from their bondage.' Therefore, the bodhisattva should participate in liberation and should not participate in bondage.

"What is bondage? And what is liberation? To indulge in liberation from the world without employing liberative art is bondage for the bodhisattva. To engage in life in the world with full employment of liberative art is liberation for the bodhisattva. To experience the taste of contemplation, meditation, and concentration without skill in liberative art is bondage. To experience the taste of contemplation and meditation with skill in liberative art is liberation. Wisdom not integrated with liberative art is bondage, but wisdom integrated with liberative art is liberation. Liberative art not integrated with wisdom is bondage, but liberative art integrated with wisdom is liberation.

"How is wisdom not integrated with liberative art a bondage? Wisdom not integrated with liberative art consists of concentration on voidness, signlessness, and wishlessness, and yet it fails to concentrate on cultivation of the auspicious signs and marks, on the adornment of the buddhfield, and on the work of development of living beings—and it is bondage.

“How is wisdom integrated with liberative art a liberation? Wisdom integrated with liberative art consists of concentration on cultivation of the auspicious signs and marks, on the adornment of the buddha field, and on the work of development of living beings, all the while concentrating on deep investigation of voidness, signlessness, and wishlessness—and it is liberation.

“What is the bondage of liberative art not integrated with wisdom? The bondage of liberative art not integrated with wisdom consists of the bodhisattva’s planting of the roots of virtue without dedicating them for the sake of enlightenment, while living in the grip of dogmatic convictions, passions, attachments, resentments, and their subconscious instincts.

“What is the liberation of liberative art integrated with wisdom? The liberation of liberative art integrated with wisdom consists of the bodhisattva’s dedication of his roots of virtue for the sake of enlightenment, without taking any pride therein, while forgoing all convictions, passions, attachments, resentments, and their subconscious instincts.

“Mañjuśrī, thus should the sick bodhisattva consider things. His wisdom is the consideration of body, mind, and sickness as impermanent, miserable, empty, and selfless. His liberative art consists of not exhausting himself by trying to avoid all physical sickness, and of applying himself to accomplish the benefit of living beings, without interrupting the cycle of reincarnations.

Furthermore, his wisdom lies in understanding that body, mind, and sickness are neither new nor old, whether considered simultaneously or sequentially. And his liberative art lies in not seeking pacification or cessation of body, mind, or sicknesses.

“That, Mañjuśrī, is the way a sick bodhisattva should concentrate his mind; he should live neither in control of his mind, nor in indulgence of his mind. Why? To live by indulging the mind is proper for fools and to live in control of the mind is proper for the disciples. Therefore, the bodhisattva should live neither in control nor in indulgence of his mind. Not living in either of the two extremes is the domain of the bodhisattva.

“Not the domain of the ordinary individual and not the domain of the arhat, such is the domain of the bodhisattva. The domain of the world yet not the domain of the afflictions, such is the domain of the bodhisattva. Where one understands liberation, yet does not enter final and complete liberation, there

is the domain of the bodhisattva. Where the four Māras manifest, yet where all the works of Māras are transcended, there is the domain of the bodhisattva. Where one seeks the gnosis of omniscience, yet does not attain this gnosis at the wrong time, there is the domain of the bodhisattva. Where one knows the four noble truths, yet does not realize those truths at the wrong time, there is the domain of the bodhisattva. A domain of introspective insight, wherein one does not arrest voluntary reincarnation in the world, such is the domain of the bodhisattva. A domain where one realizes birthlessness, yet does not become destined for the ultimate, such is the domain of the bodhisattva. Where one sees relativity without entertaining any convictions, there is the domain of the bodhisattva. Where one associates with all beings, yet keeps free of all afflictive instincts, there is the domain of the bodhisattva. A domain of solitude with no place for the exhaustion of body and mind, such is the domain of the bodhisattva. The domain of the triple world, yet indivisible from the ultimate realm, such is the domain of the bodhisattva. The domain of voidness, yet where one cultivates all types of virtues, such is the domain of the bodhisattva. The domain of signlessness, where one keeps in sight the deliverance of all living beings, such is the domain of the bodhisattva. The domain of wishlessness, where one voluntarily manifests lives in the world, such is the domain of the bodhisattva.

“A domain essentially without undertaking, yet where all the roots of virtue are undertaken without interruption, such is the domain of the bodhisattva. The domain of the six transcendences, where one attains the transcendence of the thoughts and actions of all living beings, such is the domain of the bodhisattva. The domain of the six superknowledges, wherein defilements are not exhausted, such is the domain of the bodhisattva. The domain of living by the holy Dharma, without even perceiving any evil paths, such is the domain of the bodhisattva. The domain of the four immeasurables, where one does not accept rebirth in the heaven of Brahmā, such is the domain of the bodhisattva. The domain of the six remembrances, unaffected by any sort of defilement, such is the domain of the bodhisattva. The domain of contemplation, concentration, and absorption, where one does not reincarnate in the formless realms by force of these concentrations and absorptions, such is the domain of the bodhisattva. The domain of the four

foci of mindfulness, where body, sensation, mind, and things are not ultimately of concern, such is the domain of the bodhisattva. The domain of the four right efforts, where the duality of good and evil is not apprehended, such is the domain of the bodhisattva. The domain of the four bases of magical powers, where they are effortlessly mastered, such is the domain of the bodhisattva. The domain of the five spiritual faculties, where one knows the degrees of the spiritual faculties of living beings, such is the domain of the bodhisattva. The domain of living with the five powers, where one delights in the ten powers of the tathāgata, such is the domain of the bodhisattva. The domain of perfection of the seven factors of enlightenment, where one is skilled in the knowledge of fine intellectual distinctions, such is the domain of the bodhisattva. The domain of living by the eightfold path, without even perceiving any evil paths, such is the domain of the bodhisattva. The domain of the cultivation of the aptitude for mental quiescence and transcendental analysis, where one does not fall into extreme quietism, such is the domain of the bodhisattva. The domain of the realization of the unborn nature of all things, yet of the perfection of the body, the auspicious signs and marks, and the ornaments of the Buddha, such is the domain of the bodhisattva. The domain of manifesting the attitudes of the disciples and the solitary sages without sacrificing the qualities of the Buddha, such is the domain of the bodhisattva. The domain of conformity to all things utterly pure in nature while manifesting behavior that suits the inclinations of all living beings, such is the domain of the bodhisattva. A domain where one realizes that all the buddhafiels are indestructible and uncreatable, having the nature of infinite space, yet where one manifests the establishment of the qualities of the buddhafiels in all their variety and magnitude, such is the domain of the bodhisattva. The domain where one turns the wheel of the holy Dharma and manifests the magnificence of ultimate liberation, yet never forsakes the career of the bodhisattva, such is the domain of the bodhisattva!”

When Vimalakīrti had spoken this discourse, eight thousand of the gods in the company of the crown prince Mañjuśrī conceived the spirit of unexcelled, perfect enlightenment.

The Inconceivable Liberation

Thereupon, the venerable Śāriputra had this thought: “There is not even a single chair in this house. Where are these disciples and bodhisattvas going to sit?”

The Licchavi Vimalakīrti read the thought of the venerable Śāriputra and said, “Reverend Śāriputra, did you come here for the sake of the Dharma? Or did you come here for the sake of a chair?”

Śāriputra replied, “I came for the sake of the Dharma, not for the sake of a chair.”

Vimalakīrti continued, “Reverend Śāriputra, he who is interested in the Dharma is not interested even in his own body, much less in a chair. Reverend Śāriputra, he who is interested in the Dharma has no interest in matter, sensation, intellect, motivation, or consciousness. He has no interest in these aggregates, or in the elements, or in the sense-media. Interested in the Dharma, he has no interest in the realm of desire, the realm of pure matter, or the immaterial realm. Interested in the Dharma, he is not interested in attachment to the Buddha, attachment to the Dharma, or attachment to the Saṅgha. Reverend Śāriputra, he who is interested in the Dharma is not interested in recognizing suffering, abandoning its origination, realizing its cessation, or practicing the path. Why? The Dharma is ultimately without formulation and without verbalization. Who verbalizes: ‘Suffering should be recognized, origination should be eliminated, cessation should be realized, the path should be practiced,’ is not interested in the Dharma but is interested in verbalization.

“Reverend Śāriputra, the Dharma is calm and peaceful. Those who are engaged in production and destruction are not interested in the Dharma, are not interested in solitude, but are interested in production and destruction.

“Furthermore, reverend Śāriputra, the Dharma is without taint and free of defilement. He who is attached to anything, even to liberation, is not interested in the Dharma but is interested in the taint of desire. The Dharma is not an object. He who pursues objects is not interested in the Dharma but is

interested in objects. The Dharma is without acceptance or rejection. He who holds on to things or lets go of things is not interested in the Dharma but is interested in holding and letting go. The Dharma is not a secure refuge. He who enjoys a secure refuge is not interested in the Dharma but is interested in a secure refuge. The Dharma is without sign. He whose consciousness pursues signs is not interested in the Dharma but is interested in signs. The Dharma is not a society. He who seeks to associate with the Dharma is not interested in the Dharma but is interested in association. The Dharma is not a sight, a sound, a category, or an idea. He who is involved in sights, sounds, categories, and ideas is not interested in the Dharma but is interested in sights, sounds, categories, and ideas. Reverend Śāriputra, the Dharma is free of compounded things and un-compounded things. He who adheres to compounded things and un-compounded things is not interested in the Dharma but is interested in adhering to compounded things and un-compounded things.

“Thereupon, reverend Śāriputra, if you are interested in the Dharma, you should take no interest in anything.”

When Vimalakīrti had spoken this discourse, five hundred gods obtained the purity of the Dharma-eye in viewing all things.

Then, the Licchavi Vimalakīrti said to the crown prince, Mañjuśrī, “Mañjuśrī, you have already been in innumerable hundreds of thousands of buddhafi elds throughout the universes of the ten directions. In which buddhafi eld did you see the best lion-thrones with the finest qualities?”

Mañjuśrī replied, “Noble sir, if one crosses the buddhafi elds to the east, which are more numerous than all the grains of sand of thirty-two Ganges rivers, one will discover a universe called Merudhvaja. There dwells a tathāgata called Merupradīparāja. His body measures eighty-four hundred thousand leagues in height, and the height of his throne is sixty-eight hundred thousand leagues. The bodhisattvas there are forty-two hundred thousand leagues tall and their own thrones are thirty-four hundred thousand leagues high. Noble sir, the finest and most superb thrones exist in that universe Merudhvaja, which is the buddhafi eld of the Tathāgata Merupradīparāja.”

At that moment, the Licchavi Vimalakīrti, having focused himself in concentration, performed a miraculous feat such that the Lord Tathāgata

Merupradīparāja, in the universe Merudhvaja, sent to this universe thirty-two hundred thousand thrones. These thrones were so tall, spacious, and beautiful that the bodhisattvas, great disciples, Śakras, Brahmās, Lokapālas, and other gods had never before seen the like. The thrones descended from the sky and came to rest in the house of the Licchavi Vimalakīrti. The thirty-two hundred thousand thrones arranged themselves without crowding and the house seemed to enlarge itself accordingly. The great city of Vaiśālī did not become obscured; neither did the land of Jambudvīpa, nor the world of four continents. Everything else appeared just as it was before.

Then, the Licchavi Vimalakīrti said to the crown prince Mañjuśrī, “Mañjuśrī, let the bodhisattvas be seated on these thrones, having transformed their bodies to a suitable size!”

Then, those bodhisattvas who had attained the superknowledges transformed their bodies to a height of forty-two hundred thousand leagues and sat upon the thrones. But the beginner bodhisattvas were not able to transform themselves to sit upon the thrones. Then, the Licchavi Vimalakīrti taught these beginner bodhisattvas a teaching that enabled them to attain the five superknowledges, and, having attained them, they transformed their bodies to a height of forty-two hundred thousand leagues and sat upon the thrones. But still the great disciples were not able to seat themselves upon the thrones.

The Licchavi Vimalakīrti said to the venerable Śāriputra, “Reverend Śāriputra, take your seat upon a throne.”

He replied, “Good sir, the thrones are too big and too high, and I cannot sit upon them.”

Vimalakīrti said, “Reverend Śāriputra, bow down to the Tathāgata Merupradīparāja, and you will be able to take your seat.”

Then, the great disciples bowed down to the Tathāgata Merupradīparāja and they were seated upon the thrones.

Then, the venerable Śāriputra said to the Licchavi Vimalakīrti, “Noble sir, it is astonishing that these thousands of thrones, so big and so high, should fit into such a small house and that the great city of Vaiśālī, the villages, cities, kingdoms, capitals of Jambudvīpa, the other three continents, the abodes of the gods, the nāgas, the yakṣas, the gandharvas, the asuras, the garuḍas, the

kiṃnaras, and the mahoragas—that all of these should appear without any obstacle, just as they were before!”

The Licchavi Vimalakīrti replied, “Reverend Śāriputra, for the tathāgatas and the bodhisattvas, there is a liberation called ‘inconceivable.’ The bodhisattva who lives in the inconceivable liberation can put the king of mountains, Sumeru, which is so high, so great, so noble, and so vast, into a mustard seed. He can perform this feat without enlarging the mustard seed and without shrinking Mount Sumeru. And the deities of the assembly of the four Mahārājas and of the Trayastriṃśa heavens do not even know where they are. Only those beings who are destined to be disciplined by miracles see and understand the putting of the king of mountains, Sumeru, into the mustard seed. That, reverend Śāriputra, is an entrance to the domain of the inconceivable liberation of the bodhisattvas.

“Furthermore, reverend Śāriputra, the bodhisattva who lives in the inconceivable liberation can pour into a single pore of his skin all the waters of the four great oceans, without injuring the water-animals such as fish, tortoises, crocodiles, frogs, and other creatures, and without the nāgas, yakṣas, gandharvas, and asuras even being aware of where they are. And the whole operation is visible without any injury or disturbance to any of those living beings.

“Such a bodhisattva can pick up with his right hand this billion-worldgalactic universe as if it were a potter’s wheel and, spinning it round, throw it beyond universes as numerous as the sands of the Ganges, without the living beings therein knowing their motion or its origin, and he can catch it and put it back in its place, without the living beings suspecting their coming and going; and yet the whole operation is visible.

“Furthermore, reverend Śāriputra, there are beings who become disciplined after an immense period of evolution, and there are also those who are disciplined after a short period of evolution. The bodhisattva who lives in the inconceivable liberation, for the sake of disciplining those living beings who are disciplined through immeasurable periods of evolution, can make the passing of a week seem like the passing of an eon, and he can make the passing of an eon seem like the passing of a week for those who are disciplined through a short period of evolution. The living beings who are disciplined

through an immeasurable period of evolution actually perceive a week to be the passing of an eon, and those disciplined by a short period of evolution actually perceive an eon to be the passing of a week.

“Thus, a bodhisattva who lives in the inconceivable liberation can manifest all the splendors of the virtues of all the buddhafiels within a single buddhafielf. Likewise, he can place all living beings in the palm of his right hand and can show them with the supernatural speed of thought all the buddhafiels without ever leaving his own buddhafielf. He can display in a single pore all the offerings ever offered to all the Buddhas of the ten directions, and the orbs of all the suns, moons, and stars of the ten directions. He can inhale all the hurricanes of the cosmic wind-atmospheres of the ten directions into his mouth without harming his own body and without letting the forests and the grasses of the buddhafiels be flattened. He can take all the masses of fire of all the supernovas that ultimately consume all the universes of all the buddhafiels into his stomach without interfering with their functions. Having crossed buddhafiels as numerous as the sands of the Ganges downward, and having taken up a buddhafielf, he can rise up through buddhafiels as numerous as the sands of the Ganges and place it on high, just as a strong man may pick up a jujube leaf on the point of a needle.

“Thus, a bodhisattva who lives in the inconceivable liberation can magically transform any kind of living being into a universal monarch, a Lokapāla, a Śakra, a Brahmā, a disciple, a solitary sage, a bodhisattva, and even into a buddha. The bodhisattva can transform miraculously all the cries and noises, superior, mediocre, and inferior, of all living beings of the ten directions, into the voice of the Buddha, with the words of the Buddha, the Dharma, and the Saṅgha, having them proclaim, ‘Impermanent! Miserable! Empty! Selfless!’ And he can cause them to recite the words and sounds of all the teachings taught by all the buddhas of the ten directions.

“Reverend Śāriputra, I have shown you only a small part of the entrance into the domain of the bodhisattva who lives in the inconceivable liberation. Reverend Śāriputra, to explain to you the teaching of the full entrance into the domain of the bodhisattva who lives in the inconceivable liberation would require more than an eon, and even more than that.”

Then, the patriarch Mahākāśyapa, having heard this teaching of the inconceivable liberation of the bodhisattvas, was amazed, and he said to the venerable Śāriputra, “Venerable Śāriputra, if one were to show a variety of things to a person blind from birth, he would not be able to see a single thing. Likewise, venerable Śāriputra, when this door of the inconceivable liberation is taught, all the disciples and solitary sages are sightless, like the man blind from birth, and cannot comprehend even a single cause of the inconceivable liberation. Who is there among the wise who, hearing about this inconceivable liberation, does not conceive the spirit of unexcelled, perfect enlightenment? As for us, whose faculties are deteriorated, like a burned and rotten seed, what else can we do if we do not become receptive to this great vehicle? We, all the disciples and solitary sages, upon hearing this teaching of the Dharma, should utter a cry of regret that would shake this billion-world-galactic universe! And as for the bodhisattvas, when they hear this inconceivable liberation they should be as joyful as a young crown prince when he takes the diadem and is anointed, and they should increase to the utmost their devotion to this inconceivable liberation. Indeed, what could the entire host of Māras ever do to one who is devoted to this inconceivable liberation?”

When the patriarch Mahākāśyapa had uttered this discourse, thirty-two thousand gods conceived the spirit of unexcelled, perfect enlightenment.

Then, the Licchavi Vimalakīrti said to the patriarch Mahākāśyapa, “Reverend Mahākāśyapa, the Māras who play the devil in the innumerable universes of the ten directions are all bodhisattvas dwelling in the inconceivable liberation, who are playing the devil in order to develop living beings through their skill in liberative art. Reverend Mahākāśyapa, all the miserable beggars who come to the bodhisattvas of the innumerable universes of the ten directions to ask for a hand, a foot, an ear, a nose, some blood, muscles, bones, marrow, an eye, a torso, a head, a limb, a member, a throne, a kingdom, a country, a wife, a son, a daughter, a slave, a slave-girl, a horse, an elephant, a chariot, a cart, gold, silver, jewels, pearls, conches, crystal, coral, beryl, treasures, food, drink, elixirs, and clothes—these demanding beggars are usually bodhisattvas living in the inconceivable liberation who, through their skill in liberative art, wish to test and thus demonstrate the firmness of the high resolve of the bodhisattvas. Why?

Reverend Mahākāśyapa, the bodhisattvas demonstrate that firmness by means of terrible austerities. Ordinary persons have no power to be thus demanding of bodhisattvas, unless they are granted the opportunity. They are not capable of killing and depriving in that manner without being freely given the chance.

“Reverend Mahākāśyapa, just as a glowworm cannot eclipse the light of the sun, so, reverend Mahākāśyapa, it is not possible without special allowance that an ordinary person can thus attack and deprive a bodhisattva. Reverend Mahākāśyapa, just as a donkey could not muster an attack on a wild elephant, even so, reverend Mahākāśyapa, one who is not himself a bodhisattva cannot harass a bodhisattva. Only one who is himself a bodhisattva can harass another bodhisattva, and only a bodhisattva can tolerate the harassment of another bodhisattva. Reverend Mahākāśyapa, such is the introduction to the power of the knowledge of liberative art of the bodhisattvas who live in the inconceivable liberation.”

The Goddess

Thereupon, Mañjuśrī, the crown prince, addressed the Licchavi Vimalakīrti: “Good sir, how should a bodhisattva regard all living beings?”

Vimalakīrti replied, “Mañjuśrī, a bodhisattva should regard all living beings as a wise man regards the reflection of the moon in water or as magicians regard men created by magic. He should regard them as being like a face in a mirror; like the water of a mirage; like the sound of an echo; like a mass of clouds in the sky; like the previous moment of a ball of foam; like the appearance and disappearance of a bubble of water; like the core of a plantain tree; like a flash of lightning; like the fifth great element; like the seventh sense-medium; like the appearance of matter in an immaterial realm; like a sprout from a rotten seed; like a tortoise-hair coat; like the fun of games for one who wishes to die; like the egoistic views of a stream-winner; like a third rebirth of a once-returner; like the descent of a nonreturner into a womb; like the existence of desire, hatred, and folly in an arhat; like thoughts of avarice, immorality, wickedness, and hostility in a bodhisattva who has attained tolerance; like the instincts of afflictions in a tathāgata; like the perception of color in one blind from birth; like the inhalation and exhalation of an ascetic absorbed in the meditation of cessation; like the track of a bird in the sky; like the erection of a eunuch; like the pregnancy of a barren woman; like the unproduced afflictions of an emanated incarnation of the Tathāgata; like dream-visions seen after waking; like the afflictions of one who is free of conceptualizations; like fire burning without fuel; like the reincarnation of one who has attained ultimate liberation.

“Precisely thus, Mañjuśrī, does a bodhisattva who realizes ultimate selflessness consider all beings.”

Mañjuśrī then asked further, “Noble sir, if a bodhisattva considers all living beings in such a way, how does he generate the great love toward them?”

Vimalakīrti replied, “Mañjuśrī, when a bodhisattva considers all living beings in this way, he thinks: ‘Just as I have realized the Dharma, so should I teach it to living beings.’ Thereby, he generates the love that is truly a refuge

for all living beings; the love that is peaceful because free of grasping; the love that is not feverish, because free of passions; the love that accords with reality because it is the very same in all three times; the love that is without conflict because free of the violence of the passions; the love that is nondual because it is involved neither with the external nor with the internal; the love that is imperturbable because totally ultimate.

“Thereby he generates the love that is firm, its high resolve unbreakable, like a diamond; the love that is pure, purified in its intrinsic nature; the love that is even, its aspirations being equal; the arhat’s love that has eliminated its enemy; the bodhisattva’s love that continuously develops living beings; the Tathāgata’s love that understands reality; the Buddha’s love that causes living beings to awaken from their sleep; the love that is spontaneous because it is fully enlightened spontaneously; the love that is enlightenment because it is unity of experience; the love that has no presumption because it has eliminated attachment and aversion; the love that is great compassion because it infuses the Mahāyāna with radiance; the love that is never exhausted because it acknowledges voidness and selflessness; the love that is giving because it bestows the gift of Dharma free of the tight fist of a bad teacher; the love that is morality because it improves immoral living beings; the love that is tolerance because it protects both self and others; the love that is effort because it takes responsibility for all living beings; the love that is contemplation because it refrains from indulgence in tastes; the love that is wisdom because it causes attainment at the proper time; the love that is liberative art because it shows the way everywhere; the love that is without formality because it is pure in motivation; the love that is without deviation because it acts from decisive motivation; the love that is high resolve because it is without passions; the love that is without deceit because it is not artificial; the love that is happiness because it introduces living beings to the happiness of the Buddha. Such, Mañjuśrī, is the great love of a bodhisattva.”

Mañjuśrī: What is the great compassion of a bodhisattva?

Vimalakīrti: It is the giving of all accumulated roots of virtue to all living beings.

Mañjuśrī: What is the great joy of the bodhisattva?

Vimalakīrti: It is to be joyful and without regret in giving.

Mañjuśrī: What is the equanimity of the bodhisattva?

Vimalakīrti: It is what benefits both self and others.

Mañjuśrī: To what should one resort when terrified by fear of life?

Vimalakīrti: Mañjuśrī, a bodhisattva who is terrified by fear of life should resort to the magnanimity of the Buddha.

Mañjuśrī: Where should he who wishes to resort to the magnanimity of the Buddha take his stand?

Vimalakīrti: He should stand in equanimity toward all living beings.

Mañjuśrī: Where should he who wishes to stand in equanimity toward all living beings take his stand?

Vimalakīrti: He should live for the liberation of all living beings.

Mañjuśrī: What should he who wishes to liberate all living beings do?

Vimalakīrti: He should liberate them from their afflictions.

Mañjuśrī: How should he who wishes to eliminate afflictions apply himself?

Vimalakīrti: He should apply himself appropriately.

Mañjuśrī: How should he apply himself, to “apply himself appropriately”?

Vimalakīrti: He should apply himself to productionlessness and to destructionlessness.

Mañjuśrī: What is not produced? And what is not destroyed?

Vimalakīrti: Evil is not produced and good is not destroyed.

Mañjuśrī: What is the root of good and evil?

Vimalakīrti: Materiality is the root of good and evil.

Mañjuśrī: What is the root of materiality?

Vimalakīrti: Desire is the root of materiality.

Mañjuśrī: What is the root of desire and attachment?

Vimalakīrti: Unreal construction is the root of desire.

Mañjuśrī: What is the root of unreal construction?

Vimalakīrti: The false concept is its root.

Mañjuśrī: What is the root of the false concept?

Vimalakīrti: Baselessness.

Mañjuśrī: What is the root of baselessness?

Vimalakīrti: Mañjuśrī, when something is baseless, how can it have any root? Therefore, all things stand on the root which is baseless.

Thereupon, a certain goddess who lived in that house, having heard this teaching of the Dharma of the great heroic bodhisattvas, and being delighted, pleased, and overjoyed, manifested herself in a material body and showered the great spiritual heroes, the bodhisattvas, and the great disciples with heavenly flowers. When the flowers fell on the bodies of the bodhisattvas, they fell off on the floor, but when they fell on the bodies of the great disciples, they stuck to them and did not fall. The great disciples shook the flowers and even tried to use their magical powers, but still the flowers would not shake off.

Then, the goddess said to the venerable Śāriputra, “Reverend Śāriputra, why do you shake these flowers?”

Śāriputra replied, “Goddess, these flowers are not proper for religious persons and so we are trying to shake them off.”

The goddess said, “Do not say that, reverend Śāriputra. Why? These flowers are proper indeed! Why? Such flowers have neither constructual thought nor discrimination. But the elder Śāriputra has both constructual thought and discrimination.

“Reverend Śāriputra, impropriety for one who has renounced the world for the discipline of the rightly taught Dharma consists of constructual thought and discrimination, yet the elders are full of such thoughts. One who is without such thoughts is always proper.

“Reverend Śāriputra, see how these flowers do not stick to the bodies of these great spiritual heroes, the bodhisattvas! This is because they have eliminated constructual thoughts and discriminations.

“In the same way that evil spirits have power over fearful men but cannot disturb the fearless, those intimidated by fear of the world are in the power of forms, sounds, smells, tastes, and textures, which do not disturb those who are free from fear of the passions inherent in the constructive world. Thus, these flowers stick to the bodies of those who have not eliminated their instincts for the passions and do not stick to the bodies of those who have eliminated their instincts. Therefore, the flowers do not stick to the bodies of these bodhisattvas, who have abandoned all instincts.”

Then the venerable Śāriputra said to the goddess, “Goddess, how long have you been in this house?”

The goddess replied, “I have been here as long as the elder has been in liberation.”

Śāriputra said, “Then, have you been in this house for quite some time?”

The goddess said, “Has the elder been in liberation for quite some time?”

At that, the elder Śāriputra fell silent.

The goddess continued, “Elder, you are ‘foremost of the wise!’ Why do you not speak? Now, when it is your turn, you do not answer the question.”

Śāriputra: Since liberation is inexpressible, goddess, I do not know what to say.

Goddess: All the syllables pronounced by the elder have the nature of liberation. Why? Liberation is neither internal nor external, nor can it be apprehended apart from them. Likewise, syllables are neither internal nor external, nor can they be apprehended anywhere else. Therefore, reverend Śāriputra, do not point to liberation by abandoning speech! Why? The holy liberation is the equality of all things!

Śāriputra: Goddess, is not liberation the freedom from desire, hatred, and folly?

Goddess: “Liberation is freedom from desire, hatred, and folly”—that is the teaching for the excessively proud. But those free of pride are taught that the very nature of desire, hatred, and folly is itself liberation.

Śāriputra: Excellent! Excellent, goddess! Pray, what have you attained, what have you realized, that you have such eloquence?

Goddess: I have attained nothing, reverend Śāriputra. I have no realization. Therefore I have such eloquence. Whoever thinks, “I have attained! I have realized!” is overly proud in the discipline of the well taught Dharma.

Śāriputra: Goddess, do you belong to the disciple vehicle, to the solitary sage vehicle, or to the great vehicle?

Goddess: I belong to the disciple vehicle when I teach it to those who need it. I belong to the solitary sage vehicle when I teach the twelve links of dependent origination to those who need them. And, since I never abandon the great compassion, I belong to the great vehicle, as all need that teaching to attain ultimate liberation.

Nevertheless, reverend Śāriputra, just as one cannot smell the castor plant in a magnolia wood, but only the magnolia flowers, so, reverend Śāriputra, living in this house, which is redolent with the perfume of the virtues of the buddha qualities, one does not smell the perfume of the disciples and the solitary sages. Reverend Śāriputra, the Śakras, the Brahmās, the Lokapālas, the devas, nāgas, yakṣas, gandharvas, asuras, garuḍas, kiṃnaras, and mahoragas who live in this house hear the Dharma from the mouth of this holy man and, enticed by the perfume of the virtues of the buddha qualities, proceed to conceive the spirit of enlightenment.

Reverend Śāriputra, I have been in this house for twelve years, and I have heard no discourses concerning the disciples and solitary sages but have heard only those concerning the great love, the great compassion, and the inconceivable qualities of the Buddha.

Reverend Śāriputra, eight strange and wonderful things manifest themselves constantly in this house. What are these eight?

A light of golden hue shines here constantly, so bright that it is hard to distinguish day and night; and neither the moon nor the sun shines here distinctly. That is the first wonder of this house.

Furthermore, reverend Śāriputra, whoever enters this house is no longer troubled by his afflictions from the moment he is within. That is the second strange and wonderful thing.

Furthermore, reverend Śāriputra, this house is never forsaken by Śakra, Brahmā, the Lokapālas, and the bodhisattvas from all the other buddhafiels. That is the third strange and wonderful thing.

Furthermore, reverend Śāriputra, this house is never empty of the sounds of the Dharma, the discourse on the six transcendences, and the discourses of the irreversible wheel of the Dharma. That is the fourth strange and wonderful thing.

Furthermore, reverend Śāriputra, in this house one always hears the rhythms, songs, and music of gods and men, and from this music constantly resounds the sound of the infinite Dharma of the Buddha. That is the fifth strange and wonderful thing.

Furthermore, reverend Śāriputra, in this house there are always four inexhaustible treasures, replete with all kinds of jewels, which never decrease,

although all the poor and wretched may partake of them to their satisfaction. That is the sixth strange and wonderful thing.

Furthermore, reverend Śāriputra, at the wish of this good man, to this house come the innumerable Tathāgatas of the ten directions, such as the Tathāgatas Śākyamuni, Amitābha, Akṣobhya, Ratnaśrī, Ratnārcis, Ratnacandra, Ratnavyūha, Duḥprasāha, Sarvārthasiddha, Prabhūtaratna, Siṃhanādanādī, Siṃhaghoṣa, and so forth; and when they come they teach the door of Dharma called *The Secrets of the Tathāgatas*, and then depart. That is the seventh strange and wonderful thing.

Furthermore, reverend Śāriputra, all the splendors of the abodes of the gods and all the splendors of the fields of the buddhas shine forth in this house. That is the eighth strange and wonderful thing.

Reverend Śāriputra, these eight strange and wonderful things are seen in this house. Who then, seeing such inconceivable things, would believe the teaching of the disciples?

Śāriputra: Goddess, what prevents you from transforming yourself out of your female state?

Goddess: Although I have sought my “female state” for these twelve years, I have not yet found it. Reverend Śāriputra, if a magician were to incarnate a woman by magic, would you ask her, “What prevents you from transforming yourself out of your female state?”

Śāriputra: No! Such a woman would not really exist, so what would there be to transform?

Goddess: Just so, reverend Śāriputra, all things do not really exist. Now, would you think, “What prevents one whose nature is that of a magical incarnation from transforming herself out of her female state?”

Thereupon, the goddess employed her magical power to cause the elder Śāriputra to appear in her form and to cause herself to appear in his form. Then the goddess, transformed into Śāriputra, said to Śāriputra, transformed into a goddess, “Reverend Śāriputra, what prevents you from transforming yourself out of your female state?”

And Śāriputra, transformed into the goddess, replied, “I no longer appear in the form of a male! My body has changed into the body of a woman! I do not know what to transform!”

The goddess continued, “If the elder could again change out of the female state, then all women could also change out of their female states. All women appear in the form of women in just the same way as the elder appears in the form of a woman. While they are not women in reality, they appear in the form of women. With this in mind, the Buddha said, ‘In all things, there is neither male nor female.’”

Then, the goddess released her magical power and each returned to his ordinary form. She then said to him, “Reverend Śāriputra, what have you done with your female form?”

Śāriputra: I neither made it nor did I change it.

Goddess: Just so, all things are neither made nor changed, and that they are not made and not changed, that is the teaching of the Buddha.

Śāriputra: Goddess, where will you be born when you transmigrate after death?

Goddess: I will be born where all the magical incarnations of the Tathāgata are born.

Śāriputra: But the emanated incarnations of the Tathāgata do not transmigrate nor are they born.

Goddess: All things and living beings are just the same; they do not transmigrate nor are they born!

Śāriputra: Goddess, how soon will you attain the perfect enlightenment of buddhahood?

Goddess: At such time as you, elder, become endowed once more with the qualities of an ordinary individual, then will I attain the perfect enlightenment of buddhahood.

Śāriputra: Goddess, it is impossible that I should become endowed once more with the qualities of an ordinary individual.

Goddess: Just so, reverend Śāriputra, it is impossible that I should attain the perfect enlightenment of buddhahood! Why? Because perfect enlightenment

stands upon the impossible. Because it is impossible, no one attains the perfect enlightenment of buddhahood.

Śāriputra: But the Tathāgata has declared: “The tathāgatas, who are as numerous as the sands of the Ganges, have attained perfect buddhahood, are attaining perfect buddhahood, and will go on attaining perfect buddhahood.”

Goddess: Reverend Śāriputra, the expression, “the buddhas of the past, present and future,” is a conventional expression made up of a certain number of syllables. The buddhas are neither past, nor present, nor future. Their enlightenment transcends the three times! But tell me, elder, have you attained the state of arhat?

Śāriputra: It is attained, because there is no attainment.

Goddess: Just so, there is perfect enlightenment because there is no attainment of perfect enlightenment.

Then the Licchavi Vimalakīrti said to the venerable elder Śāriputra, “Reverend Śāriputra, this goddess has already served ninety-two million billion buddhas. She plays with the superknowledges. She has truly succeeded in all her vows. She has gained the tolerance of the birthlessness of things. She has actually attained irreversibility. She can live wherever she wishes on the strength of her vow to develop living beings.”

The Family of the Tathāgatas

Then, the crown prince Mañjuśrī said to the Licchavi Vimalakīrti, “Noble sir, how does the bodhisattva follow the way to attain the qualities of the Buddha?”

Vimalakīrti replied, “Mañjuśrī, when the bodhisattva follows the wrong way, he follows the way to attain the qualities of the Buddha.”

Mañjuśrī continued, “How does the bodhisattva follow the wrong way?”

Vimalakīrti replied, “Even should he enact the five deadly sins, he feels no malice, violence, or hate. Even should he go into the hells, he remains free of all taint of afflictions. Even should he go into the states of the animals, he remains free of darkness and ignorance. When he goes into the states of the asuras, he remains free of pride, conceit, and arrogance. When he goes into the realm of the lord of death, he accumulates the stores of merit and wisdom. When he goes into the states of motionlessness and immateriality, he does not dissolve therein.

“He may follow the ways of desire, yet he stays free of attachment to the enjoyments of desire. He may follow the ways of hatred, yet he feels no anger to any living being. He may follow the ways of folly, yet he is ever conscious with the wisdom of firm understanding.

“He may follow the ways of avarice, yet he gives away all internal and external things without regard even for his own life. He may follow the ways of immorality, yet, seeing the horror of even the slightest transgressions, he lives by the ascetic practices and austerities. He may follow the ways of wickedness and anger, yet he remains utterly free of malice and lives by love. He may follow the ways of laziness, yet his efforts are uninterrupted as he strives in the cultivation of roots of virtue. He may follow the ways of sensuous distraction, yet, naturally concentrated, his contemplation is not dissipated. He may follow the ways of false wisdom, yet, having reached the transcendence of wisdom, he is expert in all mundane and transcendental sciences.

“He may show the ways of sophistry and contention, yet he is always conscious of ultimate meanings and has perfected the use of liberative arts. He may show the ways of pride, yet he serves as a bridge and a ladder for all people. He may show the ways of the passions, yet he is utterly dispassionate and naturally pure. He may follow the ways of the Māras, yet he does not really accept their authority in regard to his knowledge of the qualities of the Buddha. He may follow the ways of the disciples, yet he lets living beings hear the teaching they have not heard before. He may follow the ways of the solitary sages, yet he is inspired with great compassion in order to develop all living beings.

“He may follow the ways of the poor, yet he holds in his hand a jewel of inexhaustible wealth. He may follow the ways of cripples, yet he is beautiful and well adorned with the auspicious signs and marks. He may follow the ways of those of lowly birth, yet, through his accumulation of the stores of merit and wisdom, he is born in the family of the tathāgatas. He may follow the ways of the weak, the ugly, and the wretched, yet he is beautiful to look upon, and his body is like that of Nārāyaṇa.

“He may manifest to living beings the ways of the sick and the unhappy, yet he has entirely conquered and transcended the fear of death.

“He may follow the ways of the rich, yet he is without acquisitiveness and often reflects upon the notion of impermanence. He may show himself engaged in dancing with harem girls, yet he cleaves to solitude, having crossed the swamp of desire.

“He follows the ways of the dumb and the incoherent, yet, having acquired the power of incantations, he is adorned with a varied eloquence.

“He follows the ways of the outsiders without ever becoming an outsider. He follows the ways of all the world, yet he reverses all states of existence. He follows the way of liberation without ever abandoning the progress of the world.

“Mañjuśrī, thus does the bodhisattva follow the wrong ways, thereby following the way to the qualities of the Buddha.”

Then, the Licchavi Vimalakīrti said to the crown prince Mañjuśrī, “Mañjuśrī, what is the ‘family of the tathāgatas’?”

Mañjuśrī replied, “Noble sir, the family of the tathāgatas consists of all basic egoism; of ignorance and the thirst for existence; of lust, hate, and folly; of the four misapprehensions, of the five obscurations, of the six sensemedia, of the seven abodes of consciousness, of the eight perverse paths, of the nine causes of irritation, of the paths of ten sins. Such is the family of the tathāgatas. In short, noble sir, the sixty-two kinds of convictions constitute the family of the tathāgatas!”

Vimalakīrti: Mañjuśrī, with what in mind do you say so?

Mañjuśrī: Noble sir, one who stays in the fixed determination of the vision of the uncreated is not capable of conceiving the spirit of unexcelled perfect enlightenment. However, one who lives among created things, in the mines of passions, without seeing any truth, is indeed capable of conceiving the spirit of unexcelled perfect enlightenment.

Noble sir, flowers like the blue lotus, the red lotus, the white lotus, the water lily, and the moon lily do not grow on the dry ground in the wilderness, but do grow in the swamps and mud banks. Just so, the buddhaqualities do not grow in living beings certainly destined for the uncreated but do grow in those living beings who are like swamps and mud banks of passions. Likewise, as seeds do not grow in the sky but do grow in the earth, so the buddhaqualities do not grow in those determined for the absolute but do grow in those who conceive the spirit of enlightenment, after having produced a Sumeru-like mountain of egoistic views.

Noble sir, through these considerations one can understand that all passions constitute the family of the Tathāgatas. Just as, noble sir, without going out into the great ocean, it is impossible to find precious, priceless pearls, so likewise, without going into the ocean of passions, it is impossible to obtain the mind of omniscience.

Then, the elder Mahākāśyapa applauded the crown prince Mañjuśrī: “Good! Good, Mañjuśrī! This is indeed well spoken! This is right! The passions do indeed constitute the family of the tathāgatas. How can such as we, the disciples, conceive the spirit of enlightenment, or become fully enlightened in regard to the qualities of the Buddha? Only those guilty of the five deadly sins

can conceive the spirit of enlightenment and can attain buddhahood, which is the full accomplishment of the qualities of the Buddha!

“Just as the five desire objects have no impression or effect on those bereft of faculties, in the same way all the qualities of the Buddha have no impression or effect on the disciples, who have abandoned all adherences. Thus, the disciples can never appreciate those qualities.

“Therefore, Mañjuśrī, the ordinary individual is grateful to the Tathāgata, but the disciples are not grateful. Why? The ordinary individuals, upon learning of the virtues of the Buddha, conceive the spirit of unexcelled perfect enlightenment, in order to insure the uninterrupted continuity of the heritage of the Three Jewels; but the disciples, although they may hear of the qualities, powers, and fearlessnesses of the Buddha until the end of their days, are not capable of conceiving the spirit of unexcelled perfect enlightenment.”

Thereupon, the bodhisattva Sarvarūpasamdarśana, who was present in that assembly, addressed the Licchavi Vimalakīrti: “Householder, where are your father and mother, your children, your wife, your servants, your maids, your laborers, and your attendants? Where are your friends, your relatives, and your kinsmen? Where are your servants, your horses, your elephants, your chariots, your bodyguards, and your bearers?”

Thus addressed, the Licchavi Vimalakīrti spoke the following verses to the bodhisattva Sarvarūpasamdarśana:

Of the true bodhisattvas,
The mother is the transcendence of wisdom,
The father is the skill in liberative technique;
The leaders are born of such parents.

Their wife is the joy in the Dharma,
Love and compassion are their daughters,
The Dharma and the truth are their sons;
And their home is deep thought on the meaning of voidness.

All the passions are their disciples,

Controlled at will.
Their friends are the aids to enlightenment;
Thereby they realize supreme enlightenment.

Their companions, ever with them,
Are the six transcendences.
Their consorts are the means of unification,
Their music is the teaching of the Dharma.

The incantations make their garden,
Which blossoms with the flowers of the factors of enlightenment,
With trees of the great wealth of the Dharma,
And fruits of the gnosis of liberation.
Their pool consists of the eight liberations,
Filled with the water of concentration,
Covered with the lotuses of the seven purities—
Who bathes therein becomes immaculate.

Their bearers are the six superknowledges,
Their vehicle is the unexcelled Mahāyāna,
Their driver is the spirit of enlightenment,
And their path is the eightfold peace.

Their ornaments are the auspicious signs,
And the eighty marks;
Their garland is virtuous aspiration,
And their clothing is good conscience and consideration.

Their wealth is the holy Dharma,
And their business is its teaching,
Their great income is pure practice,
And it is dedicated to the supreme enlightenment.

Their bed consists of the four contemplations,

And its spread is the pure livelihood,
And their awakening consists of gnosis,
Which is constant learning and meditation.

Their food is the ambrosia of the teachings,
And their drink is the juice of liberation.
Their bath is pure aspiration,
And morality their unguent and perfume.

Having conquered the enemy afflictions,
They are the invincible heroes.
Having subdued the four Māras,
They raise their standard on the field of enlightenment.
They manifest birth voluntarily,
Yet they are not born, nor do they originate.
They shine in all the fields of the buddhas,
Just like the rising sun.

Though they worship buddhas by the millions,
With every conceivable offering,
They never dwell upon the least difference
Between the buddhas and themselves.

They journey through all buddhafiels
In order to bring benefit to living beings,
Yet they see those fields as just like empty space,
Free of any conceptual notions of “living beings.”

The fearless bodhisattvas can manifest,
All in a single instant,
The forms, sounds, and manners of behavior
Of all living beings.

Although they recognize the deeds of Māras,

They can get along even with these Māras;
For even such activities may be manifested
By those perfected in liberative art.

They play with illusory manifestations
In order to develop living beings,
Showing themselves to be old or sick,
And even manifesting their own deaths.

They demonstrate the burning of the earth
In the consuming flames of the world's end,
In order to demonstrate impermanence
To living beings convinced about permanence.

Invited by hundreds of thousands of living beings,
All in the same country,
They partake of offerings at the homes of all,
And dedicate all for the sake of enlightenment.
They excel in all esoteric sciences,
And in the many different crafts,
And they bring forth the happiness
Of all living beings.

By devoting themselves as monks
To all the strange sects of the world,
They develop all those beings
Who have attached themselves to dogmatic views.

They may become suns or moons,
Indras, Brahmās, or lords of creatures,
They may become fire or water
Or earth or wind.

During the short eons of maladies,

They become the best holy medicine;
They make beings well and happy,
And bring about their liberation.

During the short eons of famine,
They become food and drink.
Having first alleviated thirst and hunger,
They teach the Dharma to living beings.

During the short eons of swords,
They meditate on love,
Introducing to nonviolence
Hundreds of millions of living beings.

In the middle of great battles
They remain impartial to both sides;
For bodhisattvas of great strength
Delight in reconciliation of conflict.

In order to help living beings,
They voluntarily descend
Into the hells which are attached
To all the inconceivable buddhafi elds.

They manifest their lives
In all the species of the animal kingdom,
Teaching the Dharma everywhere.
Thus they are called "leaders."

They display sensual enjoyment to the worldlings,
And trances to the meditative.
They completely conquer the Māras,
And allow them no chance to prevail.

Just as displaying a lotus
Amidst a fire is miraculous,
So they display the miracles
Of both pleasures and trances.

They intentionally become courtesans
In order to win men over,
And, having caught them with the hook of desire,
They establish them in the buddha-gnosis.

In order to help living beings,
They always become chieftains,
Captains, priests, and ministers,
Or even prime ministers.

For the sake of the poor,
They become inexhaustible treasures,
Causing those to whom they give their gifts
To conceive the spirit of enlightenment.

They become invincible champions,
For the sake of the proud and the vain,
And, having conquered all their pride,
They start them on the quest for enlightenment.

They always stand at the head
Of those terrified with fright,
And, having bestowed fearlessness upon them,
They develop them toward enlightenment.

They become great holy men,
With the superknowledges and pure continence,
And thus induce living beings to the morality
Of tolerance, gentleness, and discipline.

Here in the world, they fearlessly behold
Those who are masters to be served,
And they become their servants or slaves,
Or serve as their disciples.

Well trained in liberative art,
They demonstrate all activities,
Whichever possibly may be a method
To make beings delight in the Dharma.

Their practices are infinite;
And their spheres of influence are infinite;
Having perfected an infinite wisdom,
They liberate an infinity of living beings.

Even for the buddhas themselves,
During a million eons,
Or even a hundred million eons,
It would be hard to express all their virtues.

Except for some inferior living beings,
Without any intelligence at all,
Is there anyone with any discernment
Who, having heard this teaching,
Would not wish for the supreme enlightenment?

The Dharma-Door of Nonduality

Then, the Licchavi Vimalakīrti asked those bodhisattvas, “Good sirs, please explain how the bodhisattvas enter the Dharma-door of nonduality!”

The bodhisattva Dharmavikurvaṇa declared, “Noble sir, production and destruction are two, but what is not produced and does not occur cannot be destroyed. Thus the attainment of the tolerance of the birthlessness of things is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Śrīgupta declared, “‘I’ and ‘mine’ are two. If there is no presumption of a self, there will be no possessiveness. Thus, the absence of presumption is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Śrīkūṭa declared, “‘Defilement’ and ‘purification’ are two. When there is thorough knowledge of defilement, there will be no conceit about purification. The path leading to the complete conquest of all conceit is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Sunakṣatra declared, “‘Distraction’ and ‘attention’ are two. When there is no distraction, there will be no attention, no mentation, and no mental intensity. Thus, the absence of mental intensity is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Subāhu declared, “‘Bodhisattva spirit’ and ‘disciple spirit’ are two. When both are seen to resemble an illusory spirit, there is no bodhisattva-spirit, nor any disciple spirit. Thus, the sameness of natures of spirits is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Animiṣa declared, “‘Grasping’ and ‘nongrasping’ are two. What is not grasped is not perceived, and what is not perceived is neither presumed nor repudiated. Thus, the inaction and non-involvement of all things is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Sunetra declared, “‘Uniqueness’ and ‘characterlessness’ are two. Not to presume or construct something is neither to establish its uniqueness nor to establish its characterlessness. To penetrate the equality of these two is to enter nonduality.”

The bodhisattva Puṣya declared, “‘Good’ and ‘evil’ are two. Seeking neither good nor evil, the understanding of the nonduality of the significant and the meaningless is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Siṃha declared, “‘Sinfulness’ and ‘sinlessness’ are two. By means of the diamond-like wisdom that pierces to the quick, not to be bound or liberated is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Siṃhamati declared, “To say, ‘this is impure’ and ‘this is immaculate’ makes for duality. One who, attaining equanimity, forms no conception of impurity or immaculateness, yet is not utterly without conception, has equanimity without any attainment of equanimity—he enters the absence of conceptual knots. Thus, he enters into nonduality.”

The bodhisattva Sukhādhimukta declared, “To say, ‘this is happiness’ and ‘that is misery’ is dualism. One who is free of all calculations, through the extreme purity of gnosis—his mind is aloof, like empty space; and thus he enters into nonduality.”

The bodhisattva Nārāyana declared, “To say, ‘this is mundane’ and ‘that is transcendental’ is dualism. This world has the nature of voidness, so there is neither transcendence nor involvement, neither progress nor standstill. Thus, neither to transcend nor to be involved, neither to go nor to stop— this is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Dāntamati declared, “‘Life’ and ‘liberation’ are dualistic. Having seen the nature of life, one neither belongs to it nor is one utterly liberated from it. Such understanding is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Pratyakṣadarśa declared, “‘Destructible’ and ‘indestructible’ are dualistic. What is destroyed is ultimately destroyed. What is ultimately destroyed does not become destroyed; hence, it is called ‘indestructible.’ What is indestructible is instantaneous, and what is instantaneous is indestructible. The experience of such is called ‘the entrance into the principle of nonduality.’”

The bodhisattva Samantagupta declared, “‘Self’ and ‘selflessness’ are dualistic. Since the existence of self cannot be perceived, what is there to be made ‘selfless’? Thus, the nondual vision of their nature is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Vidyuddeva declared, “‘Knowledge’ and ‘ignorance’ are dualistic. The natures of ignorance and knowledge are the same, for ignorance is undefined, incalculable, and beyond the sphere of thought. The realization of this is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Priyadarśana declared, “Matter itself is void. Voidness does not result from the destruction of matter, but the nature of matter is itself voidness. Therefore, to speak of voidness on the one hand, and of matter, or of sensation, or of intellect, or of motivation, or of consciousness on the other—is entirely dualistic. Consciousness itself is voidness. Voidness does not result from the destruction of consciousness, but the nature of consciousness is itself voidness. Such understanding of the five compulsive aggregates and the knowledge of them as such by means of gnosis is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Prabhāketu declared, “To say that the four main elements are one thing and the etheric space-element another is dualistic. The four main elements are themselves the nature of space. The past itself is also the nature of space. The future itself is also the nature of space. Likewise, the present itself is also the nature of space. The gnosis that penetrates the elements in such a way is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Sumati declared, “‘Eye’ and ‘form’ are dualistic. To understand the eye correctly, and not to have attachment, aversion, or confusion with regard to form—that is called ‘peace.’ Similarly, ‘ear’ and ‘sound,’ ‘nose’ and ‘smell,’ ‘tongue’ and ‘taste,’ ‘body’ and ‘touch,’ and ‘mind’ and ‘phenomena’—all are dualistic. But to know the mind, and to be neither attached, averse, nor confused with regard to phenomena—that is called ‘peace.’ To live in such peace is to enter into nonduality.”

The bodhisattva Akṣayamati declared, “The dedication of generosity for the sake of attaining omniscience is dualistic. The nature of generosity is itself omniscience, and the nature of omniscience itself is total dedication. Likewise, it is dualistic to dedicate morality, tolerance, effort, meditation, and wisdom for the sake of omniscience. Omniscience is the nature of wisdom, and total dedication is the nature of omniscience. Thus, the entrance into this principle of uniqueness is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Gambhīrabuddhi declared, “It is dualistic to say that voidness is one thing, signlessness another, and wishlessness still another. What is void has no sign. What has no sign has no wish. Where there is no wish there is no process of thought, mind, or consciousness. To see the doors of all liberations in the door of one liberation is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Sāntendriya declared, “It is dualistic to say ‘Buddha,’ ‘Dharma,’ and ‘Saṅgha.’ The Dharma is itself the nature of the Buddha, the Saṅgha is itself the nature of the Dharma, and all of them are un compounded. The un compounded is infinite space, and the processes of all things are equivalent to infinite space. Adjustment to this is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Apratihatacakṣu declared, “It is dualistic to refer to ‘aggregates’ and to the ‘cessation of aggregates.’ Aggregates themselves are cessation. Why? The egoistic views of aggregates, being unproduced themselves, do not exist ultimately. Hence such views do not really conceptualize ‘these are aggregates’ or ‘these aggregates cease.’ Ultimately, they have no such discriminative constructions and no such conceptualizations. Therefore, such views have themselves the nature of cessation. Nonoccurrence and nondestruction are the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Suviniṭa declared, “Physical, verbal, and mental vows do not exist dualistically. Why? These things have the nature of inactivity. The nature of inactivity of the body is the same as the nature of inactivity of speech, whose nature of inactivity is the same as the nature of inactivity of the mind. It is necessary to know and to understand this fact of the ultimate inactivity of all things, for this knowledge is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Puṇyakṣetra declared, “It is dualistic to consider actions meritorious, sinful, or unmoving. The non-undertaking of meritorious, sinful, and unmoving actions is not dualistic. The intrinsic nature of all such actions is voidness, wherein ultimately there is neither merit, nor sin, nor non-movement, nor action itself. The nonaccomplishment of such actions is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Padmavyūha declared, “Dualism is produced from obsession with self, but true understanding of self does not result in dualism.

Who thus abides in nonduality is without ideation, and that absence of ideation is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Śrīgarbha declared, “Duality is constituted by perceptual manifestation. Nonduality is objectlessness. Therefore, nongrasping and nonrejection is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Candrottara declared, “‘Darkness’ and ‘light’ are dualistic, but the absence of both darkness and light is nonduality. Why? At the time of absorption in cessation, there is neither darkness nor light, and likewise with the natures of all things. The entrance into this equanimity is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Ratnamudrāhasta declared, “It is dualistic to detest the world and to rejoice in liberation, and neither detesting the world nor rejoicing in liberation is nonduality. Why? Liberation can be found where there is bondage, but where there is ultimately no bondage where is there need for liberation? The mendicant who is neither bound nor liberated does not experience any like or any dislike and thus he enters nonduality.”

The bodhisattva Maṅikūṭarāja declared, “It is dualistic to speak of good paths and bad paths. One who is on the path is not concerned with good or bad paths. Living in such unconcern, he entertains no concepts of ‘path’ or ‘nonpath.’ Understanding the nature of concepts, his mind does not engage in duality. Such is the entrance into nonduality.”

The bodhisattva Satyananda declared, “It is dualistic to speak of ‘true’ and ‘false.’ When one sees truly, one does not ever see any truth, so how could one see falsehood? Why? One does not see with the physical eye, one sees with the eye of wisdom. And with the wisdom-eye one sees only insofar as there is neither sight nor nonsight. There, where there is neither sight nor nonsight, is the entrance into nonduality.”

When the bodhisattvas had given their explanations, they all addressed the crown prince Mañjuśrī: “Mañjuśrī, what is the bodhisattva’s entrance into nonduality?”

Mañjuśrī replied, “Good sirs, you have all spoken well. Nevertheless, all your explanations are themselves dualistic. To know no one teaching, to express nothing, to say nothing, to explain nothing, to announce nothing, to

indicate nothing, and to designate nothing—that is the entrance into nonduality.”

Then, the crown prince Mañjuśrī said to the Licchavi Vimalakīrti, “We have all given our own teachings, noble sir. Now, may you elucidate the teaching of the entrance into the principle of nonduality!”

Thereupon, the Licchavi Vimalakīrti kept his silence, saying nothing at all. The crown prince Mañjuśrī applauded the Licchavi Vimalakīrti: “Excellent! Excellent, noble sir! This is indeed the entrance into the nonduality of the bodhisattvas. Here there is no use for syllables, sounds, and ideas.”

When these teachings had been declared, five thousand bodhisattvas entered the door of the Dharma of nonduality and attained tolerance of the birthlessness of things.

The Feast Brought by the Emanated Incarnation

Thereupon, the venerable Śāriputra thought to himself, “If these great bodhisattvas do not adjourn before noontime, when are they going to eat?”

The Licchavi Vimalakīrti, aware of what the venerable Śāriputra was thinking, spoke to him: “Reverend Śāriputra, the Tathāgata has taught the eight liberations. You should concentrate on those liberations, listening to the Dharma with a mind free of preoccupations with material things. Just wait a minute, reverend Śāriputra, and you will eat such food as you have never before tasted.”

Then, the Licchavi Vimalakīrti set himself in such a concentration and performed such a miraculous feat that those bodhisattvas and those great disciples were enabled to see the universe called Sarvagandhasugandhā, which is located in the direction of the zenith, beyond as many buddhafiels as there are sands in forty-two Ganges rivers. There the tathāgata named Gandhottamakūṭa resides, lives, and is manifest. In that universe, the trees emit a fragrance that far surpasses all the fragrances, human and divine, of all the buddhafiels of the ten directions. In that universe, even the names “disciple” and “solitary sage” do not exist, and the Tathāgata Gandhottamakūṭa teaches the Dharma to a gathering of bodhisattvas only. In that universe, all the houses, the avenues, the parks, and the palaces are made of various perfumes, and the fragrance of the food eaten by those bodhisattvas pervades immeasurable universes.

At this time, the Tathāgata Gandhottamakūṭa sat down with his bodhisattvas to take his meal, and the deities called Gandhavyūhāhāra, who were all devoted to the Mahāyāna, served and attended upon that Buddha and his bodhisattvas. Everyone in the gathering at the house of Vimalakīrti was able to see distinctly this universe wherein the Tathāgata Gandhottamakūṭa and his bodhisattvas were taking their meal.

The Licchavi Vimalakīrti addressed the whole gathering of bodhisattvas: “Good sirs, is there any among you who would like to go to that buddhafielf to bring back some food?”

But, restrained by the supernatural power of Mañjuśrī, none of them volunteered to go.

The Licchavi Vimalakīrti said to the crown prince Mañjuśrī, “Mañjuśrī, are you not ashamed of such a gathering?”

Mañjuśrī replied, “Noble sir, did not the Tathāgata declare, ‘Those who are unlearned should not be despised’?”

Then, the Licchavi Vimalakīrti, without rising from his couch, magically emanated an incarnation-bodhisattva, whose body was of golden color, adorned with the auspicious signs and marks, and of such an appearance that he outshone the whole assembly.

The Licchavi Vimalakīrti addressed that incarnated bodhisattva: “Noble son, go in the direction of the zenith and when you have crossed as many buddhafiels as there are sands in forty-two Ganges rivers, you will reach a universe called Sarvagandhasugandhā, where you will find the Tathāgata Gandhottamakūṭa taking his meal. Go to him and, having bowed down at his feet, make the following request of him:

“‘The Licchavi Vimalakīrti bows down one hundred thousand times at your feet, O Lord, and asks after your health—if you have but little trouble, little discomfort, little unrest; if you are strong, well, without complaint, and living in touch with supreme happiness.’

“Having thus asked after his health, you should request of him: ‘Vimalakīrti asks the Lord to give me the remains of your meal, with which he will accomplish the buddha-work in the universe called Sahā. Thus, those living beings with inferior aspirations will be inspired with lofty aspirations, and the good name of the Tathāgata will be celebrated far and wide.’”

At that, the incarnated bodhisattva said, “Very good!” to the Licchavi Vimalakīrti and obeyed his instructions. In sight of all the bodhisattvas, he turned his face upward and was gone, and they saw him no more.

When he reached the universe Sarvagandhasugandhā, he bowed down at the feet of the Tathāgata Gandhottamakūṭa and said, “Lord, the bodhisattva Vimalakīrti, bowing down at the feet of the Lord, greets the Lord, saying: ‘Do you have little trouble, little discomfort, and little unrest? Are you strong, well, without complaint, and living in touch with the supreme happiness?’ He then requests, having bowed down one hundred thousand times at the feet of the

Lord: ‘May the Lord be gracious and give to me the remains of his meal in order to accomplish the buddha-work in the universe called Sahā. Then, those living beings who aspire to inferior ways may gain the intelligence to aspire to the great Dharma of the Buddha, and the name of the Buddha will be celebrated far and wide.’”

At that the bodhisattvas of the buddhafiield of the Tathāgata Gandhottamakūṭa were astonished and asked the Tathāgata Gandhottamakūṭa, “Lord, where is there such a great being as this? Where is the universe Sahā? What does he mean by ‘those who aspire to inferior ways’?”

Having thus been questioned by those bodhisattvas, the Tathāgata Gandhottamakūṭa said, “Noble sons, the universe Sahā exists beyond as many buddhafiields in the direction of the nadir as there are sands in forty-two Ganges rivers. There the Tathāgata Śākyamuni teaches the Dharma to living beings who aspire to inferior ways, in that buddhafiield tainted with five corruptions. There the bodhisattva Vimalakīrti, who lives in the inconceivable liberation, teaches the Dharma to the bodhisattvas. He sends this incarnation-bodhisattva here in order to celebrate my name, in order to show the advantages of this universe, and in order to increase the roots of virtue of those bodhisattvas.”

The bodhisattvas exclaimed, “How great must that bodhisattva be himself if his magical incarnation is thus endowed with supernatural power, strength, and fearlessness!”

The Tathāgata said, “The greatness of that bodhisattva is such that he sends magical incarnations to all the buddhafiields of the ten directions, and all these incarnations accomplish the buddha-work for all the living beings in all those buddhafiields.”

Then, the Tathāgata Gandhottamakūṭa poured some of his food, impregnated with all perfumes, into a fragrant vessel and gave it to the incarnation-bodhisattva. And the ninety million bodhisattvas of that universe volunteered to go along with him: “Lord, we also would like to go to that universe Sahā, to see, honor, and serve the Buddha Śākyamuni and to see Vimalakīrti and those bodhisattvas.”

The Tathāgata declared, “Noble sons, go ahead if you think it is the right time. But, lest those living beings become mad and intoxicated, go without your perfumes. And, lest those living beings of the Sahā world become jealous of you, change your bodies to hide your beauty. And do not conceive ideas of contempt and aversion for that universe. Why? Noble sons, a buddhafiield is a field of pure space, but the lord buddhas, in order to develop living beings, do not reveal all at once the pure realm of the Buddha.”

Then the incarnation-bodhisattva took the food and departed with the ninety million bodhisattvas and, by the power of the Buddha and the supernatural operation of Vimalakīrti, disappeared from that universe Sarvagandhasugandhā and stood again in the house of Vimalakīrti in a fraction of a second. The Licchavi Vimalakīrti created ninety million lionthrones exactly like those already there, and the bodhisattvas were seated.

Then, the incarnation-bodhisattva gave the vessel full of food to Vimalakīrti, and the fragrance of that food permeated the entire great city of Vaiśālī and its sweet perfume spread throughout one hundred universes. Within the city of Vaiśālī, the brahmans, householders, and even the Licchavi chieftain Candracchattra, having noticed this fragrance, were amazed and filled with wonder. They were so cleansed in body and mind that they came at once to the house of Vimalakīrti, along with all eighty-four thousand of the Licchavis.

Seeing there the bodhisattvas seated on the high, wide, and beautiful lionthrones, they were filled with admiration and great joy. They all bowed down to those great disciples and bodhisattvas and then sat down to one side. And the gods of the earth, the gods of the realm of desire, and the gods of the realm of pure matter, attracted by the perfume, also came to the house of Vimalakīrti.

Then, the Licchavi Vimalakīrti spoke to the elder Śāriputra and the great disciples: “Reverends, eat of the food of the Tathāgata! It is ambrosia perfumed by the great compassion. But do not fix your minds in narrowminded attitudes, lest you be unable to receive its gift.”

But some of the disciples had already had the thought: “How can such a huge multitude eat such a small amount of food?”

Then the incarnation-bodhisattva said to those disciples, “Do not compare, venerable ones, your own wisdom and merits with the wisdom and the merits

of the Tathāgata! Why? For example, the four great oceans might dry up, but this food would never be exhausted. If all living beings were to eat for an eon an amount of this food equal to Mount Sumeru in size, it would not be depleted. Why? Issued from inexhaustible morality, concentration, and wisdom, the remains of the food of the Tathāgata contained in this vessel cannot be exhausted.”

Indeed, the entire gathering was satisfied by that food, and the food was not at all depleted. Having eaten that food, there arose in the bodies of those bodhisattvas, disciples, Śākras, Brahmās, Lokapālas, and other living beings, a bliss just like the bliss of the bodhisattvas of the universe Sarvasukhapratimaṇḍita. And from all the pores of their skin arose a perfume like that of the trees that grow in the universe Sarvagandhasugandhā.

Then, the Licchavi Vimalakīrti knowingly addressed those bodhisattvas who had come from the buddhafiield of the Lord Tathāgata Gandhottamakūṭa: “Noble sirs, how does the Tathāgata Gandhottamakūṭa teach his Dharma?”

They replied, “The Tathāgata does not teach the Dharma by means of sound and language. He disciplines the bodhisattvas only by means of perfumes. At the foot of each perfume-tree sits a bodhisattva, and the trees emit perfumes like this one. From the moment they smell that perfume, the bodhisattvas attain the concentration called ‘source of all bodhisattva-virtues.’ From the moment they attain that concentration, all the bodhisattvas-virtues are produced in them.”

Those bodhisattvas then asked the Licchavi Vimalakīrti, “How does the Buddha Śākyamuni teach the Dharma?”

Vimalakīrti replied, “Good sirs, these living beings here are hard to discipline. Therefore, he teaches them with discourses appropriate for the disciplining of the wild and uncivilized. How does he discipline the wild and uncivilized? What discourses are appropriate? Here they are:

“This is hell. This is the animal world. This is the world of the lord of death. These are the adversities. These are the rebirths with crippled faculties. These are physical misdeeds, and these are the retributions for physical misdeeds. These are verbal misdeeds, and these are the retributions for verbal misdeeds. These are mental misdeeds, and these are the retributions for mental misdeeds. This is killing. This is stealing. This is sexual misconduct. This is lying.

This is backbiting. This is harsh speech. This is frivolous speech. This is covetousness. This is malice. This is false view. These are their retributions. This is miserliness, and this is its effect. This is immorality. This is hatred. This is sloth. This is the fruit of sloth. This is false wisdom and this is the fruit of false wisdom. These are the transgressions of the precepts. This is the vow of personal liberation. This should be done and that should not be done. This is proper and that should be abandoned. This is an obscuration and that is without obscuration. This is sin and that rises above sin. This is the path and that is the wrong path. This is virtue and that is evil. This is blameworthy and that is blameless. This is defiled and that is immaculate. This is mundane and that is transcendental. This is compounded and that is uncompounded. This is affliction and that is purification. This is life and that is liberation.’

“Thus, by means of these varied explanations of the Dharma, the Buddha trains the minds of those living beings who are just like wild horses. Just as wild horses or wild elephants will not be tamed unless the goad pierces them to the marrow, so living beings who are wild and hard to civilize are disciplined only by means of discourses about all kinds of miseries.”

The bodhisattvas said, “Thus is established the greatness of the Buddha Śākyamuni! It is marvelous how, concealing his miraculous power, he civilizes the wild living beings who are poor and inferior. And the bodhisattvas who settle in a buddhafiield of such intense hardships must have inconceivably great compassion!”

The Licchavi Vimalakīrti declared, “So it is, good sirs! It is as you say. The great compassion of the bodhisattvas who reincarnate here is extremely firm. In a single lifetime in this universe, they accomplish much benefit for living beings. So much benefit for living beings could not be accomplished in the universe Sarvagandhasugandhā even in one hundred thousand eons. Why? Good sirs, in this Sahā universe, there are ten virtuous practices which do not exist in any other buddhafiield. What are these ten? Here they are: to win the poor by generosity; to win the immoral by morality; to win the hateful by means of tolerance; to win the lazy by means of effort; to win the mentally troubled by means of concentration; to win the falsely wise by means of true wisdom; to show those suffering from the eight adversities how to rise above them; to teach the Mahāyāna to those of narrow-minded attitudes; to win

those who have not produced the roots of virtue by means of the roots of virtue; and to develop living beings without interruption through the four means of unification. Those who engage in these ten virtuous practices do not exist in any other buddhafiield.”

Again the bodhisattvas asked, “How many qualities must a bodhisattva have, to go safe and sound to a pure buddhafiield after he transmigrates at death away from this Sahā universe?”

Vimalakīrti replied, “After he transmigrates at death away from this Sahā universe, a bodhisattva must have eight qualities to reach a pure buddhafiield safe and sound. What are the eight? He must resolve to himself: ‘I must benefit all living beings, without seeking even the slightest benefit for myself. I must bear all the miseries of all living beings and give all my accumulated roots of virtue to all living beings. I must have no resentment toward any living being. I must rejoice in all bodhisattvas as if they were the Teacher. I must not neglect any teachings, whether or not I have heard them before. I must control my mind, without coveting the gains of others, and without taking pride in gains of my own. I must examine my own faults and not blame others for their faults. I must take pleasure in being consciously aware and must truly undertake all virtues.’

“If a bodhisattva has these eight qualities, when he transmigrates at death away from the Sahā universe, he will go safe and sound to a pure buddhafiield.”

When the Licchavi Vimalakīrti and the crown prince Mañjuśrī had thus taught the Dharma to the multitude gathered there, one hundred thousand living beings conceived the spirit of unexcelled, perfect enlightenment, and ten thousand bodhisattvas attained the tolerance of the birthlessness of things.

Lesson of the Destructible and the Indestructible

Meanwhile, the area in which the Lord was teaching the Dharma in the garden of Āmrāpālī expanded and grew larger, and the entire assembly appeared tinged with a golden hue. Thereupon, the venerable Ānanda asked the Buddha, “Lord, this expansion and enlargement of the garden of Āmrāpālī and this golden hue of the assembly—what do these auspicious signs portend?”

The Buddha declared, “Ānanda, these auspicious signs portend that the Licchavi Vimalakīrti and the crown prince Mañjuśrī, attended by a great multitude, are coming into the presence of the Tathāgata.”

At that moment the Licchavi Vimalakīrti said to the crown prince Mañjuśrī, “Mañjuśrī, let us take these many living beings into the presence of the Lord, so that they may see the Tathāgata and bow down to him!”

Mañjuśrī replied, “Noble sir, send them if you feel the time is right!”

Thereupon the Licchavi Vimalakīrti performed the miraculous feat of placing the entire assembly, replete with thrones, upon his right hand and then, having transported himself magically into the presence of the Buddha, placing it on the ground. He bowed down at the feet of the Buddha, circumambulated him to the right seven times with palms together, and withdrew to one side.

The bodhisattvas who had come from the buddhafiield of the Tathāgata Gandhottamakūṭa descended from their lion-thrones and, bowing down at the feet of the Buddha, placed their palms together in reverence and withdrew to one side. And the other bodhisattvas, great spiritual heroes, and the great disciples descended from their thrones likewise and, having bowed at the feet of the Buddha, withdrew to one side. Likewise all those Indras, Brahmās, Lokapālas, and gods bowed at the feet of the Buddha and withdrew to one side.

Then, the Buddha, having delighted those bodhisattvas with greetings, declared, “Noble sons, be seated upon your thrones!”

Thus commanded by the Buddha, they took their thrones.

The Buddha said to Śāriputra, “Śāriputra, did you see the miraculous performances of the bodhisattvas, those best of beings?”

“I have seen them, Lord.”

“What concept did you produce toward them?”

“Lord, I produced the concept of inconceivability toward them. Their activities appeared inconceivable to me to the point that I was unable to think of them, to judge them, or even to imagine them.”

Then the venerable Ānanda asked the Buddha, “Lord, what is this perfume, the likes of which I have never smelled before?”

The Buddha answered, “Ānanda, this perfume emanates from all the pores of all these bodhisattvas.”

Śāriputra added, “Venerable Ānanda, this same perfume emanates from all our pores as well!”

Ānanda: Where does the perfume come from?

Śāriputra: The Licchavi Vimalakīrti obtained some food from the universe called Sarvagandhasugandhā, the buddhafiield of the Tathāgata Gandhottamakūṭa, and this perfume emanates from the bodies of all those who partook of that food.

Then the venerable Ānanda addressed the Licchavi Vimalakīrti: “How long will this perfume remain?”

Vimalakīrti: Until it is digested.

Ānanda: When will it be digested?

Vimalakīrti: It will be digested in forty-nine days, and its perfume will emanate for seven days more after that, but there will be no trouble of indigestion during that time. Furthermore, reverend Ānanda, if monks who have not entered destiny for the ultimate eat this food, it will be digested when they enter that destiny. When those who have entered destiny for the ultimate eat this food, it will not be digested until their minds are totally liberated. If living beings who have not conceived the spirit of unexcelled, perfect enlightenment eat this food, it will be digested when they conceive the spirit of unexcelled, perfect enlightenment. If those who have conceived the spirit of perfect enlightenment eat this food, it will not be digested until they have attained tolerance. And if those who have attained tolerance eat this

food, it will be digested when they have become bodhisattvas one lifetime away from buddhahood. Reverend Ānanda, it is like the medicine called “delicious,” which reaches the stomach but is not digested until all poisons have been eliminated—only then is it digested. Similarly, reverend Ānanda, this food is not digested until all the poisons of the afflictions have been eliminated—only then is it digested.

Then, the venerable Ānanda said to the Buddha, “Lord, it is wonderful that this food accomplishes the work of the Buddha!”

“So it is, Ānanda! It is as you say, Ānanda! There are buddhafi elds that accomplish the buddha-work by means of bodhisattvas; those that do so by means of lights; those that do so by means of the tree of enlightenment; those that do so by means of the physical beauty and the marks of the Tathāgata; those that do so by means of religious robes; those that do so by means of food; those that do so by means of water; those that do so by means of gardens; those that do so by means of palaces; those that do so by means of mansions; those that do so by means of magical incarnations; those that do so by means of empty space; and those that do so by means of lights in the sky. Why is it so, Ānanda? Because by these various means, living beings become disciplined. Similarly, Ānanda, there are buddhafi elds that accomplish the buddha-work by means of teaching living beings words, definitions, and analogies, such as ‘dreams,’ ‘images,’ the ‘reflection of the moon in water,’ ‘echoes,’ ‘illusions,’ and ‘mirages’; and those that accomplish the buddha-work by making words understandable. Also, Ānanda, there are utterly pure buddhafi elds that accomplish the buddha-work for living beings without speech, by silence, inexpressibility, and unteachability. Ānanda, among all the activities, enjoyments, and practices of the buddhas, there are none that do not accomplish the buddha-work, because all discipline living beings. Finally, Ānanda, the buddhas accomplish the buddha-work by means of the four Māras and all the eighty-four thousand types of passion that afflict living beings.

“Ānanda, this is a Dharma-door called *introduction to all the Buddha-qualities*. The bodhisattva who enters this Dharma-door experiences neither joy nor pride when confronted by a buddhafi eld adorned with the splendor of all noble qualities, and experiences neither sadness nor aversion when

confronted by a buddhafiield apparently without that splendor, but in all cases produces a profound reverence for all the Tathāgatas. Indeed, it is wonderful how all the Lord Buddhas, who understand the equality of all things, manifest all sorts of buddhafiields in order to develop living beings!

“Ānanda, just as the buddhafiields are diverse as to their specific qualities but have no difference as to the sky that covers them, so, Ānanda, the tathāgatas are diverse as to their physical bodies but do not differ as to their unimpeded gnosis.

“Ānanda, all the buddhas are the same as to the perfection of their buddha-qualities: that is, their forms, their colors, their radiance, their bodies, their marks, their nobility, their morality, their concentration, their wisdom, their liberation, their gnosis and vision of liberation, their strengths, their fearlessnesses, their special buddha-qualities, their great love, their great compassion, their helpful intentions, their attitudes, their practices, their paths, the lengths of their lives, their teachings of the Dharma, their development and liberation of living beings, and their purification of buddhafiields. Therefore, they are all called ‘saṃyaksambuddhas,’ ‘tathāgatas,’ and ‘buddhas.’

“Ānanda, were your life to last an entire eon, it would not be easy for you to understand thoroughly the extensive meaning and precise verbal significance of these three names. Also, Ānanda, if all the living beings of this billionworld galactic universe were like you—the foremost of the learned and the foremost of those endowed with memory and incantations—and were they to devote an entire eon, they would still be unable to understand completely the exact and extensive meaning of the three words ‘saṃyaksambuddha,’ ‘tathāgata,’ and ‘buddha.’ Thus, Ānanda, the enlightenment of the Buddhas is immeasurable, and the wisdom and the eloquence of the Tathāgatas are inconceivable.”

Then, the venerable Ānanda addressed the Buddha: “Lord, from this day forth, I shall no longer declare myself to be the foremost of the learned.”

The Buddha said, “Do not be discouraged, Ānanda! Why? I pronounced you, Ānanda, the foremost of the learned, with the disciples in mind, not considering the bodhisattvas. Look, Ānanda, look at the bodhisattvas. They cannot be fathomed even by the wisest of men. Ānanda, one can fathom the

depths of the ocean, but one cannot fathom the depths of the wisdom, gnosis, memory, incantations, or eloquence of the bodhisattvas. Ānanda, you should remain in equanimity with regard to the deeds of the bodhisattvas. Why? Ānanda, these marvels displayed in a single morning by the Licchavi Vimalakīrti could not be performed by the disciples and solitary sages who have attained miraculous powers, were they to devote all their powers of incarnation and transformation during one hundred thousand millions of eons.”

Then, all those bodhisattvas from the buddhafiield of the Tathāgata Gandhottamakūṭa joined their palms in reverence and, saluting the Tathāgata Śākyamuni, addressed him as follows: “Lord, when we first arrived in this buddhafiield, we conceived a negative idea, but we now abandon this wrong idea. Why? Lord, the realms of the buddhas and their skill in liberative art are inconceivable. In order to develop living beings, they manifest such and such a fiield to suit the desire of such and such a living being. Lord, please give us a teaching by which we may remember you, when we have returned to Sarvagandhasugandhā.”

Thus having been requested, the Buddha declared, “Noble sons, there is a liberation of bodhisattvas called destructible and indestructible. You must train yourselves in this liberation. What is it? ‘Destructible’ refers to compounded things. ‘Indestructible’ refers to the un compounded. But the bodhisattva should neither destroy the compounded nor rest in the un compounded.

“Not to destroy compounded things consists in not losing the great love; not giving up the great compassion; not forgetting the omniscient mind generated by high resolve; not tiring in the positive development of living beings; not abandoning the means of unification; giving up body and life in order to uphold the holy Dharma; never being satisfied with the roots of virtue already accumulated; taking pleasure in skillful dedication; having no laziness in seeking the Dharma; being without selfish reticence in teaching the Dharma; sparing no effort in seeing and worshiping the tathāgatas; being fearless in voluntary reincarnations; being neither proud in success nor bowed in failure; not despising the unlearned, and respecting the learned as if they were the Teacher himself; making reasonable those whose passions are excessive; taking pleasure in solitude, without being attached to it; not longing for one’s

own happiness but longing for the happiness of others; conceiving of trance, meditation, and equanimity as if they were the Avīci hell; conceiving of the world as a garden of liberation; considering beggars to be spiritual teachers; considering the giving away of all possessions to be the means of realizing buddhahood; considering immoral beings to be saviors; considering the transcendences to be parents; considering the aids to enlightenment to be servants; never ceasing accumulation of the roots of virtue; establishing the virtues of all buddhafiels in one's own buddhafielf; offering limitless pure sacrifices to fulfill the auspicious marks and signs; adorning body, speech, and mind by refraining from all sins; continuing in reincarnations during immeasurable eons, while purifying body, speech, and mind; avoiding discouragement, through spiritual heroism, when learning of the immeasurable virtues of the Buddha; wielding the sharp sword of wisdom to chastise the enemy afflictions; knowing well the aggregates, the elements, and the sense-media in order to bear the burdens of all living beings; blazing with energy to conquer the host of demons; seeking knowledge in order to avoid pride; being content with little desire in order to uphold the Dharma; not mixing with worldly things in order to delight all people; being faultless in all activities in order to conform to all people; producing the superknowledges to actually accomplish all duties of benefit to living beings; acquiring incantations, memory, and knowledge in order to retain all learning; understanding the degrees of people's spiritual faculties to dispel the doubts of all living beings; displaying invincible miraculous feats to teach the Dharma; having irresistible speech by acquiring unimpeded eloquence; tasting human and divine success by purifying the path of ten virtues; establishing the path of the pure states of Brahmā by cultivating the four immeasurables; inviting the buddhas to teach the Dharma, rejoicing in them, and applauding them, thereby obtaining the melodious voice of a buddha; disciplining body, speech, and mind, thus maintaining constant spiritual progress; being without attachment to anything and thus acquiring the behavior of a buddha; gathering together the order of bodhisattvas to attract beings to the Mahāyāna; and being consciously aware at all times not to neglect any good quality. Noble sons, a bodhisattva who thus applies himself to the Dharma is a bodhisattva who does not destroy the compounded realm.

“What is not resting in the uncompounded? The bodhisattva practices voidness, but he does not realize voidness. He practices signlessness but does not realize signlessness. He practices wishlessness but does not realize wishlessness. He practices non-performance but does not realize nonperformance. He knows impermanence but is not complacent about his roots of virtue. He considers misery, but he reincarnates voluntarily. He knows selflessness, but does not waste himself. He considers peacefulness but does not seek extreme peace. He cherishes solitude but does not avoid mental and physical efforts. He considers placelessness but does not abandon the place of good actions. He considers occurrencelessness but undertakes to bear the burdens of all living beings. He considers immaculateness, yet he follows the process of the world. He considers motionlessness, yet he moves in order to develop all living beings. He considers selflessness, yet does not abandon the great compassion toward all living beings. He considers birthlessness, yet he does not fall into the ultimate determination of the disciples. He considers vanity, futility, insubstantiality, dependency, and placelessness, yet he establishes himself on merits that are not vain, on knowledge that is not futile, on reflections that are substantial, on the striving for the consecration of the independent gnosis, and on the buddha lineage in its definitive meaning.

“Thus, noble sons, a bodhisattva who aspires to such a Dharma neither rests in the uncompounded nor destroys the compounded.

“Furthermore, noble sons, in order to accomplish the store of merit, a bodhisattva does not rest in the uncompounded, and, in order to accomplish the store of wisdom, he does not destroy the compounded. In order to fulfill the great love, he does not rest in the uncompounded, and, in order to fulfill the great compassion, he does not destroy compounded things. In order to develop living beings, he does not rest in the uncompounded, and, in order to aspire to the buddha-qualities, he does not destroy compounded things. To perfect the marks of buddhahood, he does not rest in the uncompounded, and, to perfect the gnosis of omniscience, he does not destroy compounded things. Out of skill in liberative art, he does not rest in the uncompounded, and, through thorough analysis with his wisdom, he does not destroy compounded things. To purify the buddhafield, he does not rest in the uncompounded, and, by the power of the grace of the Buddha, he does not

destroy compounded things. Because he feels the needs of living beings, he does not rest in the uncompounded, and, in order to show truly the meaning of the Dharma, he does not destroy compounded things. Because of his store of roots of virtue, he does not rest in the uncompounded, and, because of his instinctive enthusiasm for these roots of virtue, he does not destroy compounded things. To fulfill his prayers, he does not rest in the uncompounded, and, because he has no wishes, he does not destroy compounded things. Because his positive thought is pure, he does not rest in the uncompounded, and, because his high resolve is pure, he does not destroy compounded things. In order to play with the five superknowledges, he does not rest in the uncompounded, and, because of the six superknowledges of the buddha-gnosis, he does not destroy compounded things. To fulfill the six transcendences, he does not rest in the uncompounded, and, to fulfill the time, he does not destroy compounded things. To gather the treasures of the Dharma, he does not rest in the uncompounded, and, because he does not like any narrow-minded teachings, he does not destroy compounded things. Because he gathers all the medicines of the Dharma, he does not rest in the uncompounded, and, to apply the medicine of the Dharma appropriately, he does not destroy compounded things. To confirm his commitments, he does not rest in the uncompounded, and, to mend any failure of these commitments, he does not destroy compounded things. To concoct all the medicines of the Dharma, he does not rest in the uncompounded, and, to give out the medicine of even the smallest Dharma, he does not destroy compounded things. Because he knows thoroughly all the sicknesses due to passions, he does not rest in the uncompounded, and, in order to cure all sicknesses of all living beings, he does not destroy compounded things.

“Thus, noble sons, the bodhisattva does not destroy compounded things and does not rest in the uncompounded, and that is the liberation of bodhisattvas called *destructible and indestructible*. Noble sirs, you should also strive in this.”

Then, those bodhisattvas, having heard this teaching, were satisfied, delighted, and reverent. They were filled with rejoicing and happiness of mind. In order to worship the Buddha Śākyamuni and the bodhisattvas of the Sahā universe, as well as this teaching, they covered the whole earth of this billion-

world universe with fragrant powder, incense, perfumes, and flowers up to the height of the knees. Having thus regaled the whole retinue of the Tathāgata, bowed their heads at the feet of the Buddha, and circumambulated him to the right three times, they sang a hymn of praise to him. They then disappeared from this universe and in a split second were back in the universe Sarvagandhasugandhā.

Vision of the Universe Abhirati and the Tathāgata Akṣobhya

Thereupon, the Buddha said to the Licchavi Vimalakīrti, “Noble son, when you would see the Tathāgata, how do you view him?”

Thus addressed, the Licchavi Vimalakīrti said to the Buddha, “Lord, when I would see the Tathāgata, I view him by not seeing any Tathāgata. Why? I see him as not born from the past, not passing on to the future, and not abiding in the present time. Why? He is the essence that is the reality of matter, but he is not matter. He is the essence that is the reality of sensation, but he is not sensation. He is the essence that is the reality of intellect, but he is not intellect. He is the essence that is the reality of performance, yet he is not performance. He is the essence that is the reality of consciousness, yet he is not consciousness. Like the element of space, he does not abide in any of the four elements. Transcending the scope of eye, ear, nose, tongue, body, and mind, he is not produced in the six sense-media. He is not involved in the three worlds, is free of the three defilements, is associated with the triple liberation, is endowed with the three knowledges, and has truly attained the unattainable.

“The Tathāgata has reached the extreme of detachment in regard to all things, yet he is not a reality-limit. He abides in ultimate reality, yet there is no relationship between it and him. He is not produced from causes, nor does he depend on conditions. He is not without any characteristic, nor has he any characteristic. He has no single nature nor any diversity of natures. He is not a conception, not a mental construction, nor is he a non-conception. He is neither the other shore, nor this shore, nor that between. He is neither here, nor there, nor anywhere else. He is neither this nor that. He cannot be discovered by consciousness, nor is he inherent in consciousness. He is neither darkness nor light. He is neither name nor sign. He is neither weak nor strong. He lives in no country or direction. He is neither good nor evil. He is neither compounded nor un-compounded. He cannot be explained as having any meaning whatsoever.

“The Tathāgata is neither generosity nor avarice, neither morality nor immorality, neither tolerance nor malice, neither effort nor sloth, neither

concentration nor distraction, neither wisdom nor foolishness. He is inexpressible. He is neither truth nor falsehood; neither escape from the world nor failure to escape from the world; neither cause of involvement in the world nor not a cause of involvement in the world; he is the cessation of all theory and all practice. He is neither a field of merit nor not a field of merit; he is neither worthy of offerings nor unworthy of offerings. He is not an object, and cannot be contacted. He is not a whole, nor a conglomeration. He surpasses all calculations. He is utterly unequaled, yet equal to the ultimate reality of things. He is matchless, especially in effort. He surpasses all measure. He does not go, does not stay, does not pass beyond. He is neither seen, heard, distinguished, nor known. He is without any complexity, having attained the equanimity of omniscient gnosis. Equal toward all things, he does not discriminate between them. He is without reproach, without excess, without corruption, without conception, and without intellectualization. He is without activity, without birth, without occurrence, without origin, without production, and without nonproduction. He is without fear and without subconsciousness; without sorrow, without joy, and without strain. No verbal teaching can express him.

“Such is the body of the Tathāgata and thus should he be seen. Who sees thus, truly sees. Who sees otherwise, sees falsely.”

The venerable Śāriputra then asked the Buddha, “Lord, in which buddhafiield did the noble Vimalakīrti die, before reincarnating in this buddhafiield?”

The Buddha said, “Śāriputra, ask this good man directly where he died to reincarnate here.”

Then the venerable Śāriputra asked the Licchavi Vimalakīrti, “Noble sir, where did you die to reincarnate here?”

Vimalakīrti declared, “Is there anything among the things that you see, elder, that dies or is reborn?”

Śāriputra: There is nothing that dies or is reborn.

Vimalakīrti: Likewise, reverend Śāriputra, as all things neither die nor are reborn, why do you ask, “Where did you die to reincarnate here?” Reverend

Śāriputra, if one were to ask a man or woman created by a magician where he or she had died to reincarnate there, what do you think he or she would answer?

Śāriputra: Noble sir, a magical creation does not die, nor is it reborn.

Vimalakīrti: Reverend Śāriputra, did not the Tathāgata declare that all things have the nature of a magical creation?

Śāriputra: Yes, noble sir, that is indeed so.

Vimalakīrti: Reverend Śāriputra, since all things have the nature of a magical creation, why do you ask, “Where have you died to reincarnate here?” Reverend Śāriputra, “death” is an end of performance, and “rebirth” is the continuation of performance. But, although a bodhisattva dies, he does not put an end to the performance of the roots of virtue, and although he is reborn, he does not adhere to the continuation of sin.”

Then, the Buddha said to the venerable Śāriputra, “Śāriputra, this holy person came here from the presence of the Tathāgata Akṣobhya in the universe Abhirati.”

Śāriputra: Lord, it is wonderful that this holy person, having left a buddhafiield as pure as Abhirati, should enjoy a buddhafiield as full of defects as this Sahā universe!

The Licchavi Vimalakīrti said, “Śāriputra, what do you think? Does the light of the sun accompany the darkness?”

Śāriputra: Certainly not, noble sir!

Vimalakīrti: Then the two do not go together?

Śāriputra: Noble sir, those two do not go together. As soon as the sun rises, all darkness is destroyed.

Vimalakīrti: Then why does the sun rise over the world?

Śāriputra: It rises to illuminate the world, and to eliminate the darkness.

Vimalakīrti: Just in the same way, reverend Śāriputra, the bodhisattva reincarnates voluntarily in the impure buddhafiields in order to purify the living beings, in order to make the light of wisdom shine, and in order to clear away the darkness. Since they do not associate with the afflictions, they dispel the darkness of the afflictions of all living beings.

Thereupon, the entire multitude experienced the desire to behold the universe Abhirati, the Tathāgata Akṣobhya, his bodhisattvas, and his great disciples. The Buddha, knowing the thoughts of the entire multitude, said to the Licchavi Vimalakīrti, “Noble son, this multitude wishes to behold the universe Abhirati and the Tathāgata Akṣobhya—show them!”

Then the Licchavi Vimalakīrti thought, “Without rising from my couch, I shall pick up in my right hand the universe Abhirati and all it contains: its hundreds of thousands of bodhisattvas; its abodes of devas, nāgas, yakṣas, gandharvas, and asuras, bounded by its Cakravāḍa mountains; its rivers, lakes, fountains, streams, oceans, and other bodies of water; its Mount Sumeru and other hills and mountain ranges; its moon, its sun, and its stars; its devas, nāgas, yakṣas, gandharvas, and asuras themselves; its Brahmā and his retinue; its villages, cities, towns, provinces, kingdoms, men, women, and houses; its bodhisattvas; its disciples; the tree of enlightenment of the Tathāgata Akṣobhya; and the Tathāgata Akṣobhya himself, seated in the middle of an assembly vast as an ocean, teaching the Dharma. Also the lotuses that accomplish the buddha-work among the living beings; the three jeweled ladders that rise from its earth to its Trāyastriṃśa heaven, on which ladders the gods of that heaven descend to the world to see, honor, and serve the Tathāgata Akṣobhya and to hear the Dharma, and on which the men of the earth climb to the Trāyastriṃśa heaven to visit those gods. Like a potter with his wheel, I will reduce that universe Abhirati, with its store of innumerable virtues, from its watery base up to its Akaniṣṭha heaven, to a minute size and, carrying it gently like a garland of flowers, will bring it to this Sahā universe and will show it to the multitudes.”

Then, the Licchavi Vimalakīrti entered into a concentration, and performed a miraculous feat such that he reduced the universe Abhirati to a minute size, and took it with his right hand, and brought it into this Sahā universe.

In that universe Abhirati, the disciples, bodhisattvas, and those among gods and men who possessed the superknowledge of the divine eye all cried out, “Lord, we are being carried away! Sugata, we are being carried off! Protect us, O Tathāgata!”

But, to discipline them, the Tathāgata Akṣobhya said to them, “You are being carried off by the bodhisattva Vimalakīrti. It is not my affair.”

As for the other men and gods, they had no awareness at all that they were being carried anywhere.

Although the universe Abhirati had been brought into the universe Sahā, the Sahā universe was not increased or diminished; it was neither compressed nor obstructed. Nor was the universe Abhirati reduced internally, and both universes appeared to be the same as they had ever been.

Thereupon, the Buddha Śākyamuni asked all the multitudes, “Friends, behold the splendors of the universe Abhirati, the Tathāgata Akṣobhya, the array of his buddhafiield, and the splendors of these disciples and bodhisattvas!”

They replied, “We see them, Lord!”

The Buddha said, “Those bodhisattvas who wish to embrace such a buddhafiield should educate themselves in all the bodhisattva-practices of the Tathāgata Akṣobhya.”

While Vimalakīrti, with his miraculous power, showed them thus the universe Abhirati and the Tathāgata Akṣobhya, one hundred and forty thousand living beings among the men and gods of the Sahā universe conceived the spirit of unexcelled, perfect enlightenment, and all of them formed a prayer to be reborn in the universe Abhirati. And the Buddha prophesied that in the future all would be reborn in the universe Abhirati. And the Licchavi Vimalakīrti, having thus developed all the living beings who could thereby be developed, returned the universe Abhirati exactly to its former place.

The Lord then said to the venerable Śāriputra, “Śāriputra, did you see that universe Abhirati, and the Tathāgata Akṣobhya?”

Śāriputra replied, “I saw it, Lord! May all living beings come to live in a buddhafiield as splendid as that! May all living beings come to have miraculous powers just like those of the noble Licchavi Vimalakīrti!

“We have gained great benefit from having seen a holy man such as he. We have gained a great benefit from having heard such teaching of the Dharma, whether the Tathāgata himself still actually exists or whether he has already attained ultimate liberation. Hence, there is no need to mention the great benefit for those who, having heard it, believe it, rely on it, embrace it,

remember it, read it, and penetrate to its depth; and, having found faith in it, teach, recite, and show it to others and apply themselves to the yoga of meditation upon its teaching.

“Those living beings who understand correctly this teaching of the Dharma will obtain the treasury of the jewels of the Dharma.

“Those who study correctly this teaching of the Dharma will become the companions of the Tathāgata. Those who honor and serve the adepts of this doctrine will be the true protectors of the Dharma. Those who write, teach, and worship this teaching of the Dharma will be visited by the Tathāgata in their homes. Those who take pleasure in this teaching of the Dharma will embrace all merits. Those who teach it to others, whether it be no more than a single stanza of four lines, or a single summary phrase from this teaching of the Dharma, will be performing the great Dharma-sacrifice. And those who devote to this teaching of the Dharma their tolerance, their zeal, their intelligence, their discernment, their vision, and their aspirations, thereby become subject to the prophesy of future Buddhahood!”

Antecedents and Transmission of the Holy Dharma

Then Śakra, the king of the gods, said to the Buddha, “Lord, formerly I have heard from the Tathāgata and from Mañjuśrī, the crown prince of wisdom, many hundreds of thousands of teachings of the Dharma, but I have never before heard a teaching of the Dharma as remarkable as this instruction in the entrance into the method of inconceivable transformations. Lord, those living beings who, having heard this teaching of the Dharma, accept it, remember it, read it, and understand it deeply will be, without a doubt, true vessels of the Dharma; there is no need to mention those who apply themselves to the yoga of meditation upon it. They will cut off all possibility of unhappy lives, will open their way to all fortunate lives, will always be looked after by all buddhas, will always overcome all adversaries, and will always conquer all devils. They will practice the path of the bodhisattvas, will take their places upon the seat of enlightenment, and will have truly entered the domain of the tathāgatas. Lord, the noble sons and daughters who will teach and practice this exposition of the Dharma will be honored and served by me and my followers. To the villages, towns, cities, states, kingdoms, and capitals wherein this teaching of the Dharma will be applied, taught, and demonstrated, I and my followers will come to hear the Dharma. I will inspire the unbelieving with faith, and I will guarantee my help and protection to those who believe and uphold the Dharma.”

At these words, the Buddha said to Śakra, the king of the gods, “Excellent! Excellent, king of gods! The Tathāgata rejoices in your good words. King of gods, the enlightenment of the buddhas of the past, present, and future is expressed in this discourse of Dharma. Therefore, king of gods, when noble sons and daughters accept it, repeat it, understand it deeply, write it completely, and, making it into a book, honor it, those sons and daughters thereby pay homage to the buddhas of the past, present, and future.

“Let us suppose, king of gods, that this billion-world-galactic universe were as full of tathāgatas as it is covered with groves of sugarcane, with rosebushes, with bamboo thickets, with sesame gardens, and with flowers, and that a noble son or daughter were to honor them, revere them, respect and adore

them, offering them all sorts of comforts and offerings for an eon or more than an eon. And let us suppose that, these tathāgatas having entered ultimate liberation, he or she honored each of them by enshrining their preserved bodies in a memorial stūpa made of precious stones, each as large as a world with four great continents, rising as high as the world of Brahmā, adorned with parasols, banners, standards, and lamps. And let us suppose finally that, having erected all these stūpas for the tathāgatas, he or she were to devote an eon or more to offering them flowers, perfumes, banners, and standards, while playing drums and music. That being done, what do you think, king of gods? Would that noble son or daughter receive much merit as a consequence of such activities?”

Śakra, the king of the gods, replied, “Many merits, Lord! Many merits, O Sugata! Were one to spend hundreds of thousands of millions of eons, it would be impossible to measure the limit of the mass of merits that that noble son or daughter would thereby gather!”

The Buddha said, “Have faith, king of gods, and understand this: whoever accepts this exposition of the Dharma called *Instruction in the Inconceivable Liberation*, recites it, and understands it deeply, he or she will gather merits even greater than those who perform the above acts. Why so? Because, king of gods, the enlightenment of the Buddhas arises from the Dharma, and one honors them by the Dharma worship, and not by material worship. Thus it is taught, king of gods, and thus you must understand it.”

The Buddha then further said to Śakra, the king of the gods, “Once, king of gods, long ago, long before eons more numerous than the innumerable, immense, immeasurable, inconceivable, and even before then, the Tathāgata called Bhaiṣajyarāja appeared in the world: an arhat, perfectly and fully enlightened, endowed with knowledge and conduct, a blissful one, knower of the world, incomparable knower of men who need to be civilized, teacher of gods and men, a lord, a buddha. He appeared in the eon called Vicaraṇa in the universe called Mahāvvyūha.

“The length of life of this perfectly and fully enlightened Tathāgata Bhaiṣajyarāja was twenty short eons. His retinue of disciples numbered thirtysix million billion, and his retinue of bodhisattvas numbered twelve million billion. In that same era, king of gods, there was a universal monarch

called King Ratnacchattra, who reigned over the four continents and possessed seven precious jewels. He had one thousand heroic sons, powerful, strong, and able to conquer enemy armies. This King Ratnacchattra honored the Tathāgata Bhaiṣajyarāja and his retinue with many excellent offerings during five short eons. At the end of this time, the King Ratnacchattra said to his sons, ‘Recognizing that during my reign I have worshiped the Tathāgata, in your turn you also should worship him.

“The thousand princes gave their consent, obeying their father the king, and all together, during another five short eons, they honored the Tathāgata Bhaiṣajyarāja with all sorts of excellent offerings.

“Among them, there was a prince by the name of Candracchattra, who retired into solitude and thought to himself, ‘Is there not another mode of worship, even better and more noble than this?’

“Then, by the supernatural power of the Buddha Bhaiṣajyarāja, the gods spoke to him from the heavens: ‘Good man, the supreme worship is Dharma-worship.’

“Candracchattra asked them, ‘What is this “Dharma-worship”?’

“The gods replied, ‘Good man, go to the Tathāgata Bhaiṣajyarāja, ask him about “Dharma-worship,” and he will explain it to you fully.’

“Then, the prince Candracchattra went to the Lord Bhaiṣajyarāja, the arhat, the Tathāgata, the unexcelled, perfectly enlightened one, and having approached him, bowed down at his feet, circumambulated him to the right three times, and withdrew to one side. He then asked, ‘Lord, I have heard of a “Dharma-worship,” which surpasses all other worship. What is this “Dharma-worship”?’

“The Tathāgata Bhaiṣajyarāja said, ‘Noble son, Dharma-worship is that worship rendered to the discourses taught by the Tathāgata. These discourses are deep and profound in illumination. They do not conform to the mundane and are difficult to understand and difficult to see and difficult to realize. They are subtle, precise, and ultimately incomprehensible. As sūtras, they are collected in the canon of the bodhisattvas, stamped with the insignia of the king of incantations and teachings. They reveal the irreversible wheel of Dharma, arising from the six transcendences, cleansed of any false notions. They are endowed with all the aids to enlightenment and embody the seven

factors of enlightenment. They introduce living beings to the great compassion and teach them the great love. They eliminate all the convictions of the Māras, and they manifest relativity.

“They contain the message of selflessness, living-beinglessness, lifelessness, personlessness, voidness, signlessness, wishlessness, nonperformance, nonproduction, and nonoccurrence.

“They make possible the attainment of the seat of enlightenment and set in motion the wheel of the Dharma. They are approved and praised by the chiefs of the gods, nāgas, yakṣas, gandharvas, asuras, garuḍas, kiṃnaras, and mahoragas. They preserve unbroken the heritage of the holy Dharma, contain the treasury of the Dharma, and represent the summit of the Dharmaworship. They are upheld by all holy beings and teach all the bodhisattva practices. They induce the unmistakable understanding of the Dharma in its ultimate sense. They bring emancipation through teaching the epitomes of the Dharma, the impermanence, misery, selflessness, and peace of all things. They cause the abandonment of avarice, immorality, malice, laziness, forgetfulness, foolishness, and jealousy, as well as bad convictions, adherence to objects, and all opposition. They are praised by all the buddhas. They are the medicines for the tendencies of mundane life, and they authentically manifest the great happiness of liberation. To teach correctly, to uphold, to investigate, and to understand such sūtras, thus incorporating into one’s own life the holy Dharma—that is the “Dharma-worship.”

“Furthermore, noble son, the Dharma-worship consists of determining the Dharma according to the Dharma; applying the Dharma according to the Dharma; being in harmony with relativity; being free of extremist convictions; attaining the tolerance of ultimate birthlessness and nonoccurrence of all things; realizing selflessness and living-beinglessness; refraining from struggle about causes and conditions, without quarreling, or disputing; not being possessive; being free of egoism; relying on the meaning and not on the literal expression; relying on gnosis and not on consciousness; relying on the ultimate teachings definitive in meaning and not insisting on the superficial teachings interpretable in meaning; relying on reality and not insisting on opinions derived from personal authorities; realizing correctly the reality of the Buddha; realizing the ultimate absence of any fundamental consciousness; and

overcoming the habit of clinging to an ultimate ground. Finally, attaining peace by stopping everything from ignorance to old age, death, sorrow, lamentation, misery, anxiety, and trouble, and realizing that living beings know no end to their views concerning these twelve links of dependent origination; then, noble son, when you do not hold to any view at all, it is called unexcelled Dharma-worship.’

“King of gods, when the prince Candracchatra had heard this definition of Dharma-worship from the Tathāgata Bhaiṣajyarāja, he attained the conformatory tolerance of ultimate birthlessness; and, taking his robes and ornaments, he offered them to the Buddha Bhaiṣajyarāja, saying, ‘When the Tathāgata will be in ultimate liberation, I wish to defend his holy Dharma, to protect it, and to worship it. May the Tathāgata grant me his supernatural blessing, that I may be able to conquer Māra and all adversaries and to incorporate in all my lives the holy Dharma of the Buddha!’

“The Tathāgata Bhaiṣajyarāja, knowing the high resolve of Candracchatra, prophesied to him that he would be, at a later time, in the future, the protector, guardian, and defender of the city of the holy Dharma. Then, king of gods, the prince Candracchatra, out of his great faith in the Tathāgata, left the household life in order to enter the homeless life of a monk and, having done so, lived making great efforts toward the attainment of virtue. Having made great effort and being well established in virtue, he soon produced the five superknowledges, understood the incantations, and obtained the invincible eloquence. When the Tathāgata Bhaiṣajyarāja attained ultimate liberation, Candracchatra, on the strength of his superknowledges and by the power of his incantations, made the wheel of the Dharma turn just as the Tathāgata Bhaiṣajyarāja had done and continued to do so for ten short eons.

“King of gods, while the monk Candracchatra was exerting himself thus to protect the holy Dharma, thousands of millions of living beings reached the stage of irreversibility on the path to unexcelled, perfect enlightenment, fourteen billion living beings were disciplined in the vehicles of the disciples and solitary sages, and innumerable living beings took rebirth in the human and heavenly realms.

“Perhaps, king of gods, you are wondering or experiencing some doubt about whether or not, at that former time, the King Ratnacchatra was not

some other than the actual Tathāgata Ratnārcis. You must not imagine that, for the present Tathāgata Ratnārcis was at that time, in that epoch, the universal monarch Ratnacchattra. As for the thousand sons of the King Ratnacchattra, they are now the thousand bodhisattvas of the present blessed eon, during the course of which they are to become all of the one thousand buddhas to appear in the world. Four of them, Krakucchanda and the others, have already appeared and the rest are still to be born. They start from Krakucchanda and end with the Tathāgata Roca, who will be the last to be born.

“Perhaps, king of gods, you are asking yourself if, in that life, in that time, the Prince Candracchattra who upheld the Holy Dharma of Lord Tathāgata Bhaiṣajyarāja was not someone other than myself. But you must not imagine that, for I was, in that life, in that time, the Prince Candracchattra. Thus, it is necessary to know, king of gods, that among all the worships rendered to the Tathāgata, Dharma-worship is the very best. Yes, it is good, eminent, excellent, perfect, supreme, and unexcelled. And therefore, king of gods, do not worship me with material objects but worship me with Dharmaworship! Do not honor me with material objects but honor me by honor to the Dharma!”

Then the Lord Śākyamuni said to the bodhisattva Maitreya, the great spiritual hero, “I transmit to you, Maitreya, this unexcelled, perfect enlightenment which I attained only after innumerable millions of billions of eons, in order that, at a later time, during a later life, a similar teaching of the Dharma, protected by your supernatural power, will spread in the world and will not disappear. Why? Maitreya, in the future there will be noble sons and daughters, devas, nāgas, yakṣas, gandharvas, and asuras, who, having planted the roots of virtue, will conceive the spirit of unexcelled, perfect enlightenment. If they do not hear this teaching of the Dharma, they will certainly lose boundless advantages and even perish. But if they hear such a teaching, they will rejoice, will believe, and will accept it upon the crowns of their heads. Hence, in order to protect those future noble sons and daughters, you must spread a teaching such as this!

“Maitreya, there are two gestures of the bodhisattvas. What are they? The first gesture is to believe in all sorts of phrases and words, and the second

gesture is to penetrate exactly the profound principle of the Dharma without being afraid. Such are the two gestures of the bodhisattvas. Maitreya, it must be known that the bodhisattvas who believe in all sorts of words and phrases, and apply themselves accordingly, are beginners and not experienced in religious practice. But the bodhisattvas who read, hear, believe, and teach this profound teaching with its impeccable expressions reconciling dichotomies and its analyses of stages of development—these are veterans in the religious practice.

“Maitreya, there are two reasons the beginner bodhisattvas hurt themselves and do not concentrate on the profound Dharma. What are they? Hearing this profound teaching never before heard, they are terrified and doubtful, do not rejoice, and reject it, thinking, ‘Whence comes this teaching never before heard?’ They then behold other noble sons accepting, becoming vessels for, and teaching this profound teaching, and they do not attend upon them, do not befriend them, do not respect them, and do not honor them, and eventually they go so far as to criticize them. These are the two reasons the beginner bodhisattvas hurt themselves and do not penetrate the profound Dharma.

“There are two reasons the bodhisattvas who do aspire to the profound Dharma hurt themselves and do not attain the tolerance of the ultimate birthlessness of things. What are these two? These bodhisattvas despise and reproach the beginner bodhisattvas, who have not been practicing for a long time, and they do not initiate them or instruct them in the profound teaching. Having no great respect for this profound teaching, they are not careful about its rules. They help living beings by means of material gifts and do not help them by means of the gift of the Dharma. Such, Maitreya, are the two reasons the bodhisattvas who aspire to the profound Dharma hurt themselves and will not quickly attain the tolerance of the ultimate birthlessness of all things.”

Having been thus taught, the bodhisattva Maitreya said to the Buddha, “Lord, the beautiful teachings of the Tathāgata are wonderful and truly excellent. Lord, from this time forth, I will avoid all such errors and will defend and uphold this attainment of unexcelled, perfect enlightenment by the Tathāgata during innumerable hundreds of thousands of millions of billions of eons! In the future, I will place in the hands of noble sons and noble daughters

who are worthy vessels of the holy Dharma this profound teaching. I will instill in them the power of memory with which they may, having believed in this teaching, retain it, recite it, penetrate its depths, teach it, propagate it, write it down, and proclaim it extensively to others.

“Thus I will instruct them, Lord, and thus it may be known that in that future time those who believe in this teaching and who enter deeply into it will be sustained by the supernatural blessing of the bodhisattva Maitreya.”

Thereupon the Buddha gave his approval to the bodhisattva Maitreya: “Excellent! Excellent! Your word is well given! The Tathāgata rejoices and commends your good promise.”

Then all the bodhisattvas said together in one voice, “Lord, we also, after the ultimate liberation of the Tathāgata, will come from our various buddhafiels to spread far and wide this enlightenment of the perfect Buddha, the Tathāgata. May all noble sons and daughters believe in that!”

Then the four Mahārājas, the great kings of the quarters, said to the Buddha, “Lord, in all the towns, villages, cities, kingdoms, and palaces, wherever this discourse of the Dharma will be practised, upheld, and correctly taught, we, the four great kings, will go there with our armies, our young warriors, and our retinues, to hear the Dharma. And we will protect the teachers of this Dharma for a radius of one league so that no one who plots injury or disruption against these teachers will have any opportunity to do them harm.”

Then the Buddha said to the venerable Ānanda, “Receive then, Ānanda, this expression of the teaching of the Dharma. Remember it, and teach it widely and correctly to others!”

Ānanda replied, “I have memorized, Lord, this expression of the teaching of the Dharma. But what is the name of this teaching, and how should I remember it?”

The Buddha said, “Ānanda, this exposition of the Dharma is called *The Teaching of Vimalakīrti*, or *The Reconciliation of Dichotomies*, or even *Section of the Inconceivable Liberation*. Remember it thus!”

Thus spoke the Buddha. And the Licchavi Vimalakīrti, the crown prince Mañjuśrī, the venerable Ānanda, the bodhisattvas, the great disciples, the entire multitude, and the whole universe with its gods, men, asuras and

gandharvas, rejoiced exceedingly. All heartily praised these declarations by the Lord.

This completes the Noble Mahāyāna Sūtra “The Teaching of Vimalakīrti.” It has 1,800 ślokas in six fascicles, and was translated, edited and established by the monk Chōnyi Tsultrim.

Note: A full edition of this translation, with an introduction, footnotes, glossary, and a bibliography, can be seen in the 84000 Reading Room: <http://read.84000.co/#UT22084-060-005/title>

DZONGSAR JAMYANG KHYENTSE RINPOCHE, also known as Khyentse Norbu, is a Buddhist teacher, scholar, author, and film director. Born in Bhutan in 1961, Rinpoche trained from a very young age to become a scholar of the Tibetan Rimé movement, following the heritage of Jamyang Khyentse Wangpo. In addition to supervising several monasteries and Buddhist centers around the world, he has authored many books, including *What Makes You Not a Buddhist*, *Not for Happiness* and *The Guru Drinks Bourbon?* Rinpoche has also directed several award-winning feature films, including *The Cup*, *Travellers & Magicians* and *Hema Hema*. His charitable organizations include Siddhartha's Intent, Khyentse Foundation, Lotus Outreach, and 84000: Translating the Words of the Buddha.

ROBERT A.F. THURMAN is the Jey Tsong Khapa Professor of Indo-Tibetan Buddhist Studies in the Department of Religion at Columbia University, President of the Tibet House U.S., a non-profit organization dedicated to the preservation and promotion of Tibetan civilization, and President of the American Institute of Buddhist Studies, a non-profit affiliated with the Center for Buddhist Studies at Columbia University and dedicated to the publication of translations of important artistic and scientific treatises from the Tibetan Tengyur.

84000: Translating the Words of the Buddha

It is said that the Buddha taught more than 84,000 methods to attain true peace and freedom from suffering. Of these teachings, only 5% have been translated into modern languages. Due to the rapid decline in knowledge of classical languages and in the number of qualified scholars, we are in danger of losing this cultural heritage and spiritual legacy. 84000 aims to translate all of the Buddha's words into modern languages, and to make them available to everyone.

Visit www.84000.co today to read the words of the Buddha.

